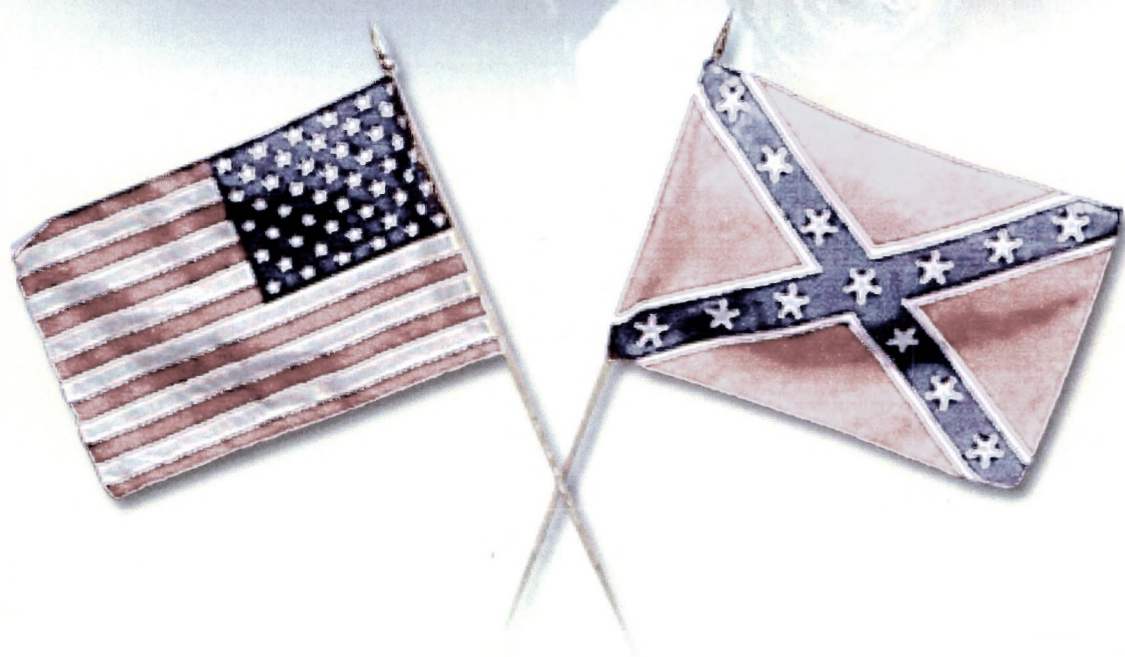

ΠΑΝΤΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ
ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΔΙΕΘΝΩΝ ΚΑΙ ΕΥΡΩΠΑΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗ: "ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΣΧΕΣΕΙΣ ΚΑΙ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΕΣ ΣΠΟΥΔΕΣ"

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

ΘΕΜΑ: "Ο Α' ΠΟΛΕΜΟΣ ΤΗΣ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΗΣ ΕΠΟΧΗΣ:
ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ ΑΝΑΛΥΣΗ ΑΜΕΡΙΚΑΝΙΚΟΥ ΕΜΦΥΛΙΟΥ ΠΟΛΕΜΟΥ"

ΕΠΙΒΛΕΠΩΝ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ:
ΠΑΠΑΣΩΤΗΡΙΟΥ ΧΑΡΑΛΑΜΠΟΣ

ΝΙΚΟΛΟΠΟΥΛΟΣ ΙΩΑΝΝΗΣ
Α.Μ. 1206Μ086

ΑΘΗΝΑ, ΟΚΤΩΒΡΙΟΣ 2008

NET
NIK

"Whatever faith I may have in the perfectability of man, until human nature is altered and men wholly transformed, I shall refuse to believe in the curation of a government that is called upon to hold together forty different nations spread over a territory equal to one-half of Europe, to avoid all rivalry, ambition and struggles between them and to direct their independent activity to the accomplishment of the same design.

Alexis de Tocqueville

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΠΡΟΛΟΓΟΣ	5
ΕΙΣΑΓΩΓΗ	7

Α΄ ΜΕΡΟΣ:

ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΗ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΗ ΚΑΙ ΠΟΡΕΙΑ ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΑΜΕΡΙΚΑΝΙΚΟ ΕΜΦΥΛΙΟ

I. ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΗ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΗ	10
II. Η ΓΕΝΝΗΣΗ ΜΙΑΣ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΑΣ	11
III. ΤΑ ΒΑΘΥΤΕΡΑ ΑΙΤΙΑ ΤΟΥ ΕΜΦΥΛΙΟΥ ΠΟΛΕΜΟΥ	13
Α) ΓΕΝΙΚΕΣ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ	13
Β) ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑ	15
1. Εισαγωγή	15
2. Αντιμαχόμενες οικονομίες.....	15
3. Οικονομικοί παράγοντες στην απόσχιση	18
Γ) ΠΟΛΙΤΙΚΑ	20
1. Τα πολιτικά κόμματα και ο μετασχηματισμός του πολιτικού σκηνικού των Η.Π.Α. μέσα από τις εκλογές του 1856 και του 1860	21
Δ) Η ΕΠΕΚΤΑΣΗ ΠΡΟΣ ΔΥΣΜΑΣ – Η ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΗ ΚΑΙ ΤΟ ΚΑΘΕΣΤΩΣ ΤΩΝ ΝΕΩΝ ΠΕΡΙΟΧΩΝ (TERRITORIES)	24
IV. ΓΕΓΟΝΟΤΑ ΠΟΥ ΟΔΗΓΗΣΑΝ ΣΤΟΝ ΕΜΦΥΛΙΟ	27
Α) Ο ΣΥΜΒΙΒΑΣΜΟΣ ΤΟΥ ΜΙΖΟΥΡΙ (MISSOURI COMPROMISE, 1820).....	27

B) Η ΚΡΙΣΗ ΤΗΣ “ΑΚΥΡΩΣΗΣ” (“NULLIFICATION CRISIS”, 1832)	28
Γ) Η ΔΙΑΤΑΞΗ WILMOT (WILMOT PROVISIO, 1846).....	29
Δ) Ο ΣΥΜΒΙΒΑΣΜΟΣ ΤΟΥ 1850 (THE COMPROMISE OF 1850).....	29
Ε) Ο ΝΟΜΟΣ ΠΕΡΙ ΦΥΓΑΔΩΝ - ΔΟΥΛΩΝ (FUGITIVE SLAVE ACT, 1850).....	30
ΣΤ) Ο ΝΟΜΟΣ ΚΑΝΣΑΣ–ΝΕΜΠΡΑΣΚΑ (KANSAS NEBRASKA ACT, 1854).....	31
Ζ) “BLEEDING KANSAS”	33
Η) Η ΥΠΟΘΕΣΗ DRED SCOTT (DRED SCOTT CASE, 1856).....	33
Θ) Η ΠΡΟΣΧΩΡΗΣΗ ΤΩΝ ΠΟΛΙΤΕΙΩΝ MINNESOTA (1858) ΚΑΙ OREGON (1859) ΣΤΗΝ ΕΝΩΣΗ ΚΑΙ ΤΑ ΓΕΓΟΝΟΤΑ ΣΤΟ HARPER’ S FERRY (1859)	35
Ι) ΟΙ ΕΚΛΟΓΕΣ ΤΟΥ 1860 ΚΑΙ Η ΝΙΚΗ ΤΟΥ ABRAHAM LINCOLN.....	35
Κ) ΚΗΡΥΞΕΙΣ ΑΠΟΣΧΙΣΗΣ	37
Λ) Η ΕΠΙΘΕΣΗ ΣΤΟ ΟΧΥΡΟ SUMTER (FORT SUMTER, 1861)....	38

Β΄ ΜΕΡΟΣ:

ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ ΑΝΑΛΥΣΗ ΑΜΕΡΙΚΑΝΙΚΟΥ ΕΜΦΥΛΙΟΥ

I. ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΗ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΗ ΚΑΙ ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΟΣ ΤΟΜΕΑΣ	42
Α) ΕΠΙΔΡΑΣΗ ΤΗΣ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΗΣ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΗΣ ΣΤΟ ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΟ ΤΟΜΕΑ.....	42
Β) ΤΟ ΤΟΥΦΕΚΙ: Η ΕΞΕΛΙΞΗ ΚΑΙ Η ΧΡΗΣΗ ΤΟΥ	43
Γ) Η ΣΥΜΒΟΛΗ ΤΟΥ ΣΙΔΗΡΟΔΡΟΜΟΥ	47
III. ΟΙ ΕΜΠΟΛΕΜΟΙ	49
Α) ΤΑΥΤΟΤΗΤΑ ΕΜΠΟΛΕΜΩΝ	49
1. Η ΣΥΝΟΜΟΣΠΟΝΔΙΑ (“THE CONFEDERACY”).....	49

2. Η ΕΝΩΣΗ ("THE UNION").....	49
3. ΟΙ ΠΟΛΙΤΕΙΕΣ -"ΣΥΝΟΡΑ" ΜΕΤΑΞΥ ΒΟΡΡΑ - ΝΟΤΟΥ ("BORDER STATES")	50
Β) ΓΕΝΙΚΗ ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΕΜΠΟΛΕΜΩΝ.....	52
1. ΠΛΕΟΝΕΚΤΗΜΑΤΑ ΤΗΣ ΈΝΩΣΗΣ	52
α) ΠΛΗΘΥΣΜΟΣ.....	52
β) ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ.....	53
γ) ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΕΣ ΔΥΝΑΜΕΙΣ	54
2. ΠΛΕΟΝΕΚΤΗΜΑΤΑ ΤΗΣ ΣΥΝΟΜΟΣΠΟΝΔΙΑΣ	54
IV. ΙΣΤΟΡΙΚΟ ΑΜΕΡΙΚΑΝΙΚΟΥ ΕΜΦΥΛΙΟΥ ΠΟΛΕΜΟΥ	57
Α) "ΣΧΕΔΙΟ ΑΝΑΚΟΝΤΑ" ("ANACONDA PLAN") ΚΑΙ ΝΑΥΤΙΚΟΣ ΑΠΟΚΛΕΙΣΜΟΣ ΤΗΣ ΣΥΝΟΜΟΣΠΟΝΔΙΑΣ, 1861	57
Β) ΟΙ ΠΡΩΤΕΣ ΣΥΓΚΡΟΥΣΕΙΣ.....	57
Γ) ΑΝΑΤΟΛΙΚΟ ΘΕΑΤΡΟ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ 1861-1863	59
Δ) ΔΥΤΙΚΟ ΘΕΑΤΡΟ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ 1861-1863.....	67
Ε) ΤΟ ΤΕΛΟΣ ΤΟΥ ΠΟΛΕΜΟΥ, 1864-1865.....	72
V. ΓΕΝΙΚΑ ΠΕΡΙ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗΣ	76
VI. ΠΟΛΙΤΙΚΟΙ ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΙΚΟΙ ΣΚΟΠΟΙ ΤΩΝ ΕΜΠΟΛΕΜΩΝ	77
Α) ΈΝΩΣΗ	77
Β) ΣΥΝΟΜΟΣΠΟΝΔΙΑ	80
VII. ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΗ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ ΚΑΙ ΤΑΚΤΙΚΕΣ ΕΦΑΡΜΟΓΕΣ	82
Α) ΈΝΩΣΗ	82
Β) ΣΥΝΟΜΟΣΠΟΝΔΙΑ	89
VIII. ΤΟ ΠΕΔΙΟ ΤΗΣ ΜΑΧΗΣ ΚΑΙ ΟΙ ΟΧΥΡΩΣΕΙΣ ΤΟΥ	91
Α) ΤΟ ΠΕΔΙΟ ΜΑΧΗΣ	91
Β) ΟΙ ΟΧΥΡΩΣΕΙΣ	92

ΙΧ. ΤΑ ΣΩΜΑΤΑ ΤΟΥ ΣΤΡΑΤΟΥ ΚΑΙ ΤΟ ΝΑΥΤΙΚΟ	94
Α) ΤΟ ΠΕΖΙΚΟ	94
1. ΔΥΟ ΘΕΩΡΙΕΣ ΜΑΧΗΣ ΠΕΖΙΚΟΥ.....	94
2. ΤΑΚΤΙΚΕΣ ΕΠΙΘΕΣΗΣ.....	96
Β) ΤΟ ΠΥΡΟΒΟΛΙΚΟ.....	98
Γ) ΤΟ ΙΠΠΙΚΟ	102
Δ) ΤΟ ΝΑΥΤΙΚΟ.....	106
1. ΓΕΝΙΚΕΣ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ.....	106
2. Η ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ ΤΗΣ ΣΥΝΟΜΟΣΠΟΝΔΙΑΣ	
ΚΑΙ ΤΟΥ STEPHEN MALLORY	108
3. Η ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ ΤΗΣ ΈΝΩΣΗΣ ΚΑΙ ΤΟΥ GIDEON WELLES	112
4. ΣΥΓΚΡΙΤΙΚΗ ΑΝΑΛΥΣΗ.....	115
Χ. Η ΣΤΑΣΗ ΤΩΝ ΜΕΓΑΛΩΝ ΔΥΝΑΜΕΩΝ	118
ΧΙ. Ο ΧΑΡΑΚΤΗΡΑΣ ΤΟΥ ΠΟΛΕΜΟΥ	121
Α) Ο ΑΜΕΡΙΚΑΝΙΚΟΣ ΕΜΦΥΛΙΟΣ ΣΤΟ	
ΜΕΤΑΙΧΜΙΟ ΔΥΟ ΕΠΟΧΩΝ.....	121
ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ	127
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Ι	130
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΙΙ	136

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Αντικείμενο της παρούσης μελέτης αποτελεί η παρουσίαση ενός ιστορικού γεγονότος, του Αμερικανικού Εμφυλίου Πολέμου, υπό το πρίσμα της στρατηγικής του ανάλυσης. Η επιλογή του θέματος προέκυψε από το γεγονός ότι ο Αμερικανικός Εμφύλιος υπήρξε υψίστης σημασίας για την προσαρμογή και μετεξέλιξη της κυρίαρχης σήμερα δύναμης στον κόσμο, των Η.Π.Α.

Ο Αμερικανικός Εμφύλιος (1861-1865) έλαβε χώρα εν μέσω μιας ιδιαίτερα σημαντικής συγκυρίας: το αποκορύφωμα της Βιομηχανικής Επανάστασης η οποία επέδρασε ποικιλοτρόπως στη διεξαγωγή του φαινομένου του πολέμου. Η σύγκρουση αυτή συνιστά τον πρώτο μεγάλο πόλεμο της βιομηχανικής εποχής, ύστερα από ένα παρελθόν που είχε στιγματισθεί από τους πολέμους του Ναπολέοντα στην Ευρώπη.

Η εν λόγω σύρραξη απετέλεσε το πρώτο πεδίο στο οποίο εφαρμόστηκαν πολλές από τις καινοτομίες και τα επιτεύγματα – στρατιωτικού και μη χαρακτήρα – που γέννησε η Βιομηχανική Επανάσταση. Το γεγονός αυτό υπήρξε αρκετό για να επιφέρει καθοριστικές αλλαγές στη εφαρμοσμένη στρατηγική και τις τακτικές των εμπολέμων. Συνεπώς, η στρατηγική ανάλυση του Εμφυλίου αποτελεί την κύρια παράμετρο της προκείμενης έρευνας καθώς καταδεικνύει την ιδιαιτερότητα και την ξεχωριστή θέση που κατέχει η πολεμική αυτή σύγκρουση στην Παγκόσμια Ιστορία.

Η εργασία, λοιπόν, κρίθηκε απαραίτητο να χωρισθεί σε δύο μέρη: αφενός σε αυτό που τοποθετεί τη σύγκρουση σε ένα ορισμένο ιστορικό πλαίσιο και αφετέρου σε αυτό που αναλύει τον παράγοντα της στρατηγικής.

Ειδικότερα, στο Α΄ μέρος, μετά από μια σύντομη αναφορά στο φαινόμενο της Βιομηχανικής Επανάστασης και την επίδρασή της στο χαρακτήρα της αμερικανικής κοινωνίας, αναλύονται ενδελεχώς τα βαθύτερα αίτια που οδήγησαν στον πόλεμο και τα σημαντικότερα γεγονότα που όξυναν την υφιστάμενη κρίση και συνέβαλαν τελικά στο ξέσπασμα του Εμφυλίου.

Στο Β΄ μέρος περιγράφεται η επίδραση της Βιομηχανικής Επανάστασης στο στρατιωτικό τομέα και η εξέλιξη του τουφεκιού, του βασικότερου όπλου που χρησιμοποιήθηκε στον Αμερικανικό Εμφύλιο. Ακολούθως παρουσιάζονται οι πρωταγωνιστές του Εμφυλίου πολέμου, δηλαδή οι δύο εμπόλεμες παρατάξεις και η ιστορική εξέλιξη της σύγκρουσης. Εν συνεχεία, αναλύονται οι πολιτικοί αντικειμενικοί σκοποί των εμπολέμων καθώς και οι στρατηγικές και τακτικές που αυτοί εφήρμοσαν προς την πραγμάτωσή τους. Επίσης, γίνεται λεπτομερής αναφορά στα χαρακτηριστικά, την εξέλιξη και το ρόλο των σωμάτων του στρατού και του ναυτικού όπως αυτά αξιοποιήθηκαν στον Εμφύλιο καθώς και η στάση που τήρησαν οι μεγάλες

ευρωπαϊκές δυνάμεις απέναντι στη σύγκρουση αυτή. Τέλος, επιχειρείται να προσδιορισθεί ο γενικός χαρακτήρας του πολέμου βάσει των στοιχείων που έχουν παρατεθεί.

Η εκπόνηση της έρευνας, πέραν του να αποτελέσει εφαλτήριο για περαιτέρω μελέτη του εν λόγω θέματος, αποσκοπεί στην εξαγωγή χρήσιμων συμπερασμάτων αναφορικά με τα ακόλουθα ζητήματα: α) τους παράγοντες που συνέβαλαν αποφασιστικά στην τελική επικράτηση της Ένωσης επί της Συνομοσπονδίας, β) τη συμβολή των τεχνολογικών εξελίξεων που έφερε η Βιομηχανική Επανάσταση στη διεξαγωγή και το αποτέλεσμα του πολέμου, γ) το βαθμό στον οποίο η στρατιωτική στρατηγική απεδείχθη καθοριστικός παράγων στην τελική έκβαση του πολέμου και τέλος, δ) την επίδραση που άσκησε ο Αμερικανικός Εμφύλιος Πόλεμος σε μεταγενέστερες συρράξεις.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Ο Αμερικανικός Εμφύλιος Πόλεμος (1861-1865) κατέχει σημαντική θέση τόσο στην ιστορία του ίδιου του Αμερικανικού Έθνους όσο και στην ευρύτερη Παγκόσμια Ιστορία. Μάλιστα, στη διεθνή βιβλιογραφία τείνει να χαρακτηρίζεται ως ο "πρώτος σύγχρονος ολοκληρωτικός πόλεμος"¹.

Εξετάζοντας, λοιπόν, τον Αμερικανικό Εμφύλιο αναφερόμαστε στην τετραετή στρατιωτική διαμάχη μεταξύ της "Ένωσης" του Βορρά και της "Συνομοσπονδίας" του Νότου που έλαβε χώρα ύστερα από την απόσχιση ορισμένων πολιτειών από την Ένωση. Αυτή τελικά οδήγησε στην επικράτηση του Βορρά και τη συνεπακόλουθη επιβίωση της Ένωσης και του κράτους των Η.Π.Α. που σε γενικές γραμμές διατηρείται υπό αυτή τη μορφή μέχρι και σήμερα. Ο Αμερικανικός Εμφύλιος υπήρξε ο πιο καταστροφικός πόλεμος στην ιστορία των Ηνωμένων Πολιτειών καθώς οι ανθρώπινες απώλειες στα πεδία των μαχών ανήλθαν σε 642,427 ενώ οι θάνατοι στον πληθυσμό έφθασαν τις 452,026, αριθμοί που υπερβαίνουν ακόμη και τις συνολικές αμερικανικές απώλειες στο Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο. Παράλληλα οι επιπτώσεις του υπήρξαν καταστροφικές και για την αμερικανική εθνική οικονομία ένα μεγάλο τμήμα της οποίας – σχεδόν το 40% – κατεστράφη².

Αναφορικά με τις ρίζες της διαμάχης, αυτές έγκεινται στις βαθιές διαφορές μεταξύ Βορρά και Νότου, οι οποίες υπήρξαν πολιτικού, οικονομικού αλλά και κοινωνικού χαρακτήρα με βασικούς μοχλούς πίεσης το πρόβλημα του θεσμού της δουλείας, τα αντιτιθέμενα οικονομικά συμφέροντα και το ζήτημα του νομικού status των νέων περιοχών που προσαρτήθηκαν στο δυτικό τμήμα της χώρας. Σύμφωνα μάλιστα με το στρατηγικό αναλυτή J.F.C. Fuller³, η Βιομηχανική Επανάσταση «οδήγησε σε αλλαγή των παραγωγικών σχέσεων και τελικά σε πόλεμο μεταξύ δύο διαφορετικών, όσον αφορά στο οικονομικό επίπεδο, κοινωνιών: των κατοίκων των Βορείων Πολιτειών και αυτών του Νότου».

Έτσι ο πόλεμος, σε πρώτη φάση, είχε ως απώτερο σκοπό για τη μεν Ένωση την επιστροφή των αποσχισθεισών πολιτειών στους κόλπους της κάτι που δύνατο να εκπληρωθεί μόνο μέσω απονομιμοποίησης και κατάργησης της "Συνομοσπονδίας των Νότιων Πολιτειών", ενώ για τη Συνομοσπονδία την επίμονη αντίσταση μέχρι την

¹ Ενδεικτικά βλ. Paddy Griffith, *Battle Tactics of the Civil War*, Yale University Press, New Haven and London, 2001 σελ. 18 και J. F. C. Fuller, *The Conduct of War, 1789 -1961*, Da Capo Press, New Jersey, 1992, σελ. 95

² Russell F. Weigley, *A Great Civil War: A Military and Political History, 1861-1865*, Indiana University Press, Bloomington, 2004, σελ. 451

³ J. F. C. Fuller, ο.π., σελ. 95

οριστική επίτευξη της ανεξαρτησίας της. Και τα δύο εμπόλεμα μέρη επιζητούσαν την άνευ όρων υποταγή του αντιπάλου στους πολιτικούς σκοπούς τους. Η πραγματικότητα αυτή δικαιολογεί λοιπόν το χαρακτηρισμό του Αμερικανικού Εμφυλίου ως «ολοκληρωτικού» πολέμου.

Σε ό,τι αφορά στο χαρακτηρισμό του ως «σύγχρονου», αυτός απορρέει από το γεγονός ότι ο Αμερικανικός Εμφύλιος υπήρξε ο πρώτος πόλεμος της Βιομηχανικής Επανάστασης, η πρώτη μεγάλη σύγκρουση της εποχής του ατμού ανοίγοντας έτσι μια νέα σελίδα στην ιστορία του φαινομένου του πολέμου καθώς απετέλεσε το πεδίο στο οποίο εφαρμόστηκαν οι στρατιωτικές – και όχι μόνο – καινοτομίες που έφερε η Βιομηχανική Επανάσταση⁴. Η εν λόγω ιστορική συγκυρία επέδρασε αποφασιστικά στον τρόπο διεξαγωγής του πολέμου, τα μέσα που χρησιμοποιήθηκαν και τις στρατηγικές που εφαρμόστηκαν, τον τομέα των μεταφορών και κατά περίπτωση την έκβαση ορισμένων κρίσιμων μαχών.

Ο Εμφύλιος ξέσπασε σε μια περίοδο όπου επικρατούσα αντίληψη για τη διεξαγωγή ενός πολέμου ήταν η ναπολεόντειος. Αυτή ασκούσε ακόμη κυρίαρχη επιρροή στην επιλογή της στρατηγικής και της τακτικής που εφήρμοζαν οι εμπόλεμοι. Ως τότε και κατά την πρώτη περίοδο των εχθροπραξιών βασική επιδίωξη των αντίπαλων στρατών ήταν η επίτευξη μιας αποφασιστικής νίκης στο πεδίο της μάχης μέσω μιας επιθετικής στρατηγικής τακτικών ελιγμών. Οι τεχνολογικές εξελίξεις όμως κατέστησαν σε ένα μεγάλο βαθμό τις ναπολεόντειους μεθόδους αναποτελεσματικές ή και ακατάλληλες. Εξαιτίας αυτού οι αντιμαχόμενες παρατάξεις συχνά αναγκάστηκαν να μεταβάλλουν τους στρατηγικούς τους άξονες προς την κατεύθυνση της σταδιακής ανάκτησης εδαφών και της εξ' αποστάσεως μάχης από οχυρωμένες θέσεις άμυνας. Ο ερχομός του σιδηροδρόμου, τα νέα όπλα, οι ατμοκίνητες μηχανές, τα ατμόπλοια, τα θωρηκτά και πλήθος άλλων καινοτομιών που βρίσκονταν στη διάθεση των αντιμαχόμενων μερών προμήνυαν τη διεξαγωγή ενός πολέμου διαφορετικού από αυτούς του παρελθόντος.

Σε συμβολικό επίπεδο ο Αμερικανικός Εμφύλιος αντιπροσωπεύει αυτό που ο Paddy Griffith⁵ χαρακτηριστικά αναφέρει ως «το θρίαμβο μιας εξελισσόμενης και δυναμικής βιομηχανικής κοινωνίας επί μιας αναχρονιστικής φεουδαρχικής τάξης».

⁴ J. F. C. Fuller, *A Military History of the Western World, Volume III: From the American Civil War to the End of World War II*, Da Capo Press, New York, 1987, σελ.6

⁵ Paddy Griffith, ο.π., σελ.15

Α΄ ΜΕΡΟΣ:

**ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΗ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΗ
ΚΑΙ ΠΟΡΕΙΑ ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΑΜΕΡΙΚΑΝΙΚΟ ΕΜΦΥΛΙΟ**

I. ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΗ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΗ

Η Βιομηχανική Επανάσταση υπήρξε ένα ιδιαίτερα σύνθετο σύστημα τεχνικών, οικονομικών και κοινωνικών ανακατατάξεων, οι οποίες οδήγησαν τις ευρωπαϊκές, αρχικά, κοινωνίες από την αγροτική στη βιομηχανική τους μορφή. Ο ριζικός αυτός μετασχηματισμός που ξεκίνησε από την Αγγλία την περίοδο του 18^{ου} αιώνα, σύντομα επεκτάθηκε και σε άλλες ευρωπαϊκές χώρες όπως η Γαλλία και η Γερμανία φθάνοντας στις αρχές του 19^{ου} αιώνα μέχρι και τις Η.Π.Α. Το φαινόμενο αυτό είχε, πέρα από τον τομέα της βιομηχανίας, πολύ μεγάλο αντίκτυπο και στον τομέα των μεταφορών.

Στην ιστορική αυτή εξέλιξη συνέβαλαν σε μεγάλο βαθμό παράγοντες όπως:

- Η αστικοποίηση των ευρωπαϊκών κοινωνιών όπου μεγάλες μάζες αγροτικών πληθυσμών συγκεντρώνονται στα αστικά κέντρα.
- Η μεγάλη ζήτηση αγαθών λόγω της γενικότερης βελτίωσης του βιοτικού επιπέδου και των μεγαλύτερων αναγκών που αυτό γεννούσε.
- Ο ολοένα αυξανόμενος πληθυσμός της ευρωπαϊκής ηπείρου αλλά και των αποικιών των Μεγάλων Δυνάμεων της εποχής.
- Η σταδιακή συσσώρευση κεφαλαίου ως απόρροια της ανάπτυξης του τραπεζικού συστήματος, του εμπορίου και της βιομηχανίας.

Η Βιομηχανική Επανάσταση οδήγησε σε πρωτοφανή αύξηση της παραγωγής, ραγδαία ανάπτυξη των μεταφορών αλλά και σε έντονες κοινωνικές συγκρούσεις και ανισότητες. Παράλληλα, εν μέσω της γενικότερης οικονομικής ανάπτυξης που επετεύχθη, αναδύθηκαν νέες ιδεολογίες οικονομικού ή και πολιτικού χαρακτήρα όπως ο καπιταλισμός οι οποίες επηρέασαν την ιστορική πορεία των εθνών-κρατών αλλά και των κοινωνιών τους.

II. Η ΓΕΝΝΗΣΗ ΜΙΑΣ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΑΣ

Στις αρχές του 19^{ου} αιώνα, οι Ηνωμένες Πολιτείες ήσαν κατά κύριο λόγο μια αγροτική κοινωνία. Η ιδιοκτησία γης συνιστούσε θεμελιώδη παράγοντα για την εκπλήρωση των αξιών της ελευθερίας, της αυτάρκειας και της ανεξαρτησίας. Έτσι, όσο η προς εκμετάλλευση γη προσφερόταν σε αφθονία, η πίστη για την υλοποίηση των δημοκρατικών αξιών και ιδανικών που η αμερικανική κοινωνία είχε κληρονομήσει από τους Πατέρες του Έθνους ενδυναμωνόταν. Ο λαός θα μπορούσε κατ' αυτόν τον τρόπο να αποφύγει την ανέχεια, την εξάρτηση από τρίτους και τον υπερπληθυσμό που θα δημιουργούσε μια βιομηχανοποιημένη κοινωνία. Ωστόσο, η προς Δυσμάς αναζήτηση νέων εδαφών για εκμετάλλευση περισσότερο επιτάχυνε παρά περιόρισε την αστικοποίηση και τη βιομηχανική ανάπτυξη⁶.

Η φύση της μετανάστευσης ήταν ταυτόχρονα η αιτία και το αποτέλεσμα των ιδεολογικών διαφοροποιήσεων και του τοπικιστικού φαινομένου που κυριαρχούσε για αρκετές δεκαετίες μέχρι τον Εμφύλιο⁷. Πιο συγκεκριμένα, η μετανάστευση και εγκατάσταση στη Δύση μετασχημάτισε ως ένα βαθμό μια αγροτική κοινωνία που αυτοπροσδιοριζόταν ως "ενάρετη" σε βιομηχανική η οποία υιοθέτησε την ιδεολογία και την πρακτική της ελεύθερης εργασίας για την επίτευξη της πραγματικής ελευθερίας και της δημοκρατίας. Μέχρι το 1820, η επέκταση προς Δυσμάς ακολουθούσε τις φυσικές γεωγραφικές αρτηρίες της αμερικανικής ηπείρου. Από το 1830 όμως, η δυνατότητα χρήσης ατμοπλοίων, καναλιών και του σιδηροδρόμου επαναπροσδιόρισε το δυτικό εμπόριο προς τις ανερχόμενες αστικές αγορές του βορειοανατολικού τμήματος των Η.Π.Α.

Η πρόοδος στον τομέα των μεταφορών και των επικοινωνιών με την ευρεία χρήση του σιδηροδρόμου, των ατμοπλοίων καθώς και του τηλεγράφου συνέβαλε στην ανάπτυξη του εσωτερικού εμπορίου με τρόπο που συνέδεε στενά τους τομείς αυτούς σε οικονομική βάση ενώ ταυτόχρονα γέννησε την πίστη στην εξέλιξη και το μεγαλείο του έθνους και του πεπρωμένου του⁸.

Η επίδραση μιας ολοένα και πιο αποτελεσματικής δυνατότητας μετακίνησης και μεταφορών συνέβαλε στη διεύρυνση των ευκαιριών αγοράς. Σταδιακά οι μικρές μεταποιητικές βιοτεχνίες εξελίχθηκαν σε μικρά εργοστάσια και οι εμπορικοί καπιταλιστές στις βορειοανατολικές πόλεις ανέλαβαν τα ηνία της οργάνωσης της παραγωγής για τις επεκτεινόμενες αγορές. Για τέσσερις δεκαετίες πριν τον Εμφύλιο η

⁶ Gary W. Gallagher, Stephen D. Engle, Robert K. Krick, Joseph T. Glatthaar, *The American Civil War: This Mighty Scourge of War*, Essential Histories, Osprey Publishing, New York, 2003, σελ. 9 -11

⁷ Ο. π.

⁸ David M. Potter, *The Impending Crisis, 1848-1861*, Harper Torchbooks, New York, 1976, σελ. 472

αστικοποίηση και η εκβιομηχάνιση ενίσχυσαν η μία τη δυναμική της άλλης, διαμορφώνοντας έτσι το χαρακτήρα του Βορρά⁹.

Παρά το γεγονός ότι ο πληθυσμός του Νότου μετανάστευε προς τη Δύση βασικά για τους ίδιους λόγους που μετακινείτο και ο πληθυσμός του Βορρά, ο θεσμός της δουλείας που υφίστατο ήδη από την εποχή της Αγγλοκρατίας παρείχε διαφορετικά βιώματα. Η ζωτική για το Νότο βιομηχανία βάμβακος εξαρτάτο άμεσα από το μεγάλο αριθμό φυτειών και την ύπαρξη δούλων για την καλλιέργειά τους. Όπως οι αγρότες του Βορρά ανταποκρίθηκαν με αισιοδοξία στις ευκαιρίες που παρουσίαζε η αγορά έτσι και οι δουλοκτήτες γαιοκτήμονες του Νότου ανταποκρίθηκαν στις προκλήσεις της αγοράς. Ωστόσο, ακόμα και τώρα ένας ιδιοκτήτης δούλων είχε μικρό κίνητρο να επενδύσει σε μηχανήματα μειώνοντας παράλληλα τη χρήση του εργατικού δυναμικού και αντ' αυτού επένδυε σε γη και δούλους.

Η προ-εμφυλιακή Δύση τόσο του Βορρά όσο και του Νότου διαδραμάτισε ουσιώδη ρόλο στην οικονομική ανάπτυξη του έθνους διότι ήταν συνδεδεμένη με την αγορά της Ανατολής¹⁰. Από 'το 1840, η Δύση είχε γίνει η κυρίαρχη αγορά βιομηχανικών προϊόντων. Ωστόσο, ιδιαίτερα μετά τα μέσα του 1830, το βαμβάκι ήταν το προϊόν που κυριαρχούσε στις αμερικανικές εξαγωγές και απετέλεσε τη βάση του εθνικού εισοδήματος. Σταδιακά, με την ώθηση που έδωσαν οι τεχνολογικές καινοτομίες, οι πολιτείες Βορρά και Νότου διαφοροποιήθηκαν όσον αφορά στο χαρακτήρα τους. Ενώ η οικονομία του βορειοανατολικού τμήματος των Η.Π.Α. συνέχιζε να αναπτύσσεται και να διαφοροποιείται επικεντρωμένη στο εξειδικευμένο εμπόριο και τη βιομηχανία, η οικονομία του Νότου παρέμενε κατά κύριο λόγο αγροτική με την έμφαση να δίδεται στην απλοποιημένη ιδιοκτησία και την αξιοποίηση φυτειών¹¹.

⁹ Gary W. Gallagher, ο.π.

¹⁰ Ο.π.

¹¹ J. F. C. Fuller, *A Military History of the Western World, Volume III: From the American Civil War to the End of World War II*, Da Capo Press, New York, 1987, σελ.8-10. Επίσης βλ. Gary W. Gallagher, ο.π.

III. ΤΑ ΒΑΘΥΤΕΡΑ ΑΙΤΙΑ ΤΟΥ ΕΜΦΥΛΙΟΥ ΠΟΛΕΜΟΥ

A) ΓΕΝΙΚΕΣ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ

Ένα μεγάλο μέρος της διεθνούς επιστημονικής βιβλιογραφίας σχετικά με τον Αμερικανικό Εμφύλιο παράθετει ως βασικά αίτια που οδήγησαν στην κρίση και τελικά στο ξέσπασμα του πολέμου τις οικονομικές, πολιτικές αλλά και κοινωνικές συνθήκες της περιόδου εκείνης. Συνεπώς, όπως εύστοχα διαπιστώνει και ο David Potter¹², η ουσία της αντιπαλότητας των αντιμαχόμενων μερών μπορεί να κατανοηθεί βάσει δύο εναλλακτικών θεωρητικών προσεγγίσεων.

Σύμφωνα με την πρώτη θεωρητική προσέγγιση, την πολιτισμική, η εμφύλια διαμάχη εκλαμβάνεται ως σύγκρουση μεταξύ δύο βαθιά διαφορετικών πολιτισμών η ανομοιότητα των οποίων υπερέβαινε τις αντίθετες αντιλήψεις που κυριαρχούσαν περί του θεσμού της δουλείας. Αντίθετα η δεύτερη προσέγγιση, η οικονομική, επεξηγεί τη διαμάχη ως σύγκρουση οικονομικών συμφερόντων μεταξύ μιας αναδυόμενης βιομηχανικής κοινωνίας όπως αυτή του Βορρά και μιας παραδοσιακής αγροτικής όπως ήταν αυτή του Νότου.

Αναλυτικότερα:

- Πολιτισμική προσέγγιση → Οι κοινωνίες του Βορρά και του Νότου ήρθαν σε ρήξη όχι γιατί διαφωνούσαν αναφορικά με το ζήτημα του θεσμού της δουλείας αλλά επειδή ζούσαν σε διαφορετικούς κόσμους. Οι φυτείες καπνού και βάμβας του Νότου, οι απομονωμένοι καταυλισμοί και η επιβίωση μέσα από την κατοχή ενός κτήματος ήσαν όλα στοιχεία ενός αγροτικού τρόπου ζωής. Αυτός ήταν στατικός όσον αφορά στο ρυθμό της ανανέωσής του, αποκεντρωμένος και λίγο πολύ πρωτόγονος στην κοινωνική και οικονομική του οργάνωση αλλά πολύ προσωπικός στις ανθρώπινες σχέσεις με σεβασμό στις αξίες της πίστης, της αβροφροσύνης κ.α. Αντίθετα ο Βορράς είχε ξεκινήσει να ανταποκρίνεται στη δυναμική της εκβιομηχάνισης, της μαζικής μεταφοράς και των νέων τεχνολογιών με έμφαση στις αξίες του επιχειρηματικού πνεύματος, της προσαρμοστικότητας και της ικανότητας ανταγωνιστικής υπεροχής. Η διαμάχη δηλαδή ερμηνεύεται ως σύγκρουση αξιών και ταυτότητας.

¹² David M. Potter, *The Impending Crisis, 1848-1861*, Harper Torchbooks, New York, 1976, σελ.30-34

Ως αδυναμία της πολιτισμικής προσέγγισης μπορεί να θεωρηθεί ο υπερτονισμός των σημείων διαφοροποίησης των δύο κοινωνιών με την παράλληλη ελαχιστοποίηση των ομοιοτήτων που υφίστανται μεταξύ τους με αποτέλεσμα να παραβλέπονται αρκετές από τις πρωταρχικές αξίες που ενώνουν Βορρά και Νότο.

- Οικονομική προσέγγιση → Η έμφαση δε δίδεται στις πολιτισμικού χαρακτήρα διαφορές των δύο κοινωνιών αλλά η διαμάχη ερμηνεύεται ως αποτέλεσμα της σύγκρουσης συμφερόντων και δη οικονομικών. Η προσέγγιση αναγνωρίζει δύο περιφέρειες με ανόμοιες οικονομίες και αποκλίνοντα οικονομικά συμφέροντα και στόχους. Η οικονομία του Νότου, βασισμένη κυρίως στην καλλιέργεια βάμβακος και καπνού, στηριζόταν στις εξαγωγές αγροτικών προϊόντων μέσω ποταμών και διά θαλάσσης για την προμήθεια μιας παγκόσμιας – κυρίως ευρωπαϊκής – αγοράς. Για το λόγο αυτό, είχε ανάγκη από ευνοϊκούς όρους εμπορίου ώστε να μπορεί να λειτουργεί και να ευημερεί. Αντίθετα η οικονομία του Βορρά, μια οικονομία βιομηχανίας και μεταποίησης με διαφοροποιημένο τον τομέα της γεωργίας, διέθετε τα προϊόντα της κυρίως μέσω χερσαίων μεταφορών στην εγχώρια αγορά. Το συσσωρευμένο κεφάλαιο στο Βορρά ήταν ευαίσθητο απέναντι σε φθηνές πληθωριστικές πιστώσεις με λογικό αποτέλεσμα να υποστηρίζει προστατευτικούς εμπορικούς δασμούς εν αντιθέσει με το Νότο που, μην έχοντας εγχώριες πωλήσεις να προστατεύσει, αντιδρούσε έντονα. Ο Νότος αντιτίθετο σε κάθε απόπειρα εθνικής οικειοποίησης των μέσων μεταφοράς και ομοσπονδιακού ελέγχου επί των τραπεζών που τα κέντρα κεφαλαίου του Βορρά επεδίωκαν να προωθήσουν.

Οι εξελίξεις που ελάμβαναν χώρα στον οικονομικό τομέα στα πλαίσια της νέας βιομηχανικής εποχής έφεραν ένα γρήγορο ρυθμό ανάπτυξης που ο Νότος δε δύνατο να ακολουθήσει με αποτέλεσμα να αυξηθούν υπέρμετρα ο πληθυσμός, ο πλούτος και η παραγωγή του Βορρά εν συγκρίσει με τα αντίστοιχα δεδομένα του Νότου που έμεναν στάσιμα. Σύντομα ο Νότος άρχισε να εμφανίζει σημάδια φόβου και να αισθάνεται απειλούμενος ότι ο Βορράς θα υπερισχύσει εις βάρος του. Η γνώση και κατανόηση του ενδεχομένου αυτού, δηλαδή ενός μειονεκτικού status, ενδυνάμωσε το αίσθημα και την ανάγκη αλληλοϋποστήριξης εντός του Νότου, την απομόνωση από το Βορρά και τη γενικότερη στάση άμυνας που άρχισε να τηρεί. Συνεπώς, με την οικονομική προσέγγιση, η διαμάχη ερμηνεύεται ως σύγκρουση συμφερόντων και ισχύος. Συνιστά τη σύγκρουση ενός δυναμικού “εμπορικού” Βορρά και ενός στατικού “φεουδαρχικού” Νότου.

B) ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑ

1. Εισαγωγή

Στα χρόνια πριν από τον Εμφύλιο Πόλεμο, τα αμερικανικά οικονομικά συμφέροντα που αναπτύχθηκαν στο Βορρά υπήρξαν πολύ διαφορετικά και συχνά ανταγωνιστικά των αντίστοιχων του Νότου. Αν και ο Εμφύλιος που ξέσπασε οφειλόταν σε μια σειρά από ποικίλους παράγοντες, οι αποκλίνουσες πορείες όσον αφορά στην οικονομική ανάπτυξη Βορρά και Νότου συνέβαλαν στην εχθροπάθεια μεταξύ των δύο περιφερειών και έκαναν ολοένα και πιο έντονη τη διαίρεση και την αντιπαλότητα στις μεταξύ τους σχέσεις¹³.

2. Αντιμαχόμενες οικονομίες

Ως έθνος, οι Η.Π.Α είχαν χαρακτήρα αγροτικό προπολεμικά, στη διάρκεια του Εμφυλίου αλλά και τα πρώτα χρόνια της ανασυγκρότησης του κράτους. Σχεδόν τα ¾ του συνολικού πληθυσμού ζούσαν σε αγροτικές περιοχές, σε φάρμες ή σε μικρές πόλεις. Ωστόσο, η Βιομηχανική Επανάσταση που ξέσπασε λίγες δεκαετίες νωρίτερα στην Αγγλία και την υπόλοιπη Ευρώπη, σύντομα επηρέασε και τη σπουδαιότερη πρώην αποικία της Αγγλίας, τις Η.Π.Α. Σε αυτό συνέβαλαν οι οικονομικές, πολιτικές και κοινωνικές εξελίξεις που ελάμβαναν χώρα στη Γηραιά Ήπειρο (Γαλλική Επανάσταση, Ναπολεόντειοι Πόλεμοι κ.α.) οι οποίες και κράτησαν απασχολημένες τις ευρωπαϊκές δυνάμεις για δύο σχεδόν δεκαετίες δίνοντας έτσι τη δυνατότητα στις Η.Π.Α. να επικεντρωθούν στις εγχώριες υποθέσεις τους¹⁴. Βέβαια, στη διάρκεια αυτής της ανάπαυλας από αναταράξεις, οι εσωτερικές υποθέσεις επηρεάστηκαν από τις οικονομικές εξελίξεις που έλαβαν χώρα σε Βορρά και Νότο¹⁵.

Σταδιακά, με την ώθηση που έδωσαν οι τεχνολογικές καινοτομίες, οι πολιτείες του Νότου και του Βορρά διαφοροποιήθηκαν όσον αφορά στο χαρακτήρα τους¹⁶. Έτσι, ενώ ο μεν Νότος για την οικονομική του ανέλιξη επικεντρώθηκε στην απλοποιημένη ιδιοκτησία και αξιοποίηση φυτειών – κυρίως βάμβακος – μέσω της εργασίας των δούλων, ο Βορράς επικεντρώθηκε στο πιο εξειδικευμένο εμπόριο και

¹³ J. F. C. Fuller, *A Military History of the Western World, Volume III: From the American Civil War to the End of World War II*, Da Capo Press, New York, 1987, σελ. 7-8

¹⁴ J. F. C. Fuller, *The Conduct of War, 1789 -1961*, Da Capo Press, New Jersey, 1992, σελ.172

¹⁵ [http://www.history.com/topics/us-history/american-civil-war](#)

¹⁶ J. F. C. Fuller, *A Military History of the Western World, Volume III: From the American Civil War to the End of World War II*, Da Capo Press, New York, 1987, σελ.8-9

τη βιομηχανία. Το κεφάλαιο στο Βορρά άρχισε να αντιπροσωπεύεται από τα εργοστάσια ενώ στο Νότο συνέχισε να εκφράζεται μέσω της δουλείας.

Παρά την εμφάνιση εργοστασίων τόσο στο Βορρά όσο και στο Νότο, η συντριπτική πλειοψηφία των βιομηχανικών κατασκευών ελάμβανε χώρα στο Βορρά¹⁷. Ο Νότος, στα 1860, έφθανε το 25% του ελεύθερου πληθυσμού της χώρας αλλά διέθετε μόλις το 10% του εθνικού κεφαλαίου. Ο Βορράς είχε πολλαπλάσιο αριθμό εργοστασίων και εργατικού δυναμικού που ήταν σε σημαντικό βαθμό ειδικευμένο.

Η φύση της εργατικής δύναμης σε Βορρά και Νότο ήταν θεμελιωδώς διαφορετική¹⁸. Η οικονομία του Νότου εδράζετο στην αναγκαστική και φθηνή εργασία μαύρων δούλων. Η εργασία σε τόσο μεγάλες εκτάσεις παρέμενε χειρωνακτική και οι μαύροι δούλοι που υπήρχαν ήδη από τον καιρό της Αγγλοκρατίας συνιστούσαν τον κυριότερο μοχλό της. Η δουλεία προϋπήρχε στην Αμερική ως θεσμός πολύ πριν ο George Washington αποφασίσει να αποσχιστεί από το στέμμα της αγγλικής επικυριαρχίας. Την είχαν δημιουργήσει οι Άγγλοι άποικοι και με την αποχώρησή τους ο θεσμός έμεινε εκεί σαν ένα είδος “γεωργικού εργαλείου” άμεσα συνδεδεμένου με την τοπική οικονομία. Η γρήγορη ανάπτυξη αυτής της οικονομίας απαίτησε μοιραία και τη συνεχή αύξηση της δουλείας οπότε ο Νότος έφτασε στο σημείο να κατοικείται κατά 20-30% από δούλους.

Οι πιο πολλές οικογένειες στο Νότο δε διέθεταν δούλους καθώς μονάχα περίπου 385,000 επί συνόλου 1,6 εκατ. ήταν ιδιοκτήτες δούλων. Από αυτούς που είχαν στην κατοχή τους δούλους, οι περισσότεροι (88%) διέθεταν λιγότερους από είκοσι γι' αυτό και εθεωρούντο περισσότερο αγρότες παρά γαιοκτήμονες. Το μεγαλύτερο ποσοστό των δούλων στο Νότο ανήκε σε περίπου 10,000 ισχυρούς μεγαλοκτηματίες. Συνολικά, περί το 1860, στο Νότο υπήρχαν γύρω στα 4,000,000 δούλοι εκ των οποίων τα 3,000,000 εργάζονταν σε κτήματα και εκτεταμένες φυτείες καπνού και βάμβακος.

Ιδιαίτερα από την εποχή της εφεύρεσης της εκκοκιστικής μηχανής του βάμβακος (1793) που έφερε επανάσταση στο εμπόριο του εν λόγω αγαθού, η βιομηχανία βάμβακος απέτέλεσε ένα πολύ προσοδοφόρο πεδίο για τους γαιοκτήμονες του Νότου και συνέβαλε στην πολιτική απόκλισή του από το Βορρά. Εκμεταλλευόμενοι την εργασία των δούλων οι ιδιοκτήτες φυτειών μπορούσαν να μειώσουν πολύ το κόστος παραγωγής και να πουλήσουν το αγαθό τόσο εντός της αμερικανικής επικράτειας όσο και να το εξάγουν στην Ευρώπη, κυρίως στην Αγγλία. Σε

¹⁷ <http://www.history.com/topics/slavery/slavery-in-the-south>

¹⁸ Ο.π.

αντάλλαγμα ο Νότος αγόραζε βιομηχανικά και μεταποιημένα προϊόντα από το Βορρά και την Αγγλία. Η ανάπτυξη της βιομηχανίας βάμβακος του Νότου λειτουργούσε ως κινητήριος μοχλός της ανοδικής πορείας ολόκληρης της εθνικής οικονομίας¹⁹.

Στο Βορρά υπήρχαν επίσης μαύροι δούλοι αλλά η εξέλιξη της οικονομίας αναπτύχθηκε γύρω από τη βιοτεχνία και τη βιομηχανία της οποίας η εργατική μάζα προήλθε από τους φτωχούς αποίκους που έρρεαν συνεχώς, κυρίως από την Ιρλανδία. Η τάξη αυτή των αποίκων παρουσίαζε ένα εξαιρετικά εκμεταλλεύσιμο ανθρώπινο υλικό που εργαζόταν κάτω από πολύ άσχημες συνθήκες διαβίωσης και με σταθερά χαμηλές αμοιβές, γεγονός όμως που απέτρεψε την αύξηση των δούλων. Ωστόσο, το πλέον διαφορετικό στοιχείο ήταν ότι αυτή η κατηγορία των λευκών δούλων θα μπορούσαν μελλοντικά να αποκτήσουν πολιτικά δικαιώματα και οι απόγονοί τους θα γίνονταν πολίτες των Η.Π.Α. Έτσι, μέσα σε λίγα χρόνια, ο Βορράς κατέστη μια πυκνοκατοικημένη βιομηχανική περιοχή λευκών η οποία γρήγορα κατανόησε ότι τα οικονομικά της συμφέροντα συγκρούονταν με εκείνα του Νότου.

Η δουλεία, η άνευ αποδοχών δηλαδή εργασία, ήταν αφενός εντελώς απεχθής στους λευκούς εργάτες και απειλητική για το μέλλον τους και αφετέρου τα προϊόντα της βιομηχανίας του Βορρά έβρισκαν ισχυρό ανταγωνισμό από τις εισαγωγές του Νότου από την Ευρώπη. Επιπρόσθετα, τα γεωργικά προϊόντα του Νότου ήσαν αναγκαία για την επιβίωσή του. Ουσιαστικά ο Νότος διέθετε το πλεονέκτημα να καθορίζει την οικονομία των Η.Π.Α. ενώ ο Βορράς που βρισκόταν σε περίοδο κρίσιμης ανάπτυξης ζητούσε επιτακτικά από την ομοσπονδιακή κυβέρνηση να επιβληθούν φόροι εισαγωγών που ουσιαστικά θα πλήρωνε κυρίως ο Νότος και ταυτόχρονα απαιτούσε αναδιανομή του εθνικού πλούτου προς τις πιο πυκνοκατοικημένες περιοχές του έθνους, ήτοι τις Βόρειες Πολιτείες²⁰.

Ένα άλλο κρίσιμο οικονομικό ζήτημα που διαιρούσε Βορρά και Νότο ήταν αυτό των εμπορικών δασμών, δηλαδή των φόρων επί των αγαθών που εισάγοντο τα έσοδα από τους οποίους πήγαιναν στην ομοσπονδιακή κυβέρνηση²¹. Καθ' όλη τη διάρκεια της προ-εμφυλιακής περιόδου, όποτε η κυβέρνηση σχεδίαζε την αύξηση των δασμών οι Νότιοι Γερουσιαστές και Βουλευτές έρχονταν σε ρήξη με τους αντίστοιχους του Βορρά.

Γενικά, ο Νότος ευνοούσε χαμηλούς δασμούς διότι έτσι θα διατηρείτο χαμηλό το κόστος των εισαγόμενων αγαθών από τα οποία σε μεγάλο βαθμό εξαρτάτο η οικονομία του. Οι γαιοκτήμονες του Νότου ανησυχούσαν πως οι υψηλοί δασμοί θα

¹⁹ Russell F. Weigley, *A Great Civil War: A Military and Political History, 1861-1865*, Indiana University Press, Bloomington, 2004, σελ. 70

²⁰ Ο.π.

²¹ Ο.π.

οδηγούσαν τους Ευρωπαίους εμπορικούς τους εταίρους, ιδίως τους Άγγλους, να αυξήσουν τις τιμές στα αγαθά που εισήγαγε ο Νότος ώστε να έχουν ουσιαστικό κέρδος. Επιπρόσθετα, οι δασμοί θα προκαλούσαν εμπόδια στην προσπάθεια διάθεσης της υπερπαραγωγής των προϊόντων του.

Στο Βορρά όμως οι υψηλοί δασμοί ήταν απαραίτητοι για την προστασία της εγχώριας βιομηχανίας – που βρισκόταν ακόμη σε εμβρυακή φάση αλλά αναπτυσσόταν με ραγδαίο ρυθμό – από τους Ευρωπαίους ανταγωνιστές της καθώς έτσι τα εισαγόμενα από το εξωτερικό βιομηχανικά προϊόντα θα είχαν αυξημένο κόστος με συνέπεια τα εγχώρια βιομηχανικά αγαθά του Βορρά να είναι πιο φθηνά και να παρουσιάζουν μεγαλύτερη ζήτηση. Συνεπώς, οι επιχειρηματικοί κύκλοι ασκούσαν πίεση σε πολιτικά πρόσωπα να υποστηρίξουν υψηλούς δασμούς²².

Σύντομα η παραπάνω διαφοροποίηση έφερε στην επιφάνεια τις πρώτες αξιώσεις για διαχωρισμό. Μάλιστα, στην πολιτεία της South Carolina οι εν λόγω δασμοί χαρακτηρίστηκαν επίσημα ως αντισυνταγματικά οικονομικά μέτρα φορολόγησης του Νότου προς όφελος του Βορρά²³.

3. Οικονομικοί παράγοντες στην απόσχιση

Στη διάρκεια της δεκαετίας του 1850, η διαίρεση μεταξύ Βορρά και Νότου γινόταν όλο και πιο βαθιά. Οι έντονοι διαξιφισμοί αναφορικά με το νομικό status των νεοπροσαρτηθέντων περιοχών, ζήτημα που εν μέρει ρυθμιζόταν σύμφωνα με το Συμβιβασμό του Missouri (Missouri Compromise, 1820)²⁴, κατεδείκνυαν την ανησυχία του Νότου για την ολοένα και μεγαλύτερη αριθμητική υπεροχή του Βορρά στα εθνικά πολιτικά όργανα. Γεγονότα όπως οι διαμαρτυρίες για το “Δασμό του Εξευτελισμού” (“Tariff of Abominations”, 1820) και η “Κρίση της Ακύρωσης” (“Nullification Crisis”, 1830) ήταν απόρροια του χάσματος μεταξύ Βορρά και Νότου αναφορικά με το ζήτημα των δασμών²⁵.

Ο αριθμός των μεταναστών που κατέφθαναν στο Βορρά είτε από το εξωτερικό είτε από Νότιες πολιτείες ενίσχυε τους φόβους των τελευταίων για ενδεχόμενη

²² J. F. C. Fuller, *Decisive Battles of the U.S.A.*, Bison Books, University of Nebraska Press, 2007, σελ.172. Επίσης βλ. J. F. C. Fuller, *A Military History of the Western World, Volume III: From the American Civil War to the End of World War II*, σελ. 8-9

²³ “Δασμός της Αποστροφής και του Εξευτελισμού” του 1828 (“Tariff of Abominations”, όπου τα πλοία στο λιμάνι του Charleston έπλεαν μεσίστια), ο οποίος παρά την τροποποίησή του το 1832 από το Κογκρέσο, κηρύχθηκε άκυρος και κενός περιεχομένου και ισχύος για τη South Carolina. Αρκετές ήταν οι πολιτείες του Νότου που υποστήριξαν την ενέργεια της τελευταίας.

²⁴ Βλ. ομώνυμη ενότητα σελ. 27

²⁵ <http://www.constitutionalcenter.org/2011/07/11/1850-Economic.html>

μεγαλύτερη εκπροσώπηση των Βόρειων πολιτειών στη Βουλή των Αντιπροσώπων η οποία και φυσιολογικά θα απέρριπτε όλα τα τυχόν φιλικά προς το Νότο νομοθετικά μέτρα. Στα τέλη του 1850, ο φόβος της κυριαρχίας του Βορρά επί της εθνικής οικονομικής πολιτικής σε συνδυασμό με την επιθυμία διατήρησης των υφιστάμενων Νότιων θεσμών – μεταξύ των οποίων και η δουλεία – έγινε το βασικό κίνητρο απόσχισης για ορισμένες πολιτείες του Νότου²⁶.

Κύριος σκοπός που ο Νότος ήλπιζε να επιτευχθεί μέσω της απόσχισης ήταν η προστασία και διατήρηση των δικαιωμάτων του, περιλαμβανομένου και του δικαιώματος δουλοκτησίας. Για την υπεράσπιση του δικαιώματος δινόταν έμφαση στην οικονομική πλευρά τού ζητήματος και στην άποψη ότι οι δούλοι αποτελούσαν περιουσιακό στοιχείο ανάλογο αυτού της γης ή της κατοικίας. Έτσι, όταν οι πολιτικοί του Βορρά προσπάθησαν να εξασφαλίσουν την απαγόρευση του θεσμού της δουλείας στις νέες περιοχές (territories) που προσαρτήθηκαν, οι Νότιοι ιδιοκτήτες δούλων αισθάνθηκαν να καταπατάται το δικαίωμα εγκατάστασής τους σε αυτές μαζί με τα περιουσιακά τους στοιχεία.

Με τα σημερινά δεδομένα τα παραπάνω ζητήματα μπορεί να τα χειρισθεί μια εθνική κυβέρνηση αλλά στις Η.Π.Α. εκείνης της περιόδου η ομοσπονδιακή κυβέρνηση δε διέθετε τέτοιες εξουσίες καθώς η κάθε πολιτεία ρύθμιζε τη δική της οικονομία ενώ ορισμένες από αυτές είχαν ακόμα και δικό τους νόμισμα. Εξ' ιδρύσεως, οι Η.Π.Α. συνιστούσαν μια συνένωση πολιτειών με σκοπό την κοινή άμυνα σε μια μελλοντική επιστροφή των Άγγλων που δεν είχε ως σκοπό την σύμπληξη κοινής οικονομίας²⁷.

Η απόσχιση που ακολούθησε το 1861 στην αρχή φαινόταν σαν ένα είδος διαζυγίου κοινής συναίνεσης²⁸. Καθεμία από τις δύο πλευρές θα ήταν πλέον ελεύθερη να ορίσει τη μοίρα της μέσα στα σύνορά της, κατάσταση που απομάκρυνε το φάσμα μιας ανεπιθύμητης σύρραξης. Ακόμα και ο Lincoln αρχικά ήταν πεπεισμένος ότι αργά ή γρήγορα ο Νότος δε θα μπορούσε να κάνει τίποτα άλλο παρά να επανέλθει στην Ένωση. Ήταν μια δύσκολη κατάσταση την οποία όμως θεωρούσε πως θα κατάφερνε να αντιμετωπίσει έστω και με την προσωρινή αποχώρηση ενός μικρού αριθμού πολιτειών. Ωστόσο, πολύ σύντομα οι οικονομικοί παράγοντες της Ένωσης φανέρωσαν την καταστρεπτική αλήθεια: η οικονομία του κράτους είχε κοπεί στη μέση. Ο Βορράς που μέχρι τότε πωλούσε σχεδόν το 70% της παραγωγής του στο Νότο κινδύνευε τώρα να χρεωκοπήσει αφού αυτές οι εμπορικές

²⁶ Ο.π.

²⁷ J. F. C. Fuller, *A Military History of the Western World, Volume III: From the American Civil War to the End of World War II*, Da Capo Press, New York, 1987, σελ. 7-8

²⁸ Ο.π.

συναλλαγές είχαν πια σταματήσει. Αντίθετα, τα έσοδα του Νότου από τις εξαγωγές του στην Ευρώπη του επέτρεπαν να επιβιώσει αυτόνομα.

Η επίδραση στις βιομηχανίες του Βορρά ήταν άμεση καθώς ορισμένα προϊόντα του εμπορίου παράγονταν αποκλειστικά στο Νότο με αποτέλεσμα πολλές από τις επιχειρήσεις τροφίμων του Βορρά που τα εισήγαγαν να πτωχεύσουν. Ανάλογες απώλειες βέβαια υπέστη και ο Νότος αλλά γνώριζε ότι αυτά που θα έχανε αν παρέμενε στην Ένωση θα ήταν πολύ περισσότερα.

Γ) ΠΟΛΙΤΙΚΑ

Βασικός παράγοντας που κατά μία έννοια “γέννησε” ανάμεσα σε Βορρά και Νότο τις διαφορές που επρόκειτο μελλοντικά να επιλυθούν με τον Εμφύλιο Πόλεμο, υπήρξε η πολιτική αδυναμία του Συντάγματος του 1788²⁹ με το οποίο κυβερνούντο οι πολιτείες. Αυτό ήταν ένα όργανο σχεδιασμένο να ελέγχει απλώς ένα άθροισμα εκτεταμένων περιοχών. Το γεγονός αυτό, σε συνδυασμό με τις διατάξεις που εμπεριείχε για τα δικαιώματα των πολιτειών (states' rights), συνεπάγετο την αδυναμία του να διατηρήσει την ενότητα και την αλληλεγγύη μιας ραγδαία αναδυόμενης αυτοκρατορίας η οποία στο μεγαλύτερό της μέρος περιελάμβανε ακατοίκητα και παρθένα εδάφη.

Σχεδόν μια δεκαετία από τη Διακήρυξη της Ανεξαρτησίας του 1776 έλαβε χώρα στη Philadelphia μια συνέλευση υπό την προεδρία του George Washington αναφορικά με την κατάρτιση και διατύπωση ενός Ομοσπονδιακού Συντάγματος. Εμπνευστής του ήταν ο Alexander Hamilton ο οποίος πρότεινε την εισαγωγή ενός νομοθετικού θεσμού που θα αποτελείτο από δύο σώματα, τη Γερουσία και τη Συνέλευση. Το πρώτο σώμα θα είχε την εξουσία κήρυξης πολέμου και το άλλο θα ήταν υπεύθυνο για τη ρύθμιση των όρων εμπορίου, τη διάθεση χρήματος, την επιβολή και είσπραξη φόρων, την πληρωμή των εθνικών χρεών κ.α. Μόλις μορφοποιήθηκε το νέο Σύνταγμα, παρουσιάστηκε στο Κογκρέσο όπου και υπερψηφίστηκε. Μέχρι τον Ιούλιο του 1788 είχε ήδη αναγνωρισθεί και υιοθετηθεί από έντεκα (11) πολιτείες.

Ειδικότερα, σε ό,τι αφορά τα δικαιώματα των πολιτειών (states' rights)³⁰, αυτά αποτελούσαν σημαντικό ζήτημα το 19^ο αιώνα κυρίως για εκείνους που ένιωθαν πως οι αρχές κάθε πολιτείας ξεχωριστά θα έπρεπε να υπερισχύουν της ομοσπονδιακής κυβέρνησης ο ρόλος της οποίας όφειλε να περιορίζεται σε αυτά που το Σύνταγμα των Πατέρων του Έθνους προέβλεπε. Οι θεωρίες περί states' rights συνιστούσαν

²⁹ J. F. C. Fuller, *Decisive Battles of the U.S.A.*, Bison Books, University of Nebraska Press, 2007, σελ.171

³⁰ David M. Potter, ο.π., σελ. 33

αντίδραση στο ραγδαίο ρυθμό αύξησης του πληθυσμού του Βορρά εν συγκρίσει με αυτόν του Νότου κάτι που σήμαινε πως ήταν θέμα χρόνου ο έλεγχος της ομοσπονδιακής κυβέρνησης από τις πολιτικές δυνάμεις του Βορρά. Κατ' αυτόν τον τρόπο ο Νότος ενεργούσε ως θιγόμενη μειοψηφία και ήλπιζε σε μια αυστηρή ερμηνεία και εφαρμογή του Συντάγματος που θα περιόριζε την ομοσπονδιακή ισχύ επί των πολιτειών και θα νομιμοποιούσε την υπεράσπιση των δικαιωμάτων τους μεταξύ των οποίων ήσαν και αυτά της μη τήρησης ορισμένων ομοσπονδιακών νόμων αλλά και της απόσχησης³¹.

1. Τα πολιτικά κόμματα και ο μετασχηματισμός του πολιτικού σκηνικού των Η.Π.Α. μέσα από τις εκλογές του 1856 και του 1860

Το κόμμα που αντιπροσώπευε κυρίως το Νότο και γενικά υποστήριζε τη διατήρηση του θεσμού της δουλείας ήταν το Δημοκρατικό ενώ εκείνο που είχε τις ρίζες του στον καιρό της ανεξαρτησίας, το κόμμα του Κογκρέσου, βρισκόταν σε περίοδο αναζήτησης νέων ηγετών³². Ο Συνταγματάρχης Frémont που στο παρελθόν προσάρτησε την California στις Η.Π.Α. κατέβηκε στον πολιτικό στίβο ως ο κύριος φορέας εναντίον της δουλείας για πρώτη φορά στα πολιτικά δρώμενα των Η.Π.Α.

Το νεοϊδρυθέν Ρεπουμπλικανικό Κόμμα — το πρώτο σημαντικό και καθ' ολοκληρίαν τοπικιστικό κόμμα στην ιστορία των Η.Π.Α. — εξέλεξε ως υποψήφιό του τον Frémont καθώς αποτελούσε μια πιο ασφαλή επιλογή από τους William Seward και Salmon Chase που εθεωρούντο αρκετά ριζοσπαστικοί. Παρά ταύτα, η προεκλογική εκστρατεία του 1856 επικεντρώθηκε σχεδόν αποκλειστικά στο κρίσιμο ζήτημα της δουλείας και ιδιαίτερα στα τεκταινόμενα στην περιοχή του Kansas. Οι Ρεπουμπλικανοί καταδίκασαν το Νόμο Kansas–Nebraska³³ και το ενδεχόμενο επέκτασης της δουλείας στις νέες περιοχές. Ωστόσο, υπό την πίεση των απειλών απόσχησης σε περίπτωση νίκης του Frémont που εκτοξεύονταν από το Νότο, ο υποψήφιος των Δημοκρατικών James Buchanan απέκτησε πλεονέκτημα και κέρδισε τις εκλογές και την Προεδρία.

Καθώς ο Frémont έχασε τις εκλογές από τον Buchanan, ο Abraham Lincoln συνέχισε για τις επόμενες εκλογές του 1860 οπότε και εξελέγη υποψήφιος του Ρεπουμπλικανικού κόμματος. Θορυβημένος από τη δύναμη των πολιτικών του

³¹ Ο Jefferson Davis προς υπεράσπιση της δημιουργίας της Συνομοσπονδίας δήλωσε: "Η υποτιμητική διάκριση και ο αγώνας υπέρ της ελευθερίας εναντίον της τυραννίας μιας ανεξέλεγκτης πλειοψηφίας δίνει το δικαίωμα στις Συνομόσπονδες Πολιτείες να αποσχισθούν από την Ένωση".

³² David M. Potter, ο.π., σελ. 445-447

³³ Για Kansas-Nebraska Act βλ. ομώνυμη ενότητα σελ.31-32

Νότου, ταυτίσθηκε με τη θέση των μετριοπαθών του κόμματός του με σκοπό να μη χάσει τις ψήφους του. Αυτό όμως είχε συστηματικά ως αποτέλεσμα προεκλογικά να αποφεύγει ουσιαστικές προτάσεις αναφορικά με το κρίσιμο θέμα της δουλείας, στάση που δημιούργησε περισσότερες αμφιβολίες παρά σιγουριά στο Νότο³⁴. Ο ίδιος φάνηκε απ' τη μια μεριά να θέλει να επιτρέψει το θεσμό εκεί όπου ήδη υφίστατο στο Νότο αλλά απ' την άλλη να τον απαγορεύσει στις νέες περιοχές.

Το αποτέλεσμα των εκλογών του 1860 και η νίκη των Ρεπουμπλικανών, κατέδειξε πως εκλογικά η χώρα – έστω και αν δεν επρόκειτο για το Νότο – είχε αποφασίσει να υποστηρίξει ένα κόμμα που αντιτίθετο στο θεσμό της δουλείας. Αυτό βέβαια στο βαθμό που το κόμμα συμφωνούσε με τον υποψήφιό του και νέο Πρόεδρο των Η.Π.Α., Abraham Lincoln, ότι ο παραπάνω θεσμός θα πρέπει “να τοποθετηθεί σε μια πορεία προς την οριστική εξάλειψη”³⁵. Πόσος καιρός θα χρειαζόταν προκειμένου να επιτευχθεί αυτό, ο Lincoln δεν έδινε απάντηση. Ήλπιζε σε μια σταδιακή μετάβαση που θα δύνατο να προαχθεί καλύτερα με την πειθώ παρά με τη βία. Αν και η πολιτική αυτή εθεωρείτο από τους φανατικούς οπαδούς της κατάργησης της δουλείας (Abolitionists) αρκετά αργή, η εκλογή του Lincoln σήμαινε το θρίαμβο μιας νέας νοοτροπίας και αντίληψης. Στο διάστημα των τελευταίων 72 ετών, δηλαδή από το 1789 έως το 1861, η Προεδρία βρισκόταν κυρίως – σχεδόν 50 χρόνια – στα χέρια πολιτικών προσωπικοτήτων που υποστηρίζονταν από δουλοκτητικούς κύκλους. Κανένα μεγάλο κόμμα δεν είχε εκφράσει καθαρά την αντίθεσή του στη δουλεία μέχρι το 1856. Όμως, το 1860, το κόμμα που κέρδισε τις προεδρικές εκλογές ήταν ρητά δεσμευμένο με τη θέση ότι “η φυσιολογική κατάσταση όλων των περιοχών στις Η.Π.Α. ήταν αυτή της ελευθερίας”.

Επιπρόσθετα, οι εκλογές του 1860 σήμαναν το τέλος και μιας άλλης εποχής καθώς για περισσότερο από τρεις δεκαετίες τα κόμματα που διατηρούσαν τη

³⁴ Ο Abraham Lincoln αντιμετώπισε την εχθρική στάση του Νότου προς το πρόσωπό του και τη συμμετοχή του στην πολιτική σκηνή των Η.Π.Α. πολύ πριν εκλεγεί υποψήφιος των Ρεπουμπλικανών για τις Προεδρικές εκλογές του 1860. Το γεγονός ωστόσο που αποκρυστάλλωσε οριστικά στα μάτια του Νότου την εικόνα του ως πολέμιου του θεσμού της δουλείας ήταν ο περίφημος λόγος του στις 16 Ιουνίου 1858 όταν και ήταν υποψήφιος μαζί με τον Stephen Douglas – από τον οποίο τελικά έχασε – στις εκλογές για την έδρα του Illinois στη Γερουσία: “*A House divided against itself cannot stand. I believe this government cannot endure half slave and half free. I do not expect the House to fall, but I expect it will cease to be divided. It will become all one thing or all the other*” (“House Divided Speech”). David M. Potter, ο.π., σελ. 445-447

³⁵ Αντιφατική η θέση του Lincoln, καθώς απ' τη μια πλευρά πίστευε στην ανθρωπινή φύση, την ισότητα των μαύρων και την ελευθερία που αυτή εμπεριείχε αλλά απ' την άλλη δεχόταν τις όποιες πρακτικές υποβάθμισής τους. Potter David M. σελ. 335-349. Επίσης δήλωνε: “*Το πρωταρχικό αντικείμενο σε αυτόν τον αγώνα είναι να διασώσω την Ένωση και όχι να διατηρήσω ή να καταργήσω τη δουλεία. Αν μπορούσα να σώσω την Ένωση χωρίς να ελευθερώσω ούτε έναν σκλάβο θα το έκανα. Κι αν μπορούσα να τη σώσω ελευθερώνοντας όλους τους σκλάβους, θα το έκανα. Κι αν μπορούσα να τη σώσω ελευθερώνοντας μερικούς και αφήνοντας υπόδουλους κάποιους άλλους, κι αυτό θα το έκανα*”, Abraham Lincoln, August 1862. David M. Potter, ο.π., σελ. 445-447

συνεκτικότητα της Ένωσης ήσαν κόμματα όπου στο εσωτερικό τους υπήρχαν διαφορές μεταξύ της νότιας και βόρειας πτέρυγας τους. Ωστόσο πάντοτε, οι τοπικές πτέρυγες ήσαν αλληλοεξαρτώμενες και δεν προκαλούσαν διασπαστικές τάσεις³⁶. Όμως το 1854 γεννήθηκε ένα νέο κόμμα το οποίο συγκέντρωσε όλη του τη δύναμη στις ελεύθερες πολιτείες (free-states). Δεν έκανε καμία προσπάθεια να κερδίσει την υποστήριξη του Νότου ή να καταστήσει εκεί τις θέσεις του κατανοητές. Ο Νότος έμενε μακριά από το νέο κόμμα και σε περίπτωση που μελλοντικά αυτό γινόταν κυβέρνηση θα έμενε μακριά και από την κυβέρνηση. Παρά την ήττα του στις εκλογές του 1856 η δυναμική του νέου κόμματος παρουσίαζε ανοδική πορεία.

Έτσι, στις εκλογές του 1860, η μεταλλαγή του πολιτικού σκηνικού ολοκληρώθηκε. Το ουσιώδες συμπέρασμα που συνάγεται από τις εν λόγω εκλογές ήταν ότι το κόμμα που τελικά επικράτησε πρέσβευε μονάχα την περιφέρεια του Βορρά του οποίου είχε την καθολική υποστήριξη καθώς ο Lincoln κέρδισε και τις 17 ελεύθερες πολιτείες. Αντίθετα, στο Νότο ο Lincoln δεν κέρδισε ούτε μία πολιτεία γεγονός που καταδεικνύει ότι οι εκλογές αυτές συνιστούσαν ένα θρίαμβο του τοπικισμού στην πολιτική³⁷.

Εν μέσω των παραπάνω εξελίξεων, η πολιτική σκηνή επηρεάζεται και από το ζήτημα του θεσμού της δουλείας. Ήδη από τα τέλη της δεκαετίας του 1840 η κοινή γνώμη αλλά και οι πολιτικοί κύκλοι που υποστήριζαν την κατάργησή της σε ολόκληρη την επικράτεια των Η.Π.Α. παρουσίαζαν διαβαθμίσεις ως προς τη σημασία και την προτεραιότητα του ζητήματος αυτού. Έτσι, οι φανατικοί πολέμιοι της δουλείας (Abolitionists) θεωρούσαν τη δουλεία αμαρτωλή παραβίαση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων η οποία έπρεπε να εξαλειφθεί με κάθε τρόπο και όσο το δυνατόν πιο σύντομα. Απ' την άλλη, υπήρχε ένας κύκλος που θεωρούσε τη δουλεία μείζον ζήτημα και την έκρινε ως κάτι κακό με την έννοια ότι συνιστούσε κάτι το κοινωνικά καταπιεστικό, οικονομικά οπισθοδρομικό και ζημιογόνο για τα συμφέροντα των ελεύθερων πολιτειών του Βορρά. Τέλος, υπήρχε μια ομάδα ανθρώπων που δε θεωρούσαν απαραίτητα ότι το ζήτημα της δουλείας ήταν το πιο κρίσιμο στην αμερικανική πολιτική γι' αυτό και ήσαν ανοικτοί σε διάλογο και μικρές παραχωρήσεις.

Ωστόσο, όλες οι παραπάνω ομάδες ταυτίζονταν όσον αφορά στην πεποίθηση ότι η ελεύθερη εργασία ήταν πιο αποδοτική από την εργασία των δούλων και αυτό διότι παρακινείτο από το κίνητρο της πληρωμής και τη φιλοδοξία για ανέλιξη και όχι από

³⁶ Η εκλογή των Jackson, Van Buren, Harrison, Polk, Taylor και Pierce ήσαν πολιτικές νίκες που επετεύχθησαν μέσω πλειοψηφίας τόσο στις ελεύθερες πολιτείες (free-states) όσο και στις δουλοκτητικές (slave-states). David M. Potter, ο.π., σελ. 445-447

³⁷ Ο ισχυρισμός αυτός επιβεβαιώνεται από τα αποτελέσματα των πολιτικών συνδυαστικών της Προεδρίας: ο Bell κέρδισε 3 slave-states και καμία free-state, ο Breckinridge 11 slave-states και καμία free-state και μόνο ο Douglas πήρε 10 εκλεκτορικές ψήφους στο Missouri και 3 στο New Jersey. David M. Potter, ο.π., σελ. 445-447

τον εξαναγκασμό και το φόβο του μαστιγίου³⁸. Η δουλεία υπονόμει την αξιοπρέπεια της χειρωνακτικής εργασίας καθώς τη συσχετίζει με τη δουλικότητα εκφυλίζοντας έτσι και την εργασία των λευκών όπου υπήρχε εξάρτηση. Η δουλεία δεν άφηνε περιθώρια για μόρφωση και βελτίωση του κοινωνικού επιπέδου και υποχρέωνε εκτός από τους μαύρους δούλους και τους φτωχούς λευκούς στην αμάθεια και την άγνοια. Συν τοις άλλοις, η δουλεία παρεμπόδιζε τη διαφοροποίηση της οικονομίας και την αύξηση της ευημερίας.

Για όλους τους ανωτέρω λόγους, οι υποστηρικτές της κατάργησης του θεσμού της δουλείας υπογράμμιζαν τη σημασία της απαγόρευσής της στις νέες περιοχές που προσαρτούντο στην επικράτεια των Η.Π.Α. ώστε να ευδοκιμήσει εκεί η ελεύθερη εργασία με όλα τα οφέλη που προσέφερε.

Δ) Η ΕΠΕΚΤΑΣΗ ΠΡΟΣ ΔΥΣΜΑΣ – Η ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΗ ΚΑΙ ΤΟ ΚΑΘΕΣΤΩΣ ΤΩΝ ΝΕΩΝ ΠΕΡΙΟΧΩΝ (TERRITORIES)

Η περίοδος που ακολουθεί τον Πόλεμο της Ανεξαρτησίας από την αγγλική επικυριαρχία χαρακτηρίζεται από μια μεγάλη μεταβολή που συντελείται στην αμερικανική ενδοχώρα η οποία και απετέλεσε μια από τις σημαντικότερες παραμέτρους της κρίσης που οδήγησε στον Εμφύλιο³⁹. Η εδαφική επέκταση προς Δυσμάς με την προσάρτηση νέων περιοχών στην αμερικανική επικράτεια και η συνεπαγόμενη μετανάστευση πλήθους ανθρώπων σε αυτές έμελλε να διαταράξει σε μεγάλο βαθμό τις σχέσεις μεταξύ Βορρά και Νότου, ιδιαίτερα απ' τη στιγμή που αυτή αναπόφευκτα συσχετίσθηκε και με το μείζον ζήτημα του θεσμού της δουλείας.

Το πρώτο μεγάλο κύμα επέκτασης έλαβε χώρα αμέσως μετά τον Πόλεμο της Ανεξαρτησίας καθώς πολλοί στρατιώτες που είχαν υπηρετήσει στον Ηπειρωτικό Στρατό αλλά και μικροί αγρότες των οποίων οι άγονες εκτάσεις είχαν υποθηκευθεί επιθυμούσαν διακαώς την προς Δυσμάς μετανάστευση.

Το δεύτερο μεγάλο μεταναστευτικό κύμα προς τη Δύση πραγματοποιήθηκε στη διάρκεια του “μεγάλου εμπάργκο” (long embargo) που κατέστρεψε το εμπόριο της χώρας την περίοδο 1807-1812.

Το τρίτο κύμα ξεκίνησε στις αρχές του Δεύτερου Πολέμου με την Αγγλία (1812-1815) και εντάθηκε στην περίοδο της συνεπαγόμενης οικονομικής ύφεσης που ακολούθησε την επαύριο του πολέμου.

³⁸ James M. McPherson, *Battle Cry of Freedom: The Civil War Era*, Oxford University Press and Ballantine Books, New York, 1988, σελ. 54-55

³⁹ J. F. C. Fuller, *Decisive Battles of the U.S.A.*, Bison Books, University of Nebraska Press, 2007, σελ.131-132

Στη διάρκεια των τριών αυτών μεταναστευτικών κυμάτων προς Δυσμάς γεννήθηκαν εννέα (9) νέες πολιτείες οι οποίες εισήλθαν στην Ένωση⁴⁰: το Vermont (1791), το Kentucky (1792), το Tennessee (1796), το Ohio (1803), η Louisiana (1812), η Indiana (1816), το Mississippi (1817), το Illinois (1818) και η Alabama (1819). Έτσι, μέσα σε ένα διάστημα περίπου τριών δεκαετιών, οι δεκατρείς (13) πολιτείες του 1783 αυξήθηκαν σε είκοσι δύο (22), εκ των οποίων οι έντεκα (11) ήταν δουλοκτητικές και οι υπόλοιπες (11) ελεύθερες έχοντας απαγορεύσει τη δουλεία.

Οι νέες οικονομικές ευκαιρίες που προσέφεραν οι αχανείς εκτάσεις είχαν ως συνέπεια την ετήσια εισροή πολλών χιλιάδων μεταναστών στην αμερικανική ήπειρο. Σε αυτό συνέβαλε ουσιαστικά και ο σιδηρόδρομος, μία από τις σημαντικότερες καινοτομίες της Βιομηχανικής Επανάστασης που επεκτεινόταν με ραγδαίο ρυθμό⁴¹.

Εν τω μεταξύ, το 1803, η αχανής περιοχή της Louisiana αγοράσθηκε από τη Γαλλία (Louisiana Purchase)⁴² και περιήλθε υπό τον έλεγχο των Η.Π.Α. ενώ το ίδιο συνέβη και το 1819 με την αγορά της Florida από την Ισπανία. Οι δύο αυτές περιοχές σχεδόν διπλασίασαν τη μέχρι τότε εδαφική επικράτεια των Η.Π.Α.

Επιπρόσθετα, οι Η.Π.Α. ήρθαν σύντομα σε ρήξη με το Μεξικό – που εν τω μεταξύ είχε αποτινάξει το ζυγό της Ισπανίας το 1822 – κάτι που τελικά οδήγησε αρχικά στον Πόλεμο του Τέξας (1836) και μια δεκαετία αργότερα στον Πόλεμο του Μεξικού (1846). Οι νικηφόροι αυτοί πόλεμοι για τις Η.Π.Α. προσέθεσαν στην επικράτειά τους περιοχές όπως το Texas, οι μελλοντικές πολιτείες της Arizona, της Nevada, του New Mexico, της California, της Utah καθώς και μέρος του Colorado.

Οι τεράστιες όμως αυτές εδαφικές προσαρτήσεις, μεγάλο μέρος των οποίων συνόρευε με Νότιες πολιτείες, ήγειραν το εξής ερώτημα που αποτέλεσε μείζον πρόβλημα στις σχέσεις του Βορρά με το Νότο: στις νεοαποκτηθείσες περιοχές θα επιτρεπόταν η δουλεία όπως στις δουλοκτητικές πολιτείες του Νότου ή θα απαγορευόταν όπως στις ελεύθερες πολιτείες του Βορρά; Δηλαδή, οι νέες περιοχές θα αποκτούσαν νομικό status δουλοκτητικής ή ελεύθερης πολιτείας; Εφόσον συνέβαινε το πρώτο, ο Νότος θα κυριαρχούσε μέσα στην Ένωση ενώ στην αντίθετη περίπτωση κυρίαρχος θα γινόταν ο Βορράς. Χαρακτηριστική ήταν η ένταση που δημιουργήθηκε στην περίπτωση του Missouri το 1819 όταν και ετέθη το ζήτημα

⁴⁰ J. F. C. Fuller, *A Military History of the Western World, Volume III: From the American Civil War to the End of World War II*, Da Capo Press, New York, 1987, σελ.10

⁴¹ Πάνω από 6,000 μίλια σιδηροδρομικών γραμμών κατασκευάστηκαν μεταξύ 1840 και 1850.

⁴² Με τη συνθήκη του San Ildefonso, τον Οκτώβριο του 1800 η Ισπανία παρέδωσε την επαρχία αυτή στη Γαλλία. Τον Απρίλιο του 1803, ο Ναπολέων πούλησε την επαρχία στις Η.Π.Α. έναντι του ποσού των 60,000,000 γαλλικών φράγκων, δηλαδή έναντι \$11,250,000. J. F. C. Fuller, *The Conduct of War, 1789-1961*, Da Capo Press, New Jersey, 1992, σελ. 97

αναγνώρισης της περιοχής ως πολιτείας και του status που αυτή θα ελάμβανε. Το ζήτημα διευθετήθηκε προσωρινά με το Συμβιβασμό του Missouri (1820)⁴³. Οι Νότιοι γαιοκτήμονες μάλιστα δεν επιθυμούσαν απλώς την επέκταση της δουλείας αλλά επιπρόσθετα πίεζαν για την ανάκληση του ομοσπονδιακού νόμου του 1807 περί απαγόρευσης του εμπορίου δούλων. Για το Βορρά μια τέτοια ενέργεια ήταν αδιανόητη καθώς όχι μόνο ίσως οδηγούσε σε ρήξη και πόλεμο με την Αγγλία⁴⁴ αλλά επιπρόσθετα θα παρουσίαζε στον κόσμο και την εικόνα μιας ασταθούς και αναξιόπιστης δημοκρατίας.

Η ανακάλυψη χρυσού στην California και το κύμα μετανάστευσης που αυτή προκάλεσε προς τη νεοαποκτηθείσα περιοχή όξυναν ακόμη περισσότερο τις ήδη τεταμένες σχέσεις Βορρά και Νότου αναφορικά με το status των νέων εδαφών⁴⁵. Καθώς το Κογκρέσο δεν είχε προβεί σε σύσταση κυβέρνησης στην California, οι κάτοικοι προχώρησαν αυτόνομα στην εγκαθίδρυσή της. Έτσι, το Σεπτέμβριο του 1849, ύστερα από σύγκληση συνέλευσης υιοθετήθηκε ένα σύνταγμα ελεύθερης πολιτείας και κατετέθη επίσημη αίτηση για την εισδοχή της California στην Ένωση. Η ενέργεια αυτή προκάλεσε την έντονη αντίδραση του Νότου καθώς αν η αίτηση γινόταν αποδεκτή από το Κογκρέσο θα διαταράσσεται η ισορροπία ελεύθερων και δουλοκτητικών πολιτειών στα πλαίσια της Ένωσης. Τελικά, με το Συμβιβασμό του 1850 η σύρραξη απεφεύχθη χωρίς ωστόσο να βρεθεί οριστική λύση αναφορικά με το ζήτημα της δουλείας στις νέες περιοχές.

Αυτό που ανταγωνιζόταν το Βορρά και τα συμφέροντά του δεν ήταν τόσο η ήδη υφιστάμενη ύπαρξη δούλων στις Νότιες πολιτείες όσο κυρίως το ενδεχόμενο επέκτασής της στις πρόσφατα αποκτηθείσες περιοχές⁴⁶. Έτσι, όσο το status των νέων περιοχών παρέμενε ακαθόριστο η διαμάχη συνεχιζόταν μέχρι που έφτασε στο απόγειό της την περίοδο 1857-1860, επί Προεδρίας James Buchanan, περίοδο που έκανε την εμφάνισή του στην πολιτική σκηνή και ο μετέπειτα διάδοχος του Buchanan στην Προεδρία, Abraham Lincoln.

⁴³ Για Missouri Compromise του 1820 βλ. παρακάτω σελ.27

⁴⁴ Το 1814 με τη συνθήκη της Ghent οι Η.Π.Α και η Αγγλία ανέλαβαν αμοιβαία τη δέσμευση να κάνουν ό,τι μπορούν προκειμένου να εξαλειφθεί το εμπόριο δούλων. J. F. C. Fuller, *The Conduct of War, 1789-1961*, Da Capo Press, New Jersey, 1992, σελ. 97

⁴⁵ J. F. C. Fuller, *Decisive Battles of the U.S.A.*, Bison Books, University of Nebraska Press, 2007, σελ.174

⁴⁶ J. F. C. Fuller, *The Conduct of War, 1789 -1961*, ο.π.

IV. ΓΕΓΟΝΟΤΑ ΠΟΥ ΟΔΗΓΗΣΑΝ ΣΤΟΝ ΕΜΦΥΛΙΟ

A) Ο ΣΥΜΒΙΒΑΣΜΟΣ ΤΟΥ ΜΙΖΟΥΡΙ (MISSOURI COMPROMISE, 1820)

Στις αρχές της δεκαετίας του 1820, από τις τότε επίσημα αναγνωρισμένες 22 πολιτείες οι μισές (11) ήταν δουλοκτητικές και οι άλλες μισές “ελεύθερες” έχοντας καταργήσει τη δουλεία. Η κατάσταση οξύνθηκε όταν το 1819 ετέθη το ζήτημα της αναγνώρισης της περιοχής του Missouri ως επίσημης πολιτείας και αν κάτι τέτοιο γινόταν πραγματικότητα, κατά πόσο αυτή θα αποκτούσε status δουλοκτητικής ή ελεύθερης πολιτείας διαταράσσοντας έτσι την ισορροπία Βορρά-Νότου⁴⁷.

Ήδη από το 1818 η περιοχή του Missouri είχε συγκεντρώσει επαρκή πληθυσμό ώστε να νομιμοποιείται η εισδοχή της στην Ένωση ως επίσημης πολιτείας. Οι μετανάστες που κατέφθαναν προέρχονταν κατά κύριο λόγο από το Νότο γι’ αυτό και αναμένετο το Missouri να γίνει δουλοκτητική πολιτεία (slave-state).

Τον Ιανουάριο του 1820, ένα προσχέδιο νόμου αναφορικά με την αναγνώριση της περιοχής του Maine ως πολιτείας υπερψηφίστηκε στη Βουλή. Η εισδοχή του Maine στην Ένωση ως ελεύθερης πολιτείας εφόσον συνοδευόταν και από αυτή του Missouri ως δουλοκτητικής θα διατηρούσε στη Γερουσία την αριθμητική ισορροπία μεταξύ των πολιτειών που είχαν καταργήσει τη δουλεία και αυτών που τη διατηρούσαν. Στο προσχέδιο αυτό, το άρθρο που απαγόρευε τη δουλεία στο Missouri αντικαταστάθηκε από ένα μέτρο που την απαγόρευε σε όλα τα εδάφη που είχαν προσαρτηθεί παλαιότερα με την αγορά της Louisiana (Louisiana Purchase) και τα οποία βρίσκονταν βορείως του γεωγραφικού πλάτους 36° 30’. Η απαγόρευση όμως αυτή δε θα ίσχυε για την περιοχή του Missouri που επρόκειτο μελλοντικά να αναγνωρισθεί ως πολιτεία.

Εν τέλει, το Μάρτιο του 1820, το Κογκρέσο υιοθέτησε ένα συμβιβασμό σύμφωνα με τον οποίο η περιοχή του Maine αναγνωριζόταν επίσημα ως ελεύθερη πολιτεία ενώ στο Missouri δόθηκε η εξουσιοδότηση να υιοθετήσει ένα σύνταγμα που να μην περιλαμβάνει κανένα περιοριστικό μέτρο αναφορικά με το θεσμό της δουλείας. Ο Συμβιβασμός του Missouri διατηρήθηκε εν ισχύ μέχρι το 1854 όταν και καταργήθηκε από το νόμο Kansas-Nebraska.

⁴⁷ David M. Potter, ο.π., σελ. 55-56

B) Η ΚΡΙΣΗ ΤΗΣ “ΑΚΥΡΩΣΗΣ” (“NULLIFICATION CRISIS”, 1832)

Ένα μόνιμο πρόβλημα που προκαλούσε ένταση στις σχέσεις Βορρά και Νότου το οποίο ενυπήρχε ήδη από τη δεκαετία του 1820 ήταν το ζήτημα των εμπορικών δασμών⁴⁸. Απόλυτα εξαρτημένη από το εμπόριο, η οικονομία του Νότου στηριζόταν στις εξαγωγές γεωργικών προϊόντων και στις εισαγωγές βιομηχανικών αγαθών από την Ευρώπη ή το Βορρά. Εν αντιθέσει ο Βορράς διέθετε μια ραγδαία αναπτυσσόμενη βιομηχανική οικονομία που έβλεπε το εξωτερικό εμπόριο ως κάτι το ανταγωνιστικό και ζημιογόνο. Τα εμπόδια στο εμπόριο, ιδιαίτερα οι προστατευτικοί δασμοί, αποτελούσαν πρόβλημα για το Νότο που στηριζόταν στις εξαγωγές. Το 1828 ψηφίσθηκαν από το Κογκρέσο προστατευτικοί δασμοί που θα ωφελούσαν το εμπόριο στις βόρειες πολιτείες αλλά θα ήσαν επιβλαβείς για το Νότο.

Μετά από αναμονή τεσσάρων ετών για την ακύρωση από το Κογκρέσο του “Δασμού της Αποστροφής και του Εξευτελισμού” (“Tariff of Abominations”), η South Carolina αντέδρασε με οργή και στο νεοεισαχθέντα δασμό του 1832 ο οποίος δεν της προσέφερε κάποια οικονομική και ηθική ικανοποίηση. Αν και η κατάσταση ήταν έκρυθμη ο πολιτικός John Calhoun έπεισε τους πιο θερμούς επικριτές του δασμού να υιοθετήσουν ως στρατηγική τους την αρχή της ακύρωσης – ήτοι της άρνησης αναγνώρισης και εφαρμογής ενός ομοσπονδιακού μέτρου – αντί της απειλής απόσχισης. Σύντομα, η South Carolina προχώρησε στη σύγκληση συνέλευσης όπου τελικά υπερίσχυσε η πρόταση του Calhoun και πάρθηκε απόφαση να κηρυχθούν οι δασμοί του 1828 και του 1832 εντός της πολιτείας άκυροι και κενού περιεχομένου.

Ο τότε Πρόεδρος των Η.Π.Α., Andrew Jackson, αντέδρασε άμεσα χαρακτηρίζοντας την ενέργεια της South Carolina ως “πράξη προδοσίας” και πήρε μέτρα για την ενίσχυση των ομοσπονδιακών οχυρών που υπήρχαν στο έδαφός της. Μάλιστα, το 1833, οι υποστηρικτές του Jackson εισήγαγαν προς ψήφιση το προσχέδιο ενός νόμου που νομιμοποιούσε τη χρήση του ομοσπονδιακού στρατού και του ναυτικού από τον Πρόεδρο προκειμένου να εφαρμοστούν οι αποφάσεις του Κογκρέσου. Η κρίση έληξε με τη συμβολή των Calhoun και Clay οι οποίοι πρότειναν την εφαρμογή ενός συμβιβαστικού δασμού. Αργότερα και οι δύο πλευρές δήλωναν νικητές: ο μεν Calhoun και οι οπαδοί του υποστήριζαν πως μία πολιτεία είχε από μόνη της καταφέρει την επανεξέταση και βελτίωση του δασμού ενώ οι οπαδοί του Jackson ισχυρίζονταν ότι τα γεγονότα είχαν καταδείξει πως καμία πολιτεία δε δύναται να διεκδικήσει με ανεξάρτητη δράση τα δικαιώματά της.

⁴⁸ David M. Potter, ο.π., σελ. 123

Γ) Η ΔΙΑΤΑΞΗ WILMOT (WILMOT PROVISIO, 1846)

Η διάταξη Wilmot παρουσιάστηκε ενώπιον της Βουλής των Αντιπροσώπων στις 8 Αυγούστου του 1846 ως τροπολογία του νόμου που ρύθμιζε τις τελευταίες εκκρεμότητες του πρόσφατου νικηφόρου πολέμου με το Μεξικό. Ο εν λόγω νόμος παρείχε στον τότε Πρόεδρο των Η.Π.Α., James Polk, τη δυνατότητα οικειοποίησης \$2 εκατομμυρίων για την επίτευξη ενός εδαφικού διακανονισμού με το Μεξικό. Ο Δημοκρατικός γεροισιαστής David Wilmot εισήγαγε στο νόμο αυτό μια διάταξη σύμφωνα με την οποία σε καμία από τις προσαρτηθείσες περιοχές δε θα επιτρεπόταν η εισαγωγή του θεσμού της δουλείας. Η τροποποίηση πέρασε από τη Βουλή αλλά όχι και από τη Γερουσία. Το 1847 ο νόμος ετέθη εκ νέου προς ψήφιση αλλά και πάλι η Γερουσία τον παρέκαμψε ψηφίζοντας ένα νόμο που απέκλειε την τροποποίηση του Wilmot. Ωστόσο, ο θόρυβος που δημιουργήθηκε γύρω από τη διάταξη Wilmot διατάραξε για άλλη μια φορά τις σχέσεις Βορρά–Νότου και συνέβαλε στην αποκρυστάλλωση της διαμάχης αναφορικά με το ακανθώδες ζήτημα της επέκτασης του θεσμού της δουλείας στις νέες περιοχές⁴⁹.

Ένα άλλο θέμα που πρόεκυψε από την τροπολογία Wilmot ήταν το κατά πόσο το Κογκρέσο έπρεπε να έχει εξουσία που να του επιτρέπει να ρυθμίζει νομικά το θεσμό της δουλείας στις νέες περιοχές, δηλαδή την ελευθερία εφαρμογής της ή την απαγόρευσή της⁵⁰.

Δ) Ο ΣΥΜΒΙΒΑΣΜΟΣ ΤΟΥ 1850 (THE COMPROMISE OF 1850)

Στις αρχές του 1850, το αμερικανικό έθνος είχε να αντιμετωπίσει ορισμένα κρίσιμα πολιτικά ζητήματα⁵¹:

- Οι Η.Π.Α. είχαν πρόσφατα προσαρτήσει μια τεράστια εδαφική έκταση, αποτέλεσμα του νικηφόρου πολέμου με το Μεξικό: στις νεοαποκτηθείσες περιοχές θα επιτρεπόταν η δουλεία ή όχι; Ή μήπως θα έπρεπε να δοθεί στους κατοίκους που θα εγκαθίσταντο εκεί η δυνατότητα να αποφασίσουν οι ίδιοι περί αυτού του θέματος;
- Η California, μια περιοχή στην οποία εισέρεαν πλήθη μεταναστών λόγω και του χρυσού που ανακαλύφθηκε στο έδαφός της, είχε πρόσφατα (1849) κάνει

⁴⁹ David M. Potter, ο.π., σελ. 54

⁵⁰ James M. McPherson, *Battle Cry of Freedom: The Civil War Era*, Oxford University Press and Ballantine Books, New York, 1988, σελ. 52

⁵¹ David M. Potter, ο.π., σελ 90-120

αίτηση στο Κογκρέσο για να γίνει δεκτή στην Ένωση ως επίσημη πολιτεία που έχει καταργήσει τη δουλεία (free-state). Η αίτηση αυτή θα γινόταν αποδεκτή ή όχι; Από την εποχή που υιοθετήθηκε ο Συμβιβασμός του Missouri (1820) η αριθμητική ισορροπία μεταξύ δουλοκτητικών και μη δουλοκτητικών πολιτειών είχε διατηρηθεί ανέπαφη. Κάθε πρόταση που απειλούσε να διαταράξει αυτή την ισορροπία ήταν πολύ δύσκολο να αποσπάσει την έγκριση που απαιτείτο.

Στις 29 Ιανουαρίου του 1850, ο γερουσιαστής Henry Clay παρουσίασε και πρότεινε ένα συμβιβασμό που έμελλε να συζητηθεί στο Κογκρέσο για ένα διάστημα σχεδόν οκτώ μηνών μέχρι τελικά να ψηφισθεί. Σύμφωνα με το συμβιβασμό αυτό:

- Οι νέες περιοχές της Nevada, της Utah, της Arizona και του New Mexico θα οργανώνονταν χωρίς καμία αναφορά στο θέμα της δουλείας και η απόφαση για την ελευθερία ή την απαγόρευσή της θα ελαμβάνετο από τους κατοίκους των περιοχών αυτών όταν θα ήσαν έτοιμες να γίνουν δεκτές στην Ένωση ως επίσημες πολιτείες.
- Αναφορικά με την Washington, το εμπόριο δούλων θα καταργείτο στην περιφέρεια της Columbia (District of Columbia) χωρίς ωστόσο να καταργείται και ο ίδιος ο θεσμός της δουλείας.
- Η California θα γινόταν δεκτή ως ελεύθερη πολιτεία (free-state) που έχει καταργήσει τη δουλεία.
- Τέλος, με σκοπό να καθησυχασθούν οι πολιτικοί κύκλοι των δουλοκτητικών πολιτειών που αντιδρούσαν στην ανισορροπία που θα δημιουργείτο στην Ένωση από την ένταξη μιας ακόμα ελεύθερης πολιτείας, ψηφίσθηκε και ο Νόμος περί Φυγάδων–Δούλων ("Fugitive Slave Act").

Ε) Ο ΝΟΜΟΣ ΠΕΡΙ ΦΥΓΑΔΩΝ - ΔΟΥΛΩΝ (FUGITIVE SLAVE ACT, 1850)

Ο Νόμος περί των Φυγάδων–Δούλων ψηφίσθηκε στο Κογκρέσο στις 18 Σεπτεμβρίου 1850, ως μέρος του Συμβιβασμού που διευθετούσε – έστω προσωρινά και εν μέρει μόνο – τις διαφορές μεταξύ των δουλοκτητικών πολιτειών του Νότου και των ελεύθερων του Βορρά. Ο εν λόγω νόμος όριζε πως όλοι οι φυγάδες δούλοι έπρεπε να επιστραφούν στους ιδιοκτήτες τους και απαιτούσε τη σύμπραξη των πολιτών στην ανάκτησή τους ενώ παράλληλα αρνείτο στους φυγάδες το δικαίωμα δίκης. Το μέτρο αυτό συνάντησε, όχι άδικα, τη μεγαλύτερη αντίδραση και ενέτεινε τους φόβους των Βορείων αναφορικά με την επέκταση της δουλείας. Υποχρέωνε

κατ' αυτόν τον τρόπο τις αρχές όλων των πολιτειών, ακόμα και αυτών που είχαν καταργήσει τη δουλεία, να επιστρέψουν τους δούλους που είχαν καταφύγει παράνομα στην επικράτειά τους πίσω στους ιδιοκτήτες τους. Λόγω της αντίθεσής τους προς τον εν λόγω νόμο πολλές πολιτείες του Βορρά ψήφισαν νόμους περί προσωπικής ελευθερίας που προέβλεπαν τη διεξαγωγή δίκης προτού επιστραφούν οι φυγάδες ώστε να αποφευχθεί το ενδεχόμενο να σταλούν ως δούλοι στο Νότο, μαύροι του Βορρά που ήσαν ελεύθεροι και όχι φυγάδες. Άλλες πολιτείες αρνήθηκαν να παράσχουν τη βοήθεια των τοπικών αρχών τους στη δίωξη, σύλληψη και επιστροφή των φυγάδων πίσω στο Νότο. Για τους δούλους που επιχειρούσαν να φτιάξουν τη ζωή τους στο Βορρά ο νέος νόμος συνιστούσε καταστροφή. Πολλοί αναγκάστηκαν να εγκαταλείψουν τις εστίες τους και κατέφυγαν στον Καναδά⁵².

Απ' την άλλη όμως, ο νόμος του 1850, επέβαλλε σε κάθε ομοσπονδιακό αξιωματούχο που αποδεικνυόταν ότι εσκεμμένως δε συνελάμβανε φυγάδες δούλους πρόστιμο \$1,000. Δημιουργούσε έτσι σε κάθε υπεύθυνο το καθήκον να συλλαμβάνει, έστω και χωρίς αποδείξεις πέρα από τους ισχυρισμούς του ιδιοκτήτη, οποιονδήποτε μαύρο εθεωρείτο ύποπτος φυγάς. Επιπρόσθετα, κάθε πολίτης που αποδεδειγμένα παρείχε τροφή ή καταφύγιο σε φυγά δούλο ήταν υποκείμενος σε φυλάκιση έως 6 μηνών και πρόστιμο \$1,000. Μάλιστα, δεν ήσαν σπάνιες οι περιπτώσεις όπου ελεύθεροι μαύροι του Βορρά συνελήφθησαν ως φυγάδες και μην έχοντας νομικό δικαίωμα υπεράσπισης του εαυτού τους εστάλησαν ως δούλοι στο Νότο.

Στην ουσία ο Νόμος του 1850 έφερε το θέμα της δουλείας στο εσωτερικό και των βόρειων πολιτειών καθώς καθιστούσε τις αρχές και τους πολίτες τους υπεύθυνους για την τήρησή του. Συστείρωσε έτσι τους οπαδούς της κατάργησής της και παρά το γεγονός ότι ο γενικότερος συμβιβασμός του 1850 διατήρησε την Ένωση ζωντανή, η αποξένωση και η διαμάχη περί της δουλείας οξύνθηκαν επικίνδυνα.

ΣΤ) Ο ΝΟΜΟΣ ΚΑΝΣΑΣ–ΝΕΜΠΡΑΣΚΑ (KANSAS- NEBRASKA ACT, 1854)

Ο Νόμος Kansas-Nebraska που ψηφίστηκε από το Κογκρέσο το Μάιο του 1854, υπήρξε ένα από τα σημαντικότερα μεμονωμένα γεγονότα που ώθησαν το έθνος στον Εμφύλιο Πόλεμο. Ο νόμος αυτός δημιούργησε τις νέες περιοχές του Kansas και της Nebraska, κατήργησε το Συμβιβασμό του Missouri του 1820 και επέτρεψε στους κατοίκους των περιοχών να αποφασίσουν οι ίδιοι με τους θεσμούς τους κατά πόσο θα επιτρεπόταν η δουλεία στα εδάφη τους.

⁵² Υπολογίζεται ότι μέσα σε μια δεκαετία από την έναρξη ισχύος του νόμου πάνω από 20,000 μαύροι μετανάστευσαν στη γειτονική χώρα. David M. Potter, *The Impending Crisis, 1848-1861*, Harper Torchbooks, N.Y., 1976, σελ.112-144

Αρχικός σκοπός ήταν να δημιουργηθούν ικανοποιητικές συνθήκες για την απρόσκοπτη κατασκευή του Διεπειρωτικού Σιδηροδρόμου ("Mid-Eastern Transcontinental Railroad"). Ο Νότος επεδίωκε να μην οργανωθεί γρήγορα αυτή η περιοχή ώστε να μην αποκτήσει νομικό status πολιτείας καθώς βρισκόταν βορείως του γεωγραφικού πλάτους 36° 30' όπου η δουλεία είχε απαγορευθεί σύμφωνα με το Συμβιβασμό του Missouri το 1820. Η αρχική εκδοχή του νόμου που πρότεινε ο γερουσιαστής και πρόεδρος της "Επιτροπής για τις Νέες Περιοχές" Stephen Douglas πρέσβευε ότι η περιοχή της Nebraska, μόλις αποκτούσε επίσημα το status πολιτείας, θα μπορούσε η ίδια με τους νομιμοποιημένους θεσμούς της να αποφασίσει για την απαγόρευση ή μη της δουλείας στην επικράτειά της.

Μια τέτοια ρύθμιση όμως δεν ήταν αρκετά ικανοποιητική για το Νότο καθώς αν σε ολόκληρο το προ-πολιτειακό στάδιο της Nebraska τηρείτο ο Συμβιβασμός του Missouri περί απαγόρευσης της δουλείας θα ήταν εκ των πραγμάτων αδύνατο να ψηφισθεί από τη μετέπειτα πολιτεία η ελευθερία εφαρμογής του θεσμού. Έτσι, η διάταξη αυτή δεν ήταν προβληματική μέχρι που προστέθηκε η παράγραφος για την εφαρμογή της αρχής της λαϊκής κυριαρχίας (popular sovereignty) και εισήχθη από τον Douglas μια τροποποίηση που ανακαλούσε την απαγόρευση της δουλείας βορείως του γεωγραφικού πλάτους 36° 30'.

Η νέα εκδοχή του νόμου οργάνωνε την εδαφική έκταση σε δύο διαφορετικές περιοχές, του Kansas νοτίως της 41^{ης} παραλλήλου και της Nebraska βορείως της 41^{ης} παραλλήλου, με τρόπο δηλαδή που μακροπρόθεσμα η μία θα κατέληγε να γίνει δουλοκτητική πολιτεία (Kansas) και η άλλη ελεύθερη (Nebraska). Ταυτόχρονα, ο νέος νόμος καταργούσε τη συμφωνία που υφίστατο με το Συμβιβασμό του Missouri που απαγόρευε τη δουλεία σε όλα τα εδάφη (περιοχή, περιφέρεια ή πολιτεία) βορείως του γεωγραφικού πλάτους 36° 30'. Λόγω του ότι τόσο η περιφέρεια του Kansas όσο και αυτή της Nebraska βρίσκονταν βορείως του γεωγραφικού αυτού πλάτους οι πολίτες και στις δύο περιοχές θα είχαν δικαίωμα ψήφου για την εφαρμογή ή όχι του θεσμού.

Ο Νόμος Kansas-Nebraska και η δυνατότητα που παρείχε για αυτόνομη λαϊκή απόφαση εξόργισε μεγάλο μέρος του Βορρά που θεωρούσε το Συμβιβασμό του Missouri μια μακροχρόνια δεσμευτική συμφωνία ενώ χαρακτηρίστηκε από τους πολιτικούς αντιπάλους και κυρίως από το νεοπαγές Ρεπουμπλικανικό Κόμμα ως υποτιμητική παραχώρηση στο Νότο και το δουλοκτητικό θεσμό. Αντίθετα στο Νότο ο νέος νόμος υποστηρίχθηκε σθεναρά και με ενθουσιασμό⁵³.

⁵³ Η πολιτεία του Missouri όπου η δουλεία ήταν νόμιμη συνόρευε ανατολικά με την πολιτεία του Illinois και βόρεια με την πολιτεία της Iowa, δηλαδή με δύο ελεύθερες πολιτείες (free-states). Αν εισέρχεται και η περιοχή του Kansas στην Ένωση ως free-state το Missouri θα βρισκόταν περικυκλωμένο και τα συμφέροντα των δουλοκτητών θα τίθεντο υπό

Z) “BLEEDING KANSAS”

Την περίοδο που ακολούθησε αμέσως μετά την ψήφιση του νόμου Kansas-Nebraska, πλήθος υποστηρικτών αλλά και πολέμιων του θεσμού της δουλείας έσπευσαν να εγκατασταθούν στο Kansas ώστε να επηρεάσουν την πρώτη εκλογική διαδικασία που θα διενεργείτο και το αποτέλεσμα της αναφορικά με τη δουλεία. Στις εκλογές επικράτησαν οι υποστηρικτές του δουλοκτητικού θεσμού αλλά το εκλογικό αποτέλεσμα δεν αναγνωρίστηκε από τους πολιτικούς αντιπάλους με την κατηγορία της απάτης. Οι πολέμιοι της δουλείας διενήργησαν άλλες εκλογές στις οποίες οι υποστηρικτές της απείχαν με αποτέλεσμα τη δημιουργία και εφαρμογή δύο διαφορετικών και αντίθετων νομοθεσιών. Σύντομα ξέσπασαν βίαια επεισόδια που κατέληξαν και σε αιματοχυσία, έτσι που η περιοχή να πάρει το προσωνύμιο “Ματωμένο Kansas” (“Bleeding Kansas”)⁵⁴.

Ο τότε Πρόεδρος των Η.Π.Α, Franklin Pierce, αμέσως έστειλε ομοσπονδιακά στρατεύματα στην περιοχή προς υποστήριξη των οπαδών της δουλοκτησίας ώστε να παύσουν τη βία και να απαγορεύσουν την αντίπαλη νομοθεσία. Νέες εκλογές διενεργήθηκαν με το εκλογικό αποτέλεσμα να είναι πάλι υπέρ της εφαρμογής του θεσμού. Ωστόσο για μια ακόμη φορά διατυπώθηκαν κατηγορίες για απάτη με συνέπεια το σύνταγμα που υιοθετήθηκε από τους νικητές να μην αναγνωρισθεί από το Κογκρέσο και το Kansas να μη μπορέσει να γίνει επίσημη πολιτεία.

Σταδιακά, στην περιοχή συγκεντρώθηκαν περισσότεροι άποικοι που ήσαν κατά κύριο λόγο εναντίον της δουλείας με αποτέλεσμα να παρουσιασθεί ένα νέο σύνταγμα το οποίο πέρασε από το Κογκρέσο. Έτσι στις 29 Ιανουαρίου του 1861, λίγο πριν το ξέσπασμα του Εμφυλίου, το Kansas έγινε τελικά δεκτό στους κόλπους της Ένωσης ως ελεύθερη πολιτεία που απαγόρευε τη δουλεία.

H) Η ΥΠΟΘΕΣΗ DRED SCOTT (DRED SCOTT CASE, 1856)

Ο Dred Scott υπήρξε ένας μαύρος δούλος στις Η.Π.Α. που το 1856 έκανε αγωγή για τη διεκδίκηση της ελευθερίας του στη γνωστή υπόθεση Dred Scott vs. Sandford. Η όλη υπόθεση στηριζόταν στο γεγονός πως ο Scott και η γυναίκα του ήσαν δούλοι οι οποίοι όμως είχαν ζήσει με τον αφέντη τους για χρόνια σε πολιτείες και περιοχές

αμφισβήτηση και θα απειλούνταν άμεσα. David M. Potter, ο.π., σελ 160-177 και James M. McPherson, *Battle Cry of Freedom: The Civil War Era*, Oxford University Press and Ballantine Books, New York, 1988, σελ. 121-123

⁵⁴ Ένα από τα πιο ειδεχθή εγκλήματα στο Kansas ήταν η δολοφονία αρκετών δουλοκτητών από τον John Brown (βλ. και παρακάτω Harper's Ferry) στις 24 Μαΐου 1856 γεγονός που έμεινε γνωστό στην αμερικανική ιστορία ως “Η Σφαγή του Pottawatomie” (“Pottawatomie Massacre”). Βλ. ο.π.

όπως το Illinois όπου η δουλεία είχε ρητά απαγορευθεί και εθεωρείτο παράνομη. Αργότερα, ο ιδιοκτήτης τους πήρε μετάθεση σε νότιες πολιτείες και σύντομα τους κάλεσε να έρθουν. Ο Scott όντως τον ακολούθησε ωστόσο μετά το θάνατο του αφέντη του επεδίωξε πρώτα να εξαγοράσει την ελευθερία του και αφού αυτό δεν έγινε δεκτό να την αποκτήσει μέσω της δικαστικής οδού. Το Ανώτατο Δικαστήριο των Η.Π.Α. όπου έφθασε η υπόθεση απεφάνθη το 1857 κατά του Scott με την αιτιολογία ότι ούτε ο ίδιος ούτε και κανένα άλλο άτομο αφρικανικής καταγωγής είχε πολιτικά δικαιώματα και επομένως δε δύνατο καν να παρίστατο ως ενάγων σε ομοσπονδιακό δικαστήριο. Επίσης, η προσωρινή διαμονή του Scott έξω από το Missouri με κανένα τρόπο δεν επηρέαζε την ιδιότητά του ως δούλου καθώς αν συνέβαινε αυτό ο ιδιοκτήτης θα αποστερείτο της περιουσίας του.

Η υπόθεση έφερε στο προσκήνιο ένα ζήτημα επί του οποίου δεν υπήρχε σαφής διευκρίνιση από το Κογκρέσο⁵⁵: κατά πόσο δούλοι που έφθαναν σε ελεύθερες πολιτείες του Βορρά αποκτούσαν αυτόματα και τη χειραφέτησή τους. Η απόφαση του Δικαστηρίου παραβίαζε καταφανώς το Συμβιβασμό του Missouri καθώς επέτρεπε σε οιοδήποτε ιδιοκτήτη δούλων που τους είχε αποκτήσει στο Νότο, να τους φέρει μαζί του στο Βορρά χωρίς να απωλέσει τα κυριαρχικά του δικαιώματα επάνω τους. Το γεγονός αυτό δυσαρέστησε έντονα τους Ρεπουμπλικανούς του Βορρά και επιδείνωσε τις σχέσεις Βορρά και Νότου.

Η απόφαση για την υπόθεση του Dred Scott εξελήφθη από πολλούς ως μία ακόμη ενέργεια που ευνοούσε τους υποστηρικτές της επέκτασης του θεσμού της δουλείας. Αν και ο ανώτατος δικαστής επί της υπόθεσης, Roger Taney, θεωρούσε πως με την απόφαση αυτή θα συνέβαλλε στη διευθέτηση του ζητήματος το αποτέλεσμα υπήρξε ακριβώς το αντίθετο: ενδυνάμωσε τις φωνές που τάσσονταν κατά της δουλείας, ενέτεινε τις τοπικιστικές αντιπαραθέσεις εντός του Δημοκρατικού Κόμματος, αύξησε τη δυναμική του Ρεπουμπλικανικού Κόμματος και ενίσχυσε τα αποσχιστικά ρεύματα στους κόλπους του Νότου ώστε να εγείρουν όλο και υψηλότερες απαιτήσεις αναφορικά με το θέμα της δουλείας.

⁵⁵ David M. Potter, ο.π., σελ.267-293

Θ) Η ΠΡΟΣΧΩΡΗΣΗ ΤΩΝ ΠΟΛΙΤΕΙΩΝ MINNESOTA (1858) ΚΑΙ OREGON (1859) ΣΤΗΝ ΕΝΩΣΗ ΚΑΙ ΤΑ ΓΕΓΟΝΟΤΑ ΣΤΟ HARPER' S FERRY (1859)

Το 1858 η περιοχή της Minnesota εισήλθε στην Ένωση ως ελεύθερη πολιτεία (free-state) και την ακολούθησε το 1859 η περιοχή του Oregon διαταράσσοντας έτσι οριστικά την ισορροπία μεταξύ δουλοκτητικών και ελεύθερων πολιτειών στα εθνικά πολιτικά και νομοθετικά όργανα⁵⁶.

Την υφιστάμενη κρίση ενέτειναν σε μεγάλο βαθμό τα γεγονότα στο Harper's Ferry της Virginia. Εκεί, στις 16 Οκτωβρίου του 1859 ο John Brown, φανατικός υπέρμαχος της κατάργησης της δουλείας μαζί με μια ομάδα σπαδών του κατέλαβε το οπλοστάσιο της περιοχής. Στόχος του ήταν με αυτό τον τρόπο να παρακινήσει σε εξέγερση τους δούλους. Αν και η προσπάθειά του απέτυχε παταγωδώς, η όλη του πράξη και τα κίνητρά του προκάλεσαν εν μέρει θαυμασμό στο Βορρά – αν και η ενέργειά του καταδικάστηκε από τους επίσημους πολιτικούς κύκλους – και θύελλα αντιδράσεων στους κόλπους του Νότου, κάτι που ούτε η καταδίκη του Brown σε θάνατο δεν μπόρεσε να κατευνάσει. Μάλιστα, μια έρευνα στο κρησφύγετό του αποκάλυψε την αλληλογραφία που διατηρούσε με πέντε Γερουσιαστές⁵⁷ που τον στήριζαν οικονομικά οι οποίοι και κατέφυγαν στον Καναδά για να αποφύγουν τη σύλληψη, γεγονός που έκανε τη φυγή τους συνώνυμη με απόδειξη συνομωσίας. Ο Νότος ένιωθε πλέον ότι απειλείται ανοικτά μέσα σε μια Ένωση που αντί να τον προστατεύει τον γέμιζε ανασφάλεια και το σύνθημα που επικρατούσε και εξέφραζε το βαθύ αίσθημά του ήταν: “Με Ένωση ή ακόμα και χωρίς Ένωση, η όποια εναντίωση στο θεσμό της δουλείας πρέπει να καταπολεμηθεί με κάθε δυνατό τρόπο”.

Ι) ΟΙ ΕΚΛΟΓΕΣ ΤΟΥ 1860 ΚΑΙ Η ΝΙΚΗ ΤΟΥ ABRAHAM LINCOLN

Το συνέδριο των Δημοκρατικών πραγματοποιήθηκε στο Charleston της South Carolina τον Απρίλιο του 1860 χωρίς ωστόσο να επιτευχθεί συμφωνία ως προς τον προεδρικό υποψήφιο του κόμματος. Στο επόμενο συνέδριο στη Baltimore, στα μέσα Ιουνίου, πάλι δεν κατέστη εφικτή μια συμφωνία με αποτέλεσμα η βόρεια πτέρυγα των Δημοκρατικών να επιλέξει ως υποψήφιο της το Γερουσιαστή Stephen Douglas από το Illinois, υποστηρικτή της αρχής της λαϊκής κυριαρχίας (popular sovereignty), ενώ

⁵⁶ J. F. C. Fuller, *A Military History of the Western World, Volume III: From the American Civil War to the End of World War II*, Da Capo Press, New York, 1987, σελ. 11

⁵⁷ Οι εν λόγω γερουσιαστές ήταν οι: George Stearns, Franklin Sanborn, Thomas Higginson, Theodore Parker και Samuel Howe. J. F. C. Fuller, *The Conduct of War, 1789 -1961*, Da Capo Press, New Jersey, 1992, σελ. 98

οι Δημοκρατικοί των Δικαιωμάτων των Νοτίων (Southern Rights) εξέλεξαν τον John Breckinridge του Kentucky.

Οι Ρεπουμπλικανοί συναντήθηκαν στο Chicago στα μέσα Μαΐου και επέλεξαν τον Abraham Lincoln ως υποψήφιό τους για το προεδρικό αξίωμα, ο οποίος εξέφραζε μια πολιτική γραμμή που προέκρινε την απαγόρευση της δουλείας στις νέες περιοχές αλλά δεχόταν την εφαρμογή του θεσμού αυτού εκεί όπου ήδη υπήρχε και δη στις νότιες πολιτείες. Τέλος, το Κόμμα Συνταγματικής Ενώσεως που επίσης πήρε μέρος στις προεδρικές εκλογές, ανέδειξε ως υποψήφιο τον John Bell του Tennessee.

Οι εκλογές κατέληξαν να είναι ένας πολιτικός αγώνας μεταξύ Lincoln και Douglas στο Βορρά και Breckinridge και Bell στο Νότο⁵⁸. Οι Ρεπουμπλικανοί δεν προσήλθαν στην ψηφοφορία σε δέκα δουλοκτητικές πολιτείες (slave-states) ενώ οι Bell και Breckinridge δεν είχαν πιθανότητα να κερδίσουν καμία από τις ελεύθερες πολιτείες (free-states). Στη διάρκεια της προεκλογικής περιόδου, αρκετοί εξέχοντες πολιτικοί των νοτιότερων πολιτειών (Lower South) απείλησαν με απόσχιση σε περίπτωση νίκης των Ρεπουμπλικανών και δη του Lincoln⁵⁹. Οι Ρεπουμπλικανοί από την άλλη απαντούσαν ότι ο Νότος είχε απειλήσει και στο παρελθόν με απόσχιση γι' αυτό και ήσαν αποφασισμένοι να μην ενδώσουν σε κανένα από τα αιτήματα των Νοτίων⁶⁰.

Τελικά ο Lincoln και οι Ρεπουμπλικανοί κατάφεραν μια αποφασιστική νίκη συγκεντρώνοντας 180 εκλεκτορικές ψήφους έναντι 123 που είχαν συνολικά οι τρεις συνυποψήφιοί του. Ο Lincoln κέρδισε όλες τις free-states του Βορρά, ο Breckinridge επικράτησε στο Lower South και σε τέσσερις πολιτείες του Upper South ενώ ο Bell κέρδισε σε Virginia, Kentucky και Tennessee. Τέλος, ο Douglas συγκέντρωσε μόλις 12 εκλεκτορικές ψήφους στο New Jersey και το Missouri, στοιχείο που κατεδείκνυε με τον πιο σαφή τρόπο τη διαίρεση των Δημοκρατικών λόγω των τοπικιστικών αντιπαλοτήτων στο εσωτερικό του κόμματος. Επιπλέον το εκλογικό αυτό αποτέλεσμα

⁵⁸ Gary W. Gallagher, Stephen D. Engle, Robert K. Krick, Joseph T. Glatthaar, *The American Civil War: This Mighty Scourge of War*, Essential Histories, Osprey Publishing, New York, 2003, σελ. 27

⁵⁹ Σύμφωνα και με δήλωση του Jefferson Davis: "Ο Νότος έχει καταλήξει στο συμπέρασμα ότι σε περίπτωση εκλογής του Lincoln, δεν μπορεί να αποδεχθεί τις επιπτώσεις και γι' αυτό το λόγο θα αποσχισθεί από την Ένωση". James M. McPherson, *Battle Cry of Freedom: The Civil War Era*, Oxford University Press and Ballantine Books, New York, 1988, σελ. 230

⁶⁰ Οι Ρεπουμπλικανοί αρνούντο να λάβουν σοβαρά υπ' όψη αυτές τις απειλές καθώς πς είχαν ακούσει πολλές φορές στο παρελθόν χωρίς να γίνονται πράξη: "The old game of scaring and bullying the North into submission to Southern demands". Ακόμα και ο Lincoln φαίνεται να υπήρξε από αυτούς τους Ρεπουμπλικανούς που υποτίμησαν τη σοβαρότητα της κρίσης και ανέμενε πολλά από τους φιλα προσκείμενους στην Ένωση νότιους πολιτικούς. James McPherson, *Battle Cry of Freedom: The Civil War Era*, Oxford University Press and Ballantine Books, New York, 1988, σελ. 230. Μάλιστα δήλωνε: "Ο λαός του Νότου είναι πολύ σοφός ώστε να επιχειρήσει να καταστρέψει την κυβέρνηση και την Ένωση", David Potter, *The Impending Crisis, 1848-1861*, Harper Torchbooks, N.Y., 1976, σελ. 526

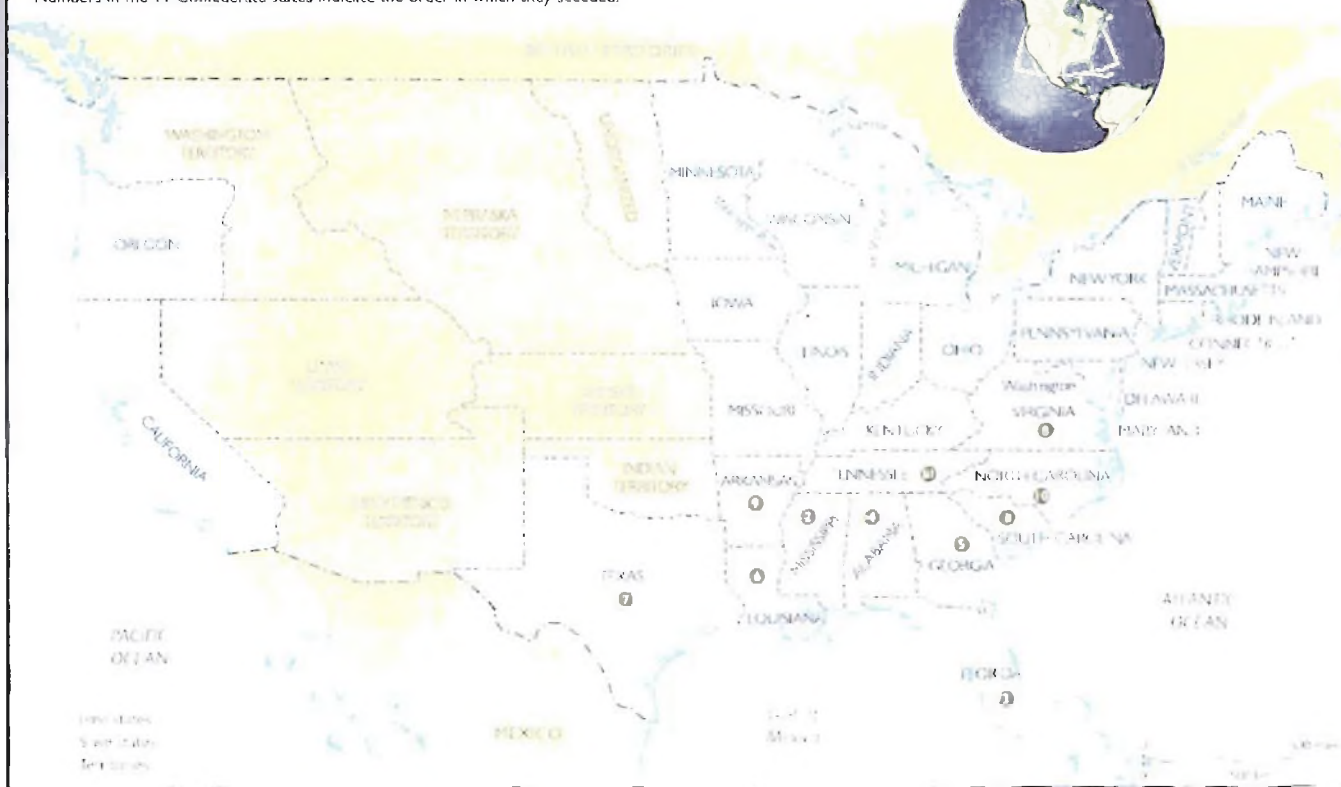
ουσιαστικά σήμαινε για το Νότο το τέλος των φιλοδοξιών του για την επέκταση του θεσμού της δουλείας.

Κ) ΚΗΡΥΞΕΙΣ ΑΠΟΣΧΙΣΗΣ

Σε αντίθεση με αυτούς που πίστευαν πως οι απειλές απόσχισης ήσαν απλώς απόπειρες εκβιασμού του Βορρά, οι πολιτείες του Lower South προχώρησαν στην υλοποίηση των προειδοποιήσεών τους καθώς φοβούνταν πως ο νέος Πρόεδρος θα απαγόρευε την επέκταση της δουλείας και σύντομα θα ενεργούσε με τρόπο που θα οδηγούσε στην ολική και οριστική εξάλειψή της. Άλλωστε οι δουλοκτητικές πολιτείες εκτός από μειοψηφία στη Βουλή των Αντιπροσώπων κινδύνευαν άμεσα να γίνουν μελλοντικά μειοψηφία και στη Γερουσία απέναντι σε ένα συνεχώς ενδυναμωμένο Βορρά. Ξεκίνησαν έτσι σταδιακά, με πρώτη τη South Carolina, να αποστατούν με επίσημες κηρύξεις απόσχισης από την Ένωση⁶¹.

The United States in 1860

Of the 15 slave states, Missouri, Kentucky, Maryland and Delaware remained loyal to the Union. Numbers in the 11 Confederate states indicate the order in which they seceded.

ΠΗΓΗ: Gary W. Gallagher, Stephen D. Engle, Robert K. Krick, Joseph T. Glatthaar, *The American Civil War: This Mighty Scourge of War*, Essential Histories, Osprey Publishing, N. Y., 2003, σελ.29

⁶¹ Στις 20 Δεκεμβρίου του 1860 η πολιτεία της South Carolina ανακοίνωσε επίσημα την απόσχισή της από την Ένωση και σύντομα το παράδειγμά της ακολούθησαν κατά σειρά οι πολιτείες του Mississippi (9 Ιανουαρίου 1861), της Florida (10 Ιανουαρίου 1861), της Alabama (11 Ιανουαρίου 1861), της Georgia (19 Ιανουαρίου 1861), της Louisiana (26 Ιανουαρίου 1861) και του Texas (2 Φεβρουαρίου 1861). J. F. C. Fuller, *The Conduct of War, 1789-1961*, Da Capo Press, New Jersey, 1992, σελ. 98

Οι πολιτοφυλακές κλήθηκαν για δράση, τα ομοσπονδιακά οχυρά και οπλοστάσια κατελήφθησαν από τις τοπικές δυνάμεις και στις 4 Φεβρουαρίου του 1861 συστήθηκε στο Montgomery της Alabama μια προσωρινή κυβέρνηση, οι “Συνομοσπονδες Πολιτείες της Αμερικής” (Confederate States of America – CSA), με Πρόεδρό της τον Jefferson Davis. Αντιπρόεδρος εξελέγη ο Alexander Stephens ενώ το νέο σύνταγμα παρείχε ασφαλείς εγγυήσεις στο θεσμό της δουλείας και αυξημένες αρμοδιότητες σε πολιτειακό επίπεδο⁶².

Λ) Η ΕΠΙΘΕΣΗ ΣΤΟ ΟΧΥΡΟ SUMTER (FORT SUMTER, 1861)

Δύο μήνες μετά την απόσχιση της South Carolina, οκτώ (8) δουλοκτητικές πολιτείες παρέμεναν στην Ένωση απρόθυμες να ακολουθήσουν το παράδειγμα της νότιας-αδελφής πολιτείας. Ο James Buchanan που παρέμενε στην Προεδρία, καθώς ο Lincoln δεν είχε αναλάβει ακόμα επισήμως τα καθήκοντά του, αρνήθηκε να δεχθεί τη νομιμότητα της απόσχισης υποστηρίζοντας ωστόσο πως δε θα προέβαινε σε κάποια ενέργεια εξαναγκασμού των “αποστατών” για επιστροφή στην Ένωση. Αυτό προκάλεσε την έντονη αντίδραση των Ρεπουμπλικανών οι οποίοι όμως παρέβλεπαν ένα στοιχείο: οι δουλοκτητικές πολιτείες του Upper South θα συνέχιζαν να είναι πιστές στην Ένωση υπό την προϋπόθεση ότι ο νέος Πρόεδρος θα εγγυάτο την ασφάλεια του θεσμού της δουλείας στις πολιτείες όπου αυτή ήδη υφίστατο και κυρίως υπό τον όρο να μην προβεί σε εξαναγκαστικές ενέργειες κατά των αποσχισθέντων.

Το κρίσιμο ερώτημα του εξαναγκασμού ετέθη επί του πρακτέος στην περίπτωση του Sumter, ενός ομοσπονδιακού οχυρού στο λιμάνι του Charleston. Για πολιτικούς αλλά και συμβολικούς λόγους το οχυρό Sumter είχε μεγάλη σημασία καθώς βρισκόταν στο έδαφος της South Carolina, της πρώτης πολιτείας που αποσχίσθηκε από την Ένωση. Όσο η σήμαία της Ένωσης ανέμιζε στο οχυρό αυτό η ανεξαρτησία της πολιτείας τίθετο εν αμφιβόλω. Προκειμένου να επιβεβαιωθούν πιο αξιόπιστα οι ισχυρισμοί περί μιας νέας, ανεξάρτητης κυβέρνησης έπρεπε το οχυρό να περιέλθει υπό τον απόλυτο έλεγχο της South Carolina και της Συνομοσπονδίας γενικότερα.

Στην πρώτη επίσημη ομιλία του ως Πρόεδρος των Η.Π.Α., ο Lincoln δήλωσε μεταξύ άλλων πως η ευθύνη έναρξης των όποιων εχθροπραξιών θα βάρυνε τη Συνομοσπονδία και τον Πρόεδρό της Jefferson Davis⁶³. Ανακοίνωσε έτσι την

⁶² Gary W. Gallagher, Stephen D. Engle, Robert K. Krick, Joseph T. Glatthaar, *The American Civil War: This Mighty Scourge of War*, Essential Histories, Osprey Publishing, New York, 2003, σελ. 26-28

⁶³ “In your hands, my dissatisfied fellow-countrymen, and not in mine, is the momentous issue of civil war. You can have no conflict without being yourselves the aggressors” («Στα δικά σας χέρια και όχι στα δικά μου, δυσσαρεστημένοι συμπολίτες μου, επαφίεται η βαρύνουσα ευθύνη του εμφυλίου πολέμου. Δεν μπορείτε να έχετε σύγκρουση χωρίς να

πρόθεσή του για διατήρηση και κατοχή της ομοσπονδιακής παρουσίας στις αποσχισθείσες περιοχές και των χώρων που βρίσκονταν υπό τον έλεγχο της Ένωσης όπως επίσης και τη συνέχιση της συλλογής φόρων και δασμών. Ωστόσο τόνισε πως η επίτευξη των ανωτέρω σκοπών σε καμία περίπτωση δε συνεπάγεται χρήση βίας ή εισβολή στα εδάφη των πολιτειών της Συνομοσπονδίας.

Σύντομα όμως οι εξελίξεις στο οχυρό Sumter κατέστησαν αδύνατη την τήρηση της εν λόγω δέσμευσης: ο Πρόεδρος James Buchanan είχε απορρίψει το αίτημα των Συνομοσπονδιακών για εκκένωση του φρουρίου από την ομοσπονδιακή φρουρά που βρισκόταν εκεί. Όταν μάλιστα έστειλε διά θαλάσσης ενισχύσεις για τη δύναμη που διοικούσε εκεί ο ταγματάρχης Robert Anderson, το πλοίο που τις μετέφερε δέχθηκε τα πυρά του πυροβολικού των Νοτίων στις 9 Ιανουαρίου 1861. Το περιστατικό αυτό μετέτρεψε το Sumter σε σύμβολο τόσο για το Βορρά όπου θεωρήθηκε πως συνιστούσε την τελευταία ζωτική ομοσπονδιακή εγκατάσταση στο έδαφος της Συνομοσπονδίας γι' αυτό και δεν θα έπρεπε σε καμία περίπτωση να απωλεσθεί όσο και για το Νότο που υποστήριζε πως απ' τη στιγμή που το φρούριο βρισκόταν στο έδαφος της South Carolina θα έπρεπε νομίμως να περιέλθει υπό τον έλεγχό της.

Στις αρχές Μαρτίου, ο Anderson ενημέρωσε τον Lincoln πως οι προμήθειες στο φρούριο σύντομα θα εξαντλούντο. Πεισιμένος πως ο Βορράς δε θα ανεχόταν την απώλεια του οχυρού, ο Lincoln αποφάσισε να στείλει ένα μη οπλισμένο πλοίο με εφόδια. Μια εκτεταμένη επιχείρηση θα έκανε το Βορρά να φανεί ως ο επιτιθέμενος και θα οδηγούσε τις πολιτείες του Upper South εκτός Ένωσης. Επιπλέον, αν η Συνομοσπονδία άνοιγε πυρ εναντίον του πλοίου ο Βορράς θα εμφανιζόταν δικαιολογημένα ως το θιγόμενο μέρος. Ο Lincoln ενημέρωσε έτσι τον Κυβερνήτη της South Carolina για την αποστολή των εφοδίων και δεσμεύθηκε ότι η Ένωση δε θα επιτίθετο παρά μόνο αν το πυροβολικό στο λιμάνι του Charleston άνοιγε πυρ εναντίον του πλοίου.

Ο Jefferson Davis και η πολιτική ηγεσία της Συνομοσπονδίας αντιμετώπιζε ένα αντίστοιχα κρίσιμο δίλημμα: απ' τη μια ήλπιζε να αποφύγει κι εκείνη το να εμφανισθεί ως το επιτιθέμενο μέρος αλλά απ' την άλλη η πίεση της κοινής γνώμης του Νότου για κατάληψη του φρουρίου ήταν ασφυκτική⁶⁴. Έτσι ο Davis αναγκάστηκε να ζητήσει την παράδοση του οχυρού προτού φθάσει η αποστολή των εφοδίων. Ο Anderson αρνήθηκε να συνθηκολογήσει και στις 12 Απριλίου του 1861 η Συνομοσπονδία άνοιξε πυρ κατά του οχυρού. Μετά από μόλις 36 ώρες και χωρίς καμία παράταξη να έχει απώλειες ο Anderson αναγκάστηκε να παραδοθεί και αποχώρησε με τη δύναμή

είστε εσείς οι ίδιοι οι επιτιθέμενοι»). Gary W. Gallagher, Stephen D. Engle, Robert K. Krick, Joseph T. Glatthaar, *The American Civil War: This Mighty Scourge of War*, Essential Histories, Osprey Publishing, New York, 2003, σελ.30-31

⁶⁴ Ο.π.

του με προορισμό το Βορρά. Την επομένη των γεγονότων αυτών, θεωρώντας τον εαυτό του και το Βορρά αμυνόμενους και άρα “εν δικαίω”, ο Lincoln εξέδωσε επίσημη αναγγελία που κήρυξε κατάσταση εξέγερσης και κάλεσε σε δράση 75,000 άνδρες της εθνοφρουράς από τις βόρειες πολιτείες. Ο Εμφύλιος είχε επίσημα ξεκινήσει.

Οι τέσσερις (4) πολιτείες του Upper South που αρχικά είχαν ψηφίσει κατά της απόσχισης άλλαξαν στάση και προσχώρησαν στη Συνομοσπονδία μόλις ο Lincoln έλαβε την απόφαση να καλέσει την εθνοφρουρά. Έτσι η Virginia αποχώρησε από την Ένωση στις 17 Απριλίου, το Arkansas στις 6 Μαΐου, η North Carolina στις 20 Μαΐου και το Tennessee στις 8 Ιουνίου. Σύντομα η πρωτεύουσα της Συνομοσπονδίας μεταφέρθηκε από το Montgomery της Alabama στο Richmond της Virginia και η απώλεια των ανωτέρω πολιτειών υποσχόταν ένα μακρόχρονο και σκληρό αγώνα. Η Virginia, το Tennessee και η North Carolina είχαν το μεγαλύτερο πληθυσμό λευκών μεταξύ των υπόλοιπων Συνομοσπονδων πολιτειών. Επίσης, οι εν λόγω πολιτείες διέθεταν περίπου το μισό της συνολικής παραγωγής προϊόντων, τον κυριότερο όγκο βιομηχανιών – από τις σχετικά λίγες του Νότου – και το πιο σημαντικό, θα συνεισέφεραν σχεδόν το 40% του στρατιωτικού έμψυχου δυναμικού των Νοτίων.

Β΄ ΜΕΡΟΣ:

ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ ΑΝΑΛΥΣΗ ΑΜΕΡΙΚΑΝΙΚΟΥ ΕΜΦΥΛΙΟΥ

I. ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΗ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΗ ΚΑΙ ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΟΣ ΤΟΜΕΑΣ

A) ΕΠΙΔΡΑΣΗ ΤΗΣ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΗΣ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΗΣ ΣΤΟ ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΟ ΤΟΜΕΑ

Παρά το γεγονός ότι οι στρατοί και το ναυτικό των χωρών που εμπλέκονταν σε πολεμικές συρράξεις τα χρόνια πριν τους ναπολεόντειους πολέμους αλλά και στη διάρκεια τους και αμέσως μετά, αμελούσαν ή αδυνατούσαν να κατανοήσουν και να δεχθούν τη βιομηχανία – όσο υποτυπώδης και αν ήταν – ως πηγή της δύναμής τους, το εφευρετικό πνεύμα που αναδύθηκε την περίοδο αυτή οδήγησε σε υλοποίηση ιδεών που επέδρασαν αποφασιστικά στον τρόπο διεξαγωγής των πολεμικών επιχειρήσεων.

Χαρακτηριστικά αναφέρονται παρακάτω οι σημαντικότερες από τις καινοτομίες της Βιομηχανικής Επανάστασης στο στρατιωτικό τομέα που άλλαξαν ριζικά την ιστορία του φαινομένου του πολέμου⁶⁵:

1759 → Κατασκευή πρώτου οχήματος ατμού από τον Cugnot

1769 → Δημιουργία ατμομηχανής από τον James Watt

1776 → Κατασκευή πρώτου υποβρυχίου – με πλήρωμα ένα άτομο – από Bushnell

1783 → Κατασκευή πρώτου αερόστατου από τον Montgolfier

1800 → Χρήση του καψουλίου επίκρουσης που έφερε επανάσταση στο σώμα του πεζικού όπως και η κυλινδρική και κωνοειδής στην κορυφή σφαίρα (1823) από τον Norton. Ο Minié κάνοντας βελτιώσεις σε αυτού του είδους τη σφαίρα κατέστησε το τουφέκι το φονικότερο όπλο του αιώνα

1801 → Κατασκευή λέμβου με δυνατότητα κατάδυσης διάρκειας 30' από Fulton

1813 → Κατασκευή από τον Fulton του πρώτου οπλισμένου πλοίου με προπέλες που λειτουργούσαν με βάση τον ατμό

1825 → Η σπουδαιότερη εφεύρεση με τη μεγαλύτερη επίδραση στο μέλλον της ειρήνης και του πολέμου, η κατασκευή της πρώτης σιδηροδρομικής γραμμής. Το πρώτο έθνος που κατανόησε και χρησιμοποίησε τη νέα δυνατότητα για πολεμικούς σκοπούς ήταν η Πρωσία το 1846. Η καινοτομία αυτή προσέφερε ταχύτητα στη μετακίνηση μεγάλου όγκου στρατευμάτων, όπλων και άλλων προμηθειών

1841 → Κατασκευή στην Πρωσία του "needle-gun" από τον Dreyse, ενός τουφεκίου με μικρότερο βεληνεκές από το αντίστοιχο του Minié αλλά με μεγαλύτερη ταχύτητα

⁶⁵ J. F. C Fuller., *The Conduct of War, 1789 -1961*, Da Capo Press, New Jersey, 1992, ο.π., σελ. 86 -94

γεμίσματος και ριπής – σε ένα λεπτό επτά ριπές σε αντίθεση με τις μόλις δύο του Minié – ενώ σπουδαίας σημασίας ήταν και η δυνατότητα που προσέφερε στον πεζικάριο να το χρησιμοποιεί όντας ξαπλωμένος επί του εδάφους, ήταν δηλαδή όπλο οπισθογεμές που παρείχε μεγαλύτερη ασφάλεια

1844 → Υιοθέτηση χρήσης των σημάτων Μορς (Morse) μέσω τηλεγράφου

1855 → Κατασκευή πρώτου οπλισμένου τετράτροχου οχήματος από τον Cowan⁶⁶.

Όλες οι προαναφερθείσες εφευρέσεις έφεραν πρόοδο στον τρόπο διεξαγωγής των πολεμικών επιχειρήσεων ταυτόχρονα όμως, μέσω των νέων δυνατοτήτων τους, πολλαπλασίασαν τη φονικότητα και την καταστρεπτικότητα των όπλων.

Β) ΤΟ ΤΟΥΦΕΚΙ: Η ΕΞΕΛΙΞΗ ΚΑΙ Η ΧΡΗΣΗ ΤΟΥ

Στη διάρκεια των ναπολεόντειων πολέμων το πεζικό σώμα ήταν εξοπλισμένο με εμπροσθογεμή τουφέκια που λειτουργούσαν με τσακμακόπετρα. Τα όπλα αυτά ήταν ικανά να ρίξουν βολές σε απόσταση μέχρι και 400-500 γιάρδων χωρίς ωστόσο να διαθέτουν έστω την ελάχιστη απαιτούμενη ακρίβεια σε τέτοιες αποστάσεις. Ένα σύνταγμα πεζικού με μαζική ομοβροντία βολών είχε πιθανότητες για ουσιαστικά αποτελέσματα μόνο σε απόσταση 100-200 γιάρδων ενώ ο μέσος πεζικάριος είχε την ικανότητα να χτυπήσει τον εχθρό σε ακόμα μικρότερη απόσταση, ήτοι 50-60 γιάρδες. Αυτό οφειλόταν εν μέρει στην ελλιπή εκπαίδευση του ίδιου του στρατιώτη και εν μέρει στις τεχνολογικές δυνατότητες του όπλου⁶⁷. Το τουφέκι διέθετε χαμηλή ακρίβεια σκόπευσης και αποδεικνύετο αποτελεσματικό μόνο σε περιπτώσεις όπου η απόσταση των αντιμαχομένων ήταν μικρή.

Τη χρονική περίοδο από το 1815 μέχρι το 1861 επήλθαν σημαντικές βελτιώσεις στο ναπολεόντειο τύπου τουφέκι που το κατέστησαν ένα σύγχρονο όπλο με μεγαλύτερη αποδοτικότητα⁶⁸. Η τσακμακόπετρα αντικαταστάθηκε από το καψούλι επικρούσεως που καθιστούσε το τουφέκι ανθεκτικό σε άσχημες καιρικές συνθήκες και παρείχε τη δυνατότητα υψηλότερου ρυθμού βολών. Σπουδαίας σημασίας ήταν και η εισαγωγή της, κυλινδρικής και κωνοειδούς στην κορυφή, σφαίρας “Minié”. Το αποτέλεσμα ήταν η κατασκευή ενός τουφεκιού που δύνατο να ρίξει σε απόσταση μέχρι και 1000 γιάρδων διαθέτοντας ταυτόχρονα για τις πρώτες 500 γιάρδες και μεγάλη ακρίβεια σκόπευσης. Βέβαια, κάποιοι από τους παράγοντες που υπονόμευαν την αποτελεσματικότητα του ναπολεόντειου τουφεκιού εξακολουθούσαν να

⁶⁶ Μάλιστα, στην Αγγλία αρχικά απορρίφθηκε η υιοθέτησή του με την αιτιολογία ότι συνιστούσε βάρβαρο όπλο!!

⁶⁷ Paddy Griffith, *Battle Tactics of the Civil War*, Yale University Press, New Haven and London, 2001, σελ.73

⁶⁸ Ο.π., σελ.73-74

υφίστανται και στον Αμερικανικό Εμφύλιο: τα πεδία βολών ήσαν μικρά, οι άνδρες του πεζικού ελάχιστα εκπαιδευμένοι και οι αξιωματικοί τους διστακτικοί να εμπλακούν σε μάχη με εξ' αποστάσεως πυρά. Παρά τις τεχνικές δυνατότητες που προσέφερε πλέον το εξελιγμένο τουφέκι η επικρατούσα τακτική θεωρία και πρακτική παρέμενε αυτή των μαζικών πυρών σε μικρή απόσταση.

Ελεύθεροι σκοπευτές υπήρχαν τόσο στον Εμφύλιο των Η.Π.Α. όσο και παλαιότερα στους ναπολεόντειους πολέμους⁶⁹. Αυτοί ήσαν καλά εκπαιδευμένοι και εφοδιασμένοι με τα καλύτερα όπλα. Στις αρχές του 1860 κάτι τέτοιο σήμαινε πως είχαν στη διάθεσή τους τουφέκια όπως το βρετανικό Whitworth ή το Kerr, δηλαδή τύπους τουφεκίων με υψηλή ακρίβεια σκόπευσης αλλά σχετικά μικρή ταχύτητα γεμίσματος που τα καθιστούσε ακατάλληλα για μαζική χρήση στη γραμμή πυρός. Ωστόσο, το μεγάλο βεληνεκές τους συνιστούσε απειλή για τον πεζικάριο ακόμα και αν ευρίσκετο σε μεγάλη απόσταση από τα εχθρικά πυρά.

Η πραγματικά σημαντική μετάβαση από τους ναπολεόντειους οπλισμούς⁷⁰ έλαβε χώρα από το 1811 και μετά, όταν το τουφέκι Hall τροποποιήθηκε και εξελίχθηκε σε ένα οπισθογεμές όπλο που εξαφάνιζε πλέον τους κινδύνους που ελλόχευαν για τον χρήστη του από τις προσπάθειες εμπροσθογέμισης του τουφεκίου. Επιπρόσθετα, ο νέος τύπος του τουφεκιού Hall διέθετε πολλαπλάσια ταχύτητα ριπών εν συγκρίσει με τους υπόλοιπους τύπους τουφεκίων. Παρά τα πολλά πλεονεκτήματά του, το εν λόγω όπλο δε διανεμήθη ευρέως ούτε αξιοποιήθηκε εκτενώς μέχρι και τις νέες τεχνολογικές εξελίξεις στα οπισθογεμή όπλα που έλαβαν χώρα κατά τη δεκαετία του 1850. Ακόμη και τότε όμως δεν κατέστη εφικτή η μαζική παραγωγή τέτοιων όπλων στις Η.Π.Α. ώστε να χρησιμοποιηθούν στον Εμφύλιο με αποτέλεσμα να υπάρχουν πολύ λίγα τάγματα πεζικού εξοπλισμένα με οπισθογεμή τουφέκια τύπου Sharp, Burnside και Hall.

Όσον αφορά στα επαναληπτικά τουφέκια, οι σχετικές τεχνολογικές πρόοδοι έλαβαν χώρα ενώ ο Εμφύλιος βρισκόταν ήδη σε εξέλιξη⁷¹. Τα όπλα αυτά χρησιμοποιούσαν γεμιστήρες μεταλλικών φυσιγγίων. Μετά από κάθε βολή η κίνηση ενός μοχλού έθετε το όπλο σε ετοιμότητα για νέες βολές παρέχοντας έτσι ταχύτητα ριπών που όμοιά της δεν είχε υπάρξει ποτέ στο παρελθόν. Εν αντιθέσει με το απλό τουφέκι που μπορούσε να ρίξει πέντε έως επτά βολές το λεπτό – ανάλογα με την ικανότητα του χρήστη και την κατάσταση του ίδιου του όπλου – ένα επαναληπτικό τουφέκι τύπου Spencer δύνατο να ρίξει επτά φορές σε διάστημα δέκα δευτερολέπτων. Τα επαναληπτικά τουφέκια έφεραν μεγαλύτερη επανάσταση στον

⁶⁹ Ο.π., σελ.74

⁷⁰ Ο.π., σελ.75

⁷¹ Ο.π.

τομέα των όπλων ακόμη και από τα οπισθογεμή τουφέκια και επηρέσαν βαθύτατα τις μέχρι τότε στρατιωτικές τακτικές θεωρίες.

Στον Αμερικανικό Εμφύλιο χρησιμοποιήθηκαν από τη μεν πλευρά της Συνομοσπονδίας περισσότεροι από 15 διαφορετικοί τύποι τουφεκιών ενώ το πεζικό της Ένωσης χρησιμοποίησε πάνω από 24 τύπους εμπροσθογεμών και 27 τύπους οπισθογεμών τουφεκιών. Δεν ήσαν άλλωστε λίγες οι περιπτώσεις όπου ένα τάγμα πεζικού ήταν εξοπλισμένο με πολλούς διαφορετικούς τύπους όπλων⁷².

Στις πρώτες μάχες του Εμφυλίου και ιδιαίτερα στο δυτικό θέατρο επιχειρήσεων τόσο οι δυνάμεις της Συνομοσπονδίας όσο και της Ένωσης ήσαν ανεπαρκώς εξοπλισμένες και είχαν στην κατοχή τους μεγάλο ποσοστό όπλων ακατάλληλων για αξιόπιστη χρήση⁷³. Σε γενικές γραμμές μπορούμε να υποστηρίξουμε πως τα αρτιότερα εξοπλισμένα τάγματα πεζικού ήσαν αυτά της Ένωσης στο ανατολικό θέατρο επιχειρήσεων⁷⁴.

Όσο πιο πολύ συνεχιζόταν η σύγκρουση τόσο πιο πολλές ήσαν οι πιθανότητες για ένα στρατιώτη να αποκτήσει ένα αξιόπιστο όπλο. Βέβαια, η οικειοποίηση όπλων και άλλων αντικειμένων μετά το πέρας μιας μάχης ήταν εκτός από συχνή δραστηριότητα για τους στρατούς και απαραίτητη για την ανανέωση των εξοπλισμών τους. Είναι ωστόσο αδιαμφισβήτητο το γεγονός πως καμία από τις αντιμαχόμενες παρατάξεις σε οιαδήποτε φάση του Εμφυλίου δεν κατάφερε να είναι επαρκώς εξοπλισμένη με τα πλέον σύγχρονα όπλα⁷⁵. Αυτό ίσχυε πιο πολύ για τη Συνομοσπονδία και ως ένα βαθμό ίσως να εξηγεί την επιθετική στρατηγική που συχνά ακολούθησε καθώς η πλευρά που θα επικρατούσε στο πεδίο της μάχης θα ήταν ταυτόχρονα και η πλευρά που, μέσω της οικειοποίησης του εχθρικού οπλισμού, θα καθίστατο αρτιότερα εξοπλισμένη για την επόμενη σύγκρουση.

Η λαφυραγωγία δεν αποτελούσε τη μοναδική πηγή ανανέωσης του οπλισμού των στρατευμάτων⁷⁶ καθώς και οι δύο πλευρές προσπάθησαν να αυξήσουν την παραγωγή όπλων τόσο μέσω των εγχώριων βιομηχανιών τους – κυρίως η Ένωση – όσο και με εισαγωγές από την Ευρώπη – κυρίως η Συνομοσπονδία.

⁷² Ο.π., σελ. 76

⁷³ Ο.π.

⁷⁴ Σύμφωνα με τον Paddy Griffith, μόλις το 10% του στρατού της Συνομοσπονδίας ήταν εξοπλισμένο με σύγχρονα τουφέκια ενώ πολλοί από τους εθελοντές που στρατεύθηκαν έπρεπε να διαθέτουν τα δικά τους όπλα οιοδήποτε τύπου και αν ήσαν αυτά όπως π.χ. κυνηγετικές καραμπίνες.

⁷⁵ Ο.π., σελ. 77-78

⁷⁶ Ο.π., σελ. 78

TABLE 3.3 SMALL ARMS PROCUREMENT BY CENTRAL GOVERNMENTS²⁶

	Held pre-war	Bought in Europe in war	Home production in the war	Total
CONFEDERATE				
Smoothbore	140,000	40,000	3,000	183,000
Rifled, muzzle-loading	35,000	300,000	100,000(?)	435,000
Breechloading single-shot	—	—(?)	4,000	4,000
Repeaters	—	—	—	—
Total shoulder arms.	175,000	340,000	107,000	622,000
Revolvers	—	3,500	13,500	17,000
UNION				
Smoothbore	400,000	100,000	10,000	510,000
Rifled, muzzle-loading	100,000	1,000,000	1,750,000	2,850,000
Breechloading single-shot	3,000	—	300,000	303,000
Repeaters	—	—	100,000	100,000
Total shoulder arms	503,000	1,100,000	2,160,000	3,763,000
Revolvers	6,000	14,000	400,000	420,000

ΠΗΓΗ: Paddy Griffith, *Battle Tactics of the Civil War*, Yale University Press, New Haven and London, 2001, σελ.80

Σύμφωνα με στατιστικές πηγές της εποχής, η Ένωση υπερείχε κατά πολύ της Συνομοσπονδίας όσον αφορά στην ποσότητα αλλά και την ποιότητα των όπλων που διέθετε είτε αυτά ήσαν εμπροσθογεμή είτε οπισθογεμή και επαναληπτικά⁷⁷. Ακόμα και αν οι στρατοί της Συνομοσπονδίας κατόρθωναν να αποκτήσουν εξελιγμένα όπλα, συνήθως δεν είχαν τις απαραίτητες βιομηχανίες που θα τους τροφοδοτούσε με τα αναγκαία πυρομαχικά. Ωστόσο, ακόμα και στην περίπτωση της Ένωσης, το μεγαλύτερο ποσοστό των νέων όπλων που παράγονταν κατέληγε στο σώμα του ιππικού της με αποτέλεσμα το πεζικό να παραμένει συχνά ανεπαρκώς εξοπλισμένο όπως αυτό της Συνομοσπονδίας.

Το τουφέκι του Αμερικανικού Εμφυλίου ήταν ένα όπλο κατά πολύ ανώτερο του παλαιότερου ναπολεόντειου τουφεκιού το οποίο σταδιακά αντικατέστησε. Ωστόσο, οι πιο εξελιγμένοι τύποι αυτού του τουφεκιού δεν ήσαν διαθέσιμοι για όλα τα τάγματα πεζικού ούτε ήσαν πάντοτε τόσο αποτελεσματικοί όσο οι χρήστες τους θα επιθυμούσαν. Δεν υπήρχε αφθονία πυρομαχικών, ιδιαίτερα στο Νότο, ούτε οι απαραίτητες βιομηχανικές δυνατότητες για τη μαζική παραγωγή οπισθογεμών όπλων⁷⁸.

⁷⁷ Ο.π., σελ. 80-81

⁷⁸ Ο.π., σελ. 90

Γ) Η ΣΥΜΒΟΛΗ ΤΟΥ ΣΙΔΗΡΟΔΡΟΜΟΥ

Αρχικά οι "συμβατικοί σκοποί" ήσαν αυτοί που κυριαρχούσαν και κατήυθηναν τις μεγαλύτερες στρατιωτικές επιχειρήσεις. Η τάση αυτή γινόταν ολοένα και εντονότερη από την αυξανόμενη χρήση του σιδηροδρόμου. Το νέο μέσο προσέφερε στη στρατηγική μεγάλη ταχύτητα κινήσεως η οποία όμως δε συνοδευόταν και από ευκινησία που αποτελεί το άλλο ουσιώδες συστατικό της στρατηγικής ευελιξίας⁷⁹. Ο Αμερικανικός Εμφύλιος ήταν ο πρώτος πόλεμος στον οποίο η σιδηροδρομική μεταφορά διαδραμάτισε αυξημένο ρόλο προς όφελος των αντιμαχομένων απ' τη μια πλευρά συνεισφέροντας σημαντικά στην ταχεία επίτευξη συγκεντρώσεως στα πεδία των μαχών και απ' την άλλη διευκολύνοντας τον ανεφοδιασμό των στρατευμάτων. Ταυτόχρονα όμως, εξαιτίας της σταθερής μορφής των δρομολογίων της, συχνά υποχρέωνε και τη στρατηγική να κινείται παράλληλα μαζί της σε ευθεία γραμμή προς τα εμπρός.

Οι στρατοί έφθασαν να στηρίζουν την επιβίωσή τους στο σιδηρόδρομο χωρίς ωστόσο να συνειδητοποιούν το βαθμό εξάρτησής τους από το μέσο αυτό. Η μεγάλη ευκολία ανεφοδιασμού που προσέφερε, ενθάρρυνε τους στρατιωτικούς διοικητές να αυξάνουν την αριθμητική δύναμη των στρατών τους κατά πολύ, πολλές φορές χωρίς να υπολογίζουν πώς αυτή η ενίσχυση θα επιδρούσε στην αποτελεσματικότητα και την ισχύ ενεργείας τους. Παραδόξως, το αποτέλεσμα που έφερε το νέο μέσο ήταν περισσότερο η έως ένα βαθμό μείωση της ευκινησίας παρά η αύξησή της. Ο σιδηρόδρομος προκάλεσε την αύξηση της δυνάμεως των στρατών καθώς μπορούσε να προωθήσει και να ανεφοδιάσει περισσότερους άνδρες από όσους πραγματικά χρειαζόνταν για να πολεμήσουν. Διογκώνοντας όμως κατ' αυτόν τον τρόπο και τις απαιτήσεις τους, δημιούργησε όλο και πιο στενή εξάρτηση κάτι που κατέστησε την υποστήριξη και προστασία των γραμμών του μείζονα στρατηγικό στόχο⁸⁰.

Οι προαναφερθείσες επιπτώσεις διαφάνηκαν από νωρίς στον Αμερικανικό Εμφύλιο και έγιναν πιο έντονες την περίοδο μέχρι το 1864. Οι αριθμητικά μεγάλες στρατιές της Ένωσης, καθώς ήσαν συνηθισμένες σε γενικά ευνοϊκές συνθήκες διεξαγωγής πολέμου, ήσαν περισσότερο επιδεκτικές σε παράλυση απ' ό,τι οι αντίπαλοί τους. Στο δυτικό θέατρο επιχειρήσεων ιδιαίτερα, οι σιδηροδρομικές γραμμές επικοινωνίας και ανεφοδιασμού που περιέρχοντο υπό τον έλεγχο της Ένωσης ήσαν εκτεθειμένες σε μεγαλύτερους κινδύνους λόγω των συχνών και ευκίνητων επιδρομών των ολιγάριθμων στρατών και κυρίως του ιππικού της Συνομοσπονδίας.

⁷⁹ Basil Liddell Hart, *Στρατηγική της έμμεσης προσεγγίσεως*, Εκδόσεις Βάνιας, Θεσσαλονίκη, 1995, σελ. 218-220

⁸⁰ Ο.π.

Τελικά, η Ένωση βρήκε στο πρόσωπο του William Sherman ένα στρατηγό που κατανόησε τα μειονεκτήματα που προέκυπταν από την αυξημένη εξάρτηση των στρατευμάτων λόγω της εκτεταμένης χρήσης του σιδηροδρόμου⁸¹: εφόσον ο αντίπαλος χτυπούσε τις συγκοινωνίες του, ο Sherman θα έπραττε το ίδιο αφού όμως πρώτα είχε ανακτήσει ικανοποιητική ισχύ που θα του επέτρεπε να ασκήσει στρατηγικό ελιγμό χωρίς κίνδυνο παράλυσης των δυνάμεών του. Διέγινωσε την ανάγκη διεξαγωγής των στρατιωτικών προελάσεων ανεξάρτητα από σταθερές γραμμές ανεφοδιασμού όπως οι σιδηροδρομικές γραμμές. Αυτό πρακτικά σήμαινε πως ο στρατός του θα έπρεπε να είναι αυτοδύναμος, αυτόρκης και με ελάχιστες ανάγκες. Έτσι, χαλαρώνοντας τη σύνδεση με τις σιδηροδρομικές συγκοινωνίες, απευλευθέρωσε τα στράτευματά του και προήλασε στα νώτα της Συνομοσπονδίας με στόχο να αποκόψει τις αντίπαλες γραμμές ανεφοδιασμού των δυνάμεών της και να καταστρέψει την πηγή τους. Το αποτέλεσμα της στρατηγικής αυτής του Sherman υπήρξε αποφασιστικό για την έκβαση του Εμφυλίου.

⁸¹ Ο.π.

III. ΟΙ ΕΜΠΟΛΕΜΟΙ

A) ΤΑΥΤΟΤΗΤΑ ΤΩΝ ΕΜΠΟΛΕΜΩΝ

1. Η ΣΥΝΟΜΟΣΠΟΝΔΙΑ (“THE CONFEDERACY”)

Μέχρι το Φεβρουάριο του 1861, επτά (7) πολιτείες του Νότου είχαν κηρύξει επίσημα την απόσχισή τους από την Ένωση. Πρώτη από αυτές ήταν η South Carolina την οποία και ακολούθησαν κατά σειρά οι Mississippi, Florida, Alabama, Georgia, Louisiana και Texas. Οι παραπάνω πολιτείες σχημάτισαν στις 4 Φεβρουαρίου 1861 τις “Συνομοσπονδες Πολιτείες της Αμερικής” (“Confederate States of America”, CSA) με Πρόεδρο τον Jefferson Davis και κυβερνητική δομή που ήταν στα πρότυπα του αμερικανικού συντάγματος. Μέσα σε διάστημα δύο μηνών από την επίθεση στο οχυρό Sumter, τέσσερις (4) ακόμη πολιτείες αποσχίσθηκαν από την Ένωση και προσχώρησαν στη Συνομοσπονδία. Αυτές ήταν οι πολιτείες της Virginia, του Arkansas, της North Carolina και του Tennessee. Ωστόσο, το βορειοδυτικό κομμάτι της Virginia αποσχίσθηκε με τη σειρά του και προσχώρησε στην Ένωση ως νέα πολιτεία, αυτή της West Virginia, στις 20 Ιουνίου 1863⁸².

2. Η ΕΝΩΣΗ (“THE UNION”)

Στην Ένωση έμειναν πιστές είκοσι τρεις (23) πολιτείες⁸³. Αυτές ήταν οι California, Connecticut, Delaware, Illinois, Indiana, Iowa, Kansas, Kentucky, Maine, Maryland, Massachusetts, Michigan, Minnesota, Missouri, New Jersey, New Hampshire, New York, Ohio, Oregon, Pennsylvania, Rhode Island, Vermont και Wisconsin. Εξ’ αυτών οι πολιτείες του Delaware, του Kentucky και του Maryland ήταν δουλοκτητικές. Στη διάρκεια του πολέμου, η Nevada και η West Virginia εισήλθαν ως νέες πολιτείες στην Ένωση ενώ το Tennessee και η Louisiana επανήλθαν υπό το στρατιωτικό έλεγχο της Ένωσης στις αρχές του πολέμου. Επίσης, στο πλευρό της Ένωσης τάχθηκαν και πολέμησαν οι περιοχές του Colorado, της Dakota, της Nebraska, της Nevada, του New Mexico, της Utah και της Washington.

⁸² Gary W. Gallagher, Stephen D. Engle, Robert K. Krick, Joseph T. Glatthaar, *The American Civil War: This Mighty Scourge of War*, Essential Histories, Osprey Publishing, New York, 2003, σελ. 27-32

⁸³ Ο.π.

3. ΟΙ ΠΟΛΙΤΕΙΕΣ -“ΣΥΝΟΡΑ” ΜΕΤΑΞΥ ΒΟΡΡΑ - ΝΟΤΟΥ (“BORDER STATES”)

Οι πολιτείες που γεωγραφικά βρίσκονταν μεταξύ Βορρά και Νότου και ανήκαν στους κόλπους της Ένωσης ήταν η West Virginia που αποσχίσθηκε από τη Virginia καθώς και οι τέσσερις από τις πέντε βορειότερες δουλοκτητικές πολιτείες. Αυτές ήταν οι Maryland, Delaware, Missouri και Kentucky.

Στο Maryland, και ενώ επικρατούσαν ταραχές με διαδηλώσεις κατά της Ένωσης, ο Lincoln κήρυξε στρατιωτικό νόμο και κάλεσε στρατεύματα. Προτού η κυβέρνηση της Συνομοσπονδίας συνειδητοποιήσει τί ακριβώς γινόταν ο Lincoln είχε επιτύχει να αποκτήσει σταθερό έλεγχο τόσο στο Maryland όσο και στην Περιφέρεια της Columbia (District of Columbia) συλλαμβάνοντας όλα τα μέλη της τοπικής κυβέρνησης⁸⁴.

Στο Missouri, μια τοπικά εκλεγμένη συνέλευση αναφορικά με το ενδεχόμενο απόσχισής ψήφισε αποφασιστικά και ξεκάθαρα την παραμονή στην Ένωση. Το Kentucky δεν αποσχίσθηκε και για ένα διάστημα διακήρυξε την ουδετερότητά του⁸⁵. Ωστόσο, η Συνομοσπονδία σύντομα παραβίασε την ουδετερότητα καταλαμβάνοντας την πόλη Columbus το Σεπτέμβριο του 1861. Η ενέργεια αυτή έστρεψε την κοινή γνώμη εναντίον της Συνομοσπονδίας και η πολιτεία επιβεβαίωσε την πίστη της στην Ένωση προσπαθώντας παράλληλα να διατηρήσει το θεσμό της δουλείας. Στη διάρκεια μιας σύντομης εισβολής των Συνομοσπονδιακών στρατευμάτων οι πολιτικοί αντίπαλοι της Ένωσης οργάνωσαν μια συνέλευση για κήρυξη απόσχισης εκλέγοντας μάλιστα και κυβερνήτη, ενέργειες που αναγνωρίστηκαν άμεσα και επίσημα από τη Συνομοσπονδία. Οι στασιαστές όμως γρήγορα εξορίστηκαν και δεν μπόρεσαν ποτέ να ελέγξουν την πολιτεία.

Μετά τη δήλωση απόσχισής της Virginia από την Ένωση το 1861, οι υποστηρικτές της τελευταίας σε σχεδόν πενήντα επαρχίες της πολιτείας ψήφισαν στις 24 Οκτωβρίου για την έγκριση σύστασης μιας καινούριας πολιτείας, ήτοι της West Virginia. Η πλειοψηφία αυτών που ψήφισαν υπέρ της δημιουργίας της νέας πολιτείας είχαν ψηφίσει και κατά της απόσχισής. Η West Virginia ενσωματώθηκε τελικά στην Ένωση ως πολιτεία στις 20 Ιουνίου του 1863.

⁸⁴ Ο.π.

⁸⁵ Ο.π.

A Nation Divided 1861-1865

ΠΗΓΗ: www.historyplace.com

Β) ΓΕΝΙΚΗ ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΕΜΠΟΛΕΜΩΝ

ΠΛΕΟΝΕΚΤΗΜΑΤΑ ΚΑΙ ΑΔΥΝΑΜΙΕΣ ΤΗΣ ΈΝΩΣΗΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΣΥΝΟΜΟΣΠΟΝΔΙΑΣ

1. ΠΛΕΟΝΕΚΤΗΜΑΤΑ ΤΗΣ ΈΝΩΣΗΣ

Ο Βορράς εισήλθε στον Εμφύλιο διαθέτοντας αποφασιστικά πλεονεκτήματα έναντι του Νότου σχεδόν σε κάθε μετρήσιμο μέγεθος⁸⁶.

Ι) ΠΛΗΘΥΣΜΟΣ

Σύμφωνα με την απογραφή του 1860, ο συνολικός πληθυσμός των Η.Π.Α. ανερχόταν σε περίπου 31,500,000. Οι έντεκα (11) πολιτείες της Συνομοσπονδίας είχαν πληθυσμό κοντά στα 9,100,000 από τους οποίους 5,450,000 ήσαν λευκοί, 3,500,000 δούλοι και περίπου 130,000 ελεύθεροι μαύροι. Αντίθετα, ο πληθυσμός των πολιτειών του Βορρά έφθανε σχεδόν τα 22,400,000. Ωστόσο τα δεδομένα αυτά δεν ήσαν ακριβή καθώς ένα μέρος του πληθυσμού των πολιτειών που παρέμεναν πιστές στην Ένωση – ιδιαίτερα στις δουλοκτητικές πολιτείες του Missouri, του Kentucky, του Maryland και του Delaware – υποστήριζε τη Συνομοσπονδία⁸⁷. Αντίστοιχα, αρκετοί κάτοικοι ορισμένων πολιτειών της Συνομοσπονδίας – κυρίως στις ορεινές περιοχές της West Virginia, της δυτικής North Carolina, του ανατολικού Tennessee και της Alabama, του Texas και του Arkansas – παρέμεναν οπαδοί της Ένωσης⁸⁸.

Επιπρόσθετα, περισσότεροι από 150,000 μαύροι δούλοι των εδαφών της Συνομοσπονδίας διέφυγαν και υπηρέτησαν τελικά στο στρατό της Ένωσης. Το γεγονός ότι στη διάρκεια του Εμφυλίου οι μαύροι δούλοι στο Νότο δεν αξιοποιήθηκαν ως οπλισμένοι στρατιώτες αντισταθμιζόταν από την εργασία τους που παρείχε τη δυνατότητα σε ένα δυσανάλογο αριθμό λευκών να πολεμήσει.

Λαμβάνοντας υπ' όψη όλους τους παράγοντες, ο Βορράς πλεονεκτούσε έναντι του Νότου σε κλίμακα 5:2 όσον αφορά στο ανθρώπινο δυναμικό. Περίπου 2,100,000 άνδρες πολέμησαν για την Ένωση δηλαδή το 50% του συνολικού πληθυσμού που βρισκόταν σε ηλικία στράτευσης ενώ για τη Συνομοσπονδία πολέμησαν περίπου

⁸⁶ Gary W. Gallagher, Stephen D. Engle, Robert K. Krick, Joseph T. Glatthaar, *The American Civil War: This Mighty Scourge of War*, Essential Histories, Osprey Publishing, New York, 2003, σελ. 33-35

⁸⁷ Ο.π. και <https://www.ushistory.org/civilwar/1860-census/>

⁸⁸ Η Συνομοσπονδία ήταν Νότος αλλά ο Νότος δεν ήταν απαραίτητα Συνομοσπονδία. Αυτό αιτιολογείται από το γεγονός ότι υπήρχε ένα 10% λευκών του Νότου που ήσαν υπέρ της Ένωσης όπως και σχεδόν ολόκληρος ο πληθυσμός των μαύρων δούλων.

800,000-900,000 άνδρες ήτοι σχεδόν το 80% αυτών που ήσαν σε στρατεύσιμη ηλικία. Δηλαδή η Συνομοσπονδία επέτυχε να συγκεντρώσει μεγαλύτερο ποσοστό του πληθυσμού της στις τάξεις του στρατού της. Παρά ταύτα, η διαφορά των αντιπάλων σε πραγματικούς αριθμούς παρέμενε μεγάλη.

Αρχικά και οι δύο στρατοί εξαρτούντο σε μεγάλο βαθμό από την εθελοντική στράτευση. Τους πρώτους μήνες του Εμφυλίου εκατοντάδες χιλιάδες ήσαν αυτοί που στρατεύθηκαν ως εθελοντές σε κάθε παράταξη, αριθμός όμως που όσο περνούσε ο καιρός μειωνόταν συνεχώς. Έτσι σύντομα και οι δύο πλευρές κατέφυγαν στην υποχρεωτική στρατολογία. Αυτή εφαρμόσθηκε πρώτα, το 1862, στη Συνομοσπονδία και ένα χρόνο αργότερα και στην Ένωση.

III) ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ

Ο Βορράς υπερίσχυε του Νότου σχεδόν σε κάθε οικονομική πτυχή⁸⁹. Το 1860 στο Βορρά υπήρχαν 110,000 βιομηχανικές εγκαταστάσεις που απασχολούσαν περίπου 1,300,000 σε εργατικό δυναμικό ενώ τα αντίστοιχα αριθμητικά δεδομένα του Νότου ήσαν 18,000 βιομηχανίες και 110,000 εργάτες. Το συνολικό μήκος των σιδηροδρομικών γραμμών της Ένωσης έφθανε τα 22,000 μίλια εν αντιθέσει με τα μόλις 9,300 μίλια της Συνομοσπονδίας ενώ επίσης οι γραμμές του Βορρά ήσαν πιο καλά εξοπλισμένες και συντηρημένες. Ο Βορράς παρήγαγε το 97% της εθνικής παραγωγής όπλων, κατείχε πάνω από το 80% των τραπεζικών καταθέσεων καθώς διέθετε 1,376 τράπεζες με κεφάλαιο ύψους \$317,314,900 εν αντιθέσει με το Νότο που διέθετε μόλις 266 τράπεζες με κεφάλαιο ύψους \$104,884,000, ήλεγχε το 85% του κεφαλαίου που επενδύετο στη βιομηχανία και μπορούσε να παράγει δεκαπέντε φορές περισσότερο σίδηρο από το Νότο. Επίσης, στο Βορρά υπήρχαν σχεδόν 800,000 ζώα για μεταφορά φορτίων έναντι μόνο 300,000 που υπήρχαν στο Νότο, ένα πλεονέκτημα πολύ σημαντικό σε μια εποχή που οι μετακινήσεις γίνονταν ακόμη σε μεγάλο βαθμό – και παρά την εμφάνιση του σιδηροδρόμου – με ζώα. Όσον αφορά στη γεωργική παραγωγή σε σχέση με τον πληθυσμό τους, τα δύο μέρη βρίσκονταν ως ένα βαθμό σε ισορροπία καθώς ο Βορράς υστερούσε μεν κατά πολύ σε σχέση με το Νότο στην παραγωγή καπνού και βάμβακος αλλά ήλεγχε το 80% της παραγωγής σιταριού, το 70% της παραγωγής καλαμποκιού και το 60% του τομέα της κτηνοτροφίας.

III) ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΕΣ ΔΥΝΑΜΕΙΣ

Ένα ακόμα σημαντικό πλεονέκτημα του Βορρά είχε να κάνει με τις επαγγελματικές στρατιωτικές δυνάμεις. Η κυβέρνηση Lincoln ξεκίνησε τον πόλεμο έχοντας ήδη διαθέσιμο ένα στρατό και ναυτικό. Αντίθετα, ο Jefferson Davis έπρεπε να οικοδομήσει σχεδόν εκ του μηδενός. Βέβαια, ο στρατός της Ένωσης τη στιγμή που ξέσπασε ο Εμφύλιος αριθμούσε περίπου μόλις 16,000 -17,000 άνδρες οι οποίοι ήταν διασκορπισμένοι σε ολόκληρη τη χώρα. Έτσι, ακόμα και η Ένωση έπρεπε σε μεγάλο βαθμό να στηριχθεί, σε πρώτη φάση τουλάχιστον, στην εθελοντική στράτευση άπειρων ανδρών χωρίς προηγούμενη στρατιωτική εμπειρία. Συνολικά, από το 1861 μέχρι και το 1865, η Ένωση κατάφερε να κινητοποιήσει ένα στρατό της τάξεως των 2,472,000 ανδρών όταν η Συνομοσπονδία επέτυχε να κινητοποιήσει περίπου μόλις 692,500 άνδρες⁹⁰.

Την περίοδο της έναρξης του Εμφυλίου το ναυτικό της Ένωσης αριθμούσε 42 πλοία εκ των οποίων τα περισσότερα περιπολούσαν σε ύδατα μακριά από τις αμερικανικές ακτές. Όταν την άνοιξη του 1861 ο Lincoln έδωσε εντολή για ναυτικό αποκλεισμό της Συνομοσπονδίας μόνο τρία πλοία ήταν διαθέσιμα για άμεση δράση στις ακτές του Νότου. Επιπρόσθετα, ο στόλος του Βορρά αποτελείτο από δυνάμεις έμπειρες σε ανοικτές θάλασσες αλλά όχι σε παράκτιες επιχειρήσεις που ήταν αναγκαίες για την καταστολή της απόσχισης του Νότου. Παρά ταύτα, τα πλεονεκτήματα που προσέφερε το ναυτικό στην Ένωση ήταν αδιαμφισβήτητα, ιδιαίτερα αν ληφθεί υπ' όψη η αρχική έλλειψη ναυτικής δύναμης της Συνομοσπονδίας και η απουσία επαρκούς βιομηχανικής βάσης για την κατασκευή σύγχρονων πολεμικών πλοίων. Χαρακτηριστικό είναι το γεγονός πως η ναυπηγική βιομηχανία του Βορρά κατά το 1864 είχε αυξήσει την ισχύ του στόλου της Ένωσης σε 671 πλοία, παραγωγή που ο Νότος δε θα δύνατο ποτέ να επιτύχει.

2. ΠΛΕΟΝΕΚΤΗΜΑΤΑ ΤΗΣ ΣΥΝΟΜΟΣΠΟΝΔΙΑΣ

Η Συνομοσπονδία εισήλθε στον Εμφύλιο έχοντας και αυτή στη διάθεσή της ορισμένα πλεονεκτήματα⁹¹. Σημαντικότερο όλων ήταν οι αναγκαίοι όροι για τη νίκη και την επίτευξη των πολιτικών σκοπών της. Η Συνομοσπονδία όφειλε μονάχα να αμυνθεί – αποθετικός στόχος – ώστε να επιτύχει τη διατήρηση της ανεξαρτησίας της σε αντίθεση με την Ένωση που για να επιτύχει το δικό της πολιτικό σκοπό

⁹⁰

<http://www.oxfordjournals.org/doi/pdf/10.1093/ajph/94.10.1711>

⁹¹ Gary W. Gallagher, ο.π.

υποχρεούτο να ξεκινήσει στρατιωτική εκστρατεία – θετικός στόχος – μέσα στα εδάφη του Νότου. Μάλιστα, η Συνομοσπονδία θα δύναιο να επιτύχει τους σκοπούς της χωρίς καν να πολεμήσει αν η πολιτικο-στρατιωτική ηγεσία και ο λαός του Βορρά αποφάσιζαν τελικά να μη διαθέσουν το αναγκαίο ανθρώπινο δυναμικό και τους απαραίτητους υλικούς πόρους για τη διεξαγωγή ενός πολέμου. Αν η Ένωση δέσμευε δυνάμεις για μια μεγάλη στρατιωτική σύγκρουση, η νίκη του Νότου θα εξασφαλιζόταν εφόσον παρέτεινε τον αγώνα για τόσο μακρύ χρονικό διάστημα που ο Βορράς να θεωρήσει ότι το υφιστάμενο κόστος είναι μεγαλύτερο από τα οφέλη μιας τελικής επικράτησής του.

Η υπεράσπιση της πατρίδας γης προσέφερε και άλλα πλεονεκτήματα στη Συνομοσπονδία όπως η καλύτερη γνώση του εδάφους και των τοπικών δρόμων, η πληροφόρηση από τον ντόπιο πληθυσμό για τις κινήσεις και τις δυνάμεις του εχθρού και, τέλος, ο Νότος διέθετε σαφώς υψηλότερο κίνητρο και σθένος στα πεδία των μαχών καθώς μαχόταν για την προστασία των οικογενειών και των εστιών του. Ο σταθερός παράγοντας της γεωγραφίας προσέδιδε επίσης στρατιωτικό πλεονέκτημα στη Συνομοσπονδία. Αυτή εκτεινόταν σε μια αχανή έκταση 750,000 τετραγωνικών μιλίων, μεγάλο μέρος της οποίας βρισκόταν μακριά από οργανωμένους δρόμους και σιδηροδρομικές γραμμές που θα χρειαζόταν ο στρατός της Ένωσης για να κινηθεί. Η ακτογραμμή μήκους 3,500 μιλίων που διέθετε η Συνομοσπονδία περιελάμβανε σχεδόν 200 λιμένες και πλωτούς όρμους ποταμών ενώ η περιοχή του Texas μοιραζόταν ένα μεγάλο ανοικτό λιμάνι με το Μεξικό. Τα παραπάνω δεδομένα έκαναν σχεδόν αδύνατο το σχέδιο της Ένωσης για έναν πλήρη ναυτικό αποκλεισμό που θα γονάτιζε τη Συνομοσπονδία.

Στη Virginia, η Κοιλάδα Shenandoah προσέφερε ένα πολύ καλά προστατευμένο πέρασμα μέσω του οποίου οι δυνάμεις της Συνομοσπονδίας δύναντο να κατευθυνθούν απειλητικά προς την Washington και άλλα σημεία του Βορρά ενώ αρκετοί ποταμοί με ροή από τα δυτικά προς τα ανατολικά συνιστούσαν δυνητικά εμπόδια για την Ένωση και τα σχέδιά της για πορεία προς την αντίπαλη πρωτεύουσα, το Richmond. Βέβαια, οι ποταμοί θα μπορούσαν να χρησιμοποιηθούν από την Ένωση μόλις περιέρχονταν υπό τον έλεγχό της για πλωτή μεταφορά δυνάμεων και εφοδίων.

Η Συνομοσπονδία, αρχικά τουλάχιστον, φαινόταν να πλεονεκτεί και ως προς την πολιτική ηγεσία καθώς ο Jefferson Davis ήταν ένας έμπειρος στρατιωτικός εν

αντιθέσει με τον Lincoln και τη σύντομη στρατιωτική του υπηρεσία⁹². Βέβαια, στη διάρκεια του Εμφυλίου ο Lincoln θα αποδειχθεί κατά πολύ ικανότερος του Davis.

Μια πολύ σημαντική μεταβλητή που θα μπορούσε να αλλάξει τους συσχετισμούς των δυνάμεων υπέρ της Συνομοσπονδίας ήταν αυτή της ξένης επέμβασης⁹³. Το ενδεχόμενο μιας τέτοιας ενέργειας κυρίως από τη μεριά της Αγγλίας και της Γαλλίας απασχολούσε τις κυβερνήσεις και το λαό τόσο του Νότου όσο και της Ένωσης καθώς θα είχε βαθιές οικονομικές και στρατιωτικές επιπτώσεις στην πορεία του πολέμου⁹⁴.

Συνοψίζοντας, μπορούμε να υποστηρίξουμε ότι ο Βορράς εισήλθε στον Εμφύλιο Πόλεμο με μια σειρά από σημαντικά πλεονεκτήματα ωστόσο αυτό δε συνεπαγόταν αυτόματα ότι η Συνομοσπονδία δεν είχε καθόλου ελπίδες να επιτύχει τους σκοπούς της. Ο όλος αγώνας θα κρινόταν από το ποιο εκ των δύο εμπόλεμων μερών θα διαχειριζέτο αποδοτικότερα τους ανθρώπινους και υλικούς πόρους του, θα έβρισκε τους καταλληλότερους κατά περίπτωση πολιτικούς και στρατιωτικούς ηγέτες και θα κατάφερνε να διατηρήσει τη λαϊκή υποστήριξη και νομιμοποίηση του αγώνα του.

⁹² Σχετικά βλ. Gary W. Gallagher, Stephen D. Engle, Robert K. Krick, Joseph T. Glatthaar, *The American Civil War: This Mighty Scourge of War*, Essential Histories, Osprey Publishing, New York, 2003, σελ. 35

⁹³ Ο.π. και [https://www.youtube.com/watch?v=2331...](#)

⁹⁴ Βλ. σελ.116

IV. ΙΣΤΟΡΙΚΟ ΑΜΕΡΙΚΑΝΙΚΟΥ ΕΜΦΥΛΙΟΥ ΠΟΛΕΜΟΥ

A) “ΣΧΕΔΙΟ ΑΝΑΚΟΝΤΑ” (“ANACONDA PLAN”) ΚΑΙ ΝΑΥΤΙΚΟΣ

ΑΠΟΚΛΕΙΣΜΟΣ ΤΗΣ ΣΥΝΟΜΟΣΠΟΝΔΙΑΣ, 1861

Ο Winfield Scott, Αρχιστράτηγος των Δυνάμεων της Ένωσης, πρότεινε στον Πρόεδρο Lincoln την εφαρμογή ενός σχεδίου που έλαβε την ονομασία “Ανακόνα” (“Anaconda Plan”) με σκοπό να κερδηθεί ο πόλεμος με τη λιγότερη δυνατή αιματοχυσία. Το σχέδιο αυτό σε πρώτη φάση προέβλεπε το ναυτικό αποκλεισμό των βασικών λιμένων της Συνομοσπονδίας, ενέργεια που θα ζημίωνε σημαντικά την οικονομία του Νότου. Εν συνεχεία θα ακολουθούσε η κατάληψη των γραμμών του ζωτικού για το Νότο ποταμού Μισισσιπή με ταυτόχρονη δράση του ναυτικού και του στρατού της Ένωσης ώστε να κοπεί γεωγραφικά η Συνομοσπονδία σε δύο μέρη και σύντομα να αναγκασθεί να συνθηκολογήσει⁹⁵.

Ο Πρόεδρος Lincoln, υπό την πίεση και της κοινής γνώμης του Βορρά που απαιτούσε άμεση δράση, επεδίωξε την εφαρμογή μιας στρατηγικής που αντικειμενικό στόχο θα είχε την κατάληψη της αντίπαλης πρωτεύουσας (Richmond), αγνοώντας τις προειδοποιήσεις του Scott για τους κινδύνους που ελλόχευαν από μια ενδεχόμενη άμεση επιθετική εκστρατεία. Έτσι, ο Lincoln υιοθέτησε το Σχέδιο Ανακόνα μόνο ως προς την παράμετρο της εφαρμογής ναυτικού αποκλεισμού στην ακτογραμμή του Νότου⁹⁶. Το Μάιο του 1861 έδωσε εντολή αποκλεισμού όλων των λιμένων της Συνομοσπονδίας εμποδίζοντας πλέον την αποστολή εμπορευμάτων από και προς το Νότο. Το πρόσωπο στο οποίο στηρίχθηκε για την περάτωση της στρατηγικής του ήταν ο στρατηγός George McClellan.

B) ΟΙ ΠΡΩΤΕΣ ΣΥΓΚΡΟΥΣΕΙΣ

Ο Αμερικανικός Εμφύλιος ξεκίνησε επίσημα στις 12 Απριλίου του 1861, όταν οι πολιτείες που αποσχίσθηκαν από την Ένωση κατέφυγαν στη χρήση βίας στην προσπάθειά τους να καταλάβουν τα ομοσπονδιακά οχυρά και να διώξουν από τα εδάφη τους τις ομοσπονδιακές φρουρές που βρίσκονταν ακόμα εκεί. Αρχικά η σύγκρουση ήταν περιορισμένης κλίμακας καθώς η στρατιωτική δύναμη της Ένωσης ανερχόταν μόλις σε 16,000 άνδρες, το στρατό δηλαδή που διατηρούσαν οι Η.Π.Α. σε καιρό ειρήνης. Και οι δύο παρατάξεις βρέθηκαν ενώπιον της ανάγκης για δημιουργία

⁹⁵ Paddy Griffith, *Battle Tactics of the Civil War*, Yale University Press, New Haven and London, 2001, σελ.32

⁹⁶ Ο.π.

στρατού εκ του μηδενός. Η συγκέντρωση, ήδη από τα μέσα Ιουλίου, περίπου 85,000 ανδρών για τη στρατιωτική επιχείρηση στην 1^η Μάχη του Manassas καταδεικνύει μια πρωτοφανή ταχύτητα κινητοποίησης της πολιτικο-στρατιωτικής ηγεσίας αλλά και ολόκληρης της αμερικανικής κοινωνίας. Έτσι, σε πρώτη φάση, οι στρατοί των δύο εμπολέμων περιελάμβαναν υψηλό ποσοστό αρχάριων και σχετικά λίγους έμπειρους στρατιωτικούς των οποίων η πείρα προέρχεται κυρίως από τον πόλεμο με το Μεξικό το 1846⁹⁷.

Συνεπώς ήταν αναμενόμενο και αναπόφευκτο οι στρατοί που συγκρούστηκαν στις 21 Ιουλίου του 1861 στην 1^η Μάχη του Manassas να είναι αδέξιοι, ερασιτεχνικοί και εύθραστοι. Αυτό που πρέπει να τονισθεί αναφορικά με τη μάχη αυτή δεν είναι ο πανικός που επικράτησε στις τάξεις των αντίπαλων στρατών αλλά το ότι η πλευρά που πανικοβλήθηκε πρώτη ήταν η αριθμητικά υπέρτερη της Ένωσης. Σε αυτό συνέβαλε και η ταχύτητα, χάριν του σιδηροδρόμου και της αξιοποίησης των – κατά Jomini – εσωτερικών γραμμών επιχειρήσεων⁹⁸, συγκέντρωση των δυνάμεων της Συνομοσπονδίας υπό τους στρατηγούς Beauregard και Joseph Johnston που προσέφερε την κρίσιμη στιγμή αριθμητικό πλεονέκτημα στην πλευρά του Νότου. Έτσι, τα στρατεύματα του Βορρά υπό τη διοίκηση του στρατηγού Irwin McDowell αναγκάστηκαν σε οπισθοχώρηση προς την Washington.

Η ήττα αυτή της Ένωσης είχε μεγάλη επιρροή και επιπτώσεις σε όλη την υπόλοιπη διάρκεια του πολέμου, όχι μόνο σε πολιτικό ή στρατιωτικό επίπεδο αλλά και στο κοινό αίσθημα των δύο αντίπαλων κοινωνιών⁹⁹. Δεν ήταν τόσο το γεγονός της απώλειας μιας πρώτης νίκης αλλά πολύ περισσότερο το ότι στην Ένωση επικράτησε ατμόσφαιρα απαισιοδοξίας, χαμηλής αυτοπεποίθησης και ταυτόχρονα υπερεκτίμησης των δυνατοτήτων του αντιπάλου.

Απ' την πλευρά της Συνομοσπονδίας, το γεγονός ότι κέρδισε την πρώτη σημαντική μάχη του Εμφυλίου ανέβασε κατακόρυφα το ηθικό και την πίστη στις δυνατότητές της. Αυτή η ηθική υπεροχή θα γινόταν πλέον ευδιάκριτη για μεγάλο χρονικό διάστημα στην έναρξη κάθε σύγκρουσης, ιδιαίτερα στο ανατολικό θέατρο επιχειρήσεων λόγω και της εγγύτητας των αντίπαλων πρωτευουσών.

Επιπρόσθετα, το Κογκρέσο της Ένωσης θορυβημένο από την ήττα και σε μια προσπάθεια να αποτραπεί η απόσχιση των υπόλοιπων δουλοκτητικών πολιτειών, πέρασε στις 25 Ιουλίου το Ψήφισμα Crittenden-Johnson το οποίο δήλωνε πως ο πόλεμος γινόταν με σκοπό να διατηρηθεί η Ένωση και όχι να τερματισθεί ο θεσμός της δουλείας.

⁹⁷ Ο.π., σελ.30

⁹⁸ Κωνσταντίνος Κολιόπουλος, *Εγχειρίδιο Στρατηγικής Σκέψης*, Έκδοση Σχολής Πολέμου Αεροπορίας, 2008, σελ. 93-94

⁹⁹ Ο.π., σελ.30 και Gabor S. Borrit, *Why the Confederacy Lost*, Oxford University Press, New York, 1993, σελ.52

Όσον αφορά στην 1^η Μάχη του Manassas, τόσο η Ένωση όσο και η Συνομοσπονδία επεδίωξαν να επιτεθούν αλλά χάριν καλύτερης οργάνωσης και διοίκησης η πλευρά που κατάφερε το πρώτο πλήγμα ήταν η Ένωση. Ωστόσο, όσα επακολούθησαν οδήγησαν τελικά στην επικράτηση των αμυνόμενων δυνάμεων της Συνομοσπονδίας¹⁰⁰. Η τελευταία κατάφερε να παρουσιάσει μια σταθερή γραμμή άμυνας παρά το γεγονός πως στο εν λόγω πεδίο δεν υπήρχαν πολλές φυσικές οχυρώσεις. Η δυναμική της άμυνας στην εν λόγω μάχη προήλθε από τη συγκέντρωση ενισχύσεων από τμήματα της γραμμής άμυνας που δεν υφίσταντο μεγάλη πίεση για την απόκρουση των φιλόδοξων σχεδίων της Ένωσης για πλαγιοκόπηση του εχθρού. Ο στρατηγός της Ένωσης McDowell επεχείρησε την εφαρμογή μιας τακτικής πλαγιοκόπησης του εχθρού που προϋπέθετε ένα καλά οργανωμένο και έμπειρο στράτευμα το οποίο όμως δε διέθετε με αποτέλεσμα την αποτυχία αυτής της τακτικής του. Βέβαια, απ' την άλλη πλευρά, οι δυνάμεις της Συνομοσπονδίας αν και κατάφεραν να αποκρούσουν τις επιθέσεις του εχθρού εν συνεχεία απέτυχαν να εφαρμόσουν μια αποτελεσματική καταδίωξή του.

Στη διάρκεια του υπόλοιπου πρώτου έτους του πολέμου (1861) έλαβαν χώρα αψιμαχίες σχετικά μικρής κλίμακας, καθώς κάθε πλευρά επεδίωξε να τοποθετήσει περιπόλους και να διεκδικήσει την απόκτηση όσο το δυνατόν μεγαλύτερων τμημάτων του εδάφους των πολιτειών που βρίσκονταν στα σύνορα των δύο εμπολέμων.

Γ) ΑΝΑΤΟΛΙΚΟ ΘΕΑΤΡΟ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ, 1861-1863

Ο στρατηγός της Ένωσης George McClellan ανέλαβε τη διοίκηση του Στρατού του Potomac στις 26 Ιουλίου – έχοντας προηγουμένως διατελέσει για ένα μικρό διάστημα Γενικός Διοικητής των Δυνάμεων της Ένωσης μέχρι που αντικαταστάθηκε από το στρατηγό Henry Halleck – και υπό την ασφυκτική πίεση του Προέδρου Lincoln για έναρξη επιθετικών επιχειρήσεων, ξεκίνησε την εκστρατεία του στο Νότο την Άνοιξη του 1862. Το σχέδιο του McClellan προέβλεπε τη θαλάσσια μεταφορά στρατευμάτων και απαραίτητων εφοδίων και την απευθείας απόβαση στο μυχό του ποταμού που οδηγούσε στο Richmond παρακάμπτοντας έτσι την επίγεια διαδρομή μέσα από την Κοιλάδα Shenandoah ώστε να χτυπηθούν τα νώτα του εχθρού. Διαθέτοντας επαρκή εφοδιασμό και ικανοποιητική προετοιμασία ο McClellan φάνηκε να στοχεύει στην καρδιά του αντιπάλου και επεδίωκε να βρεθεί σε θέση που να παγιώσει τον αντίπαλό του αναγκάζοντάς τον σε παθητική άμυνα. Η θέση αυτή ήταν η Χερσόνησος που σχημάτιζαν οι ποταμοί York και James και η δύναμη που

¹⁰⁰ Paddy Griffith, ο.π., σελ. 31-32

ζήτησε ο McClellan γι' αυτή την επιχείρηση ήταν της τάξεως των 160,000 ανδρών, κρίνοντας ότι μια τόσο ισχυρή δύναμη δε θα μπορούσε ν' αντιμετωπισθεί από τη Συνομοσπονδία.

Όμως ο Πρόεδρος Lincoln και ο τότε Υπουργός Άμυνας Edwin Stanton, θεωρώντας πως η άμυνα της πρωτεύουσας Washington θα αποδυναμωνόταν σημαντικά, διέταξαν την απόσπαση ενός τμήματος περίπου 50,000 ανδρών από το στρατό του McClellan. Δυσανασχετώντας με τη διαταγή αυτή ο McClellan καθυστέρησε την έναρξη των κινήσεών του με αποτέλεσμα η Συνομοσπονδία να εκμεταλλευθεί την ευκαιρία και να αποσύρει άμεσα δυνάμεις από τα σύνορά της μεταφέροντάς τις στο Richmond.

Οι δυνάμεις αυτές της Συνομοσπονδίας, περίπου 55,000 άνδρες, ετέθησαν υπό τη διοίκηση του στρατηγού Joseph Johnston. Η εμφάνιση του McClellan στη Χερσόνησο μετά την επιτυχή απόβασή του απείλησε τη Συνομοσπονδία σε βαθμό που εξεταζόταν σοβαρά το ενδεχόμενο να εκκενωθεί η πρωτεύουσά της.

Μολονότι ο στρατός της Ένωσης αριθμητικά υπερτερούσε συντριπτικά των αντιπάλων του, ο McClellan ακολούθησε μια πολύ επιφυλακτική προσέγγιση με τη μέγιστη δυνατή χρήση οχυρώσεων. Λόγω των εσφαλμένων αναφορών που κατέφθαναν στα χέρια του σχημάτισε για τον εχθρό την εικόνα ενός αντιπάλου αριθμητικά ισχυρότερου και με πολλές δυνατότητες. Αν και ο McClellan έφθασε στις πύλες του Richmond, αρχικά ο Johnston εμπόδισε την προέλασή του στη Μάχη στο Seven Pines – όπου και τραυματίστηκε και αντικαταστάθηκε από τον περίφημο στρατηγό Robert Lee - και εν συνεχεία ο Lee και οι αξιωματικοί του James Longstreet και "Stonewall" Jackson επικράτησαν στις "Μάχες των Επτά Ημερών" (Seven Days' Battles, 25 Ιουνίου - 2 Ιουλίου 1862) και τον υποχρέωσαν σε υποχώρηση.

Οι μάχες αυτές, αν και όχι ιδιαίτερα οργανωμένες καθώς ο Στρατός της Northern Virginia δεν είχε αποκτήσει ακόμα τη μετέπειτα δυναμική του υπό το στρατηγό Lee, κατέδειξαν στον McClellan ότι ο αντίπαλός του δύνατο να επιτεθεί και δημιούργησαν την εντύπωση πως ήταν ιδιαίτερα επικίνδυνος. Έτσι, παρά την υπεροχή του σε αριθμούς και υλικό, ο McClellan δεν ανέλαβε επιθετικές πρωτοβουλίες και αντ' αυτού υποχώρησε με αποτέλεσμα το Richmond να σωθεί προσωρινά. Σε αντίθεση με τις δυνάμεις της Συνομοσπονδίας στην 1^η Μάχη του Manassas, από το Στρατό του Potomac εξέλιπε η αντίληψη για τη διεξαγωγή μιας ευκίνητης αμυντικής τακτικής¹⁰¹. Το μόνο που προβλέπετο ήταν η κάλυψη σε καλά προστατευμένες θέσεις και η διεξαγωγή μιας στατικής μάχης ανταλλαγής πυρών. Ακολούθως, ο Lincoln απήλλαξε τον McClellan από τη θέση του διοικητή του Στρατού του Potomac.

¹⁰¹ Ο.π., σελ. 33

Όσον αφορά στη Συνομοσπονδία, οι μάχες στη Χερσόνησο είχαν διπλό αποτέλεσμα¹⁰²: ο μεν στρατηγός Joseph Johnston να επιβεβαιώσει έμπρακτα την αναποτελεσματικότητα των μετωπικών επιθέσεων εναντίον ενός αριθμητικά υπέρτερου αντιπάλου ενώ αντίθετα ο στρατηγός Robert Lee έχοντας ενεργήσει επιθετικά σε τέσσερις περιπτώσεις, όπου έχασε μεν περίπου 20,000 άνδρες αλλά επέτυχε τους αντικειμενικούς στρατηγικούς του στόχους, υιοθέτησε την άποψη πως με καλύτερη οργάνωση και στρατιωτικό επιτελείο ο μόνος τρόπος να νικηθεί η Ένωση ήταν η επίθεση κατά των μεγάλων αλλά ανοργάνωτων και με χαμηλό ηθικό στρατευμάτων της. Άρρηκτα συνδεδεμένες με την επιθετική διεξαγωγή πολέμου ήταν και η τακτική αιφνιδιασμού και ελιγμών που υιοθέτησε με επιτυχία ο “Stonewall” Jackson ο οποίος συνέθεσε με τον Lee ένα εξαιρετικά ικανό δίδυμο για τη Συνομοσπονδία.

Στη διάρκεια της εκστρατευτικής πορείας που κατέληξε στη 2^η Μάχη του Manassas τον Αύγουστο του 1862, οι Συνομόσπονδες δυνάμεις υιοθέτησαν ένα ναπολεόντειου τύπου σύστημα ελιγμών με το στρατό τους να διαιρείται σε αρκετά μικρότερα τμήματα τα οποία ενώθηκαν στο πεδίο της μάχης μόνο την κατάλληλη στιγμή¹⁰³. Ο Jackson ελίχθηκε ριψοκίνδυνα γύρω από τη δεξιά πλευρά του στρατεύματος του διαδόχου του McClellan, στρατηγού John Pope, και εξαπέλυσε την επίθεσή του σε εκείνο το σημείο απασχολώντας μεγάλο μέρος του αντίπαλου στρατού ενώ ταυτόχρονα ο Lee επιτέθηκε μετωπικά. Έτσι, ο ρόλος του στρατού του Jackson παρά την επίθεση που εξετέλεσε θεωρείτο αμυντικού χαρακτήρα στα πλαίσια της γενικότερης στρατηγικής στη μάχη αυτή ενώ του Lee καθαρά επιθετικού εναντίον ενός αποδιοργανωμένου και συγχυσμένου εχθρού που είχε απωλέσει τη συνοχή των αρχικών του θέσεων.

Η υποχώρηση του στρατού της Ένωσης στη 2^η Μάχη του Manassas μπορεί να αποδοθεί τόσο στην επιτυχημένη στρατηγική των δυνάμεων της Συνομοσπονδίας όσο και στην απειρία και την ελλιπή εκπαίδευση του ίδιου του στρατού της όπως είχε άλλωστε συμβεί και στην 1^η Μάχη του Manassas¹⁰⁴. Απ’ την άλλη όμως, ο στρατός αυτός διέθετε μια οπισθοφυλακή που κατόρθωσε να διασφαλίσει την υποχώρηση του κυρίου σώματος και να προκαλέσει φθορά στις αντίπαλες δυνάμεις καταδίωξης.

Ενθαρρυμένες από την πρόσφατη επικράτησή τους στη 2^η Μάχη του Manassas (28-30 Αυγούστου 1862) και έχοντας αποκρούσει επιτυχώς τους αριθμητικά υπέρτερους στρατούς τόσο του McClellan όσο και του Pope ενεργώντας επιθετικά, οι δυνάμεις της Συνομοσπονδίας υπό τη διοίκηση του Lee επεχείρησαν την πρώτη τους

¹⁰² Ο.π., σελ. 35

¹⁰³ Ο.π., σελ. 35

¹⁰⁴ Ο.π.

εισβολή στα εδάφη του Βορρά. Ο Lee οδήγησε 45,000 άνδρες του Στρατού της Northern Virginia πέρα από τον ποταμό Potomac στο Maryland στις 5 Σεπτεμβρίου. Απώτερος σκοπός ήταν η επίτευξη θεαματικών νικών στα πεδία της μάχης ώστε απ' τη μια πλευρά να αυξηθεί η ήδη έντονη λαϊκή δυσαρέσκεια προς το πρόσωπο του Lincoln και απ' την άλλη να καταδειχθεί στις ευρωπαϊκές δυνάμεις ότι ο στόχος της ανεξαρτησίας της Συνομοσπονδίας μπορούσε να επιτευχθεί και επομένως αυτές να έχουν ισχυρά ερείσματα για να επέμβουν υπέρ της. Ο Lincoln τότε επανέφερε τα στρατεύματα του Pope στον McClellan ο οποίος προώθησε το στρατό του που αριθμούσε 120,000 άνδρες στην περιοχή του Antietam στο Sharpsburg του Maryland όπου και κατάφερε να κερδίσει στις 17 Σεπτεμβρίου του 1862 μια σχεδόν πύρρειο νίκη επί του Lee.

Ο τελευταίος αν και διέθετε μια δύναμη της τάξεως των 75,000 ανδρών δεν κατόρθωσε να εφαρμόσει την προσφιλή του επιθετική στρατηγική ελιγμών καθώς η τοποθεσία δεν προσφέρετο για κάτι τέτοιο. Εκεί συνειδητοποίησε ότι η απομάκρυνση του στρατού από τις βάσεις ανεφοδιασμού στο Νότο τον είχαν φέρει σε μειονεκτική θέση απέναντι στις συγκεντρωμένες δυνάμεις του McClellan και έτσι αναγκάστηκε να λάβει θέση αμυνομένου αντίθετα από την επιθετική στρατηγική που επιθυμούσε. Μολονότι στην τοποθεσία αυτή δεν υπήρχαν επαρκείς οχυρώσεις, λόγω της ασυντόνιστης μαζικής επίθεσης των εχθρικών δυνάμεων κατάφερε να αντέξει την πίεση και να εξασφαλίσει την υποχώρησή του¹⁰⁵.

Η Μάχη στο Antietam υπήρξε η πιο αιματηρή μάχη στη στρατιωτική ιστορία των Η.Π.Α. με κάθε παράταξη να χάνει σχεδόν 25,000 άνδρες και το στρατηγό Lee να αντιλαμβάνεται πως δεν έχει ελπίδες για περαιτέρω προώθηση στο έδαφος της Ένωσης και να αποφασίζει να εγκαταλείψει τη θέση του οπισθοχωρώντας στο Νότο. Ο στρατός του Lee αναχαιτίστηκε και επέστρεψε στη Virginia προτού ο McClellan μπορέσει να τον καταστρέψει ολοκληρωτικά. Η Μάχη στο Antietam θεωρήθηκε νίκη της Ένωσης διότι τερμάτισε την εισβολή του Lee στο Βορρά και έδωσε την ευκαιρία στον Lincoln να εξαγγείλλει τη "Διακήρυξη της Χειραφέτησης"¹⁰⁶. Ωστόσο, λόγω του

¹⁰⁵ Ο.π., σελ. 36

¹⁰⁶ Η "Διακήρυξη της Χειραφέτησης" της 1^{ης} Ιανουαρίου του 1863, ήταν ένα κείμενο που ανέφερε ότι όσοι νέγροι δούλοι βρίσκονταν στις περιοχές του Νότου που εφεξής θα κατακτούσε ο Βορράς δεν θα μπορούσαν να πουληθούν ξανά ως δούλοι. Η Διακήρυξη αναφέρεται από μερικούς ιστορικούς ως απόδειξη ότι ο Lincoln όντως αποσκοπούσε τελικά στην εξάλειψη της δουλείας αλλά όπως παρατηρούσαν και οι ειδικοί της εποχής το κείμενο ήταν πολύ προσεγγμένο ώστε να μην υπάρξουν αρνητικές επιπτώσεις: στην ουσία δεν απελευθέρωνε τους δούλους που ήδη υπήρχαν στα εδάφη που είχε καταλάβει ο Βορράς ούτε όσους πολεμούσαν στις τάξεις του αλλά υποσχόταν την απελευθέρωση εκείνων που βρίσκονταν σε εδάφη του Νότου τα οποία μελλοντικά θα κατακτούσε ενώ ταυτόχρονα εξαιρούντο της Διακήρυξης και οι δούλοι των "ουδέτερων πολιτειών" όπως για παράδειγμα του Kentucky και του Missouri. Αν και η απόφαση για τη Διακήρυξη είχε ληφθεί νωρίτερα από τον Lincoln, κρινόταν αναγκαίο να

ότι ο McClellan απέτυχε να καταδιώξει και να εξουδετερώσει το στρατό του Lee, ο Lincoln τον απέπεμψε εκ νέου από τη θέση του Αρχιστράτηγου των Δυνάμεων της Ένωσης αντικαθιστώντας τον με τον Ambrose Burnside.

Ο Burnside δε διακατέχετο ούτε από τη διστακτικότητα του McClellan ούτε από την απερίσκεπτη αισιοδοξία του Pope γι' αυτό και ο Lincoln ανέμενε επιτυχή αποτελέσματα¹⁰⁷. Άλλωστε ο Στρατός του Potomac είχε αποκτήσει πλέον αρκετή εμπειρία, συνοχή και πιο εξελιγμένο εξοπλισμό.

Ωστόσο, σύντομα ο Burnside επέλεξε να δώσει μάχη υπό συνθήκες μη ευνοϊκές για επιθετική δράση – μήνα Δεκέμβριο και σε ανοικτό, ακάλυπτο πεδίο – με αποτέλεσμα στη Μάχη του Fredericksburg (13 Δεκεμβρίου 1862) να ηττηθεί από την καλά οργανωμένη δύναμη του Lee και να αντικατασταθεί κατόπιν σχετικής εντολής του Lincoln από τον Joseph Hooker.

Ο Hooker περίμενε την Άνοιξη για να ξεκινήσει τις επιχειρήσεις του αλλά είχε να αντιμετωπίσει εκτός του εχθρικού στρατού και τις δυσχέρειες που προέβαλλε στην κίνηση του στρατεύματός του η δασώδης περιοχή γύρω από το Chancellorsville. Εκεί, ο Hooker ήλπιζε να ελιχθεί και να χτυπήσει τα νώτα του Lee όμως απεδείχθη ανέτοιμος να αποκρούσει την αιφνιδιαστική επίθεση του τελευταίου όσο ήταν ακόμη μέσα στο δασώδες πεδίο του Wilderness. Ο Lee με τον Jackson ανέλαβαν το ρίσκο να επιτεθούν εναντίον του αριθμητικά πολύ υπέρτερού τους αντιπάλου – αναλογία μεγαλύτερη από 2:1 υπέρ της Ένωσης – και δικαιώθηκαν. Ο Lee επιτέθηκε μετωπικά απασχολώντας το κύριο μέρος του στρατού του Hooker ενώ ταυτόχρονα ο Jackson ελίχθηκε και πλαγιοκόπησε τον Hooker αιφνιδιαστικά. Αν και ο στρατός του Hooker υπέστη απώλειες εντούτοις δεν είχε νικηθεί. Παρά ταύτα ο Hooker, θορυβημένος και μόνο από το γεγονός πως ο αντίπαλος στρατός είχε επιτεθεί, δίστασε να ενεργήσει και διέταξε την υποχώρηση του στρατού του. Μεγάλη απώλεια της Μάχης στο Chancellorsville (Μάιος 1863) συνιστούσε για το Νότο ο θάνατος του “Stonewall” Jackson που στο τέλος της ημέρας χτυπήθηκε λόγω χαμηλής ορατότητας από φίλια πυρά.

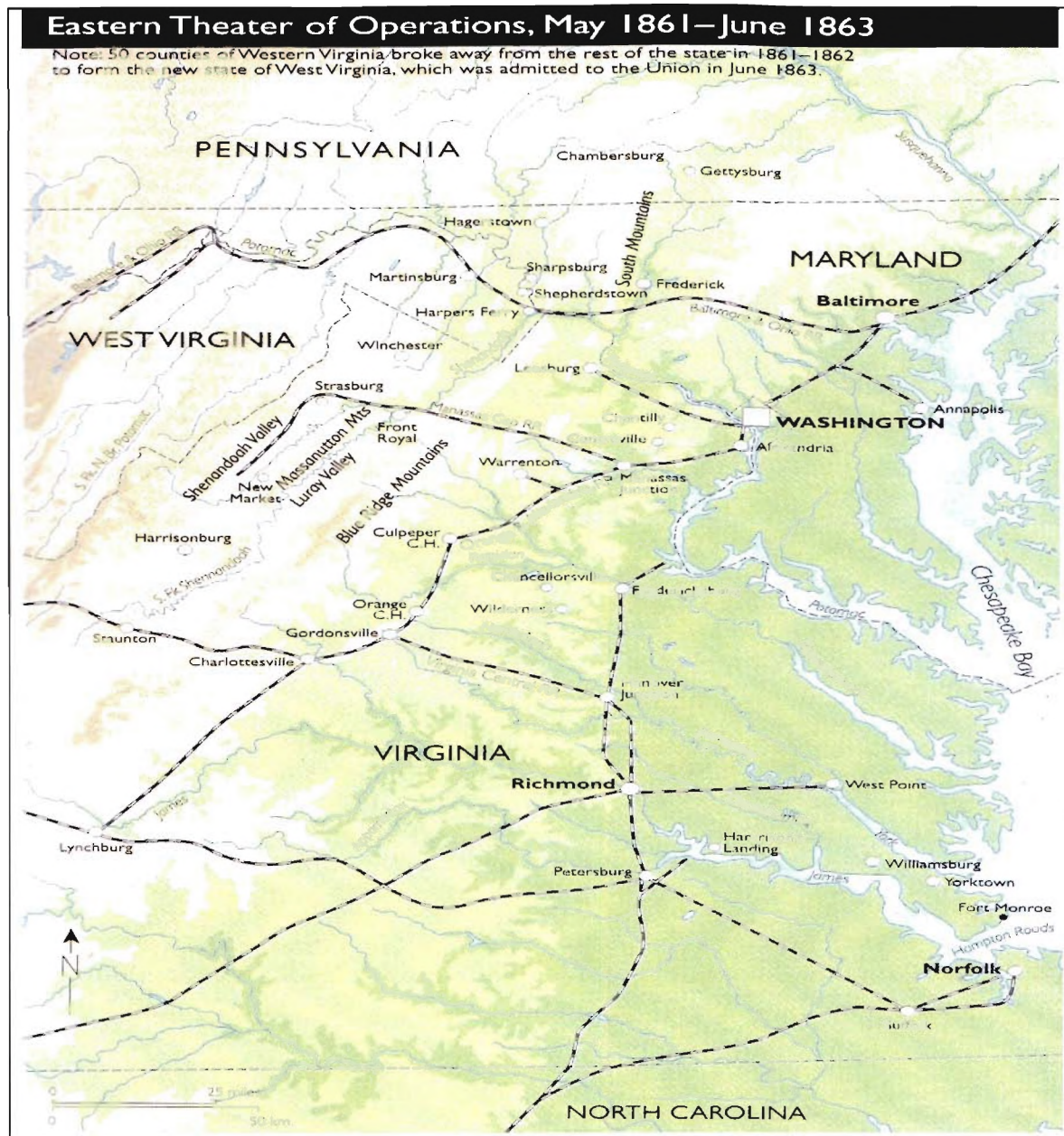
Όπως συνέβη και μετά τη νίκη στη 2^η Μάχη του Manassas έτσι και τώρα μετά την επικράτηση στη Μάχη του Chancellorsville ο Lee θεώρησε ότι η ισορροπία όσον αφορά στο ηθικό κάθε παράταξης έγερνε αποφασιστικά προς την πλευρά του Νότου¹⁰⁸. Το γεγονός αυτό, κατά τον Lee, δικαιολογούσε την επέκταση της επιθετικής στρατηγικής του για δεύτερη φορά στο έδαφος της Ένωσης. Εν τω μεταξύ, μετά την

ανακοινωθεί την επομένη μιας μεγάλης νίκης της Ένωσης ώστε να μη φανεί ότι έπραξε υπό πολιτική πίεση. Η μεγάλη αυτή νίκη έλαβε χώρα στο Antietam.

¹⁰⁷ Ο.π.

¹⁰⁸ Ο.π., σελ.37

ήττα του και εν μέσω της δεύτερης εισβολής του Lee στο Βορρά τον Ιούνιο του ίδιου έτους, ο Hooker αντικαταστάθηκε από τον George Meade.

ΠΗΓΗ: Gary W. Gallagher, Stephen D. Engle, Robert K. Krick, Joseph Glatthaar, *The American Civil War: This Mighty Scourge of War*, Essential Histories, Osprey Publishing, N.Y., 2003, σελ.37

Την 1^η Ιουλίου του 1863, στην περιοχή του Gettysburg η εμπροσθοφυλακή του Lee συγκρούστηκε με τις δυνάμεις της Ένωσης. Στη διάρκεια όμως των δύο ημερών που ακολούθησαν ο Lee έβλεπε το Στρατό του Potomac υπό τη μεθοδική διοίκηση του Mead να βρίσκεται συνεχώς ένα βήμα μπροστά από κάθε του κίνηση. Κάθε φορά που ο Lee αποφάσιζε να επιτεθεί εναντίον ορισμένου σημείου της αντίπαλης γραμμής κατέφθαναν ταχύτατα ενισχύσεις από τα άλλα σημεία της. Αντίθετα ο Mead

είχε θέσει ως πρωταρχικό στόχο την διατήρηση των αμυντικών του θέσεων και δεν επεχείρησε να εφαρμόσει τακτικές αντεπιθέσεις ή ελιγμούς¹⁰⁹.

Ο Lee συνειδητοποίησε στη Μάχη του Gettysburg (1-3 Απριλίου 1863) ότι η επιθετική στρατηγική του με στόχο την πτώση του ηθικού του αντιπάλου και την υποχώρησή του είχε πια εξαντλήσει τη χρησιμότητά της. Σε αντίθεση με τους McClellan, Pope και Hooker ο Mead δεν πανικοβλήθηκε όταν δέχθηκε την επίθεση του εχθρού και, παρά το γεγονός ότι δεν ενήργησε προς καταδίωξη του Lee όταν ο τελευταίος διέταξε την υποχώρηση του στρατού του, είχε σε γενικές γραμμές πετύχει τον αντικειμενικό του στόχο.

Η Μάχη του Gettysburg συχνά μνημονεύεται ως η κρισιμότερη καμπή, το αποφασιστικότερο σημείο στον Εμφύλιο¹¹⁰. Η έφοδος του Edward Pickett της 3^{ης} Ιουλίου θεωρείται το κορυφαίο σημείο νίκης της Συνομοσπονδίας όχι μόνο διότι σήμανε το τέλος των σχεδίων του Lee για άσκηση πίεσης στην Washington μέσα από τα ίδια τα εδάφη της Ένωσης αλλά επιπρόσθετα γιατί το Vicksburg, το σπουδαιότερο οχυρό για τον έλεγχο του Μισισσιπή, έπεσε την επόμενη ημέρα στα χέρια του Βορρά. Στο Gettysburg ο στρατός του Lee υπέστη απώλειες της τάξεως των 28,000 ανδρών εν συγκρίσει με τις 23,000 του Meade.

Επιπλέον, η Μάχη του Gettysburg απετέλεσε κομβικό σημείο του Εμφυλίου καθώς άλλαξε άρδην τις εντυπώσεις και τις αντιλήψεις που είχαν παγιωθεί στη διάρκεια των δύο πρώτων ετών του πολέμου¹¹¹. Η νίκη της Ένωσης κατέδειξε στο Βορρά πως ο Lee δεν ήταν ανίκητος και σε συνδυασμό με τις επιτυχίες στο δυτικό θέατρο επιχειρήσεων και την πτώση του Vicksburg αναπτέρωσε το ηθικό του αναφορικά με την τελική έκβαση του αγώνα. Αντίθετα, στο Νότο κατέδειξε την ανάγκη για πιο ορθολογική αξιοποίηση του περιορισμένου στρατιωτικού δυναμικού και των πόρων της Συνομοσπονδίας. Ιδιαίτερα στον Lee, η ήττα στη Μάχη του Gettysburg, κατέδειξε το υψηλό κόστος της επιθετικής του στρατηγικής και τον έπεισε να την τροποποιήσει. Η έμφαση πλέον θα δινόταν στην αξιοποίηση ισχυρών οχυρώσεων και την από εκεί αντιμετώπιση του εχθρού.

Αυτό που ακολούθησε τη Μάχη του Gettysburg στο ανατολικό θέατρο του πολέμου ήταν μια περίοδος περίπου εννέα μηνών χωρίς πολλές συμπλοκές μεταξύ των αντιπάλων. Αυτό οφείλεται και στο γεγονός ότι οι στρατοί των εμπολέμων ήσαν πλέον πιο έμπειροι και καλά προετοιμασμένοι κατανοώντας τους κινδύνους και τις ευκαιρίες που παρουσιάζοντο σε τακτικό επίπεδο κάτι που είχε ως συνέπεια να είναι δύσκολο να καταφερθεί κάποιο καίριο πλήγμα στις γραμμές τους.

¹⁰⁹ Ο.π., σελ.38

¹¹⁰ Ο.π.

¹¹¹ Ο.π., σελ 39

Ο στρατηγός Meade, αντιλαμβανόμενος τη νέα στρατηγική του Lee, αρχικά δεν ενήργησε επιθετικά μέχρι την άφιξη του στρατηγού Grant από το δυτικό μέτωπο οπότε και οι στρατιές της Ένωσης κινήθηκαν εναντίον των οχυρωμένων θέσεων του Νότιου στρατηγού. Μετά την αναποτελεσματικότητα των επιθετικών επιχειρήσεων κατανόησε και ο Grant τα μειονεκτήματα της εφαρμογής μιας τέτοιας στρατηγικής στη συγκεκριμένη φάση του πολέμου. Έτσι, η μοναδική επιθετική επιχείρηση που διενεργήθη μελλοντικά στο ανατολικό θέατρο του πολέμου ήταν η τελική εκστρατεία του Grant για την κατάληψη του Richmond και την οριστική νίκη επί του Νότου.

Ένα βασικό στοιχείο στο οποίο διέφερε ο Grant από τους προκατόχους του στη Αρχιστρατηγία των Δυνάμεων της Ένωσης ήταν η αντίληψή του αναφορικά με τη διεξαγωγή επιθετικών επιχειρήσεων¹¹². Υποστήριζε πως από τη στιγμή που θα ελαμβάνετο απόφαση για επιθετική ενέργεια αυτή θα έπρεπε να συντηρηθεί με κάθε δυνατό τρόπο και ανεξάρτητα από το μέγεθος των απωλειών στις τάξεις του στρατεύματός του. Θεώρησε μάλιστα πως στο παρελθόν οι McClellan και Hooker είχαν αποδεχθεί την ήττα πρόωρα και αγόγγυστα και βιάστηκαν να διατάξουν την υποχώρηση των δυνάμεών τους. Δηλαδή η υποχώρησή τους κατά τον Grant έλαβε χώρα μόνο και μόνο από το γεγονός ότι οι δυνάμεις της Συνομοσπονδίας είχαν αρνηθεί να δεχθούν ότι νικήθηκαν και δεν παραδόθηκαν άμεσα. Θέλοντας να μην πράξει ανάλογα, ακολούθησε την πορεία που πρωτύτερα είχε ακολουθήσει και ο Hooker στη δασώδη έκταση του Wilderness αλλά δε σταμάτησε όσο αιματηρές και αν απέβησαν οι μάχες στο Chancellorsville, στη Spotsylvania και το Cold Harbor.

Η παραπάνω στρατηγική πολέμου φθοράς του Grant αν και θεωρήθηκε ανηλεής και ψυχρή είχε εν τέλει το επιθυμητό αποτέλεσμα με τον Lee να αναγκάζεται σε συνεχή οπισθοχώρηση προς τις καλά οχυρωμένες θέσεις του Richmond και του Petersburg. Σταδιακά ο Grant κατόρθωσε να φθάσει με το κύριο μέρος του στρατεύματός του έξω από το Petersburg αλλά λόγω της κόπωσης και των απωλειών που είχε υποστεί στις προηγούμενες μάχες αποφάσισε να μην εξαπολύσει άμεση επίθεση και προχώρησε στην πολιορκία της πόλης η οποία διήρκεσε τελικά περίπου δέκα μήνες και έλαβε χαρακτήρα πολέμου χαρακωμάτων όπως αυτές που έλαβαν χώρα σε μεγάλη κλίμακα στον Α΄ Παγκόσμιο Πόλεμο¹¹³.

¹¹² Ο.π.

¹¹³ Ο.π σελ.40

Δ) ΔΥΤΙΚΟ ΘΕΑΤΡΟ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ, 1861-1863

Όσο οι Στρατοί του Potomac της Ένωσης και της Northern Virginia της Συνομοσπονδίας μάχονταν στο ανατολικό μέτωπο του πολέμου ελάμβαναν παράλληλα χώρα στρατιωτικές εξελίξεις και στο δυτικό μέτωπο όπου οι δυνάμεις της Συνομοσπονδίας δεν κατάφεραν να επιτύχουν ανάλογες νίκες. Εκεί οι μάχες είχαν διαφορετικό χαρακτήρα από τις συχνές και παρατεταμένες συγκρούσεις ελιγμών στον ανατολικό γεωγραφικό χώρο μεταξύ των πρωτευουσών Washington και Richmond. Σε σημαντικό βαθμό αυτό οφείλετο στις αχανείς εκτάσεις των δυτικών περιοχών. Η στρατηγική σύνδεση του Richmond με το Vicksburg ήταν μια απόσταση περίπου 900 μιλίων σιδηροδρομικώς ενώ αυτή της Atlanta μέχρι τη θάλασσα άνω των 200 μιλίων χωρίς σιδηροδρομική συγκοινωνία. Συνεπώς, στη διαμόρφωση του διαφορετικού χαρακτήρα του πολέμου στο δυτικό μέτωπο συνέβαλε ουσιαστικά η έλλειψη επαρκών συγκοινωνιακών δικτύων για τη μεταφορά και τον ανεφοδιασμό των στρατευμάτων¹¹⁴. Σε αντίθεση με τις πυκνοκατοικημένες περιοχές και πολιτείες στα ανατολικά όπου η διαθεσιμότητα προμηθειών ήταν σχετικά ικανοποιητική, οι άγονες εκτάσεις του δυτικού τμήματος των Η.Π.Α. δεν μπορούσαν να προσφέρουν τα απαραίτητα εφόδια για την επί μακρόν συντήρηση των στρατών. Το γεγονός αυτό είχε ως αποτέλεσμα οι στρατοί στη Δύση να είναι πιο ανοργάνωτοι, άναρχοι, ανεπαρκώς εξοπλισμένοι και αναγκασμένοι να ακολουθούν για σημαντικό χρονικό διάστημα πορείες κοντά σε σιδηροδρομικές γραμμές ή ποτάμιες οδούς.

Οι επιχειρήσεις που διεξήχθησαν στο δυτικό θέατρο του πολέμου το 1861 ήσαν μικρής κλίμακας εν συγκρίσει με αυτές στο ανατολικό. Όταν κατά το 1862 ο πόλεμος γενικεύθηκε και στα δυτικά, οι διαφορές στη διεξαγωγή του έγιναν αμέσως εμφανείς. Ο πόλεμος εκεί δεν είχε τα χαρακτηριστικά ναπολεόντειων ελιγμών αλλά ποτάμιας ατμοκίνητης σύγκρουσης. Επίσης, ήταν ένας αγώνας στον οποίο η Ένωση διέθετε εξ αρχής σημαντικό προβάδισμα¹¹⁵. Η συνήθης πρακτική είχε ως εξής: μια σχετικά αδύναμη φρουρά Συνομόσπονδων δυνάμεων επιχειρούσε να αμυνθεί μέσα σε κάποιο οχυρό που συνήθως βρισκόταν σε εισόδους ζωτικών ποταμών όπως οι Mississippi, Cumberland και Tennessee και αρχικά το κατόρθωνε απέναντι στις χερσαίες δυνάμεις της Ένωσης. Ωστόσο, οι φρουρές αδυνατούσαν να εμποδίσουν τη συγκέντρωση των πλοίων του Βορρά στην εγγύτερη περιοχή και την απόβαση στρατευμάτων για ταυτόχρονη επίθεση από ξηρά και θάλασσα. Υπό τέτοιες συνθήκες, οι ήδη μικρές δυνάμεις της Συνομοσπονδίας εκεί έπρεπε να απλωθούν για τη φύλαξη όλων των σημείων επί των ποταμών όπου μπορούσε να γίνει απόβαση

¹¹⁴ Ο.π., σελ. 40-41

¹¹⁵ Ο.π., σελ. 43

ενώ τα στρατεύματα της Ένωσης δύναντο συγκεντρωμένα να αποφασίζουν το χρόνο και τον τόπο όπου θα χτυπούσαν.

Η πρώτη σημαντική σύγκρουση στο δυτικό μέτωπο ήταν η κατάληψη από τις δυνάμεις της Ένωσης υπό τον Ulysses Grant του οχυρού Donelson στον ποταμό Cumberland το Φεβρουάριο του 1862. Τη νίκη αυτή ακολούθησε η προώθηση του Grant μέσω του Tennessee μέχρι τις περιοχές του Pittsburg Landing και του Shiloh, κοντά στον επικοινωνιακό κόμβο που συνιστούσε η πόλη Corinth. Αμέσως οι δύο εμπόλεμοι απέστειλαν δυνάμεις στην περιοχή, η μεν Συνομοσπονδία θέλοντας να αιφνιδιάσει και να συντρίψει τον Grant μέσω μιας μεγάλης συγκέντρωσης του στρατού της και η Ένωση επιδιώκοντας να τον ενισχύσει.

ΠΗΓΗ: Gary W. Gallagher, Stephen D. Engle, Robert K. Krick, Joseph Glatthaar, *The American Civil War: This Mighty Scourge of War*, Essential Histories, Osprey Publishing, N.Y., 2003, σελ.105

Στις 6 Απριλίου του 1862 οι δυνάμεις της Συνομοσπονδίας κατόρθωσαν αρχικά να αιφνιδιάσουν τον αντίπαλο που είχε οχυρωθεί πρόχειρα αλλά απέτυχαν να τον εξουδετερώσουν προτού φθάσουν οι ενισχύσεις του. Έτσι, μετά από 36 ώρες σκληρής μάχης, άρχισαν να οπισθοχωρούν και εν τέλει αναγκάστηκαν σε οριστική υποχώρηση ενώ ο αρχικός τους διοικητής Albert Sidney Johnston είχε σκοτωθεί. Η Μάχη του Shiloh, μολονότι δεν ήταν από τις σημαντικότερες μάχες όσον αφορά στον αριθμό των δυνάμεων που ενεπλάκησαν, υπήρξε από τις φονικότερες όσον αφορά

στο ποσοστό των απωλειών με τις δύο πλευρές να χάνουν συνολικά πάνω από 24,000 άνδρες¹¹⁶. Επιπλέον, ο στρατός της Ένωσης δύνατο τώρα να προελάσει ανενόχλητος προς την πόλη Corinth την οποία και τελικά κατέλαβε.

Το Nashville του Tennessee έπεσε στα χέρια της Ένωσης στις αρχές του 1862 και μετά την κατάληψη της Νήσου No.10, της New Madrid στο Missouri αλλά και του Memphis στο Tennessee ένα μεγάλο μέρος του Μισισιπή ήταν πια ανοικτό για τις δυνάμεις του Βορρά. Επιπρόσθετα, η κατάληψη της Νέας Ορλεάνης από το ναυτικό της Ένωσης υπό τη διοίκηση του ναυάρχου David Farragut τον Απρίλιο του 1862 επέτρεπε πλέον στις δυνάμεις της να κινηθούν και προς την άλλη κατεύθυνση του ποταμού. Μόνο το καλά οχυρωμένο Vicksburg απέτρεπε τον ολοκληρωτικό έλεγχο της Ένωσης επί του Μισισιπή.

Οι νίκες της Ένωσης σε Donelson, Shiloh και Corinth συνιστούσαν ισχυρό πλήγμα για τη Συνομοσπονδία τόσο υπό όρους κατοχής στρατηγικών γεωγραφικών θέσεων όσο και σε ψυχολογικό επίπεδο. Το γεγονός ότι ο Νότος είχε αποτύχει να καταφέρει αναπάντεχες νίκες εναντίον του Βορρά όπως είχε πράξει στο ανατολικό μέτωπο αναπτέρωσε το ηθικό του τελευταίου και στήριξε τον Πρόεδρο Lincoln στην επιμονή του για συνέχιση του πολέμου παρά τα πρώτα ανεπιτυχή αποτελέσματα.

Το φθινόπωρο του 1862 η Συνομοσπονδία σταθεροποίησε τη θέση της στο Μισισιπή καθώς αντιστάθηκε επιτυχώς στην πίεση των δυνάμεων του Βορρά στο Vicksburg. Παράλληλα, εφήρμοσε μια στρατηγική επιδρομών που επρόκειτο να συνεχισθεί για μεγάλο διάστημα στο δυτικό μέτωπο¹¹⁷. Οι επιδρομές αυτές γίνονταν συνήθως από το ευέλικτο ιππικό της ως απάντηση στην ποτάμια ευκινησία του ναυτικού της Ένωσης. Βέβαια, υπήρξαν περιπτώσεις όπου οι επιδρομές εκτελούντο από δυνάμεις όλων των σωμάτων μαζί, ήτοι και του πεζικού ή του πυροβολικού.

Η δεύτερη εισβολή της Συνομοσπονδίας στο Kentucky έλαβε χώρα υπό το στρατηγό Braxton Bragg – είχε προηγηθεί στις αρχές του πολέμου η αποτυχημένη εισβολή του Leonidas Polk που τερμάτισε τη διακηρυγμένη ουδετερότητα της πολιτείας – όντας επικεφαλής μιας δύναμης 35,000 ανδρών. Τον Οκτώβριο του 1862 αντιμετώπισε την υπέρτερη δύναμη της Ένωσης υπό τον Don Carlos Buell στο Perryville της οποίας και επικράτησε χωρίς ωστόσο να μπορέσει να εγκαταστήσει επαρκή βάση ανεφοδιασμού στην περιοχή. Λόγω του ότι δε δύνατο να παραμείνει εκεί χωρίς κάποια σιδηροδρομική γραμμή επικοινωνίας ή ανεφοδιασμού αποφάσισε να οπισθοχωρήσει στο Tennessee και το ζωτικό κέντρο ανεφοδιασμού που συνιστούσε η πόλη της Chattanooga.

¹¹⁶ Ο.π., σελ. 43-44

¹¹⁷ Ο.π., σελ. 44

Το 1863, η προσοχή στο δυτικό μέτωπο στράφηκε στην πολιορκία του Vicksburg και τις δευτερεύουσες επιχειρήσεις στο Port Hudson. Το Vicksburg τελικά έπεσε στα χέρια της Ένωσης στις 4 Ιουλίου και η δράση μεταφέρθηκε πάλι στο Tennessee. Στο δυτικό θέατρο η διεξαγωγή επιχειρήσεων απαιτούσε λεπτομερή σχεδιασμό και συντονισμό λόγω των γεωγραφικών αποστάσεων που έπρεπε να καλυφθούν. Η εξασφάλιση τροφοδοσίας ήταν εξαιρετικής σημασίας όπως άλλωστε και η προστασία των γραμμών της από ιππικές επιδρομές¹¹⁸.

Στο Vicksburg, μετά από μια σειρά αναποτελεσματικών μετωπικών επιθέσεων και προσπαθειών παράκαμψής του από ξηρά και θάλασσα, ο Grant τελικά κατάφερε μέσω επιθετικών ελιγμών να τοποθετήσει μια δύναμη που απέκοψε την πόλη από τα ανατολικά. Αυτό είχε ως συνέπεια να εξαντληθούν τα εφόδια της πόλης και της φρουράς της. Έτσι, το Vicksburg τελικά παραδόθηκε λόγω της λιμοκτονίας που ήρθε ως αποτέλεσμα της πολιορκίας και της αποκοπής του από βάσεις ανεφοδιασμού που εφήρμοσε ο Grant και όχι από την εξασθένησή του λόγω μετωπικών επιθέσεων.

Η μόνη ξεκάθαρη νίκη των Συνομόσπονδων δυνάμεων στο δυτικό θέατρο επιχειρήσεων την περίοδο αυτή ήταν στη Μάχη της Chickamauga. Το Σεπτέμβριο του 1863 ο Bragg, με την υποστήριξη των δυνάμεων του στρατηγού James Longstreet νίκησε το στρατηγό της Ένωσης William Rosecrans και τον ανάγκασε σε υποχώρηση στην Chattanooga. Σύντομα ο Lincoln αντικατέστησε τον Rosecrans τοποθετώντας στη θέση του τον στρατηγό Grant που είχε σημειώσει επιτυχίες στα οχυρά Henry και Donelson καταλαμβάνοντας τον έλεγχο των ποταμών Tennessee και Cumberland, στη Μάχη του Shiloh και στο Vicksburg όπου μετά από σκληρό αγώνα κατέλαβε την πόλη παρέχοντας πλήρη έλεγχο στην Ένωση επί του Μισισσιπή.

Τώρα ο Grant είχε σπεύσει προς υποστήριξη του Rosecrans και παρά το γεγονός ότι η μετωπική επίθεση που εξαπέλυσε εναντίον του Bragg το Νοέμβριο στη Μάχη της Chattanooga ήταν παρακινδυνευμένη, εν τέλει απεδείχθη επιτυχής καθώς οδήγησε τις εχθρικές δυνάμεις έξω από το Tennessee ανοίγοντας ταυτόχρονα μια σημαντική δίοδο προς την Atlanta και την καρδιά της Συνομοσπονδίας.

Η Μάχη της Chattanooga σηματοδότησε την έναρξη μιας νέας φάσης στο δυτικό θέατρο επιχειρήσεων καθώς οι δυνάμεις της Ένωσης έφθασαν σε τέτοια μεγέθη που μπορούσαν να αντιμετωπίσουν κάθε επιδρομή του εχθρού, μικρή ή μεγάλη, στις γραμμές των επικοινωνιών του¹¹⁹. Η εξουδετέρωση της παρουσίας των δυνάμεων του Νότου και η ήττα του Bragg καταδείκνυε και στις δύο αντιμαχόμενες πλευρές πως στο δυτικό μέτωπο η πλάστιγγα έγερνε αποφασιστικά προς την πλευρά της Ένωσης.

¹¹⁸ Ο.π., σελ. 45

¹¹⁹ Ο.π., σελ. 47

Το 1864, ο πρόεδρος της Συνομοσπονδίας Jefferson Davis τοποθέτησε στην αρχιστρατηγία των δυνάμεων του Νότου στο δυτικό θέατρο επιχειρήσεων τον Joseph Johnston ο οποίος έδινε έμφαση στην αξιοποίηση οχυρώσεων για αντιμετώπιση του υπέρτερου εχθρού. Αυτή ήταν και η στρατηγική που εφήρμοσε, χάριν και της φυσικής γεωγραφικής διαμόρφωσης των δυτικών περιοχών, στις παρατεταμένες κινήσεις του μεταξύ Chattanooga και Atlanta στο διάστημα από το Μάιο ως Ιούλιο του 1864.

Εν τω μεταξύ οι διοικητικές ανακατατάξεις στο στρατό της Ένωσης είχαν φέρει τον Grant στο ανατολικό θέατρο επιχειρήσεων και τη θέση του στο δυτικό μέτωπο ανέλαβε ο στρατηγός William Sherman ο οποίος σε αρκετά σημεία ακολουθούσε τη στρατηγική του προκατόχου του. Ωστόσο οι εμπειρίες του από τη διεξαγωγή μετωπικών επιθέσεων εναντίον οχυρωμένων θέσεων όπως στο Vicksburg και το Missionary Ridge το 1863 τον είχαν κάνει επιφυλακτικό όσον αφορά στην ανάληψη τέτοιων πρωτοβουλιών.

Η διεξαγωγή κινήσεων σταδιακών ελιγμών είχε ως αποτέλεσμα ο Sherman αργά αλλά σταθερά να κερδίζει συνεχώς έδαφος που ο Johnston του παραχωρούσε υποχωρώντας. Η στρατηγική αυτή του Johnston δυσaráεστησε την πολιτική ηγεσία της Συνομοσπονδίας που έβλεπε να χάνει εδάφη χωρίς να δίνει ουσιαστική μάχη και οδήγησε στην αντικατάστασή του από τον στρατηγό John Hood προς αναζήτηση μιας πιο επιθετικής στρατηγικής¹²⁰. Ο Hood είχε εφαρμόσει στη διάρκεια του Εμφυλίου επιθετικές επιχειρήσεις οι οποίες συχνά είχαν φέρει επιτυχή αποτελέσματα όπως στο Gaines's Mill, στα τελευταία στάδια της 2^{ης} Μάχης του Manassas και στην Chickamauga γι' αυτό και αναμένετο να πράξει ανάλογα όταν ανέλαβε τα ηνία των στρατευμάτων της Συνομοσπονδίας στην Atlanta.

Η στρατηγική του Hood όμως δεν απείλησε ουσιαστικά τις δυνάμεις του Sherman οι οποίες απέκρουσαν τις επιθέσεις του και τον οδήγησαν στην ανάληψη όλο και πιο απεγνωσμένων πρωτοβουλιών. Ο Hood επεδίωξε με επιδρομές να καταστρέψει τις γραμμές επικοινωνίας και ανεφοδιασμού του Sherman παραβλέποντας το γεγονός ότι και τα δικά του μέσα ανεφοδιασμού είχαν περιορισθεί σημαντικά. Έτσι, κατευθύνθηκε βόρεια προς το Tennessee όπου μετά από μια πρόσκαιρη νίκη στο Franklin κατάφερε να απωθήσει τις υπέρτερες δυνάμεις της Ένωσης στο Nashville. Εκεί όμως, το Δεκέμβριο του 1864, η καλά οργανωμένη αντεπίθεση της Ένωσης κατέστρεψε σχεδόν ολοσχερώς το στρατό του Hood και συνάμα την τελευταία μεγάλη επίθεση της Συνομοσπονδίας.

¹²⁰ Ο.π., σελ. 48

Ε) ΤΟ ΤΕΛΟΣ ΤΟΥ ΠΟΛΕΜΟΥ, 1864-1865

Το έτος του 1864 παρουσίαζε ξεχωριστό ενδιαφέρον κυρίως γιατί θα προετοίμαζε την κοινή γνώμη του Βορρά για τις επερχόμενες προεδρικές εκλογές του Νοεμβρίου στις οποίες και θα κρινόταν το πολιτικό μέλλον του Lincoln. Οι Δημοκρατικοί του Βορρά εμφανίζονταν αρκετά ισχυροί έχοντας εκλέξει ως υποψήφιο τους τον George McClellan και έχοντας δεσμευθεί στο Νότο για ανακωχή των εχθροπραξιών και διαβουλεύσεις για την ειρήνη. Ένα μεγάλο ποσοστό του Βορρά – ακόμα και αρκετοί μέσα στο ίδιο το κυβερνών Ρεπουμπλικανικό Κόμμα – πίστευε πως η απομάκρυνση του Lincoln θα ήταν αρκετή για να σταματήσει ο πόλεμος. Η Συνομοσπονδία θεώρησε πως παρουσιαζόταν η ευκαιρία να εξοικονομισθεί χρόνος μέσω της διεξαγωγής μιας επίμονης άμυνας που θα επιμήκυνε τον Εμφύλιο, αποδεικνύοντας έτσι ότι μόνο μια συμφωνία ανακωχής θα συνιστούσε λύση του προβλήματος. Κάτι τέτοιο άλλωστε ουσιαστικά αποτελούσε και τον αρχικό της πολιτικό σκοπό, ήτοι η αναγνώριση της ανεξαρτησίας της. Ο Lincoln απ' την άλλη, διέβλεπε τον εν λόγω κίνδυνο και επεδίωξε να πείσει προς την εντατικοποίηση του πολέμου ώστε να επιτευχθούν νικηφόρα αποτελέσματα για την Ένωση στα πεδία των μαχών. Έτσι θα επιτύγχανε την πολιτική δικαίωση των επιλογών του και θα εξασφάλιζε την Προεδρία και τη διατήρηση της πολιτικής του για συνέχιση του πολέμου¹²¹.

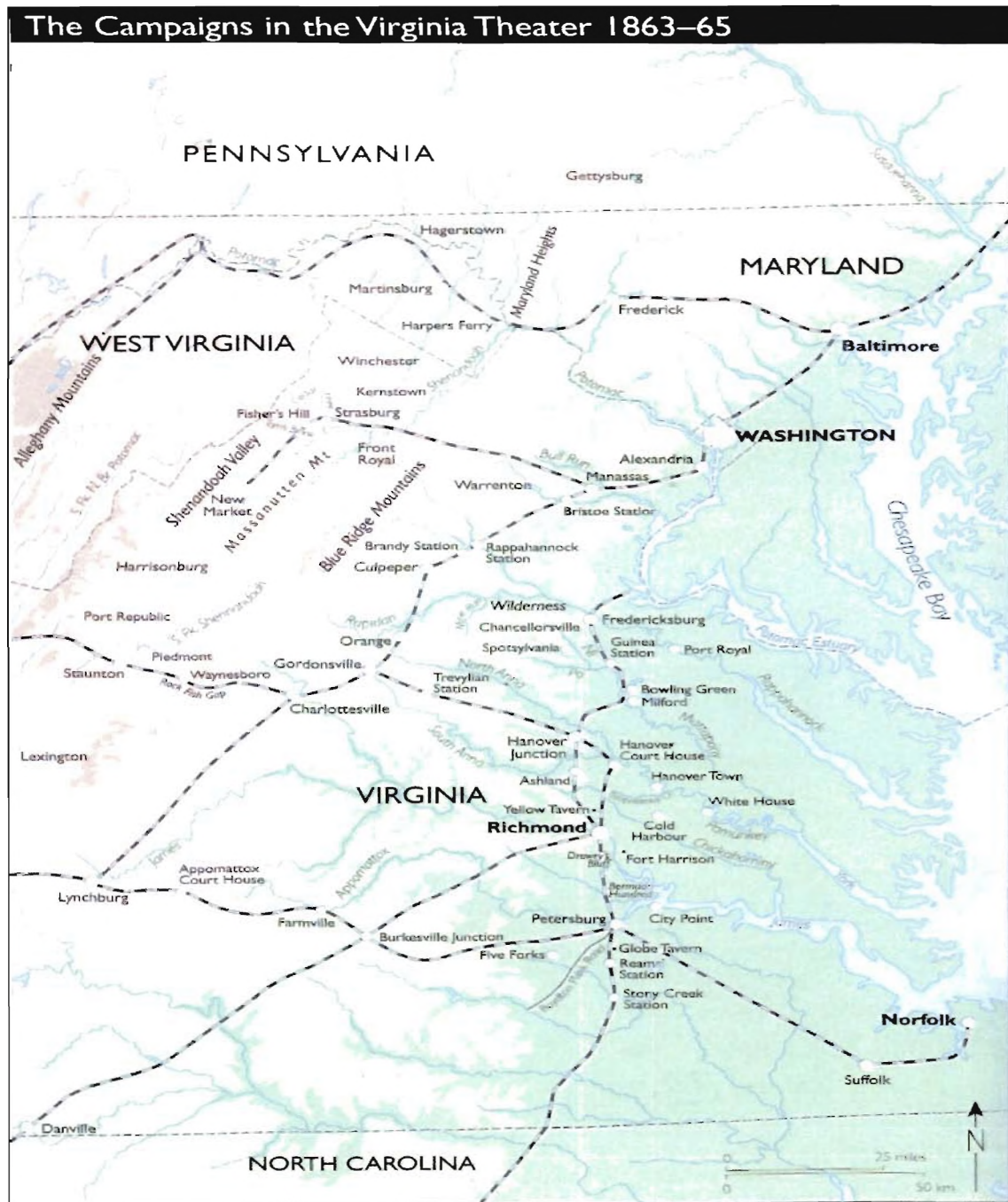
Στις αρχές του 1864 ο Lincoln διόρισε Αρχιστράτηγο όλων των Δυνάμεων της Ένωσης τον Ulysses Grant. Αυτός χρησιμοποίησε ως διοικητικό κέντρο επιχείρησης τον ίδιο το Στρατό του Potomac και τοποθέτησε διοικητή όλων των δυνάμεων της Ένωσης στο δυτικό θέατρο επιχειρήσεων το στρατηγό Sherman. Ο Grant κατανόησε τη φύση του ολοκληρωτικού πολέμου και, μαζί με τους Lincoln και Sherman, πίστευε πως μόνο η ολοκληρωτική επικράτηση επί των στρατιωτικών δυνάμεων της Συνομοσπονδίας και της οικονομικής της βάσης θα έφερνε τέλος στον Εμφύλιο. Η διεξαγωγή ενός τέτοιου πολέμου δε θα είχε χαρακτηριστικά άκριτης σφαγής αμάχων αλλά μάλλον της καταστροφής των εστιών και των συγκοινωνιών τους¹²².

Ο Grant σχεδίασε, λοιπόν, μια συντονισμένη στρατηγική η οποία θα έπληττε ολόκληρη τη Συνομοσπονδία από πολλαπλές κατευθύνσεις: οι μεν στρατηγοί Meade και Butler έλαβαν εντολή να κινηθούν εναντίον του Lee κοντά στο Richmond ενώ ο στρατηγός Sigel – και αργότερα ο διάδοχός του Philip Sheridan – να επιτεθεί στην Κοιλάδα της Shenandoah. Επιπρόσθετα, ο Sherman θα προήλαυνε με σκοπό την

¹²¹ Ο.π., σελ. 49

¹²² Ο.π.

κατάληψη της Atlanta και εν συνεχεία θα ξεκινούσε την πορεία του προς τη θάλασσα, ήτοι τον Ατλαντικό Ωκεανό. Τέλος, οι στρατηγοί Crook και Averell θα επιχειρούσαν κατά των εχθρικών σιδηροδρομικών γραμμών ανεφοδιασμού στη Δυτική Virginia και ο στρατηγός Banks θα επεδίωκε να καταλάβει την πόλη Mobile στην Alabama.

ΠΗΓΗ: Gary W. Gallagher, Stephen D. Engle, Robert K. Krick, Joseph T. Glatthaar, *The American Civil War: This Mighty Scourge of War*, Essential Histories, Osprey Publishing, N. Y., 2003, σελ.166

Οι δυνάμεις της Ένωσης στο ανατολικό θέατρο επιχειρήσεων προσπάθησαν να ελιχθούν μακριά από τον Lee και έδωσαν αρκετές μάχες στη διάρκεια αυτής της – γνωστής και ως “Grant’s Overland Campaign” – εκστρατείας. Η διεξαγωγή πολέμου φθοράς από τον Grant στο Wilderness, τη Spotsylvania και το Cold Harbor επέφεραν βαριές απώλειες στις τάξεις της Ένωσης αλλά ανάγκασαν τον Lee σε συνεχή υποχώρηση. Μια προσπάθεια του στρατηγού Butler για περικύκλωση του Lee από το Νότο απέτυχε με αποτέλεσμα να παγιδευτεί στο σημείο Bermuda Hundred. Ο Grant παρέμενε αμετακίνητος στη στρατηγική του και, παρά τις απώλειες – πάνω από 65,000 σε διάστημα επτά εβδομάδων – συνέχισε να πιέζει το στρατό του Lee πίσω προς το Richmond.

Ο Grant βρήκε τελικά στο πρόσωπο του Sheridan ένα στρατηγό αρκετά επιθετικό για να κυριαρχήσει στις εκστρατείες που διενεργήθηκαν στο ανατολικό θέατρο επιχειρήσεων κατά το 1864. Ο Sheridan επικράτησε σε μια σειρά από μάχες του στρατηγού Jubal Early, μεταξύ των οποίων ήταν και η αποφασιστική μάχη στο Cedar Creek. Εν συνεχεία επεδίωξε να καταστρέψει την αγροτική βάση της Κοιλάδας Shenandoah, μια στρατηγική εφάμιλλη αυτής που αργότερα εφήρμοσε ο Sherman στην πολιτεία της Georgia.

Εν τω μεταξύ, ο Sherman προήλασε από την Chattanooga προς την Atlanta επικρατώντας στην πορεία του των στρατηγών Johnston και Hood. Η πορεία του εξελίσσεται με ταχύ ρυθμό καθώς τα στρατεύματά του μετέφεραν μόνο τα απολύτως απαραίτητα εφόδια και συνέλλεγαν ό,τι άλλο είχαν ανάγκη μέσω λεηλασιών των περιοχών απ’ όπου διέρχοντο. Ο Hood εγκαταλείποντας την Atlanta προσπάθησε να απειλήσει τις γραμμές ανεφοδιασμού του Sherman και να εισβάλλει στο Tennessee. Ο στρατηγός της Ένωσης Schofield νίκησε τον Hood στη Μάχη του Franklin και ο στρατηγός Thomas επικράτησε του Hood στη Μάχη του Nashville καταστρέφοντας το μεγαλύτερο μέρος του στρατού του. Εν τω μεταξύ ο Sherman κατέλαβε την Atlanta την οποία και κατέστρεψε ολοσχερώς προτού ξεκινήσει με το στρατό του την “Πορεία του προς τη Θάλασσα” (“March to the Sea”). Φθάνοντας στο λιμάνι της Savannah στην πολιτεία της Georgia το Δεκέμβριο του 1864 προμηθεύτηκε εφόδια από τον εκεί αγκυροβολημένο στόλο της Ένωσης.

Εν συνεχεία κατευθύνθηκε βόρεια προς τις πολιτείες της South και North Carolina αφήνοντας απ’ όπου περνούσε κατεστραμμένες σιδηροδρομικές γραμμές και φυτείες και φλεγόμενα κτίρια. Καμία τοπική δύναμη πολιτοφυλακής δεν μπόρεσε να αντιμετωπίσει τις 60,000 του στρατού του και να εμποδίσει την προέλασή του που στόχο είχε να προσεγγίσει τις γραμμές της Virginia από το Νότο. Η κίνηση αυτή σήμανε την αρχή του τέλους για το στρατό του Lee αλλά και ολόκληρη τη

Συνομοσπονδία¹²³. Ταυτόχρονα, οι ευνοϊκές εξελίξεις στα πεδία των μαχών συνέβαλαν τα μέγιστα στην επικράτηση του Lincoln στις προεδρικές εκλογές του Νοεμβρίου όπου έλαβε το 55% της λαϊκής ψήφου. Έτσι ανανέωσε τη θητεία του στην Προεδρία σβήνοντας τις όποιες ελπίδες της Συνομοσπονδίας για επίτευξη θετικού πολιτικού διακανονισμού.

Εν τω μεταξύ, στο ανατολικό μέτωπο, ο Grant είχε προετοιμάσει για την Άνοιξη του 1865 τη διεξαγωγή μιας επιθετικής εκστρατείας που απώτατο στόχο είχε την τελική υποταγή του Lee. Χρησιμοποιώντας ως αιχμή του δόρατός του μια ισχυρή δύναμη ιππικού υπό τον Sheridan, κατόρθωσε να ελιχθεί και να πλευροκοπήσει εκ δεξιών τη γραμμή του Lee αναγκάζοντάς τον υπό την απειλή περικύκλωσης να εκκενώσει την πόλη του Petersburg αλλά και την πρωτεύουσα Richmond.

Οι εναπομείνουσες μονάδες της Συνομοσπονδίας διασκορπίστηκαν προς τα δυτικά και σύντομα έγινε σαφές στον Lee πως η συνέχιση του αγώνα εναντίον της Ένωσης ήταν πλέον τακτικά αλλά και επιχειρησιακά – τροφοδοσία και ανεφοδιασμός του στρατού – αδύνατη. Τελικά, στις 9 Απριλίου του 1865, η υποχώρηση του Lee εμποδίσθηκε κοντά στο Appomattox Court House όπου απεκόπη από τις δυνάμεις του Sheridan. Περικυκλωμένος πλέον από παντού και χωρίς δίοδο διαφυγής ο Lee παραδόθηκε μαζί με το στρατό του στον Grant. Σύντομα, στις 26 Απριλίου του 1865, και ο στρατηγός Johnston παραδόθηκε στον Sherman στο Durham της North Carolina. Στις 23 Ιουνίου του 1865, στο οχυρό Towson της Oklahoma, ο Watie υπέγραψε συμφωνία κατάπαυσης πυρός κι έγινε έτσι ο τελευταίος στρατηγός της Συνομοσπονδίας που παραδόθηκε.

¹²³ Ο.π.

Υ. ΓΕΝΙΚΑ ΠΕΡΙ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗΣ

Από θεωρητικής άποψης είθισται η στρατιωτική στρατηγική των εμπόλεμων μερών να εμπίπτει σε ένα ευρύτερο πλαίσιο στρατηγικής που καταρτίζεται με τέτοιο τρόπο ώστε οι δρώντες να κατορθώσουν να πραγματοποιήσουν τους επιδιωκόμενους πολιτικούς αντικειμενικούς τους σκοπούς. Επομένως, όπως προκύπτει και από τη γενική θεωρία περί στρατηγικής, ο εκάστοτε πολιτικός αντικειμενικός σκοπός ενός εμπόλεμου μέρους εξυπηρετείται εντός των πλαισίων της υψηλής στρατηγικής που αυτό καθορίζει προς επίτευξή του. Έτσι, λοιπόν, ως υψηλή στρατηγική ορίζεται “το σύνολο των μέσων που χρησιμοποιούν οι αντίπαλες πλευρές για την προώθηση των πολεμικών τους στόχων”¹²⁴.

Στο επίπεδο της υψηλής στρατηγικής ο εμπόλεμος κάνει χρήση όλων των διαθέσιμων μέσων του (στρατιωτικά, οικονομικά, διπλωματικά κ.α.) για την επίτευξη των πολιτικών αντικειμενικών σκοπών που έχει θέσει στα πλαίσια της σύγκρουσης. Έτσι, η υψηλή στρατηγική περιλαμβάνει πέντε διαστάσεις:¹²⁵ α) τη στρατιωτική στρατηγική, β) την οικονομία, γ) την εσωτερική νομιμοποίηση, δ) τη διεθνή νομιμοποίηση και τέλος, ε) τη διπλωματία.

Συνεπώς, η στρατιωτική στρατηγική αποτελεί μόνο έναν – αν και συνήθως το βασικότερο – από τους διαθέσιμους τρόπους επιβολής της θέλησης του κάθε αντιμαχομένου επί του αντιπάλου. Αφορά στον πόλεμο και ειδικότερα στην επίδραση που έχουν τα στρατιωτικά μέσα στην επίτευξη των πολιτικών αντικειμενικών σκοπών¹²⁶. Ορίζει το πού, το πότε και με τί δυνάμεις θα εκτελεστεί μια ενέργεια.

Η στρατιωτική στρατηγική είναι άρρηκτα συνδεδεμένη με την τακτική. Η τελευταία κάνει χρήση των στρατιωτικών μονάδων και καλείται να φέρει εις πέρας την καθορισμένη στρατηγική στο ίδιο το πεδίο των εχθροπραξιών¹²⁷. Ορίζει δηλαδή το πώς θα εφαρμοσθεί η στρατιωτική στρατηγική για την επίτευξη των σκοπών μίας συγκεκριμένης μάχης.

¹²⁴ Χαράλαμπος Παπασωτηρίου, *Βυζαντινή υψηλή στρατηγική: 6^{ος} - 11^{ος} αιώνας*, Εκδόσεις Ποιότητα, Αθήνα, 2000, σελ.18-21

¹²⁵ Ο.π.

¹²⁶ Κωνσταντίνος Κολιόπουλος, *Εγχειρίδιο Στρατηγικής Σκέψης*, Έκδοση Σχολής Πολέμου Αεροπορίας, 2008, σελ.28

¹²⁷ Ο.π.

VI. ΠΟΛΙΤΙΚΟΙ ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΙΚΟΙ ΣΚΟΠΟΙ ΤΩΝ ΕΜΠΟΛΕΜΩΝ

A) ΈΝΩΣΗ

Από την έναρξη του Εμφυλίου οι πολιτικοί αντικειμενικοί σκοποί της Ένωσης ήταν ολοκληρωτικοί¹²⁸. Ο αρχικός σχεδιασμός των πολιτικών αντικειμενικών σκοπών από τον Lincoln και την υπόλοιπη πολιτική ηγεσία του Βορρά υποστήριζε την ανάγκη διατήρησης της Ένωσης με κάθε κόστος, την οριστική διάλυση της προσφάτως ιδρυθείσας Συνομοσπονδίας και την επαναφορά των πολιτειών στους κόλπους της, την αποκατάσταση των ομοσπονδιακών νόμων επί των αποσχισθεισών πολιτειών και την προστασία “της ζωής και της περιουσίας όλων των αφοσιωμένων και πιστών στην Ένωση πολιτών”. Η πραγμάτωση των παραπάνω σκοπών ήταν σημαντικό να επιτευχθεί σε σύντομο χρονικό διάστημα.

Έτσι, σε πρώτη φάση, ο Lincoln επέλεξε να διατηρήσει ελευθερία δράσης αναφορικά με το μέλλον του κρίσιμου ζητήματος που συνιστούσε ο θεσμός της δουλείας. Μάλιστα, ως πολιτικό μέσο επιβεβαίωσης και διευκρίνισης των σκοπών του πολέμου για την Ένωση χρησιμοποιήθηκε το ψήφισμα “Crittenden” του Κογκρέσου (22 και 25 Ιουλίου 1861) σύμφωνα με το οποίο “σκοπός του πολέμου δεν είναι σε καμιά περίπτωση η κατάργηση της δουλείας αλλά η διατήρηση και αποκατάσταση της Ένωσης”¹²⁹.

Η επιλογή αυτή του Lincoln νομιμοποιούσε την πολιτική του τόσο στο εσωτερικό της Ένωσης – υπό το φόβο μιας ενδεχόμενης πολιτικής διαίρεσης του Βορρά – και της Συνομοσπονδίας – όπου το διακύβευμα επαναφοράς στην Ένωση θα ήταν μικρότερο – όσο κυρίως στις δουλοκτητικές πολιτείες που γεωγραφικά βρίσκονταν στα σύνορα με το Νότο και οι οποίες είχαν παραμείνει πιστές στην Ένωση. Μια απόφαση υπέρ της κατάργησης της δουλείας και η ενσωμάτωση αυτής στους αναγνωρισμένους πολιτικούς αντικειμενικούς σκοπούς της Ένωσης θα αποξένωνε επικίνδυνα τις εν λόγω πολιτείες ενώ επιπρόσθετα θα συσπείρωνε το λαό των ήδη αποσχισθεισών πολιτειών. Επιπλέον ο Lincoln επεδίωκε να δημιουργήσει εκ των προτέρων τις καλύτερες δυνατές συνθήκες για τη μετεμφυλιακή περίοδο της ανασυγκρότησης. Συνεπώς, ο Lincoln φαινόταν διατεθειμένος να ανεχθεί στην παρούσα φάση τη διατήρηση του θεσμού της δουλείας¹³⁰.

¹²⁸ Howard M. Hensel, *The Sword of the Union: Federal Objectives and Strategies During the American Civil War*, Military History Series 87-1, Air Command and Staff College, Montgomery, Alabama, 1989, σελ.2

¹²⁹ Ο.π., σελ.3-4

¹³⁰ Ο.π.

Ωστόσο, περί το φθινόπωρο του 1862, ευρισκόμενος κάτω από μεγάλη πολιτική πίεση που ασκούσε η ακραία τίτέρυγα του Ρεπουμπλικανικού Κόμματος ο Lincoln και η κυβέρνησή του έστω και διστακτικά και με μεγάλες επιφυλάξεις προχώρησαν σε διεύρυνση των πολιτικών αντικειμενικών σκοπών της Ένωσης αναφορικά με τον Εμφύλιο. Η διεύρυνση αυτή, μολονότι δεν άλλαξε την ολοκληρωτική φύση του πολέμου, εντούτοις τον μετέτρεψε σε σύγκρουση και για κοινωνικο-οικονομικούς σκοπούς πέραν των υφιστάμενων αναγνωρισμένων πολιτικών. Σύμφωνα και με τον Lincoln, η χειραφέτηση των δούλων συνιστούσε στη μέχρι τότε αδιέξοδη φάση του πολέμου εκτός από πολιτική και στρατιωτική, ηθική και διεθνή αναγκαιότητα.

Η πολιτική αξιοποίηση της νίκης των δυνάμεων της Ένωσης στη Μάχη του Antietam είχε ως αποτέλεσμα να ανακοινωθεί από τον Lincoln στις 22 Σεπτεμβρίου η “Διακήρυξη της Χειραφέτησης” (“Emancipation Proclamation”) και αυτή με τη σειρά της να χρησιμοποιηθεί τόσο ως μέσο διεθνούς νομιμοποίησης των σκοπών της Ένωσης – νομιμοποίηση που αφορούσε τις μεγάλες ευρωπαϊκές δυνάμεις που είχαν καταργήσει τη δουλεία και δε θα είχαν πια κανένα έρεισμα για επέμβαση υπέρ της Συνομοσπονδίας και για αναγνώριση της ανεξαρτησίας της – όσο ταυτόχρονα και απονομιμοποίησης των πολιτικών αντικειμενικών σκοπών του αντιπάλου¹³¹. Η Διακήρυξη της Χειραφέτησης απετέλεσε επιπρόσθετα κατά μία έννοια ένα μέσο άσκησης ψυχολογικής πίεσης στο Νότο και εξαχρείωσης του ηθικού του καθώς αξιοποιήθηκε και σε στρατηγικό επίπεδο – ως μέρος της γενικότερης στρατηγικής εξουθένωσης που ακολουθούσε η Ένωση – αποστερώντας τη Συνομοσπονδία από πολύτιμο ανθρώπινο εργατικό δυναμικό και ταυτόχρονα προσθέτοντας πολύτιμο δυναμικό στις τάξεις τόσο του στρατού της Ένωσης όσο και σε αυτές της επιχειρησιακής υποστήριξής του.

Η Διακήρυξη της Χειραφέτησης κατέδειξε ότι όσο περισσότερο διαρκούσε ο πόλεμος τόσο πιθανότερο ήταν να κλιμακωθούν οι επίσημα διακηρυγμένοι πολιτικοί αντικειμενικοί σκοποί και να λάβουν τη μορφή μιας μεγάλης κοινωνικο-οικονομικής και πολιτικής επανάστασης σε ολόκληρο το βόρειο ημισφαίριο της αμερικανικής ηπείρου¹³². Επίσης, η παράταση του πολέμου συνέβαλλε στην ολοένα και πιο βάνουση χρήση βίας καθιστώντας τη μετεμφυλιακή συμφιλίωση των δύο κοινωνιών πολύ δύσκολη να επιτευχθεί.

Ένας πολύ καθοριστικός παράγοντας στους σχεδιασμούς του Lincoln αναφορικά με τους πολιτικούς σκοπούς που επιδιώκοντο ήταν η ανάγκη διατήρησης της αφοσίωσης του λαού στην πολιτική που ακολουθείτο και η ανοχή του αναφορικά με

¹³¹ Ο.π., σελ.4-5 και Herman Hattaway & Archer Jones, *How the North Won: A Military History of the Civil War*, University of Illinois Press, Illinois, 1991, σελ. 686

¹³² Howard M. Hensel, ο.π., σελ. 4-5

τις θυσίες που ήσαν απαραίτητες για την επίτευξή τους¹³³. Δηλαδή μια ολοκληρωτική νίκη της Ένωσης προϋπέθετε τη δέσμευση όλου του Βορρά για συνέχιση του αγώνα. Η διατήρηση της υποστήριξης του λαού προς τη συνέχιση του πολέμου απαιτούσε βέβαια και την επίτευξη ορισμένης απτής προόδου στα πλαίσια αυτής της πολιτικής. Μάλιστα, ένα από τα πολιτικά μέσα που χρησιμοποιήθηκαν για την αναπτέρωση του ηθικού του λαού και την εσωτερική νομιμοποίηση της κυβέρνησης και των ενεργειών της υπήρξε και η πολιτική αξιοποίηση της νίκης των δυνάμεων της Ένωσης στη Μάχη του Gettysburg η οποία προσέφερε το απαραίτητο έρεισμα στον Lincoln για τον περίφημο "Λόγο του Gettysburg" στις 19 Νοεμβρίου του 1863.

Το 1864, έτος προεδρικών εκλογών, και ενώ ο Εμφύλιος συνεχιζόταν υπήρχε διάχυτη πεποίθηση πως μόνο η εκλογική ήττα του Lincoln θα δύνατο να φέρει τον πόλεμο σε ένα τέλος. Ο Lincoln, κατανοώντας την κρισιμότητα της κατάστασης και θέλοντας να διατηρήσει την υποστήριξη του λαού, αξιοποίησε ένα ακόμη μέσο που του προσέφερε η στρατιωτική στρατηγική στα πεδία των μαχών. Έτσι, η κατάληψη της ζωτικής Atlanta και η έναρξη της "Πορείας προς τη Θάλασσα" από το στρατηγό Sherman καθώς και η συνεχής οπισθοχώρηση του Lee προς το Richmond υπό την πίεση του στρατηγού Grant απέτελεσαν τις επιτυχίες που είχε ανάγκη προκειμένου να νομιμοποιήσει την πολιτική του ως αποτελεσματική και να επανεκλεγεί ώστε να συνεχίσει τον πόλεμο μέχρι την τελική επικράτηση της Ένωσης.

Η αρχική πεποίθηση του Lincoln αλλά και του μεγαλύτερου τμήματος των πολιτικών κύκλων του Βορρά αναφορικά με την απόσχιση των πολιτειών ήταν πως στις πολιτείες αυτές επικρατήσει τα ακραία πολιτικά στοιχεία που επηρέασαν συναισθηματικά το λαό του Νότου σχετικά με την πρόσφατη εκλογική νίκη του Lincoln και την απειλή κατάργησης του θεσμού της δουλείας. Έτσι θεωρούσαν πως εφόσον οι πολιτικοί οπαδοί της Ένωσης κατόρθωναν να ανακαταλάβουν την εξουσία στις αποσχισθείσες πολιτείες η κρίση θα δύνατο να τερματισθεί σύντομα και αναίμακτα¹³⁴. Όπως όμως φάνηκε με την πάροδο του χρόνου, απ' τη μια πλευρά είχαν υπερεκτιμήσει την πολιτική ισχύ των οπαδών τους στις πολιτείες αυτές και απ' την άλλη είχαν ταυτόχρονα υποτιμήσει τη σοβαρότητα της κρίσης.

¹³³ Ο.π., σελ.269

¹³⁴ Ο.π.

B) ΣΥΝΟΜΟΣΠΟΝΔΙΑ

Οι πολιτικοί αντικειμενικοί σκοποί της Συνομοσπονδίας ήσαν κατά μία έννοια πιο περιορισμένοι από αυτούς της Ένωσης παρά το γεγονός ότι και αυτοί έτειναν να γίνουν ολοκληρωτικοί. Έτσι απ' τη μια πλευρά η ύπαρξη και παρουσία της Ένωσης χωρίς οι αποσχισθείσες πολιτείες να μετέχουν σε αυτή δε συνιστούσε απειλή για τα συμφέροντά της. Ωστόσο, ο πολιτικός σκοπός της αναγνώρισης της ανεξαρτησίας της ήταν ολοκληρωτικός και θα επιδιώκετο με κάθε κόστος.

Όσον αφορά στους πολιτικούς σχεδιασμούς της Συνομοσπονδίας, η επιδίωξη της ανεξαρτησίας ήταν λιγότερο περίπλοκη και απαιτητική από τους αντίστοιχους σχεδιασμούς της Ένωσης. Αρκούσε μόνο η Συνομοσπονδία να κατορθώσει να αντισταθεί στην πίεση του Βορρά προκειμένου ο τελευταίος να εγκαταλείψει την προσπάθεια και να συναινέσει στην ανεξαρτησία της¹³⁵.

Έτσι, η Συνομοσπονδία διέθετε δύο βασικούς τρόπους μέσω των οποίων θα μπορούσε να πραγματοποιήσει τον πολιτικό σκοπό της ανεξαρτησίας. Οι τρόποι αυτοί ουσιαστικά συνιστούσαν τη "θεωρία νίκης"¹³⁶ που περιελάμβανε στους σχεδιασμούς της η ηγεσία της Συνομοσπονδίας. Ο πρώτος αφορούσε καταρχήν στην αναγνώριση της ανεξαρτησίας της από τις μεγάλες ευρωπαϊκές δυνάμεις και τη βούληση των τελευταίων για επέμβαση υπέρ της. Κάτι τέτοιο προϋπέθετε την επίτευξη μεγάλων νικών στα πεδία των μαχών που θα αποτελούσαν ισχυρό έρεισμα προς τις ευρωπαϊκές δυνάμεις για υποστήριξη των σκοπών της Συνομοσπονδίας. Ωστόσο, η ήττα στη Μάχη του Antietam και η συνεπαγόμενη ανακοίνωση της "Διακήρυξης της Χειραφέτησης" από τον Lincoln απονομιμοποίησε διεθνώς τη Συνομοσπονδία και νομιμοποίησε τους σκοπούς της Ένωσης σβήνοντας τις όποιες ελπίδες για εξωτερική αναγνώριση και επέμβαση.

Ο δεύτερος τρόπος επίτευξης της ανεξαρτησίας προϋπέθετε την αύξηση του κόστους του πολέμου για την Ένωση σε τέτοιο βαθμό που τα οφέλη της νίκης να είναι μικρότερα από τις θυσίες που απαιτούνται προκειμένου να επιτευχθεί. Ως εκ τούτου, η Ένωση θα αναγκάζετο να εγκαταλείψει την προσπάθεια και να συναινέσει στην ανεξαρτησία της Συνομοσπονδίας. Αυτό θα μπορούσε να επιτευχθεί μέσω της παράτασης του πολέμου, κάτι που θα είχε αρνητικές επιπτώσεις στο ηθικό του λαού του Βορρά καθώς επίσης και με την στρατιωτική επίθεση στα ίδια τα εδάφη της Ένωσης – όπως έπραξε ο Lee στις εκστρατείες του στο Antietam και στο Gettysburg – η οποία θα απονομιμοποιούσε περαιτέρω τον Lincoln και την πολιτική του στο

¹³⁵ Ο.π., σελ.5

¹³⁶ Κωνσταντίνος Κολιόπουλος, *Εγχειρίδιο Στρατηγικής Σκέψης*, Έκδοση Σχολής Πολέμου Αεροπορίας, 2008, σελ. 100

εσωτερικό της Ένωσης και θα είχε ως συνέπεια την παύση της υποστήριξης προς το πρόσωπό του και την επακόλουθη εκλογική του ήττα στις προεδρικές εκλογές του 1864. Κατ' αυτόν τον τρόπο θα δύνάτο η Συνομοσπονδία να έρθει σε έναν πιο ευνοϊκό γι' αυτήν συμβιβασμό με το Δημοκρατικό Κόμμα που σε εκείνη τη φάση είχε δεσμευθεί για τον τερματισμό του πολέμου και διαβουλεύσεις ειρήνης.

VII. ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΗ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ ΚΑΙ ΤΑΚΤΙΚΕΣ ΕΦΑΡΜΟΓΕΣ

A) Ένωση

Με το ξεκίνημα του Εμφυλίου, ο Αρχιστράτηγος των Δυνάμεων της Ένωσης Winfield Scott πρότεινε την εφαρμογή μιας στρατιωτικής στρατηγικής περιορισμένων σκοπών για την επίτευξη του πολιτικού στόχου της επαναφοράς των αποσχισθεισών πολιτειών στην Ένωση. Ο Scott στήριξε την προτεινόμενη στρατηγική του στην υπόθεση ότι σε αρκετές από τις πολιτείες της Συνομοσπονδίας υπήρχαν ακόμα ισχυρές πολιτικές ομάδες που ήσαν υπέρ της Ένωσης οι οποίες υπό ευνοϊκές συνθήκες θα μπορούσαν να εκτοπίσουν τις αντίστοιχες ομάδες που ήσαν υπέρ της απόσχισης και να ξεκινήσουν τις διαδικασίες για επαναφορά στην Ένωση¹³⁷. Η στρατηγική αυτή που έγινε γνωστή με την κωδική ονομασία “Σχέδιο Ανακόντα” συνιστούσε μέρος της γενικότερης στρατηγικής εξουθένωσης – κατά το Γερμανό θεωρητικό Hans Delbrück – που επρόκειτο να ακολουθήσει η Ένωση σε επίπεδο υψηλής στρατηγικής καθ’ όλη τη διάρκεια του πολέμου καθώς η έμφαση δε δινόταν μόνο στα στρατιωτικά μέσα αλλά και στον οικονομικό παράγοντα¹³⁸. Έτσι, το “Σχέδιο Ανακόντα” ουσιαστικά βασιζόταν στη στενή σχέση της επίθεσης με ταυτόχρονη άσκηση οικονομικής πίεσης και προέβλεπε τον πλήρη ναυτικό αποκλεισμό κυρίως των λιμένων αλλά και της υπόλοιπης ακτογραμμής της Συνομοσπονδίας. Εν συνεχεία δύο ισχυρές στρατιές θα κινούντο η πρώτη νότια προς κατάληψη του ζωτικού για το Νότο ποταμού Mississippi ώστε να αποκοπεί το δυτικό κομμάτι της Συνομοσπονδίας από το ανατολικό και η δεύτερη προς την αντίπαλη πρωτεύουσα, το Richmond, για να αντιμετωπίσει την κύρια δύναμη του εχθρού που συνιστούσε ο στρατός της Virginia. Το σχέδιο του Scott είχε ως περιορισμένο στόχο τον οικονομικό στραγγαλισμό του Νότου μέσω της αποκοπής του από το διεθνές εμπόριο και την αποστέρησή του από τις ευρωπαϊκές πηγές εφοδίων ενώ ταυτόχρονα η απώλεια του ελέγχου του Mississippi θα δυσχέρανε εξαιρετικά τη διεξαγωγή και του εσωτερικού εμπορίου στα εδάφη του. Έτσι, σύμφωνα με τον Scott και όσους υποστήριζαν το εν λόγω σχέδιο, ο Εμφύλιος θα μπορούσε να λήξει σχετικά αναίμακτα και οι συνθήκες για την ανασυγκρότηση του έθνους να καταστούν πιο ευνοϊκές¹³⁹.

¹³⁷ Howard M. Hensel, *The Sword of the Union: Federal Objectives and Strategies During the American Civil War*, Military History Series 87-1, Air Command and Staff College, Montgomery, Alabama, 1989, σελ.7 και 277

¹³⁸ Κωνσταντίνος Κολιόπουλος, *Εγχειρίδιο Στρατηγικής Σκέψης*, Έκδοση Σχολής Πολέμου Αεροπορίας, 2008, σελ.17

¹³⁹ Archer Jones, *Civil War Command and Strategy: The Process of Victory and Defeat*, Free Press, New York, 1992, σελ.23

Ωστόσο, η αρνητική κριτική που ασκήθηκε στο “Σχέδιο Ανακόντα” υπήρξε σφοδρή. Αυτή είχε να κάνει κυρίως με το μακρύ χρονικό διάστημα που ήταν απαραίτητο για την πλήρη εφαρμογή του και με το μεγάλο οικονομικό κόστος που προϋπέθετε¹⁴⁰. Έτσι, ο λαός στο εσωτερικό της Ένωσης υπερεκτιμώντας τις δυνατότητες της κυβέρνησης και της στρατιωτικής δύναμής της και ταυτόχρονα υποτιμώντας αυτές του Νότου άρχισε να πιέζει ανυπόμονα για την εφαρμογή μιας επιθετικής στρατηγικής εναντίον της πρωτεύουσας της Συνομοσπονδίας, το Richmond¹⁴¹. Φυσική απόρροια αυτής της πίεσης προς την κυβέρνηση ήταν το “Σχέδιο Ανακόντα” να εφαρμοσθεί μόνο ως προς την παράμετρο της επιβολής του ναυτικού αποκλεισμού του Νότου.

Η απόφαση του Lincoln και του κυβερνητικού του επιτελείου για εγκατάλειψη του παραπάνω σχεδίου οδήγησε στην υιοθέτηση και εφαρμογή μιας στρατηγικής άμεσης προσέγγισης. Η προσέγγιση αυτή εξελάμβανε – σύμφωνα και με τη θεωρία του Clausewitz - την πρωτεύουσα της Συνομοσπονδίας ως το κέντρο βάρους, το ισχυρότερο σημείο της αντίπαλης πολεμικής προσπάθειας¹⁴² για μια σειρά από λόγους: καταρχήν λόγω του ισχυρού στρατού που την προστάτευε, δευτερευόντως λόγω της μεγάλης βιομηχανικής της βάσης αλλά και της επίπτωσης που θα είχε η ενδεχόμενη κατάληψή της στο ηθικό του λαού ολόκληρης της Συνομοσπονδίας. Απώτερος στόχος ήταν, όπως και στο “Σχέδιο Ανακόντα”, η απονομιμοποίηση των αποσχιστικών πολιτικών στοιχείων και η ενίσχυση των αντίστοιχων που επιθυμούσαν την επαναφορά στην Ένωση. Μάλιστα, προς αυτό το σκοπό, την κατάληψη του Richmond θα ακολουθούσαν δευτερεύουσες επιχειρήσεις εναντίον συγκεκριμένων τοποθεσιών που είχαν επιλεγεί με στρατηγικά κριτήρια. Επίσης, η πυγμή που θα καταδείκνυε η ανάληψη άμεσης επιθετικής δράσης εναντίον του Richmond θα αποθάρρυνε, σύμφωνα με τις πεποιθήσεις της πολιτικής ηγεσίας της Ένωσης, τις όποιες ευρωπαϊκές ιδέες για επέμβαση υπέρ της Συνομοσπονδίας. Με βάση αυτό το σκεπτικό διεξήχθησαν οι πρώτες μάχες όπως αυτή στο Manassas όπου επικράτησαν οι δυνάμεις της Συνομοσπονδίας εφαρμόζοντας δύο από τις βασικές αρχές του Antoine-Henri de Jomini. Αυτές ήσαν αφενός η χρήση εσωτερικών γραμμών επιχειρήσεων, ήτοι η κατοχή μιας ενδιάμεσης θέσης μεταξύ των εχθρικών δυνάμεων, καθώς και η ταχύτατη συγκέντρωση των φίλιων δυνάμεων αποκτώντας πλεονέκτημα έναντι των διαιρεμένων εχθρικών¹⁴³. Στα πλαίσια του στόχου της κατάληψης του Richmond διεξήχθη και η περίφημη εκστρατεία του στρατηγού

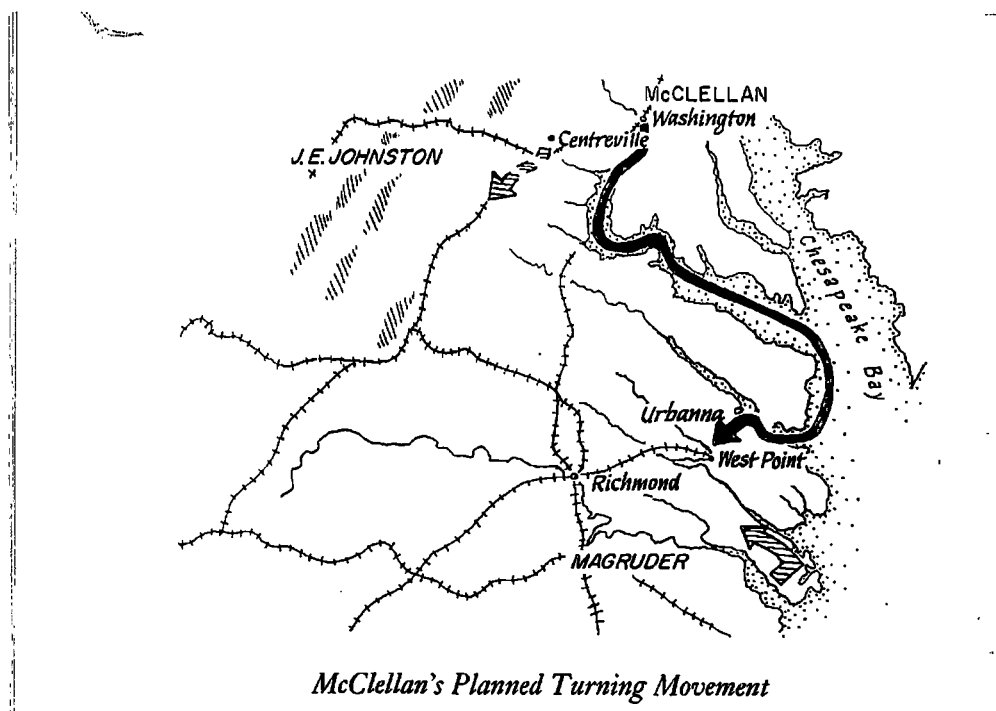
¹⁴⁰ Howard M. Hensel, ο.π., σελ.8

¹⁴¹ Μάλιστα, το κοινό αίσθημα του λαού εκφραζόταν με το σύνθημα: “On to Richmond!”

¹⁴² Κωνσταντίνος Κολιόπουλος, ο.π., σελ.9

¹⁴³ Ο.π., σελ.93-94

McClellan στη Χερσόνησο. Ακολουθώντας σε επιχειρησιακό επίπεδο στρατηγική έμμεσης προσέγγισης¹⁴⁴, δηλαδή τη γραμμή ήσσονος αντιστάσεως – σύμφωνα και με το θεωρητικό Liddell Hart – ο McClellan αποφάσισε τη θαλάσσια μεταφορά των στρατευμάτων του και την απ' ευθείας απόβαση στο πίσω μέρος του Richmond ανάμεσα στους ποταμούς York και James. Έτσι απέφυγε τις ισχυρές επίγειες δυνάμεις στην Κοιλάδα Shenandoah που έφραζαν το δρόμο προς την πρωτεύουσα.

ΠΗΓΗ: Herman Hattaway & Archer Jones, *How the North Won: A Military History of the Civil War*, University of Illinois Press, Illinois, 1991, σελ. 88

Η απόσπαση όμως ενός σημαντικού τμήματος των στρατευμάτων του για την προστασία της Washington και η προσωπική διστακτικότητα του McClellan είχαν ως αποτέλεσμα τις αποτυχημένες συμπλοκές με το στρατό του Lee στα πλαίσια των “Μαχών των Επτά Ημερών” και την τελική αποτυχία της εκστρατείας. Παράλληλα, λόγω του γεγονότος ότι οι δυνάμεις της Ένωσης ήσαν πλέον διαιρεμένες, ο Lee αξιοποιώντας τις εσωτερικές γραμμές που κατείχε πρόλαβε να συγκεντρώσει τις δυνάμεις του εναντίον του στρατηγού Pore προτού επιστρέψει ο Στρατός του Potomac από τη Χερσόνησο προς υποστήριξή του και επικράτησε στη 2^η Μάχη του Manassas σκορπίζοντας ευφορία στο Νότο και μεγάλη απογοήτευση στο Βορρά.

Η απογοήτευση αυτή μετετράπη και σε ανησυχία όταν ο Lee αποφάσισε να εισβάλλει για πρώτη φορά στα εδάφη της Ένωσης απειλώντας μακροπρόθεσμα την Washington και φέρνοντας την πολιτική και στρατιωτική ηγεσία του Βορρά σε πολύ

¹⁴⁴ Ο.π., σελ.9 και σελ.156-157

δύσκολη θέση. Η, κατά μία έννοια, νίκη του McClellan στη Μάχη του Antietam και η υποχώρηση του Lee στα εδάφη της Συνομοσπονδίας επέφεραν προς στιγμήν ηρεμία στις τάξεις της Ένωσης. Παρά ταύτα είχε καταδειχθεί στους κύκλους της πολιτικής και στρατιωτικής ηγεσίας του Βορρά πως οι προσδοκώμενες επιτυχίες στα πεδία των μαχών δεν είχαν κατορθώσει να υλοποιηθούν. Συνεπώς, στα τέλη του 1862, έγινε κατανοητό πως η γενικότερη στρατηγική της Ένωσης έπρεπε να τροποποιηθεί¹⁴⁵.

Σύντομα, αν και με κάποια διστακτικότητα, εγκαταλείφθηκε η πεποίθηση πως στο εσωτερικό της Συνομοσπονδίας ενυπήρχαν ακόμα ισχυρές πολιτικές δυνάμεις υπέρ της Ένωσης και κυριάρχησε η άποψη πως προκειμένου να υποταχθεί ο Νότος ήταν απαραίτητη η γενικότερη κατάληψη των εδαφών του¹⁴⁶. Η νέα στρατηγική απέβλεπε στη σταδιακή αποστέρηση της Συνομοσπονδίας από εδάφη και ζωτικούς πόρους έτσι που μελλοντικά αυτή να μη δύναται να συντηρήσει τα στρατεύματά της ως συγκεντρωμένες αποτελεσματικές οντότητες και να μην μπορεί να διεξάγει πόλεμο. Στην εφαρμογή της στρατηγικής αυτής, γεγονός σπουδαίας σημασίας απεδείχθη η ανακοίνωση της “Διακήρυξης της Χειραφέτησης” από τον Lincoln η οποία από τη στιγμή που ετέθη σε ισχύ (Ιανουάριος 1863) συνεισέφερε επιπλέον ανθρώπινο δυναμικό στην Ένωση το οποίο ταυτόχρονα αποστερήθηκε η Συνομοσπονδία. Έτσι, για πρώτη φορά από την έναρξη του Εμφυλίου η στρατιωτική στρατηγική της Ένωσης εγκατέλειψε την επιδίωξη περιορισμένων σκοπών και έλαβε χαρακτήρα ολοκληρωτικό ταυτιζόμενη με τη φύση των πολιτικών αντικειμενικών σκοπών της.

Αν και οι μάχες που ακολούθησαν στο ανατολικό θέατρο των επιχειρήσεων όπως αυτές στο Fredericksburg και το Chancellorsville δεν είχαν ευτυχή έκβαση για την πλευρά της Ένωσης, στο δυτικό μέτωπο του πολέμου η κατάσταση ήταν πιο ευνοϊκή. Η κατάληψη κομβικών σημείων επί του Μισισιπή όπως το Memphis και κυρίως η Νέα Ορλεάνη έφερε σχεδόν όλο τον Μισισιπή – εκτός της αρτηρίας που βρισκόταν στο ισχυρό Vicksburg – υπό τον έλεγχό της.

Η εφαρμογή όμως της νέας στρατηγικής για κατάληψη και κατοχή των εδαφών της Συνομοσπονδίας συνάντησε στην περίπτωση του δυτικού μετώπου αρκετά εμπόδια καθώς οι στρατοί της Ένωσης είχαν να καλύψουν μεγάλες αποστάσεις μέσα στις αχανείς εκτάσεις του Νότου εξαρτώμενοι σχεδόν αποκλειστικά από τις γραμμές επικοινωνίας και ανεφοδιασμού τους. Επιπρόσθετα, σύντομα τα στρατεύματα της Συνομοσπονδίας κατανόησαν την αδυναμία αυτή των αντιπάλων τους και υιοθέτησαν μια στρατηγική που προσidiaζε σε ανταρτοπόλεμο επιφέροντας πλήγματα στις γραμμές ανεφοδιασμού των δυνάμεων του Βορρά. Οι εξελίξεις αυτές είχαν ως αποτέλεσμα οι στρατοί της Ένωσης να βρεθούν στο εξής αδιέξοδο: είτε θα έπρεπε

¹⁴⁵ Howard M. Hensel, ο.π., σελ.280

¹⁴⁶ Ο.π., σελ.281

να αφήσουν απροστάτευτες τις γραμμές τους στα εδάφη από όπου περνούσαν είτε θα αναγκάζονταν να αποδεσμεύουν δυνάμεις για τη φύλαξή τους όντας έτσι αριθμητικά αποδυναμωμένοι για τη συνέχιση των εκστρατειών τους¹⁴⁷.

Οι συνεχόμενες νίκες του Lee στο ανατολικό μέτωπο ενθάρρυναν τον τελευταίο να επιχειρήσει για δεύτερη φορά μια εισβολή στα εδάφη της Ένωσης μεταφέροντας έτσι ξανά το βάρος της πίεσης της ανήσυχης και αγανακτισμένης κοινής γνώμης του Βορρά στις πλάτες της πολιτικής του ηγεσίας. Ωστόσο, η επιθετική του στρατηγική σε επιχειρησιακό επίπεδο και η αντίστοιχη τακτική του στην κρίσιμη Μάχη του Gettysburg κατέδειξαν τα όρια των δυνατοτήτων της Συνομοσπονδίας. Η ήττα του από το στρατηγό Meade σε συνδυασμό με τις τεράστιες απώλειες που υπέστη τον ανάγκασαν για δεύτερη φορά – είχε προηγηθεί η εκστρατεία και ήττα στο Antietam – σε υποχώρηση στη Virginia και τα εδάφη της Συνομοσπονδίας.

Την ίδια χρονική περίοδο κατελήφθη από το στρατηγό Grant η πόλη του Vicksburg και μαζί με αυτή το τελευταίο τμήμα που απέμενε για τον ολοκληρωτικό έλεγχο του Μισισιπή. Το Vicksburg¹⁴⁸ αναγκάστηκε να παραδοθεί μετά από σκληρή πολιορκία και αφού πρώτα ο Grant είχε ανεπιτυχώς επιχειρήσει να το καταλάβει με μετωπικές επιθέσεις εναντίον της γραμμής άμυνάς του. Κατανοώντας πως κάτι τέτοιο ήταν αδύνατο, αποφάσισε να αξιοποιήσει τις εσωτερικές γραμμές του και απέκοψε την πόλη από τα γύρω οχυρά και τις γραμμές ανεφοδιασμού της. Ο αντίκτυπος της κατάληψης του Vicksburg ήταν μεγάλος όχι μόνο λόγω της γεωγραφικής του θέσης αλλά κυρίως λόγω του μεγάλου όγκου των δυνάμεων της Συνομοσπονδίας που αναγκάστηκαν να παραδοθούν.

Παρά τις πολύ σημαντικές νίκες της Ένωσης στο Gettysburg και το Vicksburg η στρατιωτική στρατηγική που εφαρμόζετο δεν είχε φέρει τα επιθυμητά αποτελέσματα και σε καμία περίπτωση δεν είχε υποτάξει το Νότο. Φθάνοντας στα τέλη του 1863 αυτό που είχε καταδειχθεί ήταν αφενός πως, μετά και τη δεύτερη αποτυχημένη απόπειρα του Lee για απειλή της Washington μέσα από τα ίδια τα εδάφη του Βορρά, η πρωτεύουσα της Ένωσης δεν κινδύνευε ουσιαστικά με κατάληψη ή καταστροφή. Αφετέρου όμως κάτι τέτοιο δε σήμαινε αυτόματα και την ήττα της Συνομοσπονδίας καθώς αυτή θα δύναιτο να συνεχίσει να αμύνεται μέχρι ο λαός του Βορρά και το κόστος του πολέμου να ωθήσουν την κυβέρνηση να εγκαταλείψει την προσπάθεια¹⁴⁹. Σε αυτό συνέβαλλε και το ακατόρθωτο της προσπάθειας, ιδιαίτερα στο δυτικό μέτωπο, για ολοκληρωτική κατοχή των εδαφών της Συνομοσπονδίας.

¹⁴⁷ Archer Jones, ο.π., σελ.144-145. Επίσης J. F.C. Fuller, *Grant and Lee: A Study in Personality and Generalship*, Indiana University Press, Bloomington, 1982, σελ.51

¹⁴⁸ Βλ. παράρτημα σελ.151

¹⁴⁹ Howard M. Hensel, ο.π., σελ.281

Όταν το Μάρτιο του 1864 ο Lincoln τοποθέτησε στην Αρχιστρατηγία των Δυνάμεων της Ένωσης τον Ulysses Grant γνώριζε εκ των προτέρων την πρόθεση του τελευταίου για επανεξέταση και αναδιαμόρφωση της συνολικής στρατιωτικής στρατηγικής της Ένωσης. Έτσι σύντομα ο Grant προώθησε μια στρατηγική η οποία ως βασικό της στόχο είχε την καταστροφή των ενόπλων δυνάμεων του εχθρού και ειδικότερα του στρατού του Lee. Βασικές παράμετροι της ανανεωμένης στρατηγικής ήταν απ' τη μια πλευρά η διατήρηση των περιοχών που είχαν ήδη περιέλθει υπό τον έλεγχο της Ένωσης και η μη μόνιμη κατοχή όσων επρόκειτο να κατακτηθούν μελλοντικά¹⁵⁰ και απ' την άλλη η αποστέρηση του αντιπάλου από τις απαραίτητες πηγές για διεξαγωγή πολέμου και η αξιοποίησή τους προς ίδιον όφελος. Επίσης, καίριας σημασίας ήταν η επιδίωξη αποδιοργάνωσης της επιχειρησιακής δομής της Συνομοσπονδίας που στήριζε τη δυνατότητά της για διεξαγωγή πολέμου.

Έτσι, ακόμα και αν δεν δύνατο να επιτευχθεί η ολοκληρωτική καταστροφή του εχθρικού στρατού, οι επιθέσεις της Ένωσης στην καρδιά της Συνομοσπονδίας θα εξουδετέρωναν τη δυνατότητα της κυβέρνησης του Νότου να παράσχει στους στρατούς της τα απαραίτητα εφόδια για τη συνέχιση του πολέμου¹⁵¹.

Στα πλαίσια αυτά ο Grant υιοθέτησε στο ανατολικό μέτωπο μια στρατηγική φθοράς στα πεδία των μαχών όπου πρωταρχικός στόχος ήταν ο εξαναγκασμός του εχθρού σε υποχώρηση λόγω μεγάλων απωλειών ανεξάρτητα από τον αντίστοιχο αριθμό που θα υφίσταντο τα φίλια στρατεύματα. Περιπτώσεις τέτοιων μαχών που έλαβαν το χαρακτήρα στατικού πολέμου χαρακωμάτων ήταν αυτές στο Wilderness, στο Spotsylvania Court House και στο Cold Harbor. Παρά τις ιδιαίτερα υψηλές απώλειες που προκλήθηκαν από αυτή τη στρατηγική, η εφαρμογή της θεωρήθηκε αποτελεσματική καθώς αφενός ο Lee οπισθοχωρούσε συνεχώς προς το Richmond και αφετέρου ο αριθμός των απωλειών κάθε παράταξης ευνοούσε αναλογικά την Ένωση που δύνατο πιο εύκολα να αναπληρώσει το ανθρώπινο δυναμικό της.

Ταυτόχρονα, στο δυτικό μέτωπο, ο στρατηγός William Sherman εφήρμοσε τη στρατηγική του Grant περί αποστέρησης του εχθρού από τις ζωτικές πηγές ανεφοδιασμού του προσθέτοντας όμως σε αυτή ένα επιπλέον στοιχείο: την άσκηση ψυχολογικής και ως ένα βαθμό φυσικής βίας εναντίον του άμαχου πληθυσμού της Συνομοσπονδίας καθώς θεωρούσε πως δεν αντιμετώπιζε μόνο εχθρικούς στρατούς αλλά και εχθρικούς λαούς¹⁵². Η στρατηγική αυτή, σύμφωνα με τον Sherman, θα κατέβαλε οριστικά τη θέληση του λαού για υποστήριξη του αγώνα για ανεξαρτησία.

¹⁵⁰ Ο.π., σελ.282

¹⁵¹ Ο.π.

¹⁵² Η στρατηγική αυτή συνάδει και με ένα από τα μοντέλα έμμεσης προσέγγισης που αναλύει ο Liddell Hart στη θεωρία του, βλ. Κωνσταντίνος Κολιόπουλος, ο.π., σελ.157-158

Σε επιχειρησιακό επίπεδο ο Sherman κατανόησε πως για τη διεξαγωγή των εκστρατειών του αρχικά προς την Atlanta και εν συνεχεία μέσα από τη Georgia προς τη Savannah και τις South και North Carolina θα έπρεπε να βρει απάντηση στο πρόβλημα που συνιστούσαν οι γρήγορες και αιφνιδιαστικές επιθέσεις του ιππικού της Συνομοσπονδίας στις γραμμές επικοινωνιών και ανεφοδιασμού του. Η λύση που τελικά υιοθέτησε ήταν η αποκοπή των δυνάμεών του από όλες τις γραμμές του και ο εξ' ολοκλήρου ανεφοδιασμός του από τα εδάφη και τις περιουσίες του Νότου. Ταυτόχρονα, ακολουθώντας την τακτική της “καμένης γης”, κατέστρεφε ό,τι δεν ήταν ωφέλιμο για τις δυνάμεις του ώστε να μη δύναται να το αξιοποιήσει ο εχθρός. Σε τακτικό επίπεδο όποτε δεχόταν εχθρική επίθεση επιχειρούσε κυκλωτικές κινήσεις με στόχο τις γραμμές ανεφοδιασμού του. Έτσι πλέον ο αντίπαλος θα αναγκαζόταν είτε να υποχωρήσει είτε να επιτεθεί ώστε να τις ανακαταλάβει δίνοντας το πλεονέκτημα της διεξαγωγής άμυνας στα στρατεύματα του Sherman.

Η στρατηγική του Sherman απεδείχθη αποτελεσματική και στις αρχές του 1865 είχε επιτύχει να καταλάβει τόσο την Atlanta όσο και τη Savannah επηρεάζοντας μάλιστα καθοριστικά τις πολιτικές εξελίξεις προς την επανεκλογή του Lincoln στην Προεδρία και την οριστικοποίηση της συνέχισης του πολέμου. Κινούμενος κατ' αυτόν τον τρόπο σε εξωτερικές γραμμές – κατά “παράβαση” της θεωρίας του Jomini για τη σημασία αξιοποίησης των εσωτερικών¹⁵³ γραμμών – με τις φίλιες δυνάμεις του Grant στο ανατολικό μέτωπο που κρατούσαν τις δυνάμεις του Lee απασχολημένες και ανήμπορες να αποστείλουν ενισχύσεις στους στρατούς της Συνομοσπονδίας στο νοτιοδυτικό μέτωπο, ο Sherman συνέχισε την εκστρατεία του προς τις πολιτείες της South και North Carolina τις πρωτεύουσες των οποίων και κατέλαβε. Κατόρθωσε έτσι με αυτή την τεράστια κυκλωτική κίνηση να φθάσει στα νώτα του Lee εγκλωβίζοντάς τον. Χωρίς διέξοδο διαφυγής και υπό την πίεση του Grant, του Sheridan που έφθασε από την Κοιλάδα Shenandoah και του Sherman που έφθανε από το Νότο, ο Lee αναγκάστηκε σε παράδοση των δυνάμεών του και σύντομα τον ακολούθησαν και οι υπόλοιποι στρατοί της Συνομοσπονδίας.

Κλείνοντας θα πρέπει να τονισθεί πως η ολοκληρωτική στρατηγική που εφήρμοσε ο Sherman στα πλαίσια της ευρύτερης στρατηγικής του Grant, αν και αποτελεσματική, είχε ως αρνητική απόρροια να ενισχυθεί το λαϊκό αίσθημα μίσους του Νότου προς το Βορρά¹⁵⁴ και να δυσχερανθούν σημαντικά οι προσπάθειες για τη μετεμφυλιακή ανασυγκρότηση του έθνους.

¹⁵³ Κωνσταντίνος Κολιόπουλος, ο.π., σελ. 95

¹⁵⁴ Howard M. Hensel, ο.π., σελ.283

B) ΣΥΝΟΜΟΣΠΟΝΔΙΑ

Η υψηλή στρατηγική αλλά κατ' επέκταση και η στρατιωτική στρατηγική της Συνομοσπονδίας δεν περιελάμβανε την πολυπλοκότητα που χαρακτήριζε τα σχέδια της Ένωσης. Εξ' αρχής η Συνομοσπονδία βρέθηκε σε θέση αμυνομένου και όλη η προσπάθειά της επικεντρώθηκε στην σθεναρή αντίσταση εναντίον του εισβολέα και την επίτευξη του πολιτικού αντικειμενικού στόχου της ανεξαρτησίας της.

Στις πρώτες μάχες του Εμφυλίου οι δυνάμεις της Συνομοσπονδίας ακολούθησαν μια αμυντική στρατιωτική στρατηγική αλλά σε τακτικό επίπεδο κινήθηκαν επιθετικά μέσω της εφαρμογής αιφνιδιαστικών πλαγιοκοπήσεων εναντίον του άπειρου ακόμα αντιπάλου. Οι νίκες στο Manassas και η διάσωση του Richmond από την ανεπιτυχή εκστρατεία του McClellan στη Χερσόνησο τόνωσαν την αυτοπεποίθηση στις τάξεις της Συνομοσπονδίας και οδήγησαν τον Lee – με τη σύμφωνη γνώμη του προέδρου Davis – στην εφαρμογή μιας επιθετικής στρατηγικής στα εδάφη της Ένωσης που είχε το χαρακτήρα επιδρομής. Σημαντικός λόγος που ώθησε σε αυτή τη μεταβολή ήταν η ανάγκη της Συνομοσπονδίας για ευρωπαϊκή αναγνώριση της ανεξαρτησίας της και υποστήριξη της πολεμικής της προσπάθειας. Κάτι τέτοιο όμως δύνατο να επιτευχθεί μόνο εφόσον οι δυνάμεις της έδειχναν την απαραίτητη στρατιωτική ικανότητα και πυγμή, προσφέροντας στους Ευρωπαίους τα ερείσματα που ζητούσαν για να προχωρήσουν σε μια τέτοια κίνηση. Καλύτερη επίδειξη και συνάμα απόδειξη των δυνατοτήτων της Ένωσης από μια μεγάλη νίκη μέσα στα εδάφη της ίδιας της Ένωσης δεν μπορούσε να υπάρξει.

Ο χαρακτήρας της επιθετικής δράσης του Lee κατέστησε απαγορευμένη μια τέτοια εξέλιξη. Όντας αποκομμένος από τις βάσεις ανεφοδιασμού του στο Νότο ήταν σχεδόν βέβαιο πως σύντομα θα αναγκαζόταν να οπισθοχωρήσει. Μετά τη Μάχη του Antietam και την υποχώρηση του Lee στη Virginia η στρατιωτική στρατηγική της Συνομοσπονδίας επέστρεψε στην αρχική της αμυντική μορφή. Επιπρόσθετα, η “Διακήρυξη της Χειραφέτησης” εξάλειψε σχεδόν οριστικά το ενδεχόμενο ευρωπαϊκής αναγνώρισης και επέμβασης. Πρωταρχικός στόχος πλέον θα ήταν η αύξηση του κόστους του πολέμου για το Βορρά με συνέπεια τη δυσaréσκεια της κοινής γνώμης προς το πρόσωπο του Lincoln.

Παρά την απώλεια σημαντικού μέρους του ποταμού Μισισσιπή, έλαβαν χώρα δύο εξελίξεις που επηρέασαν εκ νέου τη φύση της στρατιωτικής στρατηγικής της Συνομοσπονδίας. Αφενός, οι νίκες του Στρατού της Northern Virginia υπό τον Lee στο Fredericksburg και το Chancellorsville ενστάλλαξαν την πεποίθηση πως η επιθετική δράση ήταν αυτή που θα οδηγούσε τον Εμφύλιο σε ένα τέλος. Αφετέρου, η υιοθέτηση μιας στρατηγικής ανταρτοπολέμου στο δυτικό θέατρο των επιχειρήσεων

επιβράδυνε τις εξελίξεις κρατώντας τους στρατούς της Ένωσης καθηλωμένους χωρίς δυνατότητα διεξαγωγής μεγάλων εκστρατειών. Σε αυτή την κατάσταση συνέβαλλε καθοριστικά ο παράγοντας της γεωγραφίας. Η αχανής φύση των εδαφών συνιστούσε ένα σταθερό παράγοντα ευκαιρίας καθώς αυτά προσέφεραν τη δυνατότητα διεξαγωγής άμυνας εις βάθους ενώ παράλληλα οι αραιές γραμμές συγκοινωνιών καθιστούσαν τους πολυάριθμους στρατούς της Ένωσης ιδιαίτερα εξαρτημένους γεγονός που ενθάρρυνε τις επιδρομές με στόχο την καταστροφή των γραμμών αυτών. Βέβαια, απ'την άλλη πλευρά, το έδαφος συνιστούσε ταυτόχρονα και σταθερό παράγοντα περιορισμού καθώς η μεγάλη έκτασή του καθιστούσε αδύνατη τη συνολική του προστασία.

Οι δύο προαναφερθέντες λόγοι οδήγησαν για δεύτερη φορά στην υιοθέτηση μιας επιθετικής στρατιωτικής στρατηγικής στο ανατολικό μέτωπο που προέβλεπε – για επίσης δεύτερη φορά – εισβολή στα εδάφη της Ένωσης. Έτσι ο Lee ξεκίνησε την εκστρατεία του προς το Βορρά (1863) με υπερεκτιμημένη αντίληψη για τα όρια των δυνατοτήτων του στρατεύματός του. Αυτή τη φορά η εισβολή θα είχε στόχο εκτός από την επίτευξη μιας μεγάλης νίκης, τη συνεπαγόμενη απογοήτευση και δυσaréσκεια στο εσωτερικό της Ένωσης και την υπονόμευση της θέλησής του για συνέχιση του πολέμου. Επιπρόσθετα, η δυσaréσκεια αυτή θα μεταφραζόταν σε παύση της υποστήριξης της πολιτικής του Lincoln και μάλιστα αυτό εν όψει της επόμενης χρονιάς που θα διενεργούντο Προεδρικές εκλογές (1864).

Ωστόσο, για άλλη μια φορά η επιθετική στρατηγική του Lee απεδείχθη ανεπιτυχής. Η ήττα στο Gettysburg από τις δυνάμεις της Ένωσης υπό το στρατηγό Meade ανάγκασαν τον Lee σε υποχώρηση και σε συνδυασμό με την πτώση του Vicksburg και την καθολική απώλεια του Μισισσιπή, οδήγησαν στην οριστική εγκατάλειψη της επιθετικής στρατιωτικής στρατηγικής. Εφ' εξής και μέχρι το τέλος του Εμφυλίου, στόχο της Συνομοσπονδίας θα συνιστούσε η προσπάθεια να πεισθεί ο Βορράς να εγκαταλείψει τον αγώνα λόγω του υψηλού κόστους που υφίστατο.

Η θέση του Νότου έγινε ακόμα πιο δυσχερής απ' τη στιγμή που εφαρμόστηκε η στρατηγική του Grant για αποστέρησή του από τις ήδη περιορισμένες πηγές του. Επιπλέον ο πόλεμος φθοράς υψηλών απωλειών που διεξήγαγε πια ο Grant είχε ως αποτέλεσμα τη συρρίκνωση του στρατιωτικού δυναμικού της Συνομοσπονδίας. Όταν μάλιστα ο ανταρτοπόλεμος του Νότου έπαψε να αποτελεί απειλή για τις εκστρατείες του Sherman, σε συνδυασμό με τις τακτικές και την άσκηση ψυχολογικής βίας στον άμαχο πληθυσμό που αντιλαμβανόταν το μάταιο του αγώνα και τις απαιτούμενες θυσίες, έγινε κατανοητό πως η έκβαση του πολέμου είχε γείρει οριστικά προς την πλευρά της Ένωσης.

VIII. ΤΟ ΠΕΔΙΟ ΤΗΣ ΜΑΧΗΣ ΚΑΙ ΟΙ ΟΧΥΡΩΣΕΙΣ ΤΟΥ

A) ΤΟ ΠΕΔΙΟ ΜΑΧΗΣ

Αρκετά από τα κύρια πεδία μάχης στο ανατολικό θέατρο των επιχειρήσεων ευνοούσαν τη διεξαγωγή εχθροπραξιών μεταξύ πυκνών σχηματισμών αλλά και την εξ' αποστάσεως ανταλλαγή πυρών από τα σώματα του πεζικού και του πυροβολικού¹⁵⁵. Σε περιπτώσεις όπου το πεδίο ήταν ανοικτό, οι διοικητές δύναντο να διαγνώσουν συντομότερα και πιο εύκολα τις πιθανότητες επιτυχίας ή αποτυχίας των ενεργειών τους και να πάρουν αποφάσεις που τελικά περιόριζαν τη χρονική διάρκεια της μάχης. Έτσι, ένας εξαντλημένος αμυνόμενος μπορούσε να υποχωρήσει πιο γρήγορα όπως άλλωστε και ένας επιτιθέμενος που συνειδητοποίησε το λάθος της τακτικής του. Αντίθετα, σε πεδία με πολλά φυσικά εμπόδια οι συνθήκες ορατότητας αλλά και κινητικότητας ήσαν δυσχερείς με αποτέλεσμα η τελική έκβαση της μάχης να μην μπορεί να γίνει γρήγορα αντιληπτή. Ωστόσο, ακόμα και το πιο ανοικτό πεδίο μπορούσε να προσφέρει μια στοιχειώδη κάλυψη σε πεζικάριους που έπαιρναν θέση επί του εδάφους. Οι μαχόμενοι στον Αμερικανικό Εμφύλιο συχνά έβρισκαν επαρκή κάλυψη πίσω από σιδηροδρομικούς φράχτες, μέσα σε βαθιές φυσικές κοιλότητες του εδάφους ή και ανάμεσα σε ψηλούς θάμνους, φυτά και βράχους. Κάθε στοιχείο από τα παραπάνω προσέφερε επιπρόσθετα μια πρώτη γραμμή άμυνας η οποία ήταν αρκετή για προστασία ακόμα και αν δεν υπήρχαν κοντά βουνά, δάση ή ποταμοί.

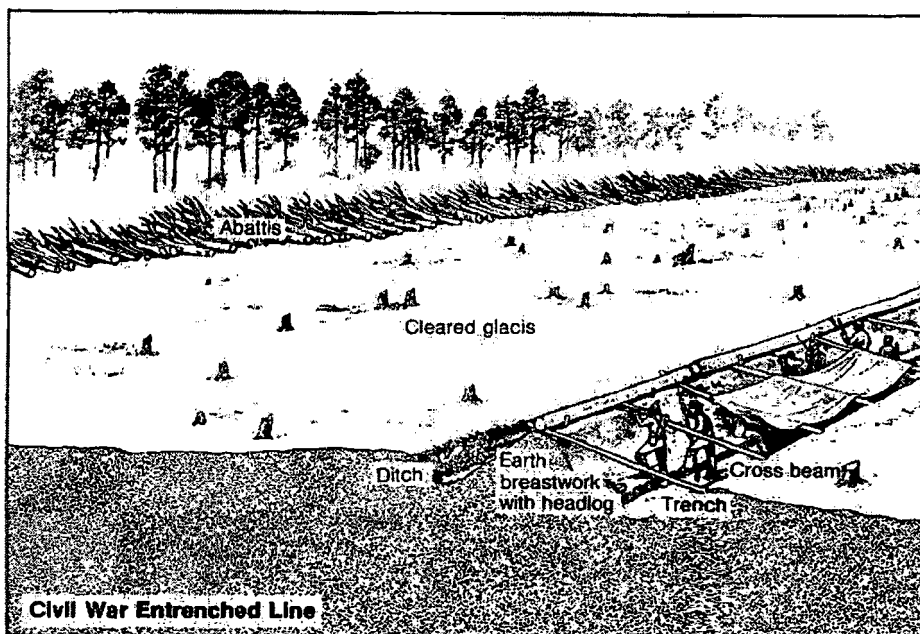
Η επιμελητεία των στρατευμάτων ήταν σαφώς πιο δυσχερής στο δυτικό θέατρο των επιχειρήσεων όπου υπήρχαν αχανείς και βαλτώδεις εκτάσεις με αποτέλεσμα να εμποδίζεται σε μεγάλο βαθμό η κίνηση και μεταφορά των μονάδων του πυροβολικού, των εφοδιαστικών κάρων κ.α. Για το λόγο αυτό η σύνδεση και εξάρτηση του στρατού από τις σιδηροδρομικές γραμμές υπήρξε στο δυτικό θέατρο πολύ πιο στενή απ' ό,τι η αντίστοιχη στο ανατολικό¹⁵⁶. Επιπρόσθετα, λόγω του ότι οι σιδηροδρομικές γραμμές στο δυτικό μέτωπο ήσαν λίγες και αραιές, αυτές έτειναν να καθορίζουν σε σημαντικό βαθμό την τοποθεσία διεξαγωγής μιας μάχης.

¹⁵⁵ Paddy Griffith, *Battle Tactics of the Civil War*, Yale University Press, New Haven and London, 2001, σελ.118-119

¹⁵⁶ Ο.π., σελ.123

Β) ΟΙ ΟΧΥΡΩΣΕΙΣ

Η κατασκευή τεχνητών οχυρώσεων από τους στρατούς των δύο εμπολέμων συνιστούσε συνήθη πρακτική καθώς αυτές ενίσχυαν κατά πολύ τη στρατηγική αξία ενός πεδίου μάχης¹⁵⁷. Η χρήση οχυρωματικών πεδίων κατέστη επιτακτική για την προστασία από την, αυξημένη με την πάροδο των ετών, δύναμη πυρός του εχθρού. Μάλιστα, σύντομα το φτυάρι και η τσάπα έγιναν απαραίτητα μέρη του στρατιωτικού εξοπλισμού των πεζικών σωμάτων.

ΠΗΓΗ: Paddy Griffith, *Battle Tactics of the Civil War*, Yale University Press, New Haven and London, 2001, σελ.128

Οι προσωρινές τεχνητές οχυρώσεις κατασκευάζοντο από ποικίλα υλικά και μπορούσαν να έχουν διαφορετικό χαρακτήρα και στόχο¹⁵⁸. Έτσι, υπήρχαν οχυρώσεις σχεδιασμένες να καθυστερούν με εξερχόμενα πυρά την επέλαση του εχθρού και άλλες που στόχο είχαν να προστατεύσουν τους αμυνομένους από τα εισερχόμενα πυρά. Φράγματα από πασάλους, τάφροι και άλλες κατασκευές χρησιμοποιούντο για να καθυστερούν την αντίπαλη επίθεση σε σημεία που τα αμυντικά πυρά μπορούσαν να προκαλέσουν απώλειες στον εχθρό. Τα σημεία αυτά καθορίζονταν βάσει της δυνατής εμβέλειας των όπλων που διέθετε το εκάστοτε πεζικό σώμα. Οι αμυντικές οχυρώσεις συνήθως ήσαν χαρακώματα που από μπροστά καλύπτονταν με μεγάλους κορμούς και διέθεταν απογυμνωμένους προμαχώνες και πολεμίστρες. Η όλη ιδέα στηριζόταν στο να έχει τη δυνατότητα ο αμυνόμενος να πυροβολεί με την ελάχιστη δυνατή έκθεση του σώματός του στον εχθρό.

¹⁵⁷ Ο.π.

¹⁵⁸ Ο.π., σελ. 128

Αξίζει πάντως να σημειωθεί πως τα περισσότερα φυσικά εμπόδια και οι μικρές τεχνητές οχυρώσεις δε δύναντο από μόνα τους να σταματήσουν ή να αποκρούσουν μια επίθεση παρά μόνο να κερδίσουν περισσότερο χρόνο για τα εξερχόμενα αμυντικά πυρά με σκοπό να αποθαρρυνθεί ο επιτιθέμενος ή να υποστεί μεγάλες απώλειες και να αναθεωρήσει την προέλασή του. Μόνο οι κατασκευές που είχαν χαρακτήρα μόνιμης οχύρωσης μπορούσαν να επιτύχουν κάτι τέτοιο όπως, για παράδειγμα, τα φρούρια.

Οι πολλές φορές αιματηρές και άκαρπες επιθέσεις εναντίον οχυρωμένων θέσεων οδήγησαν στο να εμφανίζεται, κατά τα τελευταία χρόνια του Εμφυλίου, μεγάλη διστακτικότητα όσον αφορά στην ανάληψη τέτοιων επιχειρήσεων¹⁵⁹. Χαρακτηριστικό παράδειγμα υπήρξε ο στρατηγός της Ένωσης William Sherman ο οποίος σπάνια εφήρμοσε στρατηγική μετωπικών επιθέσεων λόγω του σεβασμού του για τα πλεονεκτήματα που προσέφερε η ύπαρξη οχυρώσεων και την κατανόηση των προβλημάτων που αυτές μπορούσαν να προκαλέσουν ακόμα και σε έναν αριθμητικά υπέρτερο επιτιθέμενο.

Με την πάροδο του χρόνου η κατασκευή οχυρωματικών έργων έφθασε να συμβολίζει στην πράξη περισσότερο μια αποφασιστική προβολή αξιώσεων του αμυνόμενου προς τον επιτιθέμενο αναφορικά με τη διαφιλονικούμενη περιοχή παρά μία αυτή καθαυτή στρατιωτική τακτική. Έτσι, συχνά υπήρχε η τάση δημιουργίας οχυρώσεων ακόμα και σε πεδία μάχης που κάτι τέτοιο δεν εκρίνετο απαραίτητο ώστε πέραν της φυσικής προστασίας που αυτές προσέφεραν να ασκείτο και ψυχολογική πίεση στον αντίπαλο. Επιπλέον, η ανάπτυξή τους επήλθε ως φυσική απόρροια της αυξημένης ισχύος των νέων όπλων και είχε ως οξύμωρο αποτέλεσμα απ' τη μια πλευρά την προστασία ανθρώπινων ζωών και απ' την άλλη τη μακρά επιμήκυνση του πολέμου¹⁶⁰.

Συνοψίζοντας, η ευρεία χρήση οχυρωματικών έργων που σχεδόν πάντοτε υιοθετείτο από τον αμυνόμενο και συνήθως προκαλούσε στον επιτιθέμενο κόστος μεγαλύτερο απ' τα οφέλη που πιθανώς τελικά να αποκόμιζε, συνάδει απόλυτα με την κλαουζεβιτσιανή θεώρηση περί ανωτερότητας της άμυνας ως μορφής πολέμου¹⁶¹.

¹⁵⁹ Ο.π., σελ. 131

¹⁶⁰ Ο.π., σελ. 132-133

¹⁶¹ Κωνσταντίνος Κολιόπουλος, *Εγχειρίδιο Στρατηγικής Σκέψης*, Έκδοση Σχολής Πολέμου Αεροπορίας, σελ.115-118

ΙΧ. ΤΑ ΣΩΜΑΤΑ ΤΟΥ ΣΤΡΑΤΟΥ ΚΑΙ ΤΟ ΝΑΥΤΙΚΟ

Α) ΤΟ ΠΕΖΙΚΟ

Η βασικότερη και πιο χαρακτηριστική μέθοδος μάχης στον Αμερικανικό Εμφύλιο ήταν η εκ του συστάδην ανταλλαγή πυρών από τα αντίπαλα σώματα πεζικού¹⁶². Μια τέτοιου είδους μάχη συνιστούσε σύνηθες γεγονός από τη στιγμή που ο επιτιθέμενος ξεπερνούσε τους αρχικούς του φόβους για τα όπλα και τις οχυρώσεις του εχθρού και προήλανε προς το μέρος του. Ενίοτε η έκβαση της μάχης κρινόταν μόνο από την εξ' αποστάσεως ανταλλαγή πυρών χωρίς τα αντίπαλα πεζικά σώματα να έρθουν σε επαφή. Ωστόσο τις περισσότερες φορές αποφασιστικά αποτελέσματα όσον αφορά σε νικητές και ηττημένους επέρχοντο μόνο ύστερα από μάχη και εκ του συστάδην.

Ι. ΔΥΟ ΘΕΩΡΙΕΣ ΜΑΧΗΣ ΠΕΖΙΚΟΥ

Έχει ήδη υποστηριχθεί πως η θεωρία με τη μεγαλύτερη ίσως πρακτική επίδραση στον Αμερικανικό Εμφύλιο προέβλεπε την κάλυψη και προστασία του πεζικού πίσω από οχυρώσεις και την παράλληλη χρήση μαζικών πυρών που θα επιβράδυνε ή και θα αποθάρρυνε τελείως την προέλαση του εχθρικού πεζικού¹⁶³. Σύμφωνα με αυτή τη θεωρία, οι συνθήκες μάχης ευνοούσαν ιδιαίτερα τον στατικό αμυνόμενο καθώς αυτός απολάμβανε το πλεονέκτημα της προστασίας ενώ ταυτόχρονα ο επιτιθέμενος εχθρός συνιστούσε εύκολο στόχο στον ανοικτό χώρο.

Η κατανόηση των κινδύνων που διέτρεχε ο ακάλυπτος επιτιθέμενος οδηγούσε και στην από μέρους του κατασκευή οχυρώσεων. Αυτές όμως δυσχέραναν την προέλασή του ως φυσικά εμπόδια ενώ επιπρόσθετα τον επηρέαζαν και ψυχολογικά καθώς κατανοούσε την ασφάλεια των θέσεων που άφηνε πίσω του. Όταν κατόρθωνε να πλησιάσει κοντά στον αμυνόμενο εχθρό που εξαπέλυε μαζικά πυρά, αντί για περαιτέρω προώθηση έπαιρνε συνήθως θέση επί του εδάφους κατασκευάζοντας πρόχειρες οχυρώσεις. Εν ολίγοις, ενώ η σύγκρουση ξεκινούσε έχοντας το χαρακτήρα "επιτιθέμενου εναντίον αμυνόμενου" κατέληγε να διεξάγεται ως ένας αγώνας μεταξύ δύο οχυρωμένων πλευρών χάνοντας έτσι την αρχική δυναμική της και αποκτώντας χαρακτηριστικά φθοράς και εξάντλησης των αντιμαχομένων. Ακόμα και αν η κάλυψη επί του εδάφους που ο επιτιθέμενος δύνατο να αποκτήσει κοντά στον αμυνόμενο

¹⁶² Paddy Griffith, *Battle Tactics of the Civil War*, Yale University Press, New Haven and London, 2001, σελ.137

¹⁶³ Ο.π., σελ.137-138

ήταν πρακτικά ελάχιστη, ο πρώτος σπάνια επέλεγε να υποχωρήσει υπό το φόβο του να εκτελεσθεί πισώπλατα από τον εχθρό¹⁶⁴.

Μια μάχη μπορούσε να έχει ολοκληρωθεί, συνήθως χωρίς αποφασιστικά αποτελέσματα, ακόμη και μέσα σε μόλις 30 λεπτά. Υπήρχαν όμως και μάχες που διαρκούσαν πολλές ώρες. Αν και γενικά η διάρκεια μιας μάχης δε δύνατο να προβλεφθεί εκ των προτέρων, αυτό που παρέμενε σταθερό ήταν ο τρόπος σκέψης των αντιμαχομένων¹⁶⁵. Γι' αυτούς η νίκη εξαρτάτο από τη δύναμη πυρός, οπότε σκοπός ήταν είτε η εξουθένωση του εχθρού και η πρόκληση μεγάλων απωλειών στις τάξεις του είτε η συνέχιση του αγώνα μέχρι εξαντλήσεως των πυρομαχικών του. Σε οιαδήποτε περίπτωση απώτερος στόχος και συνάμα ελπίδα ήταν η αποχώρηση του αντιπάλου από το πεδίο της μάχης.

Η εναλλακτική θεωρία μάχης των πεζικών σωμάτων ήταν ευρωπαϊκής προελεύσεως και υπογράμμιζε την αναποτελεσματικότητα τόσο της συνεχούς προστασίας του αμυνόμενου πίσω από οχυρώσεις όσο και την κάλυψη του επιτιθέμενου επί του εδάφους όταν είχε πια φθάσει κοντά στον αντικειμενικό του στόχο, ήτοι την επαφή του με τον εχθρό και την κατάληψη του πεδίου¹⁶⁶. Έτσι, η θεωρία αυτή προέκρινε τη διεξαγωγή μαχών με επιθέσεις και αντεπιθέσεις εν μέσω σύντομων ανταλλαγών πυρών όπου η έκβαση δε θα εξαρτάτο μόνο από τη δύναμη πυρός αλλά μάλλον από κινήσεις αιφνιδιασμού και την αξιοποίηση της ξιφολόγχης.

Μια αιφνιδιαστική κίνηση ισοδυναμούσε για τον αμυνόμενο με μια καταρχήν επαρκή κάλυψη και εν συνεχεία μια ξαφνική αντεπίθεση και καταδίωξη του εχθρού ενώ για τον επιτιθέμενο με τη σταδιακή εδαφική προσέγγιση του αντιπάλου και ακολούθως την ταχεία μαζική κίνηση εναντίον του που θα τον ανάγκαζε σε φυγή.

Αναφορικά με την ξιφολόγχη, η θεωρία αυτή υποστήριζε πως χρήση της δεν είχε ως απώτερο σκοπό τόσο τη θανάτωση του εχθρού – άλλωστε στον Αμερικανικό Εμφύλιο πολύ λίγες ήταν οι απώλειες που προκλήθηκαν από το εν λόγω όπλο – όσο τον εκφοβισμό και την αποδιοργάνωσή του.

Η ουσία της τακτικής του αιφνιδιασμού συνίστατο στην αποδοχή από τον δρώντα μεγαλύτερου ρίσκου για την επίτευξη ενός αποφασιστικότερου αποτελέσματος¹⁶⁷. Ο

¹⁶⁴ Ο φόβος αυτός ήταν περισσότερο ψυχολογικός παρά ρεαλιστικός λόγω του περιορισμένου βεληνεκού των όπλων. Ωστόσο ο επιτιθέμενος έχοντας ήδη υποστεί απώλειες στην κατά μέτωπο επίθεσή του δε διακινδύνευε να εγκαταλείψει την έστω και πρόχειρη κάλυψή του.

¹⁶⁵ Ο.π., σελ. 140

¹⁶⁶ Ο.π., σελ. 140-141

¹⁶⁷ Σύμφωνα και με το θεωρητικό Edward N. Luttwak στο έργο του "Strategy: The Logic of War and Peace" σελ. 7-8, «ο αιφνιδιασμός ελαχιστοποιεί την έκθεση στην ισχύ του εχθρού αποφεύγοντας έτσι το «ρίσκο της μάχης» (combat risk), αυξάνει όμως την έκθεση στο «ρίσκο της οργάνωσης» (organizational risk) που συνιστά απόρροια εσφαλμένων χειρισμών, παρανοήσεων, δυσκολιών στο σχεδιασμό, ήτοι γενικότερη απόρροια της κλαυζεβιτσιανής "τριβής".

μεν αμυνόμενος όφειλε να μην ανοίξει πυρ παρά μόνο αφού ο εχθρός είχε πλησιάσει σε κόντινή απόσταση ώστε οι βολές του να είναι πιο ακριβείς ενώ ο επιτιθέμενος θα έπρεπε να συνεχίσει την προέλασή του θέτοντας αρκετή ώρα τον εαυτό του ακάλυπτο απέναντι σε θανάσιμο κίνδυνο.

Γενικότερα, η εφαρμογή τακτικών αιφνιδιασμού απαιτούσε ικανότατη ηγεσία και άριστα εκπαιδευμένο στρατιωτικό δυναμικό, στοιχεία που αρκετές φορές εξέλιπταν στις μάχες του Αμερικανικού Εμφυλίου¹⁶⁸. Επιπρόσθετα, η υλοποίηση μιας τέτοιας τακτικής προϋπέθετε συντονισμένη δράση όλου του στρατεύματος κάτι που δεν ήταν απαραίτητο σε περιπτώσεις μαχών που είχαν το χαρακτήρα "στατικού πολέμου οχυρώσεων".

II. ΤΑΚΤΙΚΕΣ ΕΠΙΘΕΣΗΣ

Η συνήθης τακτική που το επιτιθέμενο εμπόλεμο μέρος εφήρμοζε ήταν, όπως έχει ήδη αναφερθεί, η σταδιακή προέλαση μέχρι ενός σημείου και εν συνεχεία η κάλυψη επί του εδάφους και η από εκεί ανταλλαγή πυρών με τον εχθρό. Ωστόσο, αρκετές φορές επιχειρήθηκε η πρακτική εφαρμογή και άλλων τακτικών¹⁶⁹. Εκτός της τακτικής του αιφνιδιασμού υπήρξαν περιπτώσεις όπου έλαβαν χώρα τακτικές επηρεασμένες από τις πράξεις και τα έργα του Ναπολέοντα και του Ζομινί. Έτσι, για παράδειγμα, εφαρμόσθηκαν στα στρατεύματα νέες διατάξεις και σχηματισμοί οι οποίες θα έφερναν τον επιτιθέμενο σε πλεονεκτική θέση έναντι του, μέχρι τότε υπερτερούντος, αμυνομένου.

Η πιο συνηθισμένη και βασική διάταξη ενός σώματος πεζικού αποτελείτο από σειρές παρατεταγμένων ταγμάτων βάθους δύο ανδρών, με ακροβολιστές να προηγούνται του σχηματισμού ώστε να προετοιμασθεί η επικείμενη προέλαση και ενισχύσεις πεζικού μερικές εκατοντάδες γιάρδες πίσω από τα νώτα της παράταξης. Βάσει της ευρωπαϊκής αντίληψης και πρακτικής, εφόσον η πρώτη γραμμή υπόκειτο μεγάλες απώλειες και χρειαζόταν βοήθεια, οι ενισχύσεις θα κατέφθαναν σύντομα προς αυτόν το σκοπό. Στα δυσχερή όμως πεδία των μαχών του Αμερικανικού Εμφυλίου οι γραμμές των πεζικάριων του προελαύνοντος σώματος αλλά και των ενισχύσεων που ακολουθούσαν είχαν συχνά την τάση να πλησιάζουν πολύ κοντά η μία με την άλλη με αποτέλεσμα να προκαλείται σύγχυση και η όλη διάταξη να μετατρέπεται σε μια τεράστια άμορφη μάζα¹⁷⁰. Το ίδιο πρόβλημα υφίστατο και στη διάταξη του πεζικού σε κάθετες στήλες οι οποίες ωστόσο προσέφεραν ως ένα βαθμό

¹⁶⁸ Ο.π., σελ. 143-144

¹⁶⁹ Ο.π., σελ. 151-152

¹⁷⁰ Ο.π., σελ. 152

στο στράτευμα μεγαλύτερη ευκινησία και ευελιξία. Μάλιστα, ορισμένες φορές τοποθετούντο στα πλευρά της κάθε παράταξης επιπλέον στήλες πεζικάριων ώστε να αποκρούσουν πιθανές πλευροκοπήσεις από τον εχθρό στην προσπάθειά του να αντεπιτεθεί. Ενίοτε υιοθετείτο και η γνωστή ναπολεόντειος “μικτή διάταξη” που συνίστατο στην τοποθέτηση ορισμένων μονάδων πεζικού σε γραμμές και άλλων σε κάθετες στήλες.

Γενικότερα ωστόσο, η εμπειρική εφαρμογή των παραπάνω διατάξεων των σωμάτων του πεζικού στον Αμερικανικό Εμφύλιο απέδειξε για μία ακόμη φορά όπως είχε καταδειχθεί και παλαιότερα στους ναπολεόντειους πολέμους ότι οι ογκώδεις σχηματισμοί, είτε αυτοί αποτελούντο από γραμμές είτε από κάθετες στήλες, ήσαν ιδιαίτερα ευάλωτοι και δυσκίνητοι όταν προσέγγιζαν τον εχθρό.

Το πρόβλημα με τις επιθέσεις μαζικού χαρακτήρα έγκειτο στο γεγονός ότι προκαλείτο αποδιοργάνωση από τους ίδιους τους εσωτερικούς μηχανισμούς μιας τέτοιας διάταξης και όχι από την επενέργεια της δράσης του εχθρού¹⁷¹. Δηλαδή το πλεονέκτημα που συνιστούσε η αριθμητική υπεροχή κατέληγε κάποιες φορές να αποτελεί μειονέκτημα. Έτσι, στον Αμερικανικό Εμφύλιο παρατηρήθηκε συχνά το παράδοξο να καθίσταται πιο αποτελεσματική μια μικρή επιθετική δύναμη ενάντια σε έναν ισχυρό αμυνόμενο απ’ ό,τι μια αριθμητικά υπέρτερή της.

Στα πρώτα στάδια του Εμφυλίου ορισμένα τάγματα πεζικού είχαν υιοθετήσει ως τακτική τους τις γνωστές εφορμήσεις “Zouave” (“Zouave rush”)¹⁷². Έτσι, αντί να προελαύνουν σε κοντινές μεταξύ τους γραμμές που σταματούσαν τακτικά για ανταλλαγή πυρών με τον εχθρό, επιτίθεντο διατηρώντας χαλαρή διάταξη και ταχύ ρυθμό. Σε αυτήν την τακτική οι ακροβολιστές που χρησιμοποιούνται από το πεζικό ανέλαμβαναν πρώτοι δράση¹⁷³. Μέσω των πυρών που εξαπέλυαν απωθούσαν τους αντίπαλους ακροβολιστές, αποσπούσαν την προσοχή του εχθρού κι ενίοτε προκαλούσαν και μικρές απώλειες στις τάξεις του. Ωστόσο εν συνεχεία δεν επιτίθεντο παρά ανέμεναν, διατηρώντας απασχολημένο τον εχθρό, την εμφάνιση του κύριου πεζικού σώματος. Μόλις αυτό κατέφθανε, οι ακροβολιστές οπισθοχωρούσαν.

Οι τακτικές ευκαιρίες που προσέφεραν στοιχεία όπως η νύκτα και η ομίχλη δεν αξιοποιήθηκαν σε μεγάλο βαθμό στον Αμερικανικό Εμφύλιο. Η μη άριστη διαχείριση τέτοιων στοιχείων προς όφελος των δρώντων είχε συχνά ως αποτέλεσμα, ήδη από

¹⁷¹ Ο.π., σελ. 153

¹⁷² “Ζουάβος” ήταν ο τίτλος που απονέμετο σε συγκεκριμένα ελαφρά τάγματα πεζικού του Γαλλικού Στρατού που υπηρετούσαν στη Βόρειο Αφρική την περίοδο από το 1831 μέχρι το 1962. Ο εν λόγω τίτλος υιοθετήθηκε κατά το 19^ο αιώνα και από μονάδες άλλων στρατών, ιδιαίτερα από τα πεζικά τάγματα εθελοντών στον Αμερικανικό Εμφύλιο. Εκεί, λόγω του ότι συνδέθηκαν με τον τρόπο που είχαν αγωνισθεί παλαιότερα οι Ινδιάνοι, οι εφορμήσεις “Zouave” (“Zouave rush”) ήσαν γνωστές ως “Ινδιάνικες” (“Indian rush”).

¹⁷³ Ο.π., σελ. 115-156

την εποχή των ναπολεόντειων πολέμων, τη φονική ανταλλαγή πυρών μεταξύ φίλιων στρατευμάτων. Επιχειρήθηκε μάλιστα σε ορισμένες περιπτώσεις η προέλαση του πεζικού κατά τη διάρκεια της νύκτας, ωστόσο το κέρδος σε καλυφθείσα απόσταση υπήρξε δυσανάλογο των προβλημάτων και της κόπωσης που ανέκυπταν. Όσον αφορά στη νυκτερινή διεξαγωγή εχθροπραξιών αυτή συνήθως ελάμβανε χώρα μετά από μια εξαντλητική ημέρα μάχης με συνέπεια οι αντίπαλοι να μην είναι αποδοτικοί.

Τέλος, η διεξαγωγή μάχης σε δασώδεις περιοχές έκανε πιο δύσκολο το έργο των πεζικών σωμάτων λόγω της περιορισμένης ορατότητας και ευκινησίας, αυξάνοντας έτσι την πιθανότητα σύγχυσης και πανικού στις τάξεις τους. Βέβαια, αδιαμφισβήτητα, υπήρξαν και αρκετές περιπτώσεις όπου η κατάλληλη διαχείριση παραγόντων όπως οι προαναφερθέντες προσέφερε σπουδαία πλεονεκτήματα σε αυτόν που ανελάμβανε το ρίσκο αξιοποίησής τους¹⁷⁴.

Β) ΤΟ ΠΥΡΟΒΟΛΙΚΟ

Η χρήση του πυροβολικού σώματος στον Αμερικανικό Εμφύλιο απέκτησε αρχικά άσχημη φήμη για τους ίδιους λόγους που είχε αποκτήσει και η χρήση της ξιφολόγχης. Οι απώλειες που προκαλούσε στον εχθρό ήσαν σχετικά μικρές ενώ ταυτόχρονα δεν επέφερε αποφασιστικά αποτελέσματα στις μάχες γι' αυτό και η στρατηγική του αξία θεωρείτο μικρή¹⁷⁵. Την εποχή εκείνη υποστηριζόταν από πολλούς στρατηγιστές πως το πυροβολικό είχε ξεπεραστεί από τις καινοτομίες που επήλθαν στα ελαφρά όπλα του πεζικού και πως αποτελούσε ένα στοιχείο το οποίο επεβλήθη τεχνητά στα πεζικά σώματα που δεν είχαν ούτε την ανάγκη ούτε την επιθυμία υποστήρισής του. Συνιστούσε περισσότερο ένα θεωρητικό και απόμακρο στοιχείο της μάχης το οποίο σχετιζόταν με τα νώτα του στρατεύματος και την απόσταση των αντιμαχομένων αλλά όχι με την ίδια τη μάχη.

Στα πρώτα στάδια του Εμφυλίου, το πυροβολικό και των δύο εμπόλεμων παρατάξεων χωριζόταν σε ανεξάρτητες μονάδες καθεμία από τις οποίες προοριζόταν για συγκεκριμένη ταξιαρχία ή τάγμα πεζικού. Ο διοικητής του εκάστοτε πεζικού τάγματος αποτελούσε ταυτόχρονα και διοικητή του πυροβολικού σώματος που το συνόδευε, παραγκωνίζοντας έτσι τον αντίστοιχο αξιωματικό με αποτέλεσμα συχνά να μην επιτυγχάνεται η βέλτιστη δυνατή χρήση των όπλων στη μάχη.

Πρωταρχική πηγή των περισσότερων προβλημάτων που σχετιζόνταν με το πυροβολικό ήταν πως για πολλούς διοικητές το σώμα αυτό συνιστούσε κατά κύριο

¹⁷⁴ Ο.π., σελ.158

¹⁷⁵ Paddy Griffith, *Battle Tactics of the Civil War*, Yale University Press, New Haven and London, 2001, σελ.165

λόγο έναν τεχνικό κλάδο επικουρικού χαρακτήρα που δύνατο, εφόσον οι συνθήκες μάχης ήσαν ευνοϊκές, να αυξήσει ως ένα βαθμό την ανθεκτικότητα της γραμμής πυρός του πεζικού¹⁷⁶. Μόνο σταδιακά, όσο ο Εμφύλιος εξελίσσετο, κατόρθωσε το πυροβολικό να κερδίσει την αναγνώριση της ανεξάρτητης ιδιότητάς του και των τακτικών που εφήρμοζε. Μόλις μετά τη μάχη του Gettysburg το 1863 έγινε αποδεκτή η αντίληψη περί κυρίαρχης εξουσίας του διοικητή του πυροβολικού στο εν λόγω σώμα ανεξάρτητα από αυτόν του πεζικού σώματος.

Μια ορθή τακτική του πυροβολικού σώματος απαιτούσε τη συγκέντρωση αρκετών μονάδων του σε καίριες θέσεις στο πεδίο όπου θα διεξάγετο η μάχη ώστε να εξαπολύσουν μαζικά πυρά εναντίον συγκεκριμένων στόχων¹⁷⁷. Έτσι τα πυρά δε θα έπρεπε να διαμοιράζονται κατά μήκος της γραμμής του πεζικού ενισχύοντας τη δύναμη μεμονωμένων ταγμάτων αλλά να συντονίζουν τη δράση τους σε κρίσιμα σημεία που επηρέαζαν τη διεξαγωγή όλης της μάχης. Αυτό απαιτούσε την ολική σάρωση του πεδίου με διασταυρούμενα πυρά από το πυροβολικό, γεγονός που μεγιστοποιούσε την καταστρεπτικότητα ενεργείας του. Ασφαλώς κάτι τέτοιο προϋπέθετε και τη "σύμφωνη χρήση" της δύναμης πυρός των πλησιέστερων ταγμάτων πεζικού εναντίον στόχων που δεν απειλούσαν άμεσα την ασφάλειά τους.

Η χρήση μαζικών και διασταυρούμενων πυρών από το πυροβολικό αποτελούσε πρακτική που δοκιμάσθηκε και εξελίχθηκε στους ναπολεόντειους πολέμους μετά το 1790. Μέχρι το 1860, η πρακτική εμπειρία στις Η.Π.Α. όσον αφορά στο χειρισμό μεγάλης ποσότητας όπλων ήταν εξαιρετικά μικρή. Σε αντίθεση όμως με το πεζικό που ως ένα βαθμό απεδείχθη ανίκανο να υιοθετήσει τις νέες σύγχρονες τακτικές και στράφηκε σε παλαιότερες πρακτικές, το πυροβολικό σταδιακά άρχισε να εφαρμόζει τακτικές που προσιδίαζαν στις ευρωπαϊκές αντιλήψεις. Το βασικότερο ωστόσο πρόβλημα που υφίστατο στον Αμερικανικό Εμφύλιο αναφορικά με τη χρήση του πυροβολικού παρέμενε η ένδεια τολμηρών και έμπειρων προσωπικοτήτων που θα εφήρμοζαν τις νέες ιδέες. Επιπρόσθετο πρόβλημα συνιστούσε η τραχύτητα των πεδίων μάχης που δυσχέρανε σημαντικά τη μετακίνηση και χρήση του σώματος αυτού¹⁷⁸.

Υψίστης σπουδαιότητας για την έκβαση μιας μάχης ήταν απ' τη μια πλευρά η συγκέντρωση αρκετών μονάδων πυροβολικού και απ' την άλλη η εκ των προτέρων κατάληψη καίριων θέσεων στο πεδίο της σύγκρουσης¹⁷⁹. Η πλευρά που επιτύγχανε κάτι τέτοιο αποκτούσε καίριο τακτικό πλεονέκτημα καθώς θα δύνατο να καταστρέψει

¹⁷⁶ Ο.π., σελ.166

¹⁷⁷ Ο.π.

¹⁷⁸ Ο.π., σελ.166-167

¹⁷⁹ Ο.π., σελ. 167

μέρος του απροστάτευτου αντίπαλου πυροβολικού και να προκαλέσει μεγάλες απώλειες στο ευάλωτο πλέον πεζικό του εχθρού.

Γενικά η Ένωση διέθετε μεγαλύτερες ποσότητες τόσο ελαφρών όσο και βαρέων όπλων εν συγκρίσει με τη Συνομοσπονδία γεγονός που της παρείχε συγκριτικό πλεονέκτημα σε μάχες όπου ελάμβανε χώρα εξ' αποστάσεως ανταλλαγή πυρών από τα αντίπαλα σώματα του πυροβολικού. Παρά ταύτα, η συντριπτική υπεροπλία της Ένωσης σε οπλικά μέσα δεν εξασφάλιζε αυτόματα και τη νίκη όπως διαφάνηκε και στις μάχες του Fredericksburg το 1862 και του Chancellorsville το 1863. Ανεξάρτητα από την τελική έκβαση των εν λόγω μαχών, τα αποτελέσματα του πολύ ανώτερου πυροβολικού της Ένωσης ήταν πενιχρά. Το πυροβολικό της Συνομοσπονδίας υποχωρούσε σε οχυρωμένες θέσεις, φυσικές ή τεχνητές, και επανεμφανίζετο αιφνιδιαστικά μόνο όταν το προελαύνον πεζικό της Ένωσης είχε πλησιάσει σε απόσταση βολής. Μάλιστα, οι μονάδες του πυροβολικού της Ένωσης δε δύναντο πλέον να επέμβουν δραστικά καθώς το φίλιο πεζικό βρισκόταν πολύ κοντά στον εχθρικό στόχο με αποτέλεσμα να κινδυνεύει από τα πυρά.

Ο αποδοτικότερος τρόπος χρήσης του πυροβολικού στον Αμερικανικό Εμφύλιο ήταν η κάλυψη των μονάδων του έως ότου παρουσιαζόταν μεγάλο μέρος του εχθρικού πεζικού συγκεντρωμένο στο πεδίο της μάχης σε απόσταση που θα μπορούσε να πληγεί από το πυροβολικό. Στόχος ήταν πέρα από τις απώλειες να προκληθεί πανικός και δυσαρμονία στις τάξεις του αντίπαλου πεζικού και να αναγκασθεί σε άτακτη υποχώρηση¹⁸⁰.

Ο κίνδυνος για το πυροβολικό ήταν ορατός όταν το αντίπαλο πεζικό κατόρθωνε, παρά την πίεση που δεχόταν, να φθάσει σε απόσταση όπου το βεληνεκές των όπλων του επέτρεπε ανταπόδοση πυρών, δηλαδή περίπου στις 200 γιάρδες. Τότε, μετά από μια πρώτη ομοβροντία πυρών οι στρατιώτες του πεζικού καλύπτονταν στο έδαφος και δρούσαν πλέον ως ακροβολιστές ασκώντας όλο και πιο ασφυκτική πίεση στο πυροβολικό. Σε περιπτώσεις μάλιστα όπου το πυροβολικό δεν είχε ενίσχυση από κάποιο φίλιο τάγμα πεζικού, το πρώτο συχνά αναγκαζόταν σε υποχώρηση.

Σε μάχες τέτοιου τύπου ο ρόλος ορισμένων όπλων του πυροβολικού όπως τα κανόνια δε δύνατο να αποβεί καθοριστικός. Η αποτελεσματική ακτίνα δράσης των περισσοτέρων έφθανε μέχρι 1,000 γιάρδες, όση περίπου ήταν και η ακτίνα δράσης τους στους ναπολεόντειους πολέμους. Έτσι, οι σχετικά λίγες μονάδες που διέθεταν μεγαλύτερο βεληνεκές αξιοποιούντο σε συγκεκριμένες αποστολές όπως η πολιορκία φρουρίων, η παράκτια άμυνα έναντι ναυτικών απειλών κ.α. Όσον αφορά όμως στην ικανότητά τους να αποκρούουν μαζικές επιθέσεις, η προσφορά των κανονιών δεν

¹⁸⁰ Ο.π., σελ. 168

ήταν συντριπτικά μεγαλύτερη από αυτή των παλαιότερων όπλων¹⁸¹. Το πυροβολικό άλλωστε εκτόξευε βλήματα με τόσο υψηλή ταχύτητα που αυτά συχνά εκρήγνυντο σε χαμηλό βάθος στο έδαφος όπου έπεφταν ενώ μεγάλο ποσοστό των βλημάτων αποδεικνύετο ελαττωματικό, ιδιαίτερα στις τάξεις της Συνομοσπονδίας.

Η ικανοποιητική ή μη αποδοτικότητα του πυροβολικού σώματος δεν υπολογίζετο μόνο ως προς τον αριθμό των απωλειών που προκαλούσε αλλά και με όρους τακτικών κερδών που η χρήση του προσέφερε στη μάχη. Διαθέτοντας μεγάλη δύναμη πυρός, προκαλούσε πανικό και δυσαρμονία στις τάξεις του εχθρικού πεζικού και αποθάρρυνε τη συνέχιση των προελάσεων του έστω και αν δεν επέφερε σημαντικές απώλειες σε ανθρώπινο δυναμικό.

Ήδη από την εποχή των ναπολεόντειων πολέμων και εν συνεχεία και στον Αμερικανικό Εμφύλιο, βασική λειτουργία του πυροβολικού σώματος δεν ήταν το να κερδίζει μάχες που διεξάγοντο σε μικρή απόσταση αλλά το να κρατά τον εχθρό μακριά. Δηλαδή η χρήση του είχε κυρίως αμυντικό χαρακτήρα¹⁸². Επιθετικά δε δύνατο να συνεισφέρει σημαντική βοήθεια με το να υποστηρίξει εξ' αποστάσεως το φίλιο πεζικό πλήττοντας τον εχθρό διότι συνήθως εκείνος κατείχε καλά οχυρωμένες θέσεις. Γενικά η απουσία πυροβολικού σώματος σε μια μάχη έκανε πολύ πιο εύκολη την προέλαση του πεζικού εναντίον των οχυρωμένων θέσεων του αντιπάλου κάτι που καταδεικνύει τη σπουδαιότητα του σώματος ανεξάρτητα από τις προόδους που είχαν συντελεσθεί στα τουφέκια του πεζικού.

Το σύνηθες ανθρώπινο δυναμικό μιας μονάδας πυροβολικού αριθμούσε περίπου 17-25 άνδρες, με τη Συνομοσπονδία να διαθέτει κατά μέσο όρο τέσσερα πυροβόλα όπλα ανά μονάδα και την Ένωση πέντε. Συχνά οι μονάδες του πυροβολικού ενισχύοντο με έμπειρους πεζικάριους για τη μεγαλύτερη προστασία τους. Ο κίνδυνος απωλειών για το σώμα αυτό από το αντίπαλο πεζικό ή πυροβολικό δεν ήταν μεγάλος ακόμα και αν ο εχθρός κατόρθωνε τελικά να καταλάβει τις μονάδες του¹⁸³. Ουσιαστική ωστόσο απειλή συνιστούσε το εχθρικό ιππικό με τις αιφνιδιαστικές και ταχείες εφόδους του καθώς και οι πεπειραμένοι ελεύθεροι σκοπευτές – ιδιαίτερα σε περιπτώσεις πολιορκίας οχυρών – που ήσαν εξοπλισμένοι με τα τελειότερα όπλα όπως π.χ. τουφέκια Kerr ή Whitworth¹⁸⁴.

Όταν ο αμυνόμενος αξιοποιούσε σωστά το στοιχείο του εδάφους όσον αφορά στην κάλυψή του και ιδιαίτερα όταν την ενίσχυε με οχυρώσεις ήταν πολύ δύσκολο για το πυροβολικό εκείνης της εποχής να επιφέρει ουσιώδη αποτελέσματα. Η μεν χρήση

¹⁸¹ Ο.π., σελ. 169

¹⁸² Ο.π., σελ. 171-172

¹⁸³ Ο.π., σελ. 173

¹⁸⁴ Ο.π., σελ. 175

του για ευθείες βολές σε μακρινές αποστάσεις δεν ήταν πολύ αποδοτική ενώ και οι διασταυρούμενες βολές του δεν ήσαν ακριβείς. Μόνο ένας καταιγισμός πυρών σε κοντινή απόσταση ο οποίος θα ακολουθείτο από μια καλά συντονισμένη έφοδο του πεζικού δύνατο ν' αυξήσει δραματικά τις πιθανότητες νίκης. Ωστόσο, ο συγχρονισμός και η συνεργασία που απαιτείτο μεταξύ των δύο σωμάτων σπάνια επιτυγχάνετο¹⁸⁵.

Το πυροβολικό θεωρούσε προτεραιότητά του τη συγκέντρωση πολλών μονάδων για μαζικά πυρά παρά την υποστήριξη του φίλιου πεζικού. Παρά ταύτα, σε σύντομο χρονικό διάστημα, κανείς πλέον δεν αμφισβητούσε πως η ορθή χρήση του δύνατο να επιφέρει αποφασιστικά αποτελέσματα. Ιδιαίτερα στο ανατολικό θέατρο επιχειρήσεων η χρήση του πυροβολικού ήταν ευρύτατη. Ο Στρατός του Potomac με τον στρατηγό της Ένωσης George McClellan ήταν εφοδιασμένος με 3-4 πυροβόλα όπλα ανά χίλιους άνδρες ενώ ο αντίστοιχος Στρατός της Northern Virginia με το στρατηγό της Συνομοσπονδίας Robert Lee διέθετε μέχρι και 9-10 όπλα ανά χίλιους άνδρες. Αντίθετα, στο δυτικό θέατρο επιχειρήσεων η σπουδαιότητα του πυροβολικού υπήρξε μικρότερη. Εκεί ο στρατηγός της Ένωσης William Sherman θέλοντας να διατηρήσει μεγάλη ταχύτητα και ευελιξία στο στράτευμά του, επέτρεπε τη μεταφορά και χρήση μόλις 2 πυροβόλων όπλων ανά χίλιους άνδρες. Στην απόφασή του αυτή συντελούσε και η, ακατάλληλη για μαζική χρήση του πυροβολικού, φύση του εδάφους.

Γ) ΤΟ ΙΠΠΙΚΟ

Η συμμετοχή ιππικών σωμάτων σε κύριες μάχες κατά τα πρώτα χρόνια του Αμερικανικού Εμφυλίου υπήρξε σε γενικές γραμμές πολύ περιορισμένη. Το ιππικό και των δύο εμπολέμων αρχικά εκτελούσε μονάχα αναγνωρίσεις και περιπολίες, φυλάσσοντας σιδηροδρομικές γραμμές και τρένα ανεφοδιασμού.

Συνήθως ένα ιππικό σύνταγμα σε σχηματισμό εκτός μάχης αποτελείτο από δέκα λόχους των περίπου εκατό ανδρών έκαστος. Σε κάθε σύνταγμα υπήρχαν πέντε ίλες ιππικού με καθεμία να συνίσταται από το συνδυασμό δύο λόχων. Αργότερα αυτό τροποποιήθηκε και τα συντάγματα ιππικού διαιρούντο σε τρία τάγματα¹⁸⁶.

Στα πεδία των μαχών τα ιππικά σώματα χρησιμοποιούνται σχεδόν αποκλειστικά ως αιφνιδιαστικές δυνάμεις κρούσης, τακτική που είχε τις ρίζες της στα ρωμαϊκά χρόνια. Χαρακτηριστικό είναι το παράδειγμα των μόλις πέντε (5) εφόδων που πραγματοποίησε εν μέσω μάχης το ιππικό του Στρατού του Potomac της Ένωσης εναντίον του αντίπαλου πεζικού στην περίοδο των τριών πρώτων ετών του πολέμου.

¹⁸⁵ Ο.π., σελ.178

¹⁸⁶ Βλ. [http://www.history.com/stories/2013/05/23/1](#)

Συνολικά υπολογίζεται ότι στο διάστημα αυτό περίπου 1,400 ήσαν οι ιππείς της Ένωσης στο ανατολικό θέατρο επιχειρήσεων που βίωσαν την εμπειρία μιας επίθεσης εναντίον εχθρικού σώματος πεζικού με τις απώλειες που υπέστησαν να φθάνουν κοντά στο 25% της δύναμewς τους¹⁸⁷.

Αν και οι ιππικές έφοδοι απέφεραν ορισμένα θετικά αποτελέσματα, η συνολική τους προσφορά εκρίνετο αρνητική¹⁸⁸. Η άποψη αυτή υποστήριζε πως η εποχή των εφόδων του ιππικού σώματος είχε πια παρέλθει καθώς η δύναμη πυρός των όπλων με τα οποία ήσαν εφοδιασμένοι οι στρατοί προσέφεραν μεγαλύτερη ασφάλεια στα σώματα του πεζικού και αυξημένο κίνδυνο σε αυτά του ιππικού ωθώντας έτσι τους διοικητές του τελευταίου να διστάζουν να δώσουν διαταγή εφόδου.

Το βασικότερο στοιχείο των ιππικών εφόδων ήταν η μικρή τους κλίμακα¹⁸⁹. Αυτές εξαπελύοντο συνήθως μετά το πέρας μιας μάχης με σκοπό είτε να καλύψουν την υποχώρηση των φίλιων δυνάμεων του πεζικού είτε να ξεκινήσουν καταδίωξη του εχθρού. Ωστόσο ο ρόλος αυτός δεν επιδρούσε στην έκβαση μιας μάχης παρά μόνο στο βαθμό της ήττας ή της νίκης.

Ακόμα και αν η φύση του εδάφους ευνοούσε την έφοδο ιππικού σώματος μια τέτοια ενέργεια ήταν ξένη στην όλη νοοτροπία και στρατιωτική ηθική του Εμφυλίου. Εν αντιθέσει με τους ναπολεόντειους στρατούς όπου το ιππικό συνιστούσε το 20-25% της συνολικής δύναμης, στην περίπτωση των Η.Π.Α. έφθανε να αποτελεί μετά βίας το 8%. Το ιππικό είχε εξαιρετικά μεγάλα έξοδα διατροφής, συντήρησης και εξοπλισμού εν συγκρίσει με τα άλλα σώματα του στρατού. Η χρηματική αξία ενός ίππου ήταν πενταπλάσια αυτής ενός τουφεκίου ενώ επιπρόσθετα ο στρατιώτης θα χρειαζόταν σαμάρι, μπότες κ.α. Ο εξοπλισμός του περιελάμβανε επίσης ένα ελαφρύ ξίφος, ένα πιστόλι και τουφέκι¹⁹⁰.

Σύντομα τα οπισθογεμή τουφέκια έγιναν βασικό όπλο και για το ιππικό, ιδιαίτερα αυτό της Ένωσης που διέθετε σε μεγαλύτερες ποσότητες απ' ό,τι η Συνομοσπονδία τα εν λόγω όπλα¹⁹¹. Το ιππικό του Νότου ήταν πιο ελαφρά εξοπλισμένο από αυτό του Βορρά διαθέτοντας κυρίως μικρά εμπροσθογεμή τουφέκια και περισσότερα πιστόλια αντί του ξίφους. Αν και τα εργοστάσια όπλων του Νότου επεχείρησαν να παράξουν μαζικά οπισθογεμή τουφέκια, η προσπάθεια απέτυχε και το ιππικό της Συνομοσπονδίας στηρίχθηκε για τον εφοδιασμό της με τέτοια όπλα κυρίως σε εισαγωγές ή την οικειοποίηση αυτών του εχθρού ύστερα από μια νικηφόρο μάχη.

¹⁸⁷ Ο.π. Επίσης βλ. και Paddy Griffith, *Battle Tactics of the Civil War*, Yale University Press, New Haven and London, 2001, σελ.179-180

¹⁸⁸ Paddy Griffith, ο.π., σελ. 180

¹⁸⁹ Ο.π., σελ. 180-181

¹⁹⁰ Ο.π., σελ.181

¹⁹¹ Ο.π. καθώς επίσης και <http://www.civilwar.org/education/History/2067/11/>

Το πρόβλημα της φύσης του εδάφους που υφίστατο για το πεζικό και το πυροβολικό συνιστούσε συχνά εμπόδιο και για τις εφόδους του ιππικού. Βέβαια, ένα καλά εκπαιδευμένο ιππικό είχε την ικανότητα να υπερπηδήσει φράγματα ή τάφρους. Το πρόβλημα της εκπαίδευσης ενός σώματος ιππικού παρέμενε κεντρικό διότι αυτό θα χρειαζόταν αρκετούς μήνες παραπάνω από ένα σώμα πεζικού προκειμένου να προετοιμαστεί κατάλληλα για μάχη¹⁹².

Το ιππικό της Συνομοσπονδίας ήταν ως ένα βαθμό καλύτερα εκπαιδευμένο καθώς πολλοί από αυτούς που το στελέχωναν, λόγω έλλειψης, χρησιμοποιούσαν τους δικούς τους ίππους. Ταυτόχρονα όμως, το γεγονός αυτό συνέβαλλε στο να μην υπάρχει η απαιτούμενη πειθαρχία¹⁹³. Όσον αφορά στο ιππικό της Ένωσης, αυτό σταδιακά αυξήθηκε σε αριθμό και ικανότητες και άρχισε να χρησιμοποιείται κυρίως για επιδρομές παρά για υποστήριξη του φίλιου πεζικού σώματος.

Το γενικό δόγμα που επικρατούσε στον Αμερικανικό Εμφύλιο αναφορικά με τη δράση του ιππικού ήταν αυτό που προέκρινε τις επιδρομές¹⁹⁴. Σύμφωνα με τον θεωρητικό Liddell Hart, το δόγμα αυτό όχι μόνο δε συνιστούσε καινοτομία στην τέχνη της διεξαγωγής του πολέμου αλλά αντίθετα συνέβαλλε στον υποβιβασμό και την ως ένα βαθμό αποσύνθεσή της. Η χρήση του ιππικού για επιδρομές αποτελούσε κατ' αυτόν σκόπιμη στροφή από μια πιθανή νίκη στο πεδίο της μάχης και αποστερούσε το στρατό από μέσα που ίσως να διαδραμάτιζαν κρίσιμο ρόλο στην έκβασή της.

Τα τελευταία χρόνια του πολέμου ο ρόλος του ιππικού αναβαθμίστηκε σημαντικά όσον αφορά στη συμβολή του στις μάχες. Αυτό οφειλόταν στο γεγονός πως κατά το 1864 οι δυνάμεις του πεζικού είχαν εξασθενήσει σημαντικά με αποτέλεσμα το ιππικό – κυρίως αυτό της Ένωσης – να εμφανίζεται ως μια καινούρια δύναμη η οποία μπορούσε να σηκώσει προσωρινά το βάρος του αγώνα¹⁹⁵.

Η νέα τακτική που το ιππικό εφήρμοζε περιελάμβανε τέσσερα βασικά στοιχεία: γρήγορη επιχειρησιακή ευκινησία χωρίς επαφή με τον εχθρό, ικανότητα και προθυμία αφίππευσης και μάχης εκ του συστάδην, νέα όπλα που προσέφεραν αυξημένη δύναμη πυρός και, τέλος, εφεδρείες ιππικού για έφοδο με ξίφη όταν οι συνθήκες το απαιτούσαν.¹⁹⁶ Ο συνδυασμός των παραπάνω στοιχείων βελτίωνε όχι μόνο την αποτελεσματικότητα της δράσης του ιππικού αλλά και αυτήν του πεζικού. Η νέα τακτική πυρός και ελιγμών είχε τα χαρακτηριστικά καταδρομής με πρώτο μέλημα τη δημιουργία μιας γραμμής πυρός με βολές υψηλής συχνότητας. Οι στρατιώτες του ιππικού μπορούσαν να πολεμήσουν έχοντας αφιππεύσει και ως πεζοί ακροβολιστές

¹⁹² Ο.π., σελ.182

¹⁹³ Ο.π., σελ.182-183

¹⁹⁴ Ο.π., σελ.183-184

¹⁹⁵ Ο.π., σελ.184

¹⁹⁶ Ο.π.

σχηματίζοντας μια εναλλασσόμενη γραμμή πυρός. Ωστόσο, αυτό σήμαινε πως η δύναμη πυρός ανά ομάδα ιππέων μειωνόταν καθώς κάποιои θα έπρεπε να μείνουν πίσω από τη γραμμή για τη φύλαξη των ίππων. Αν και με αρκετές επιφυλάξεις στην αρχή, το ιππικό αποδέχθηκε και την πεπερασμένη ως ένα βαθμό χρήση της ξιφολόγχης σε περίπτωση συμπλοκής εκ του συστάδην.

Γενικά, παρά την πρόοδο στο επίπεδο των σχέσεων των σωμάτων του ιππικού με το πεζικό, η αρμονική συνεργασία που τα κατώτερα επίπεδα τακτικής απαιτούσαν στη μάχη σπάνια ήταν εφικτή και επιθυμητή¹⁹⁷. Συχνά το ιππικό έπρεπε πρώτα να δημιουργήσει από τις δικές του δυνάμεις ένα "πεζικό" σώμα για να προετοιμάσει τις εφόδους του. Αντίθετα, οι σχέσεις του ιππικού με το πυροβολικό ήσαν πιο στενές. Αυτό εξηγείται από το γεγονός πως τη μεγαλύτερη απειλή για το πυροβολικό συνιστούσε το αντίπαλο ιππικό λόγω των συχνών και γρήγορων εφόδων του με αποτέλεσμα η συνεργασία με το φίλιο ιππικό για την απόκρουσή του να κρίνεται επιβεβλημένη.

Ένα καλά εξοπλισμένο ιππικό σώμα με δικό του πυροβολικό και πεζικό μπορούσε να πολεμήσει σχεδόν ως ολοκληρωμένος στρατός. Βασικό μειονέκτημα όμως ενός τέτοιου σώματος ήταν το εξαιρετικά υψηλό κόστος του. Στους σχηματισμούς μάχης του, το ιππικό μπορούσε να διαθέσει ως πεζικό στη γραμμή πυρός πολύ λιγότερους άνδρες απ' ό,τι ένα κανονικό σώμα πεζικού. Η δύναμή του έγκειτο κυρίως στις αιφνιδιαστικές επιθέσεις παρά στη διεξαγωγή ολοκληρωμένης μάχης¹⁹⁸. Ακριβώς αυτή η ικανότητα προβολής αξιώσεων και ξαφνικών επιθέσεων ήταν το στοιχείο που έλειπε από τα άλλα σώματα του στρατού, η ικανότητα δηλαδή να καταφερθούν απρόσμενα πλήγματα στον εχθρό ώστε να αποθαρρυνθεί από το να καταλάβει θέσεις-κλειδιά στο πεδίο της μάχης.

Το ιππικό μπορούσε να προσφέρει, εκτός των άλλων, ενθουσιασμό και ώθηση στις τάξεις του πεζικού που μαζί με τη νέα δύναμη πυρός που προσέθετε λειτουργούσε ως πολλαπλασιαστής της φυσικής δύναμης του στρατού. Το λογικό συμπέρασμα ήταν, αν και διαφάνηκε στα τελευταία στάδια του Εμφυλίου, πως η σύνδεση και συνεργασία των δύο σωμάτων ήταν πολύ πιο αποδοτική από τη δράση καθενός ξεχωριστά¹⁹⁹.

¹⁹⁷ Ο.π., σελ.185

¹⁹⁸ Ο.π., σελ.185-186

¹⁹⁹ Ο.π., σελ.188

Δ) ΤΟ ΝΑΥΤΙΚΟ

Ι. ΓΕΝΙΚΕΣ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ

Η ναυτική στρατηγική τόσο της Ένωσης όσο και της Συνομοσπονδίας στον Αμερικανικό Εμφύλιο είχε κατά κύριο λόγο να κάνει με την επιβολή ή μη ναυτικού αποκλεισμού στην ακτογραμμή και στους ποταμούς του Νότου²⁰⁰. Βασικό στοιχείο της στρατηγικής της Ένωσης ήταν, σύμφωνα και με το Σχέδιο Ανακόντα ("Anaconda Plan")²⁰¹, η συνεχής προσπάθεια για αποκλεισμό των λιμένων του Νότου ενώ της Συνομοσπονδίας η ματαίωση της παραπάνω στρατηγικής με κάθε δυνατό μέσο.

Ο Lincoln επεδίωκε με αυτόν τον τρόπο να παρεμποδίσει τόσο το εμπόριο του Νότου προς το εξωτερικό, πλήττοντάς τον έτσι οικονομικά, όσο και να αποτρέψει τον ανεφοδιασμό του σε πολεμικό, κυρίως, υλικό. Ο Jefferson Davis απάντησε στις ενέργειες αυτές με το να εξουσιοδοτήσει και να παροτρύνει όλα τα πλοία της Συνομοσπονδίας, κυβερνητικά και ιδιωτικά, να διενεργούν επιδρομές στον εμπορικό αλλά και τον πολεμικό στόλο της Ένωσης.

Ο Νότος απεδείχθη περισσότερο ευάλωτος από το Βορρά καθώς παρά το σημαντικό αριθμό κόλπων, όρμων και το μεγάλο μήκος της ακτογραμμής του διέθετε μικρό αριθμό αξιοποιήσιμων λιμένων. Για να είναι αποτελεσματικός ο αποκλεισμός αρκούσε λοιπόν η Ένωση να φέρει υπό τον έλεγχό της τους δέκα μόλις λιμένες²⁰² που συνδέονταν με το εσωτερικό της Συνομοσπονδίας μέσω σιδηροδρομικών γραμμών ή ποτάμιων συγκοινωνιών. Ήδη στις αρχές του 1862, έξι εξ' αυτών είχαν καταληφθεί από την Ένωση και από όσα συνέχιζε να ελέγχει η Συνομοσπονδία όλα εκτός του Norfolk ήσαν πολύ ρηχά για να είναι προσβάσιμα από πλοία μεγάλου εκτοπίσματος.

Η ναυτική ισχύς του Βορρά μπορούσε να πλήξει άλλο ένα ευάλωτο σημείο του εμπορίου του Νότου, ήτοι την εξάρτησή του από το παράκτιο εμπόριο²⁰³, καθώς ιστορικά ο Νότος εξαρτάτο για τη μεταφορά αγαθών από τους λιμένες του στην ενδοχώρα και αντίστροφα λιγότερο από τις σιδηροδρομικές συγκοινωνίες και περισσότερο από ατμόπλοια και μικρές παράκτιες σκούνες.

²⁰⁰ Σχετικά βλ. "Anaconda Plan", σελ.57 και 81-82

²⁰¹ Herman Hattaway & Archer Jones, *How the North Won: A Military History of the Civil War*, University of Illinois Press, Illinois, 1991, σελ.127

²⁰² Αυτά ήσαν το Norfolk (Virginia), τα New Bern και Wilmington (North Carolina), το Charleston (South Carolina), τα Jacksonville, Fernandina & Pensacola (Florida), το Mobile (Alabama), η Savannah (Georgia) & η New Orleans (Louisiana)

²⁰³ Ο.π.

Ο Υπουργός Ναυτικού της Συνομοσπονδίας, Stephen Mallory, πίστευε πως σημαντική στρατηγική ευκαιρία για ανατροπή της ποσοτικής υπεροχής της Ένωσης σε πλοία συνιστούσε η ποιοτική αναβάθμιση αυτών του Νότου μέσω της εφαρμογής τεχνολογικών καινοτομιών²⁰⁴. Σπουδαιότερη όλων θεωρούσε τη χρήση θωρηκτών πολεμικών πλοίων και γρήγορα αντελήφθη πως μόνο με την κατασκευή τους στην επικράτειά του Νότου αλλά και στα μεγάλα ναυπηγεία της Αγγλίας και της Γαλλίας θα δύνατο ο Νότος να αντιμετωπίσει τη ναυτική υπεροπλία του Βορρά. Πρωταρχικός στόχος στον τομέα αυτό υπήρξε η μετατροπή της φρεγάτας USS (United States Ship) Merrimack σε θωρηκτό, κατασκευή που ολοκληρώθηκε στις 5 Μαρτίου 1862 με το πλοίο να μετονομάζεται σε CSS (Confederate States Ship) Virginia.

Ωστόσο, μόλις η Ένωση αντελήφθη τη στρατηγική του Mallory σύνηψε με τη σειρά της συμφωνίες για κατασκευή θωρηκτών στις ναυπηγικές βιομηχανίες του Βορρά και σύντομα φρόντισε να αποκτήσει το δικό της θωρηκτό, USS Monitor, το οποίο ήταν έτοιμο στις 30 Ιανουαρίου 1862²⁰⁵. Η επιτυχία της κατασκευής θωρηκτών πολεμικών πλοίων οφείλεται στην τελειοποίηση του μηχανισμού της προπέλας από τον John Ericsson που επέτρεπε πλέον την τοποθέτηση των ατμομηχανών κάτω από το νερό και καθιστούσε πεπερασμένους τους τροχούς κίνησης των πλοίων²⁰⁶. Οι υπόλοιπες ιδέες του Ericsson για τα θωρηκτά δεν ήσαν καινούριες: σιδερένια θωράκιση, ελαφρύ εκτόπισμα, ισχύς ατμού, σύστημα εξαερισμού καθώς και χρήση περιστρεφόμενων όπλων μεγάλου διαμετρήματος επί του καταστρώματος.

Τα CSS Virginia και USS Monitor συνιστούσαν αντιπροσωπευτικά δείγματα ενός νέου τύπου πλοίων που θα αξιοποιούνταν τόσο στην παράκτια άμυνα όσο και σε επιθετικές ενέργειες. Έχοντας θυσιάσει το πλεονέκτημα της υψηλής ταχύτητας και της αξιόλογης πλεύσης σε ανοικτή θάλασσα, τα πλοία αυτά δύνατο να φέρουν ισχυρή θωράκιση και μεγάλα όπλα²⁰⁷.

²⁰⁴ Ο.π., Επίσης βλ. Russell F. Weigley, *A Great Civil War: A Military and Political History, 1861-1865*, Indiana University Press, Bloomington, 2004, σελ.121

²⁰⁵ Russell Weigley, ο.π. και Herman Hattaway, ο.π., σελ.128-129

²⁰⁶ Herman Hattaway H., ο.π., σελ.129

²⁰⁷ Ο.π.

II. Η ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ ΤΗΣ ΣΥΝΟΜΟΣΠΟΝΔΙΑΣ ΚΑΙ ΤΟΥ STEPHEN MALLORY

Ο στρατηγικός αντικειμενικός στόχος της Συνομοσπονδίας στη διάρκεια του Εμφυλίου ήταν διττός: αφενός η προστασία των νότιων πολιτειών από ενδεχόμενη εισβολή και εναλλακτικά, σε περίπτωση που αυτός αποτύγχανε, η αύξηση του κόστους του πολέμου για την Ένωση σε βαθμό που η τελευταία να αναγκαστεί να εγκαταλείψει την προσπάθεια²⁰⁸.

Στα πλαίσια της παραπάνω στρατηγικής η ευθύνη του ναυτικού της Συνομοσπονδίας συνίστατο στην προστασία των λιμένων και ακτογραμμών του Νότου από τον αποκλεισμό που επιχειρούσε να επιβάλλει η Ένωση και στην επίτευξη, ει δυνατόν, τοπικής ναυτικής υπεροπλίας έναντι του Βορρά.

Η Συνομοσπονδία έπασχε από αρκετά προβλήματα που ο Βορράς δεν είχε να αντιμετωπίσει²⁰⁹. Το σιδηροδρομικό δίκτυο του Νότου ήταν περιορισμένο και ανεπαρκές ενώ επιπρόσθετα υπήρχε έλλειψη των απαραίτητων για το ναυτικό εργοστασίων κατασκευής σκοινιών και κυρίως παραγωγής σιδήρου και χάλυβα.

Η επικρατούσα αντίληψη στο Νότο μόλις ξέσπασε ο Εμφύλιος ήταν ότι ο στόχος του Lincoln και της Ένωσης για αποκλεισμό της Συνομοσπονδίας θα αποδεικνύετο ανεφάρμοστος καθώς υπήρχε η πεποίθηση πως η Αγγλία δε θα διακινδύνευε την απώλεια του σπουδαιότερού της προμηθευτή ακατέργαστου βάμβακος. Ωστόσο, αυτό που δεν ελήφθη υπόψη ήταν πως η άφθονη συγκομιδή βάμβακος του 1860 είχε ήδη εξαχθεί με αποτέλεσμα η Αγγλία να μην έχει άμεσα οικονομικά συμφέροντα και ενδιαφέρον για το Νότο παρά μόνο αν ο πόλεμος διαρκούσε πολύ²¹⁰.

Το ναυτικό της Συνομοσπονδίας δε διέθετε τα μέσα για να αντισταθμίσει την υπεροχή του ναυτικού της Ένωσης. Λίγους μήνες πριν την έναρξη του Εμφυλίου ο στόλος της αριθμούσε περί τα δέκα μόλις πολεμικά πλοία με γύρω στα δεκαπέντε πυροβόλα όπλα. Έτσι, επεδίωξε να αντιμετωπίσει την έλλειψη ικανοποιητικού αριθμού πλοίων μέσω της εφαρμογής τεχνολογικών καινοτομιών όπως η χρήση θωρηκτών πλοίων και τορπιλακάτων, η ναρκοθέτηση των υδάτων και η χρήση, έστω και υποτυπωδών, υποβρυχίων.

Στις 21 Φεβρουαρίου του 1861 το Κογκρέσο της Συνομοσπονδίας διόρισε ως Υπουργό Ναυτικού τον Stephen Mallory. Ο Mallory γρήγορα κατανόησε πως η ναυτική στρατηγική που θα σχεδιαζόταν για τη Συνομοσπονδία έπρεπε να λάβει

²⁰⁸

²⁰⁹ Ο.π.

²¹⁰ Ο.π.

υπόψη της τη γεωγραφική διάταξη και τις συνθήκες που την επηρέαζαν²¹¹. Το περιβάλλον που θα αναλάμβανε να προστατεύσει το ναυτικό του Νότου αποτελείτο από την ακτογραμμή των Συνομοσπονδίων πολιτειών προς τον Ατλαντικό, τον ποταμό Μισισσιπή και τον Κόλπο του Μεξικού.

Επίσης, λόγω της αδιαμφισβήτητης υπεροχής της Ένωσης σε κάθε πτυχή που αφορούσε στη ναυτική ισχύ των δύο εμπολέμων, μοναδικός παράγοντας που έδινε ελπίδες στο ναυτικό της Συνομοσπονδίας για ανάληψη πρωτοβουλιών ήταν η εφαρμογή τεχνολογικών καινοτομιών. Η μεγάλη υδάτινη έκταση της Συνομοσπονδίας τόσο στην πλευρά του Ατλαντικού όσο και σε ποταμούς, παραποτάμους και κόλπους της ενδοχώρας οδήγησε σε αρκετές περιπτώσεις στην κατασκευή φρουρίων και οχυρών στις όχθες τους.

Μετά την εντολή του Lincoln για ναυτικό αποκλεισμό της Συνομοσπονδίας έγινε αντιληπτό πως αυτό που θα ακολουθούσε από την πλευρά της Ένωσης θα ήταν μια εκστρατεία παρά τον ποταμό Μισισσιπή και προς τη Νέα Ορλεάνη. Σκοπός θα ήταν να κοπεί η Συνομοσπονδία στα δύο με κάθε τμήμα της να μη δύναται πλέον να προστρέχει σε υποστήριξη και εφοδιασμό του άλλου²¹². Έτσι σύντομα πρωταρχικός στρατηγικός στόχος του Mallory κατέστη η διάσπαση του αποκλεισμού που θα εφήρμοζε η Ένωση. Προς επίτευξη αυτού του σκοπού και θεωρώντας τα θωρηκτά ως το απόλυτο όπλο του μέλλοντος στη θάλασσα προχώρησε σε εντολή κατασκευής τέτοιων πλοίων²¹³.

Επιπρόσθετα, υποστήριζε πως το θαλάσσιο εμπόριο της Ένωσης ήταν ευάλωτο σε επιδρομές από καταδρομικά πλοία γι' αυτό και ενήργησε υπέρ της αξιοποίησής τους προς αυτόν τον σκοπό. Τέλος, ο Mallory αποφάσισε πως τα παλαιότερα όπλα και κανόνια έπρεπε να αντικατασταθούν από πιο αποδοτικά πυροβόλα όπλα με μεγαλύτερο βεληνεκές, κυρίως τύπου Brooke. Αντίθετα η Ένωση σε αυτόν τον τομέα προέκρινε τη διατήρηση των κανονιών για τον εξοπλισμό των πλοίων της καθώς αν και με μικρότερο βεληνεκές αυτά ήταν πολύ πιο ακριβή στις βολές τους²¹⁴.

Εν τω μεταξύ, το ναυτικό της Συνομοσπονδίας επεδίωξε να εφαρμόσει χωρίς ωστόσο μεγάλη επιτυχία μια ακόμα τεχνολογική καινοτομία, ήτοι την κατασκευή

²¹¹ Jay W. Simson, *Naval Strategies of the Civil War: Confederate Innovations and Federal Opportunism*, Cumberland House, Nashville, Tennessee, 2001, σελ.35

²¹² Ο.π., σελ. 36

²¹³ Παράλληλα με το CSS Virginia ξεκίνησε η κατασκευή τεσσάρων (4) ακόμα θωρηκτών. Αυτά ήταν τα CSS Louisiana και CSS Mississippi στο λιμάνι της Νέας Ορλεάνης και τα CSS Tennessee και CSS Arkansas στο λιμάνι του Memphis. Ο.π., σελ. 47

²¹⁴ Ο.π., σελ. 37

υποβρυχίων για στρατιωτικούς σκοπούς²¹⁵. Στόχος ήταν η χρήση τους να πλήξει τα ισχυρά πλοία καθώς οι επιθέσεις θα διενεργούντο εναντίον του πιο αδύναμου σημείου τους κάτω από την επιφάνεια των υδάτων²¹⁶.

Εκτός της προσθήκης πυροβόλων όπλων μεγάλου βεληνεκούς ο Mallory προώθησε την κατασκευή υποβρυχίων torpilleurs. Έτσι, σταδιακά, κατασκευάστηκαν συσκευές που συνδέονταν με εκρηκτικά υλικά και οι οποίες κατέστρεφαν σχεδόν ανεπανόρθωτα τους σκελετούς των εχθρικών πλοίων. Επίσης, κατασκευάστηκαν εκπυρσοκροτητές ώστε να πυροδοτούνται torpilles και από απόσταση όπως, για παράδειγμα, από την ακτή. Γενικά πάντως η χρήση στρατιωτικών καινοτομιών έλαβε χώρα σε μικρή κλίμακα – λόγω και των ανεπαρκών βιομηχανικών υποδομών του Νότου για τη μαζική παραγωγή τους – και κυρίως στα τελευταία στάδια του Εμφυλίου όταν η έκβαση του πολέμου είχε πια σχεδόν κριθεί²¹⁷.

Οι επιτυχημένες αμφίβιες επιχειρήσεις της Ένωσης με αποκορύφωμα την κατάληψη της Νέας Ορλεάνης (18-29 Απριλίου, 1862) κατέδειξαν στο Νότο την ισχύ του ναυτικού της πρώτης. Σύντομα ο Mallory συνειδητοποίησε πως προκειμένου να προστατευθούν οι εναπομείναντες σημαντικοί λιμένες της Συνομοσπονδίας έπρεπε να τροποποιήσει τη ναυτική του στρατηγική. Οι λιμένες αυτοί, αν και δύναντο να αμυνθούν ικανοποιητικά σε πιθανή επίθεση από ξηρά ήσαν ιδιαίτερα ευάλωτοι από τη θάλασσα. Καθώς η άμεση απειλή προερχόταν κυρίως από το ναυτικό της Ένωσης, ο Mallory έθεσε πλέον ως πρωταρχικό σκοπό της στρατηγικής του την παράκτια άμυνα των λιμένων ώστε να αποτραπεί η κατάληψή τους και η επακόλουθη προέλαση του εχθρού στην ενδοχώρα²¹⁸.

Παρά τις επιτυχίες των θωρηκτών της Συνομοσπονδίας όπως αυτές του CSS Virginia στο Hampton Roads, όπου κατέστρεψε πέραν των εχθρικών πλοίων και τα χερσαία εκστρατευτικά σχέδια του στρατηγού McClellan, και του CSS Arkansas που κατάφερε να σώσει προσωρινά το Vicksburg, ο Mallory αναγνώρισε πως ο μέχρι τότε πρωταρχικός στρατηγικός στόχος της διάσπασης του ναυτικού αποκλεισμού δεν είχε

²¹⁵ Στον Αμερικανικό Εμφύλιο έλαβε χώρα η πρώτη επιτυχημένη επίθεση υποβρυχίου στην ιστορία. Το υποβρύχιο της Συνομοσπονδίας Hunley, μήκους 40 ποδιών, λειτουργούσε με πλήρωμα οκτώ (8) ανδρών που χειρίζονταν ένα μεγάλο στροφαλοφόρο άξονα συνδεδεμένο με την προπέλα του υποβρυχίου. Στις 16 Φεβρουαρίου 1864, το Hunley επέτυχε να βυθίσει το πλοίο της Ένωσης USS Housatonic κοντά στο λιμάνι του Charleston. Αρχικά, τα πρώτα υποβρύχια που δοκιμάστηκαν είχαν πλήρωμα τριών (3) ανδρών εκ των οποίων ένας φορούσε στολή κατάδυσης και έπαιρνε θέση σε έναν ειδικό θάλαμο παρακολούθησης στην πλώρη του υποβρυχίου. Μόλις ένα εχθρικό πλοίο ερχόταν σε ακτίνα βολής, ο δύτης εξέρχετο από το υποβρύχιο και προσκολλούσε στο κάτω μέρος του εχθρικού πλοίου έναν εκρηκτικό μηχανισμό. Μόλις ο δύτης γυρνούσε στο υποβρύχιο και αυτό απομακρυνόταν σε ασφαλή απόσταση, ο μηχανισμός πυροδοτείτο. Σχετικά βλ. Jay W. Simson, ο.π., σελ. 37

²¹⁶ Ο.π., σελ. 49

²¹⁷ Ο.π., σελ. 135-136

²¹⁸ Ο.π., σελ. 127-129

επιτευχθεί. Βέβαια, δεν εγκατέλειψε εντελώς αυτή τη στρατηγική επιδιώκοντας πλέον την επίτευξη του σκοπού του μέσω κατασκευής θωρηκτών αλλά και καταδρομικών πλοίων για λογαριασμό της Ένωσης στα μεγάλα ναυπηγεία της Αγγλίας και της Γαλλίας. Τα θωρηκτά θα δύναντο κατ' αυτόν τον τρόπο να επιτεθούν στο στόλο του ναυτικού αποκλεισμού εκ της ανατολικής πλευράς του Ατλαντικού.

Από τα προαναφερθέντα γίνεται αντιληπτό πως η νέα ναυτική στρατηγική του Mallory αναφορικά με τη χρήση θωρηκτών αφορούσε στην επιδίωξη δύο στόχων: αφενός την προστασία των παράκτιων περιοχών και λιμένων του Νότου από τις αμφίβιες επιχειρήσεις της Ένωσης μέσω της χρήσης των υπάρχοντων θωρηκτών και αφετέρου τη διάσπαση του αποκλεισμού από τα νέα θωρηκτά που κατασκευάζοντο στην Ευρώπη²¹⁹.

Η στρατηγική του Mallory όσον αφορά στις επιθέσεις των καταδρομικών πλοίων της Συνομοσπονδίας εναντίον του αντίπαλου εμπορικού στόλου, αν και επιτυχής ως προς την εφαρμογή της, δεν εκπλήρωσε τον απώτατο στόχο της. Αυτός ήταν η απόσπαση ενός τμήματος του στόλου της Ένωσης που επέβαλλε τον αποκλεισμό για την καταδίωξη των μικρών καταδρομικών και την προστασία του εμπορίου της. Στην εφαρμογή αυτής της στρατηγικής ελλόχευε επίσης ο κίνδυνος να γίνει επίθεση εναντίον ενός ουδέτερου πλοίου, ιδιαίτερα ευρωπαϊκού. Σε μια τέτοια συγκυρία η Συνομοσπονδία διακινδύνευε πόλεμο και με τις ευρωπαϊκές ναυτικές δυνάμεις κάτι που σε καμία περίπτωση δε δύνατο να αντέξει οικονομικά και στρατιωτικά²²⁰.

Ένα ακόμα μειονέκτημα της παραπάνω στρατηγικής ήταν, σύμφωνα και με το μεγάλο θεωρητικό της θαλάσσιας ισχύος Alfred Thayer Mahan, πως προϋπέθετε τη “θέληση και συμφωνία” της Ένωσης για αποδέσμευση δυνάμεων από το στόλο του αποκλεισμού προς καταδίωξη των καταδρομικών της Συνομοσπονδίας. Για όσο διάστημα προτεραιότητα της Ένωσης παρέμενε η διατήρηση του αποκλεισμού, η στρατηγική αυτή δεν επέφερε σημαντικά αποτελέσματα ανεξαρτήτως του αριθμού των καταδρομικών που είχε στη διάθεσή της η Συνομοσπονδία.

²¹⁹ Ο.π., σελ. 129-130

²²⁰ Ο.π., σελ. 187 καθώς και <http://www.history.com/stories/2014/04/01/187-188>

III. Η ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ ΤΗΣ ΈΝΩΣΗΣ ΚΑΙ ΤΟΥ GIDEON WELLES

Το ναυτικό της Ένωσης ξεκίνησε τον πόλεμο έχοντας στη διάθεσή του τέσσερις ατμοκίνητες φρεγάτες, 23 ατμοκίνητα πολεμικά ιστιοφόρα, οκτώ ιστιοφόρες φρεγάτες, 17 πολεμικά ιστιοφόρα και πέντε μικρά ατμοκίνητα κανονιοφόρα. Από το σύνολο των προαναφερθέντων εξαιρούντο τα πλοία που στις 20-21 Απριλίου 1861 βυθίστηκαν ή πυρπολήθηκαν από τα πληρώματά τους μετά από εντολή του διοικητή της ναυτικής μοίρας του πολεμικού ναυπηγείου Gosport στο Norfolk της Virginia προκειμένου να μην πέσουν στα χέρια της Συνομοσπονδίας. Μεταξύ αυτών των πλοίων ήταν και η ατμοκίνητη φρεγάτα USS Merrimack την οποία η Συνομοσπονδία κατάφερε να περισώσει και ξεκίνησε να τη μετατρέψει σε θωρηκτό πολεμικό πλοίο²²¹.

Επιπρόσθετα, ορισμένα από τα πλοία του στόλου της Ένωσης δεν ήταν έτοιμα για άμεση χρήση στη θάλασσα ενώ άλλα παρουσίαζαν ελλείψεις όσον αφορά στο κατάλληλο πλήρωμα που θα τα στελέχωνε. Αρκετά βρίσκονταν σε ναυπηγικούς σταθμούς για επισκευές και, τέλος, υπήρχαν κάποια πλοία που βρίσκονταν ανά τον κόσμο για περιπολίες ή την εξασφάλιση αμερικανικών εμπορικών συμφερόντων. Συνεπώς, μόνο 14 περίπου πλοία ήταν έτοιμα για άμεση δράση κάτι που έκανε σχεδόν αδύνατο το εγχείρημα του ολοκληρωτικού αποκλεισμού της, μήκους 3,600 μιλίων, ακτογραμμής του Νότου²²².

Όσον αφορά στο σχεδιασμό της ναυτικής στρατηγικής, ο Gideon Welles δε διέθετε ως Υπουργός Ναυτικού της Ένωσης την αντίστοιχη ελευθερία κινήσεων που απολάμβανε ο ομόλογός του της Συνομοσπονδίας Stephen Mallory. Ο Welles έπρεπε να "υποτάξει" τις ιδέες του στην εθνική στρατηγική της Ένωσης που αρχικά τουλάχιστον συνίστατο στην εφαρμογή ενός σχεδίου παραπλήσιου του Σχεδίου Anaconda που είχε προτείνει ο Winfield Scott²²³.

Το Σχέδιο Anaconda προέβλεπε το ναυτικό αποκλεισμό των λιμένων του Νότου στις ακτές προς τον Ατλαντικό και την κατάληψη του ζωτικού ποταμού Μισισσιπή από ένα στόλο κανονιοφόρων πλοίων που θα ενισχύετο και από δυνάμεις ξηράς. Το σχέδιο προεξοφλούσε ότι η Συνομοσπονδία θα υποχρεωνόταν σύντομα να συνθηκολογήσει χωρίς να προκληθεί μεγάλη αιματοχυσία όπως ίσως θα συνέβαινε με μια εισβολή. Γενικότερα, το εν λόγω σχέδιο ήταν περιορισμένων στρατηγικών σκοπών²²⁴. Ωστόσο, το Σχέδιο Anaconda έπασχε από το σοβαρό μειονέκτημα πως χρειαζόταν αρκετά μεγάλο χρονικό διάστημα μέχρι να εφαρμοσθεί πλήρως καθώς

²²¹ Russell F. Weigley, ο.π., σελ. 73. Επίσης, Herman Hattaway & Archer Jones, ο.π., σελ.127

²²² Russell F. Weigley, ο.π.

²²³ Jay W. Simson, ο.π., σελ.51

²²⁴ Ο.π., σελ. 52-53

δεν υπήρχαν τα απαραίτητα πλοία για έναν αποτελεσματικό ναυτικό αποκλεισμό όπως και αρκετά κανονιοφόρα για να στελεχώσουν το στόλο του Μισισσιππή. Έτσι, υπό την ασφυκτική πίεση και της κοινής γνώμης του Βορρά που υποστήριζε την άμεση προέλαση προς το Richmond, τη νέα πρωτεύουσα της Συνομοσπονδίας, το εν λόγω σχέδιο εφαρμόστηκε μόνο εν μέρει και αφού ο Lincoln ανακοίνωσε επίσημα την επιβολή του ναυτικού αποκλεισμού της Συνομοσπονδίας.

Βασικό στοιχείο της στρατηγικής του Welles ήταν η εφαρμογή του δόγματος της “ενοποιημένης διοίκησης” μεταξύ ναυτικών και χερσαίων επιχειρήσεων²²⁵. Αυτό προέκρινε τη στενή συνεργασία των δυνάμεων θαλάσσης και των δυνάμεων ξηράς που συχνά οι πρώτες μετέφεραν μέσω του σαφούς διαχωρισμού των περιοχών ευθύνης κάθε σώματος και του μετέπειτα συντονισμού των δράσεών τους. Έτσι, όσο διενεργούντο ναυτικές επιχειρήσεις η διοίκηση βρισκόταν στα χέρια του ναυτικού διοικητή. Απ’ τη στιγμή όμως που τα στρατεύματα αποβιβάζοντο στην ξηρά τον έλεγχο αναλάμβανε ο στρατιωτικός διοικητής.

Η ευρεία χρήση του ατμού αντί του αέρος για την πρόωση των πλοίων είχε απ’ τη μια πλευρά απελευθερώσει την κίνηση των πλοίων από ασταθείς παράγοντες όπως οι άνεμοι, τα ρεύματα και οι παλίρροιες αλλά απ’ την άλλη τα είχε καταστήσει εξαρτημένα από βάσεις ανεφοδιασμού καύσιμης ύλης. Επομένως, ένας ναυτικός αποκλεισμός για να αποβεί αποτελεσματικός προϋπέθετε απαραίτητως τον έλεγχο την κατασκευή βάσεων ανεφοδιασμού²²⁶.

Αν και αρχικά ο Welles είχε υποτιμήσει την αξία των θωρηκτών πολεμικών πλοίων, σύντομα άλλαξε γνώμη όταν ενημερώθηκε ότι η Συνομοσπονδία μετέτρεπε την ατμοκίνητη φρεγάτα USS Merrimack σε θωρηκτό και συμφώνησε πως και η Ένωση είχε ανάγκη από τέτοιου είδους πολεμικά πλοία²²⁷. Η κατασκευή του θωρηκτού της Ένωσης USS Monitor απεδείχθη καταλυτική όχι μόνο γιατί μπορούσε να αντιμετωπίσει το αντίπαλο δέος που άκουγε στο όνομα CSS Virginia αλλά και διότι ματαίωνε τα σχέδια του Mallory αναφορικά με τη διάσπαση του ναυτικού αποκλεισμού από τα θωρηκτά του Νότου. Έγινε κατανοητό πως τα πλοία που η Συνομοσπονδία θεωρούσε ως κλειδί για την εξισορρόπηση της ναυτικής υπεροχής της Ένωσης μπορούσαν να κατασκευασθούν στο Βορρά και μάλιστα σε αυξημένη ποσότητα λόγω της συντριπτικά μεγαλύτερης ναυπηγικής βιομηχανικής του βάσης.

Η χρήση θωρηκτών από την πλευρά της Ένωσης συνιστούσε την καταλληλότερη απάντηση στην τότε επικρατούσα στρατιωτική αυταπόδεικτη αλήθεια – διατυπωμένη

²²⁵ Ο.π., σελ. 55. Για “ενότητα διοίκησης” βλ. επίσης Κωνσταντίνος Κολιόπουλος, *Εγχειρίδιο Στρατηγικής Σκέψης*, Έκδοση Σχολής Πολέμου Αεροπορίας, σελ.15

²²⁶ Ο.π., σελ. 55-56

²²⁷ Ο.π., σελ. 60 και 64

εμπειρικά από ολόκληρες γενιές στο παρελθόν και επιβεβαιωμένη και από τον πρόσφατο Κριμαϊκό Πόλεμο (1853-1855) – ότι τα πλοία δε δύναντο να νικήσουν τα παράκτια οχυρά. Η πεποίθηση αυτή στηριζόταν σε μια σειρά από λόγους. Καταρχάς, τα οχυρά διέθεταν σταθερές πλατφόρμες για την εγκατάσταση όπλων εν αντιθέσει με τα πλοία στη θάλασσα. Επίσης, τα συνήθως ξύλινα τοιχώματα του σκελετού των πλοίων δεν ήσαν τόσο γερά όσο τα τείχη, οι επάλξεις και τα προπύργια των οχυρών. Τέλος, ένας μικρός σχετικά αριθμός εύστοχων βολών εναντίον του πλοίου ήταν πολλές φορές αρκετός για να το θέσει εκτός μάχης ή ακόμα και να το βυθίσει ενώ τα πυροβόλα όπλα του οχυρού έπρεπε να υπερνικηθούν ένα ένα με τη σειρά. Η παραπάνω αντίληψη έμελλε να αλλάξει στη διάρκεια του Αμερικανικού Εμφυλίου όπως κατεδείχθη στις περιπτώσεις του Hatteras Inlet, στο Port Royal Sound και στο Roanoke Island²²⁸.

Οι αρχικές επιτυχίες του ναυτικού της Ένωσης είχαν επίδραση σε δύο πτυχές του Εμφυλίου: αφενός στην ψυχολογία της Ένωσης καθώς απάλυναν τις πληγές των αρχικών αναπάντεχων ηττών στα πεδία της μάχης (π.χ. 1^η και 2^η Μάχη Manassas), και της εγκατάλειψης και κατοχής από τη Συνομοσπονδία του ναυπηγείου του Gosport και αφετέρου απέτελεσαν μια προειδοποίηση για τον Mallory και τη ναυτική του στρατηγική²²⁹.

Ο τελευταίος συνειδητοποίησε πως εκτός από το στόχο της διάσπασης του ναυτικού αποκλεισμού έπρεπε να ληφθεί σοβαρά υπόψη και η σπουδαιότητα επίτευξης του στόχου της αποτελεσματικής παράκτιας άμυνας καθώς αν οι στόλοι της Ένωσης επιτύγχαναν ανεμπόδιστα να αποβιβάζουν τα στρατεύματά τους στις ακτές της Συνομοσπονδίας τότε σύντομα η τελευταία θα ευρίσκετο προ τετελεσμένων γεγονότων.

²²⁸ Russell F. Weigley, ο.π., σελ. 73-74

²²⁹ Jay W. Simson, ο.π., σελ. 77

IV. ΣΥΓΚΡΙΤΙΚΗ ΑΝΑΛΥΣΗ

Η στρατηγική που ακολούθησε η Ένωση αναφορικά με το ναυτικό αποκλεισμό της Συνομοσπονδίας συνάδει σε μεγάλο βαθμό με τις απόψεις του Βρετανού θεωρητικού Julian Corbett. Σύμφωνα με τον Corbett, ο έλεγχος των θαλάσσιων επικοινωνιών είτε για εμπορικούς είτε για στρατιωτικούς σκοπούς είναι μεγάλης σημασίας. Ο ναυτικός αποκλεισμός που εφήρμοσε η Ένωση δε δύνατο να είναι ούτε απόλυτος ούτε μόνιμος. Ωστόσο, η δυνατότητα σύλληψης ή καταστροφής της εχθρικής δημόσιας ή και ιδιωτικής περιουσίας έγειρε σημαντικά την πλάστιγγα προς την πλευρά του Βορρά και έκανε τη Συνομοσπονδία να ασφυκτιά τόσο οικονομικά όσο και στρατιωτικά²³⁰.

Ο αποκλεισμός που επέβαλλε η Ένωση ήταν, σύμφωνα με τη θεωρία του Corbett, τόσο ναυτικός με στόχο την αντίπαλη ένοπλη δύναμη θαλάσσης όσο και εμπορικός. Επίσης, ο ναυτικός αποκλεισμός ήταν βασικά κλειστός και ελάμβανε χώρα κυρίως έξω από λιμένες όπου στόχος ήταν η απαγόρευση του εχθρικού απόπλου. Ενίοτε μπορεί να χαρακτηριστεί και ως ανοικτός όπου στόχος ήταν η πρόκληση του αντιπάλου ώστε να αποπλεύσει αλλά να αναγκασθεί να δώσει μάχη προτού επιτύχει τον απώτερο σκοπό του απόπλου του, φράζοντας παράλληλα την έξοδο προς τις θαλάσσιες εμπορικές οδούς.

Βέβαια, η Συνομοσπονδία απαντούσε στον κλειστό αποκλεισμό μέσω χρήσης παράκτιου πυροβολικού και ναρκοθέτησης των υδάτων καθιστώντας τον μόνο εν μέρει επιτυχημένο. Εν μέρει επιτυχημένος ήταν και ο ανοικτός αποκλεισμός καθώς συχνά τα καταδρομικά πλοία του Νότου επέτυχαν να παραβιάσουν τον αποκλεισμό και διενήργησαν επιθέσεις κατά των εμπορικών πλοίων της Ένωσης στην ανοικτή θάλασσα.

Επιπλέον, ο Corbett υπογραμμίζει στη θεωρία του τη στενή σχέση μεταξύ χερσαίων και θαλάσσιων επιχειρήσεων και ισχύος, κάτι που αναμφίβολα διαφάνηκε στις αμφίβιες επιχειρήσεις του Βορρά και έπαιξε σημαντικό ρόλο στον Αμερικανικό Εμφύλιο, ιδιαίτερα στη στρατηγική της Ένωσης.

Η θεωρία του Corbett αποδεικνύεται έγκυρη και στην επισήμανσή της ότι μια στρατηγική που προβλέπει την εφαρμογή ναυτικού αποκλεισμού είναι πολύ υψηλή σε κόστος και χρονοβόρος. Το γεγονός της απόρριψης του Σχεδίου Anaconda από την πλευρά της Ένωσης στηρίχθηκε στη βάση της μακράς διάρκειας που θα απαιτούσε η υλοποίησή του.

²³⁰ Σχετικά με θεωρία του Corbett βλ. Κωνσταντίνος Κολιόπουλος, *Εγχειρίδιο Στρατηγικής Σκέψης*, Έκδοση Σχολής Πολέμου Αεροπορίας, σελ. 135-137

Τέλος, υποστηρίζεται πως η ναυτική δράση από μόνη της δε δύναται να επιφέρει τελικά νικηφόρα αποτελέσματα. Αυτό επιβεβαιώθηκε στον Εμφύλιο καθώς μέχρι και τη χερσαία κατάληψη μεγάλων πόλεων όπως το Vicksburg, η Atlanta και το Richmond αλλά και την τελική ήττα και παράδοση του των δυνάμεων του Robert Lee το 1865, η έκβαση του πολέμου δεν ήταν οριστική παρά τις νίκες που είχε επιτύχει μέχρι τότε ο στόλος της Ένωσης.

Βέβαια, υπάρχουν αρκετά σημεία στη ναυτική στρατηγική που εφαρμόσθηκε στον Αμερικανικό Εμφύλιο τα οποία συνάδουν και με τις αναλύσεις του μεγάλου θεωρητικού της θαλάσσιας ισχύος, Alfred Thayer Mahan²³¹. Πρώτο και κυριότερο υπήρξε η επιβολή αποκλεισμού του Νότου από το ναυτικό της Ένωσης. Βασικός αντικειμενικός σκοπός της ενέργειας αυτής ήταν ο έλεγχος του εμπορίου μέσω της κυριαρχίας στη θάλασσα και η αποκοπή της ναυτικής δύναμης της Συνομοσπονδίας από τις “θαλάσσιες γραμμές επικοινωνιών” της, ήτοι τις γραμμές μέσω των οποίων διακινούνται τα απαραίτητα εφόδια (καύσιμα, πυρομαχικά, τρόφιμα κ.α.) προς διατήρηση της επιχειρησιακής ετοιμότητας των πλοίων της. Μακροπρόθεσμο στόχο συνιστούσε η συνθηκολόγηση του Νότου λόγω της υφιστάμενης οικονομικής πίεσης.

Επίσης, παρατηρήθηκε σε ορισμένες από τις ναυμαχίες του Εμφυλίου η αρχή της συγκέντρωσης των ναυτικών δυνάμεων που υποστήριζε ο Mahan – κατ’ αναλογία με την αντίστοιχη αρχή του Jomini για τις χερσαίες επιχειρήσεις – τόσο σε στρατηγικό επίπεδο όπου η Ένωση δεν απέσπασε μεγάλο μέρος των δυνάμεών της για την καταδίωξη των καταδρομικών της Συνομοσπονδίας όπως ήλπιζε ο Mallory όσο και σε τακτικό επίπεδο όπως συνέβη στη ναυμαχία στον κόλπο Mobile. Υπήρξαν βέβαια και περιπτώσεις όπου το ναυτικό της Ένωσης έδρασε κατά παράβαση αυτής της αρχής όπως στη ναυμαχία πριν την κατάληψη της Νέας Ορλεάνης όπου ο David Farragut διαίρεσε το στόλο του σε τρία μικρότερα μέρη διατηρώντας παρά ταύτα υπεροπλία έναντι του εχθρού²³².

Επιπλέον, σύμφωνα με το Mahan, σκοπός της κατασκευής θωρηκτών πλοίων δεν είναι η μεγιστοποίηση της ισχύος ενός μόνο πλοίου αλλά η μεγιστοποίηση της επιθετικής ισχύος όλου του στόλου. Στον Αμερικανικό Εμφύλιο υπήρξαν πολλές φορές όπου ένα θωρηκτό ενήργησε επιθετικά όπως το CSS Virginia στη ναυμαχία στο Hampton Roads²³³ αλλά υπήρξαν και περιπτώσεις όπου ένα θωρηκτό ενήργησε αμυντικά όπως το USS Monitor στην ίδια ναυμαχία όταν και σκοπός του ήταν η προστασία των υπόλοιπων πλοίων του στόλου της Ένωσης από το CSS Virginia.

²³¹ Κωνσταντίνος Κολιόπουλος, ο.π., σελ.131-133. Επίσης Peter Paret, *Οι Δημιουργοί της Σύγχρονης Στρατηγικής: Από το Μακιαβέλλι στην Πυρηνική Εποχή*, Εκδόσεις Τουρίκη, Αθήνα, 2004, σελ. 544-549

²³² Βλ. παράρτημα σελ. 137-138

²³³ Ο.π., σελ. 134-135

Η Συνομοσπονδία αξιοποίησε σε μεγάλο βαθμό την κατά Mahan αμυντική παράμετρο του ναυτικού πολέμου, ήτοι την κατασκευή και χρήση παράκτιων οχυρών και ναρκοθετημένων πεδίων και σε μικρότερο βαθμό την επιθετική του παράμετρο, δηλαδή το στόλο της. Αντίθετα, η Ένωση αξιοποίησε σχεδόν αποκλειστικά την επιθετική παράμετρο προβαίνοντας σε ενέργειες εναντίον του εχθρού.

Τέλος, κατά “παράβαση” όσων υποστηρίζει ο Mahan, στον Αμερικανικό Εμφύλιο έλαβαν χώρα αρκετές αμφίβιες επιχειρήσεις αλλά και ενέργειες κατά της ξηράς με προβολή ισχύος από τη θάλασσα ενώ δεν ήσαν λίγες οι φορές όπου οι ναυτικές επιχειρήσεις δε διεξήχθησαν αυτόνομα από τις χερσαίες. Στο συγκεκριμένο ζήτημα γίνεται αντιληπτό πως πιο κοντά στη θεωρία του Mahan ήταν η ναυτική στρατηγική της Συνομοσπονδίας όπου η πολιτική και κατ’ επέκταση η στρατιωτική ηγεσία υπό τον πρόεδρο Jefferson Davis είχε παράσχει μεγάλη ελευθερία κινήσεων στον Υπουργό Ναυτικού Stephen Mallory όσον αφορά στην υλοποίηση της. Αντίθετα, ο Υπουργός Ναυτικού της Ένωσης Gideon Welles, δεν είχε την αντίστοιχη δυνατότητα και συχνά οι ναυτικοί του σχεδιασμοί υποτάσσοντο στη γενικότερη στρατηγική. Αδιαμφισβήτητο ωστόσο γεγονός είναι πως η ναυτική στρατηγική και των δύο παρατάξεων αποτελούσε τμήμα και σημαντικό “εργαλείο” της υψηλής στρατηγικής κάθε εμπολέμου.

Χ. Η ΣΤΑΣΗ ΤΩΝ ΜΕΓΑΛΩΝ ΔΥΝΑΜΕΩΝ

Αν και ο αποκλεισμός της ακτογραμμής της Συνομοσπονδίας από το ναυτικό του Βορρά παρέμεινε ένα σταθερό και σημαντικό στοιχείο της στρατηγικής της Ένωσης καθ' όλη τη διάρκεια του Εμφυλίου, η ανακοίνωση της εφαρμογής του τον Απρίλιο του 1861 περιέπλεξε μια άλλη πτυχή της προσπάθειας της κυβέρνησης Lincoln να αποτρέψει την επίτευξη της ανεξαρτησίας του Νότου. Αυτή ήταν η προσπάθεια να αποτραπεί μια πιθανή ευρωπαϊκή επέμβαση στην αμερικανική σύρραξη²³⁴.

Η Αγγλία, η πιο ισχυρή από τις ευρωπαϊκές δυνάμεις, ενδιαφερόταν για την εξέλιξη και το αποτέλεσμα του Εμφυλίου στις Η.Π.Α. για μια σειρά από λόγους:

α) Οι συσχετισμοί ισχύος στη Βόρεια Αμερική καθώς και η διεθνής ναυτική ισορροπία ισχύος θα επηρεάζονταν σημαντικά από την έκβαση του Εμφυλίου. Η τεράστια εδαφική επέκταση των Η.Π.Α. προς Δυσμάς κατά το πρώτο μισό του 19^{ου} αιώνα και η ανάπτυξη του αμερικανικού εμπορίου έθετε υπό αμφισβήτηση την κυριαρχία της Αγγλίας στη θάλασσα και γενικότερα στο δυτικό ημισφαίριο. Συνεπώς, μια πιθανή πολιτική αποσύνθεση των Η.Π.Α. ως απόρροια του Εμφυλίου θα περιόριζε τη δυνατότητα εφαρμογής του Δόγματος Μονρόε του 1823²³⁵ και την ικανότητα των Η.Π.Α. να την ανταγωνισθούν στη θάλασσα και το εμπόριο.

β) Ένα σημαντικό τμήμα του πληθυσμού της Αγγλίας ενδιαφερόταν για την έκβαση του Αμερικανικού Εμφυλίου σε συνάρτηση με το μέλλον ορισμένων ιδανικών και αξιών όπως η ελευθερία και η δημοκρατία. Απ' τη μια πλευρά, οι αριστοκρατικοί και συντηρητικοί κύκλοι της βρετανικής κοινωνίας ήλπιζαν σε πολιτική κατάρρευση των Η.Π.Α. καθώς από καιρό αισθάνονταν πως απειλούντο από μια ενδεχόμενη εξάπλωση της δημοκρατίας. Οι κύκλοι αυτοί ταυτίζονταν έτσι με τον, κατά κύριο λόγο, αριστοκρατικό Νότο παρά με το δημοκρατικό Βορρά. Απ' την άλλη πλευρά όμως, σχεδόν ολόκληρη η εργατική και σημαντικό κομμάτι της μεσαίας τάξης ήσαν κατάφωρα εναντίον της δουλείας και υποστήριζαν τις αρχές της ελευθερίας και της δημοκρατίας. Οι παραπάνω τάξεις ταυτίζονταν με το Βορρά και τις αξίες του τις οποίες όφειλε να διατηρήσει και να μεταλαμπαδεύσει ως φάρος της δημοκρατίας σε ολόκληρο τον κόσμο.

²³⁴ Howard M. Hensel, *The Sword of the Union: Federal Objectives and Strategies during the American Civil War*, Military History Series, Air Command and Staff College, Montgomery, Alabama, 1989, σελ. 13-17

²³⁵ Δόγμα που διακήρυξε ο Πρόεδρος James Monroe και το οποίο επέβαλλε την απαγόρευση οιασδήποτε ανάμειξης των ευρωπαϊκών δυνάμεων στις εσωτερικές υποθέσεις του δυτικού ημισφαιρίου, δηλαδή της βορείου και νοτίου αμερικανικής ηπείρου.

γ) Μια μερίδα της βρετανικής κοινωνίας αμφισβητούσε τη νομιμότητα των εξαναγκαστικών ενεργειών της Ένωσης για επαναφορά των αποσχισθέντων πολιτειών στους κόλπους της και ένωθε συμπάθεια για τη Συνομοσπονδία και τους σκοπούς της θεωρώντας την τελευταία θύμα μιας μεγάλης αδικίας.

δ) Τέλος, οι μεγάλες βρετανικές υφαντουργικές βιομηχανίες χρησιμοποιούσαν ακατέργαστο βαμβάκι που εισήγαγε η Αγγλία από το Νότο. Ωστόσο, παρά το γεγονός ότι η διακοπή της ροής βάμβακος από τις Η.Π.Α. θα έπληττε σοβαρά τον εν λόγω βιομηχανικό κλάδο, οι βιομηχανικοί κύκλοι διατηρούσαν ισχυρούς εμπορικούς δεσμούς και με το Βορρά με αποτέλεσμα να είναι ταυτόχρονα υποστηρικτές των σκοπών της Ένωσης αλλά και της Συνομοσπονδίας.

Εκτός βέβαια της Αγγλίας υπήρχαν και άλλες δυνάμεις που έδειξαν έντονο ενδιαφέρον για τον Εμφύλιο που ελάμβανε χώρα στις Η.Π.Α.²³⁶ Η Γαλλία εξέταζε σοβαρά το ενδεχόμενο εδραίωσης της παρουσίας της στο Μεξικό. Η διάρκεια και η έκταση του Εμφυλίου θα επηρέαζε το σχεδιασμό των ενεργειών του Παρισιού καθώς μια μακροχρόνια σύγκρουση θα άφηνε ελεύθερο πεδίο για ανάληψη πρωτοβουλιών στις οποίες δε θα δύνατο να αντιδράσει η απασχολημένη Washington. Επιπρόσθετα, μια πιθανή πολιτική αποσύνθεση των Η.Π.Α. θα είχε ως αποτέλεσμα την αδυναμία της Ένωσης για προβολή ισχύος ενώ ταυτόχρονα ένας φιλικά διακείμενος Νότος θα λειτουργούσε ως ουδέτερη ζώνη ασφαλείας δίνοντας κατ' αυτόν τον τρόπο τη δυνατότητα στη Γαλλία να κυριαρχήσει ανενόχλητη στο Μεξικό και την Καραϊβική. Συνεπώς η Γαλλία υποστήριζε την αναγνώριση της Συνομοσπονδίας και ευνοούσε μια πολιτική και στρατιωτική επέμβαση. Ωστόσο, δε διέθετε την απαραίτητη ισχύ για να δράσει μονομερώς γι' αυτό και θεωρούσε αναγκαία τη συνεργασία με την Αγγλία προς αυτό τον σκοπό. Η παραδοσιακή αντιπαλότητα όμως των δύο αυτών δυνάμεων απέτρεψε τροχοπέδη για μια επέμβαση από κοινού.

Εκ των Μεγάλων Δυνάμεων, μονάχα η Ρωσία υποστήριζε ολόψυχα τους σκοπούς της Ένωσης. Ο λόγος ήταν πως ενδεχόμενη αποδυνάμωση των Η.Π.Α. θα προκαλούσε δυσανάλογη αύξηση της ισχύος του βασικότερου ανταγωνιστή της Ρωσίας, ήτοι της Αγγλίας²³⁷.

Σε μια προσπάθεια αποτροπής της εξωτερικής επέμβασης στον Εμφύλιο η κυβέρνηση Lincoln διακήρυξε από την έναρξη κιόλας των εχθροπραξιών πως η σύγκρουση δε θα έπρεπε να θεωρηθεί ως πόλεμος μεταξύ των πολιτειών του Βορρά και του Νότου αλλά ως ένοπλη εξέγερση που αποσκοπούσε στην ανατροπή της νόμιμης κυβέρνησης. Η ανακοίνωση όμως αναφορικά με το ναυτικό αποκλεισμό της Συνομοσπονδίας υπονόμεισε ως ένα βαθμό την ερμηνεία του πολέμου από την

²³⁶ Ο.π.

²³⁷ Ο.π.

Ένωση καθώς κατ' αυτόν τον τρόπο αυτοπροσδιοριζόταν ως εμπόλεμο μέρος και διεκδικούσε δικαιώματα επί ξένων πλοίων.

Η Ευρώπη είχε απ' τη μια πλευρά την επιλογή να αναγνωρίσει ως *de facto* κυβέρνηση του Νότου τη Συνομοσπονδία και απ' την άλλη να υποστεί τις οικονομικές συνέπειες της διακοπής των εμπορικών της σχέσεων με το Νότο. Η διακήρυξη ουδετερότητας της Αγγλίας (13 Μαΐου 1861) θεωρήθηκε από την Washington ως το προοίμιο μιας επικείμενης αναγνώρισης της Συνομοσπονδίας γι' αυτό προειδοποίησε τις ευρωπαϊκές δυνάμεις πως μια τέτοια ενέργεια θα οδηγούσε σε πόλεμο με τις Η.Π.Α. Έτσι, η βρετανική κυβέρνηση αλλά και οι υπόλοιπες ευρωπαϊκές χώρες απέφυγαν να εμπλακούν στον Εμφύλιο τουλάχιστον μέχρι να υπάρξουν καθοριστικές εξελίξεις στα πεδία των μαχών. Επιπλέον, η Αγγλία αποφάσισε να μην αντιδράσει στο ναυτικό αποκλεισμό της Ένωσης επί της Συνομοσπονδίας²³⁸.

Οι επιτυχίες της επιθετικής στρατηγικής της Συνομοσπονδίας το καλοκαίρι του 1862 που είχαν ως αποτέλεσμα την εκδίωξη των στρατευμάτων της Ένωσης από τη Virginia και την ακόλουθη εισβολή στα εδάφη του Maryland δημιούργησαν ένα ευνοϊκό momentum για την αναγνώρισή της από τις ευρωπαϊκές δυνάμεις. Ωστόσο, η επικράτηση των δυνάμεων της Ένωσης στις μάχες του Antietam και του Perryville που ακολούθησαν το φθινόπωρο του ίδιου έτους απέτρεψε την εξωτερική επέμβαση και σε πολιτικό επίπεδο έδωσε στον Lincoln την αφορμή να προχωρήσει στις 22 Σεπτεμβρίου 1862 στην ανακοίνωση της "Διακήρυξης Χειραφέτησης" ("Emancipation Proclamation"), η οποία διέυρνε τους σκοπούς και το αντικείμενο του πολέμου²³⁹. Στη διεθνή σκηνή, η "Διακήρυξη της Χειραφέτησης" κατέστρεψε ουσιαστικά όλες τις προσπάθειες της Συνομοσπονδίας προς το σκοπό της αναγνώρισής της από την Αγγλία και τη Γαλλία. Ιδιαίτερα στο εσωτερικό της Αγγλίας η εξέλιξη αυτή οδήγησε σε επικράτηση των πολιτικών δυνάμεων που τάσσονταν κατά της δουλείας²⁴⁰.

²³⁸ Ο.π.

²³⁹ Gabor S. Boritt, *Why the Confederacy Lost*, Oxford University Press, New York, 1993 σελ.41 και σελ.149-150

²⁴⁰ Σύμφωνα και με τον πρέσβη της Ένωσης στο Λονδίνο, Charles Francis Adams: "Οι εξελίξεις στο εσωτερικό εξουδετέρωσαν τις όποιες πιέσεις και προσπάθειες για αναγνώριση της Συνομοσπονδίας".

ΧΙ. Ο ΧΑΡΑΚΤΗΡΑΣ ΤΟΥ ΠΟΛΕΜΟΥ

Α) Ο ΑΜΕΡΙΚΑΝΙΚΟΣ ΕΜΦΥΛΙΟΣ ΣΤΟ ΜΕΤΑΙΧΜΙΟ ΔΥΟ ΕΠΟΧΩΝ

Η υποστήριξη που είχε προσφέρει η Γαλλία στις Η.Π.Α. όντας σύμμαχός τους στη διάρκεια του Πολέμου της Ανεξαρτησίας από την αγγλική επικυριαρχία καθώς και οι μεγάλες νικηφόρες μάχες του Ναπολέοντα στην Ευρώπη επηρέασαν βαθύτατα την αμερικανική κοινωνία και ιδιαίτερα τους στρατιωτικούς της κύκλους τόσο σε συναισθηματικό επίπεδο όσο και, κυρίως, σε επίπεδο στρατηγικών και τακτικών μεθόδων διεξαγωγής πολέμου²⁴¹. Για ένα μεγάλο τμήμα της πολιτικοστρατιωτικής ηγεσίας αλλά και της αμερικανικής κοινής γνώμης, οι ναπολεόντειοι πόλεμοι που είχαν διεξαχθεί λίγες δεκαετίες παλαιότερα είχαν ειδωλοποιηθεί και συνιστούσαν την αποτελεσματικότερη και ιδανικότερη μέθοδο διεξαγωγής πολέμου²⁴². Αυτή η μέθοδος επικεντρωνόταν στην επιδίωξη αποφασιστικών μαχών και την ολοκληρωτική ήττα των ενόπλων δυνάμεων του αντιπάλου, δηλαδή στη διεξαγωγή μιας στρατηγικής εκμηδένισης²⁴³ που θα ανάγκαζε τον εχθρό να συνθηκολογήσει αποδεχόμενος τους όρους ειρήνης του νικητή.

Η επίδραση της ναπολεοντείου αντίληψης περί της διεξαγωγής μαχών οδήγησε πολλούς στρατιωτικούς διοικητές αλλά και τον απλό λαό στην πεποίθηση πως ο Εμφύλιος πόλεμος θα ήταν σύντομος όσον αφορά στη διάρκειά του και αποφασιστικός στην έκβαση των μαχών²⁴⁴.

Επίσης, η σχηματισθείσα ιδεατή εικόνα για τη διεξαγωγή εχθροπραξιών ναπολεόντειου χαρακτήρα οδήγησε σε μια πρωτοφανή για τα δεδομένα των Η.Π.Α. κινητοποίηση των στρατών – αρχικά σε εθελοντική βάση αλλά σύντομα και με υποχρεωτική στρατολογία – καθώς η διεξαγωγή μαχών τέτοιου τύπου απαιτούσε πολυάριθμους στρατούς και την αποδοχή μεγάλων απωλειών ακόμη και απ' την πλευρά του νικητή. Το στοιχείο αυτό έφερε εξ αρχής την πλευρά του Νότου σε μειονεκτική θέση λόγω του κατά πολύ μικρότερου πληθυσμού της εν συγκρίσει με αυτόν του Βορρά²⁴⁵.

²⁴¹ Herman Hattaway & Archer Jones, *How the North Won: A Military History of the Civil War*, University of Illinois Press, Illinois, 1991, σελ. 47

²⁴² Russell F. Weigley, *A Great Civil War: A Military and Political History, 1861-1865*, Indiana University Press, Bloomington, 2004, σελ. 29

²⁴³ Κωνσταντίνος Κολιόπουλος, *Εγχειρίδιο Στρατηγικής Σκέψης*, Έκδοση Σχολής Πολέμου Αεροπορίας, σελ. 124

²⁴⁴ Russell Weigley, ο.π., σελ.30

²⁴⁵ J. F. C. Fuller, *The Conduct of War, 1789 -1961*, Da Capo Press, New Jersey, 1992, σελ.103

Ο Εμφύλιος πόλεμος κατέδειξε όμως από τις πρώτες φάσεις του και παρά τις ναπολεόντειες αντιλήψεις που κυριαρχούσαν την ανάγκη θεμελιωδών αλλαγών στις μεθόδους διεξαγωγής του πολέμου που σε μεγάλο βαθμό προέκυπταν από τις εξελίξεις που είχε επιφέρει η Βιομηχανική Επανάσταση σε όλους τους τομείς της ανθρώπινης δραστηριότητας.

Η πρώτη αλήθεια που κατεδείχθη στον Εμφύλιο ήταν πως η, σε στρατηγικό επίπεδο, διεξαγωγή της μίας και αποφασιστικής μάχης που θα εκμηδένιζε τον εχθρό αναγκάζοντάς τον να υποκύψει ολοκληρωτικά ήταν στην πραγματικότητα κάτι πολύ δύσκολο έως αδύνατο να επιτευχθεί, σβήνοντας έτσι τις ελπίδες που υπήρχαν για μια σύντομη σύγκρουση²⁴⁶. Παραδείγματος χάριν, γρήγορα έγινε αντιληπτό πως η μαζική μετωπική επίθεση πεζικών σωμάτων εναντίον ενός καλά αμυνόμενου εχθρού έπρεπε να τροποποιηθεί καθώς η μεγάλη δύναμη πυρός και οι ισχυρότερες οχυρώσεις διέδρυναν ακόμα περισσότερο το πλεονέκτημα που, σύμφωνα και με τον μεγάλο Πρώσο θεωρητικό του πολέμου Clausewitz, διέθετε η αμυντική μορφή πολέμου²⁴⁷. Το κόστος σε απώλειες κρινόταν ασύμφορο και οι συνεπαγόμενες επιπτώσεις στο ηθικό μεγάλες.

Η ματαιότητα και η αναποτελεσματικότητα των μετωπικών επιθέσεων που επέφεραν σημαντικές απώλειες – όπως χαρακτηριστικά κατεδείχθη στις περιπτώσεις του Fredericksburg το 1862 υπό τον Burnside, του Gettysburg το 1863 υπό τον Lee και του Cold Harbor υπό τον Grant – η δυσκολία διεξαγωγής μαχών εκ του συστάδην – στοιχείο που οδήγησε σε σταδιακή εγκατάλειψη της ξιφολόγχης – και η ανάγκη κατασκευής και αξιοποίησης οχυρωματικών πεδίων για την προστασία από την αυξημένη δύναμη πυρός των όπλων υπήρξαν μερικά μόνο από τα χαρακτηριστικά της νέας εποχής στην οποία είχε εισέλθει το φαινόμενο του πολέμου²⁴⁸.

Σε τακτικό επίπεδο, η ναπολεόντειος άποψη είχε ως εξής: συνήθως ένα μέρος του στρατεύματος προσπαθούσε να κρατήσει τη γραμμή του εχθρού σε σταθερή θέση ενώ με το υπόλοιπο τμήμα του στρατού ο εκάστοτε διοικητής επεδίωκε μέσω της εφαρμογής ελιγμών εναντίον των αδύναμων σημείων της αντιπάλου γραμμής (π.χ. νώτα ή πλευρικά τμήματα) τη συγκέντρωση των δυνάμεών του – σύμφωνα και με το Jomini – την κατάλληλη χρονική στιγμή και στο αποφασιστικό σημείο²⁴⁹ προς το σκοπό της φυσικής αλλά και ψυχολογικής αποδιάρθρωσης του εχθρού σε βαθμό που αυτός να πάψει ουσιαστικά να υφίσταται ως αποτελεσματικό όργανο²⁵⁰.

²⁴⁶ Russell Weigley, ο.π., σελ.33

²⁴⁷ Κωνσταντίνος Κολιόπουλος, ο.π., σελ.114-115

²⁴⁸ J.F.C. Fuller, ο.π., σελ.104

²⁴⁹ Κωνσταντίνος Κολιόπουλος, ο.π., σελ. 93-94

²⁵⁰ Russell Weigley, ο.π., σελ.30

Στην πράξη όμως η συσχέτιση του Αμερικανικού Εμφυλίου με τη ναπολεόντειο περίοδο σε στρατηγικό και τακτικό επίπεδο φτάνει ως εδώ. Και αυτό διότι συχνά κατεδείχθη εμφανώς η αποτυχία των στρατών που διεξήγαγαν επίθεση να νικήσουν αμυντικούς στρατούς ακόμα και αν οι πρώτοι διέθεταν αριθμητική υπεροπλία, ένα φαινόμενο που έχει συχνά χαρακτηριστεί ως "η διαχωριστική γραμμή μεταξύ των πολέμων του παρελθόντος και αυτών της νέας, βιομηχανικής εποχής"²⁵¹.

Απόρροια της νέας πραγματικότητας ήταν η τροποποίηση των επιθετικών στρατηγικών και τακτικών έτσι ώστε ο αντίπαλος να αναγκασθεί να παραδοθεί ή να υποχωρήσει ακόμα και χωρίς να έχει υποστεί βαριές απώλειες, υπό την απειλή μιας ενδεχόμενης κυκλωτικής κίνησης ή της αποστέρησής του από τις γραμμές επικοινωνίας και ανεφοδιασμού του. Επιπρόσθετα, ο επιτιθέμενος ακόμα και σε περιπτώσεις μετωπικής κίνησης φρόντιζε να αξιοποιεί κάποιου είδους οχυρώσεις και να προωθείται αργά και σταθερά με μεγάλο μέρος του στρατού να ενεργεί από θέσεις ακροβολισμού. Παράλληλα, οι αυξημένες δυνατότητες των όπλων και η χρήση τους από οχυρωμένες θέσεις ευνόησαν την υιοθέτηση της ατομικής σκόπευσης ως πιο αποτελεσματικής από τη γενική ομοβροντία, εξέλιξη που απαιτούσε μεγαλύτερη πρωτοβουλία και πιο χαλαρή συλλογική τάξη²⁵².

Ειδικότερα στα πεδία των μαχών του Αμερικανικού Εμφυλίου καθοριστική υπήρξε και η αδυναμία της επίτευξης αποφασιστικών αποτελεσμάτων – νικών ή ηττών²⁵³. Ακόμα και σε περιπτώσεις όπου υπήρχε η δυνατότητα ολοσχερούς καταστροφής του εχθρικού στρατού, ο νικητής σπάνια εφήρμοζε κάποια στρατηγική καταδίωξής του. Το στοιχείο της μη αποφασιστικής έκβασης των μαχών έγινε ιδιαίτερα εμφανές από τα πρώτα χρόνια του πολέμου και ιδιαίτερα στο ανατολικό θέατρο επιχειρήσεων μετά το 1863 όταν και η διεξαγωγή των μαχών έλαβε συχνά τη μορφή πολέμου χαρακωμάτων σαν αυτές που διεξήχθησαν στον Α΄ Παγκόσμιο Πόλεμο. Χαρακτηριστικά παραδείγματα τέτοιων μαχών ήσαν στο ανατολικό μέτωπο η Μάχη στο Wilderness (1864) μεταξύ Lee και Grant ενώ στο δυτικό οι μάχες στη διάρκεια της εκστρατείας του Sherman προς την Atlanta, όπου η κινητικότητα των στρατευμάτων εξαρτάτο απ' το ρυθμό κατασκευής ή μεταφοράς οχυρώσεων²⁵⁴.

Ο τομέας των μεταφορών διαδραμάτισε ουσιώδη ρόλο στη διεξαγωγή και την εξέλιξη του πολέμου. Οι γραμμές επικοινωνίας και ανεφοδιασμού των εμπολέμων συνιστούσαν ένα πολύ σημαντικό στοιχείο για την επιβίωση, συντήρηση και υψηλή αποδοτικότητα των στρατών. Αυτές ήσαν είτε υδάτινες – θαλάσσιες ή ποτάμιες –

²⁵¹ Paddy Griffith, *Battle Tactics of the Civil War*, Yale University Press, New Haven and London, 2001, σελ.15

²⁵² J.F.C. Fuller, ο.π., σελ.104

²⁵³ Russell Weigley, ο.π., σελ.34

²⁵⁴ J.F.C. Fuller, ο.π., σελ.104

όπου αυτό ήταν δυνατό από τη φυσική γεωγραφική διαμόρφωση είτε χερσαίες, κυρίως χάριν του σιδηροδρόμου. Ο σιδηρόδρομος αποτελούσε ένα από τα σπουδαιότερα επιτεύγματα της Βιομηχανικής Επανάστασης και προσέφερε τεράστια οφέλη στη διεξαγωγή στρατιωτικών επιχειρήσεων. Συγχρόνως όμως δημιουργούσε αυξημένες ανάγκες και εκτός αυτού απαιτούσε και τη διεκπεραίωση περίπλοκων επιχειρησιακών σχεδιασμών εν συγκρίσει με τη ναπολεόντεια περίοδο.

Η δυνατότητα γρήγορης μετακίνησης στρατευμάτων μεταξύ των διαφόρων θεάτρων και υπο-θεάτρων του πολέμου και της αποστολής ενισχύσεων και εφοδίων προς υποστήριξή τους – όπως συνέβη σε αρκετές περιπτώσεις με χαρακτηριστικές αυτές της 1^{ης} Μάχης του Manassas, της Μάχης του Shiloh και της Chickamauga – καθιστούσαν την προστασία και τη φύλαξή τους, τόσο για τον επιτιθέμενο που εκστράτευε όσο και για τον αμυνόμενο που πολιορκείτο σε κάποιο φρούριο ή πόλη, πρωταρχικής και ζωτικής σημασίας. Ταυτόχρονα οι ευάλωτες γραμμές επικοινωνίας ήσαν από τους βασικότερους στόχους που οι στρατοί επεδίωκαν να πλήξουν προκειμένου να φέρουν τον αντίπαλο σε δυσχερή θέση και να τον αναγκάσουν σε παράδοση ή υποχώρηση.

Αναφορικά με τον εξοπλισμό των στρατών της ναπολεόντειας περιόδου, αυτός δε διαφοροποιείτο σημαντικά από τον αντίστοιχο του Αμερικανικού Εμφυλίου όσον αφορά στο είδος των όπλων που χρησιμοποιούνται καθώς τα τουφέκια και τα κανόνια παρέμεναν τα βασικά όπλα διεξαγωγής του πολέμου στην ξηρά. Ωστόσο, οι τεχνολογικές καινοτομίες και βελτιώσεις που είχαν εφαρμοσθεί σε αυτά και είχαν αυξήσει το βεληνεκές, την ανθεκτικότητα, την ταχύτητα βολής και γενικότερα την καταστρεπτικότητα τους οδήγησαν στην εγκατάλειψη αρκετών ναπολεόντειων τακτικών με κυριότερη την εξαπόλυση ενός μεγάλου κύματος επίθεσης στο ανοικτό πεδίο προς το σκοπό της διάσπασης των εχθρικών γραμμών και της ολοκληρωτικής αποδιάρθρωσης του εχθρού²⁵⁵.

Στον Αμερικανικό Εμφύλιο η χρήση του πυροβολικού, παρά την αυξημένη αποδοτικότητά του, περιοριζόταν λόγω του μεγαλύτερου βεληνεκούς των όπλων του σε εξ' αποστάσεως ανταλλαγή πυρών ευρισκόμενο πίσω από τα σώματα πεζικού λαμβάνοντας πλέον το χαρακτήρα υποστηρικτικού όπλου εν αντιθέσει με την αξιοποίησή του κατά τη ναπολεόντεια περίοδο όταν και οι μικρές ευκίνητες μονάδες του προωθούντο μαζί με το πεζικό²⁵⁶.

Επίσης, το ιππικό έπαψε να διαδραματίζει βασικό ρόλο στη διεξαγωγή των μαχών. Βέβαια, η ταχύτητα και η ευελιξία της κίνησής του ήσαν στοιχεία που κατέστησαν το σώμα αυτό απαραίτητο για πιο εξειδικευμένες αποστολές όπως οι

²⁵⁵ Russell Weigley, ο.π., σελ.31

²⁵⁶ Ο.π., σελ.34 και J.F.C. Fuller, ο.π., σελ.104

ξαφνικές επιδρομές στις εχθρικές γραμμές επικοινωνίας και ανεφοδιασμού (π.χ. επιθέσεις των ιππικών σωμάτων των Johnston και Hood εναντίον των γραμμών ανεφοδιασμού του Sherman στο δυτικό θέατρο επιχειρήσεων) ή σπανιότερα η καταδίωξη του αντιπάλου σε περίπτωση νίκης όπως συνέβη με το ιππικό του Sheridan που καταδίωξε και απέκοψε τη διαφυγή των δυνάμεων του Lee με αποτέλεσμα την τελική παράδοσή του.

Ο χαρακτήρας του πολέμου μετεβλήθη και στη ναυτική πτυχή του με νέα όπλα να κάνουν την πρώτη τους εμφάνιση στον Αμερικανικό Εμφύλιο όπως τα θωρηκτά πολεμικά πλοία που σταδιακά εκθρόνισαν τους ξύλινους στόλους, οι τορπίλες και οι νάρκες, ακόμα και ορισμένα υποτυπώδη υποβρύχια²⁵⁷.

Ένα νέο στοιχείο που εμφανίσθηκε τον 19^ο αιώνα στον Αμερικανικό Εμφύλιο, υπήρξε η κατανόηση ότι ένας αποφασιστικός παράγοντας του πολέμου – η δύναμη για αναζήτηση και επικράτηση της ειρήνης – μετατέθηκε από την κυβέρνηση και το στρατό στο λαό. Την περίοδο αυτή εμφανίζεται έντονα η πρακτική της άσκησης ψυχολογικής βίας εναντίον του άμαχου πληθυσμού που συχνά, ιδιαίτερα προς το τέλος του Εμφυλίου, υπέστη βάνανυες συμπεριφορές. Χαρακτηριστικές υπήρξαν οι εκστρατείες του στρατηγού Sherman προς Atlanta, Savannah, South και North Carolina στη διάρκεια των οποίων θεωρούσε πως αντιμετώπιζε εκτός των εχθρικών στρατών και εχθρικούς λαούς²⁵⁸.

Τέλος, ένα χαρακτηριστικό που διαφοροποίησε τον Αμερικανικό Εμφύλιο από την προγενέστερή του ναπολεόντειο περίοδο ήταν το διαφορετικό εύρος των καθορισμένων πολιτικών σκοπών. Έτσι, ενώ η διεξαγωγή των ναπολεόντειων πολέμων είχε περιορισμένους πολιτικούς αντικειμενικούς στόχους όπως η ταχεία κατάληψη συγκεκριμένων εδαφών από τις αντίπαλες ευρωπαϊκές δυνάμεις και η άμεση συνθηκολόγηση, στον Εμφύλιο οι σκοποί αυτοί ήσαν ολοκληρωτικοί καθώς προϋπέθεταν την εξαφάνιση ή την επιβίωση της Συνομοσπονδίας²⁵⁹. Η φύση και μόνο των σκοπών αυτών προμήνυε έναν πόλεμο που σε καμία περίπτωση δε θα ήταν σύντομος και αναίμακτος.

²⁵⁷ J.F.C. Fuller, ο.π., σελ.106

²⁵⁸ J.F.C. Fuller, ο.π., σελ.107

²⁵⁹ Archer Jones, *Civil War Command and Strategy: The Process of Victory and Defeat*, Free Press, NY, 1992, σελ.261

BATTLE	ATTACKER	WINNER
Bull Run	Union	Confederate
Wilson's Creek	Union	Confederate
Pea Ridge	Confederate	Union
Shiloh	Confederate	Union
Williamsburg	Union	Confederate
Fair Oaks	Confederate	Union
Seven Days' Battles	Confederate	Confederate
Cedar Mountain	Union	Confederate
Second Bull Run (Manassas & Chantilly)	Union	Confederate
Antietam	Union	Union
South Mountain	Union	Union
Corinth	Confederate	Union
Perryville	Union	Union
Chickasaw Bayou & Bluff	Union	Confederate
Fredericksburg	Union	Confederate
Prairie Grove	Confederate	Union
Stones River	Confederate	Union
Champion's Hill	Union	Union
Chancellorsville & Fredericksburg	Union	Confederate
Gettysburg	Confederate	Union
Chickamauga	Confederate	Confederate
Chattanooga	Union	Union
Mine Run	Union	Confederate
Fort Donelson	Confederate	Union
Arkansas Post	Union	Union
Richmond	Confederate	Confederate

ΠΗΓΗ: Herman Hattaway & Archer Jones, *How the North Won: A Military History of the Civil War*, University of Illinois Press, Illinois, 1991, σελ.723

Συμπερασματικά, σύμφωνα με όσα προαναφέρθηκαν στην παρούσα ενότητα, μπορούμε να υποστηρίξουμε ότι ο Αμερικανικός Εμφύλιος υπήρξε περισσότερο ένας πόλεμος της νέας βιομηχανικής εποχής παρά το κύκνειο άσμα της ναπολεόντειου περιόδου. Σε καμία περίπτωση δε δυνάμεθα να αμφισβητήσουμε πως κατά την έναρξη του Εμφυλίου οι επικρατούσες αντιλήψεις προέκριναν τη ναπολεόντεια μέθοδο διεξαγωγής πολέμου. Μάλιστα, η βαθιά επίδρασή τους στην αμερικανική κοινωνία εν γένει οδήγησε ουκ ολίγες φορές στην εφαρμογή ορισμένων εκ των ενεργειών που αυτή πρέσβευε. Γρήγορα όμως έγινε κατανοητό, συχνά με τον πιο απάνθρωπο τρόπο, πως η επίδραση των επιτευγμάτων της Βιομηχανικής Επανάστασης ήταν τέτοια που άλλαξε πλέον για πάντα τις συνθήκες μέσα στις οποίες διεξάγεται η πολεμική σύγκρουση. Έτσι, οι εμπόλεμοι ευρέθησαν σε ένα περιβάλλον όπου θα έπρεπε είτε να προσαρμοσθούν είτε να αποδεχθούν την εξαφάνισή τους. Αναγκάστηκαν συνεπώς εκ των πραγμάτων να αξιοποιήσουν τα νέα μέσα που προσφέρονταν προκειμένου να επιτύχουν τους σκοπούς τους αφήνοντας σταδιακά πίσω τους τη ναπολεόντεια θέωρηση του πολέμου και εισάγοντας το φαινόμενο αυτό στη σύγχρονη εποχή.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Είναι αναντίρρητο πως κατά τη χρονική περίοδο που ξέσπασε ο Αμερικανικός Εμφύλιος αλλά και καθ' όλη την τετραετή διάρκειά του, το τμήμα του έθνους που συνιστούσε την Ένωση διέθετε συντελεστές ισχύος που της προσέφεραν μια σημαντική αρχική υπεροχή έναντι της αντιπάλου Συνομοσπονδίας. Ο πληθυσμός της Ένωσης, η βιομηχανική της βάση, ο σχεδόν ολοκληρωτικός έλεγχος του ναυτικού σώματος και το εκτεταμένο σιδηροδρομικό της δίκτυο ήσαν ορισμένα μόνο από τα πλεονεκτήματα που δύνατο να αξιοποιήσει προς την επίτευξη μιας γρήγορης και αναίμακτης νίκης. Το γεγονός αυτό όμως, όπως απεδείχθη, σε καμία περίπτωση δεν εξασφάλιζε την επικράτησή της στον Εμφύλιο. Σύντομα διαφάνηκε πως η αρχική πεποίθηση ήταν λανθασμένη και υπερεκτιμούσε κάποιους παράγοντες υποτιμώντας ταυτόχρονα ορισμένους άλλους. Αναγκάσθηκε έτσι αρκετές φορές να τροποποιήσει τη στρατηγική της μέχρι να βρει την κατάλληλη που θα έφερνε τα επιθυμητά αποτελέσματα.

Απ' την άλλη πλευρά, η Συνομοσπονδία δεν εθελουφλούσε πιστεύοντας ότι θα μπορούσε να κατακτήσει το Βορρά αλλά αντικειμενικός και ρεαλιστικός της στόχος ήταν η αντίσταση στην πίεση που θα ακούσε η Ένωση για τόσο μεγάλο χρονικό διάστημα και με τέτοιο σθένος που η τελευταία να αναγκασθεί να εγκαταλείψει τους σκοπούς της και να συναινέσει στην ανεξαρτησία της. Αυτό θα γινόταν μόλις ο Βορράς έφθανε στο σημείο να συνειδητοποιήσει πως τα όποια οφέλη από μια ενδεχόμενη διατήρηση της Ένωσης ήσαν μικρότερα από το κόστος και τις θυσίες που απαιτούντο προς αυτό το σκοπό. Ωστόσο, σε ένα σημαντικό βαθμό, η έκβαση του πολέμου για τη Συνομοσπονδία εξαρτάτο κατά μία έννοια από παράγοντες "εξωγενείς" δηλαδή την αναγνώρισή της από τις ευρωπαϊκές δυνάμεις και την προσέλευση της επέμβασής τους καθώς και από τις διαθέσεις του λαού στο εσωτερικό της Ένωσης και την επίδραση ή την πίεση αυτών προς την πολιτική της ηγεσία. Κατανοώντας την κατάσταση αυτή, η Συνομοσπονδία προσπάθησε να εφαρμόσει μια στρατηγική που θα επηρέαζε προς όφελός της τους δύο αυτούς παράγοντες.

Αν θέλουμε να αναζητήσουμε τους βασικούς λόγους για τους οποίους επικράτησε τελικά η Ένωση στον Αμερικανικό Εμφύλιο θα πρέπει εκτός των επαρκέστερων συντελεστών ισχύος να λάβουμε υπ' όψη μας και αρκετούς άλλους παράγοντες. Ένας από αυτούς ήταν ο ίδιος ο Πρόεδρος Lincoln ο οποίος αν και αρχικά άπειρος στα στρατιωτικά ζητήματα αναδείχθηκε σε έναν ιδιαίτερα ικανό ηγέτη που συνειδητοποίησε την υπεροχή της πολιτικής επί της στρατηγικής και προχώρησε

συχνά σε προτάσεις στρατηγικής και σε αντικατάσταση των στρατηγών και των στρατιωτικών διοικητών όταν αυτοί αποδεικνύονταν αναποτελεσματικοί αναζητώντας το κατάλληλο πρόσωπο για κάθε περίπτωση. Επιπλέον δε φάνηκε σε καμία περίπτωση διστακτικός να εγκαταλείψει ή να τροποποιήσει με τη σύμφωνη γνώμη του επιτελείου του μια μη αποδοτική στρατηγική προς υιοθέτηση μιας ελπιδοφόρου νέας. Τέλος, ο Lincoln φρόντιζε να αξιοποιεί πολιτικά τις επιτυχίες των δυνάμεων της Ένωσης στα πεδία των μαχών. Έτσι, μετά τη νίκη στο Antietam, ανακοίνωσε τη "Διακήρυξη της Χειραφέτησης" αποκλείοντας το ενδεχόμενο ευρωπαϊκής επέμβασης και σβήνοντας τις ελπίδες του Νότου για αναγνώρισή του από τις Μεγάλες Δυνάμεις.

Η ίδια η πραγματικότητα που εμπεριείχε η "Διακήρυξη της Χειραφέτησης" επηρέασε ως ένα βαθμό την έκβαση του πολέμου καθώς η κίνηση αυτή ώθησε ένα μεγάλο μέρος των δούλων του Νότου να σπεύσουν προς ενίσχυση του Βορρά καθώς κατανοούσαν ότι ενδεχόμενη επικράτησή του θα ισοδυναμούσε με την ελευθερία τους. Μάλιστα, αρκετές χιλιάδες δούλων εντάχθηκαν κανονικά στο στρατιωτικό δυναμικό της Ένωσης αποστερώντας τη Συνομοσπονδία από κάτι αντίστοιχο ή έστω από ένα χρήσιμο εργατικό δυναμικό.

Σημαντικός παράγοντας στην αποδυνάμωση της Συνομοσπονδίας υπήρξε και ο ναυτικός αποκλεισμός που επέβαλε η Ένωση στις ακτογραμμές του εμποδίζοντας τη διεξαγωγή του ζωτικού γι' αυτόν θαλάσσιου εμπορίου. Η έλλειψη μεταποιημένων βιομηχανικών προϊόντων και η ταυτόχρονη παύση της εισροής κεφαλαίου από τις εξαγωγές της στέρησε τη Συνομοσπονδία από βασικούς πόρους και πηγές για τη συνέχιση της διεξαγωγής του αγώνα.

Ο βασικότερος παράγοντας όμως που επέδρασε στην τελική έκβαση του πολέμου ήταν η αρτιότερη διαχείριση των μέσων που διέθετε η Ένωση εν αρμονία με την επιδιωκόμενη ανά περίπτωση στρατηγική. Αν και κάθε ανανεωμένη στρατηγική που εφαρμόζετο προσέφερε όλο και πιο θετικά αποτελέσματα, η ολοκληρωτική υποταγή του Νότου δεν επιτυγχάνετο. Αυτό έγινε εφικτό μόνο μετά την υιοθέτηση μιας ολοκληρωτικής στρατηγικής και σε στρατιωτικό επίπεδο που ταυτιζόταν πλέον με τους αναγνωρισμένους ολοκληρωτικούς πολιτικούς αντικειμενικούς σκοπούς της Ένωσης. Η αποστέρηση της Συνομοσπονδίας από ζωτικές πηγές όπως ο Μισισσιπής και οι πόροι του εδάφους της, οι αναλογικά μεγαλύτερες απώλειες που υφίσταντο πλέον τα στρατεύματά της λόγω και των ανεπιτυχών επιθετικών ενεργειών της και η υιοθέτηση από την Ένωση μιας νέας στρατηγικής που έδινε έμφαση στην άσκηση ψυχολογικής βίας στοχοποιώντας πλέον, έστω και εν μέρει, και τον άμαχο πληθυσμό επέφεραν συνδυαστικά το τελειωτικό χτύπημα στην πολεμική προσπάθεια του Νότου και την ελπίδα της Συνομοσπονδίας για ανεξαρτησία.

Όσον αφορά στην εισαγωγή τεχνολογικών καινοτομιών στη διεξαγωγή του πολέμου και την επίδρασή τους στην έκβασή του, από την παρούσα εργασία γίνεται εύκολα αντιληπτό πως αυτή υπήρξε καταλυτική και όχι μόνο στον Αμερικανικό Εμφύλιο αλλά σε κάθε πολεμική σύγκρουση που ακολούθησε μελλοντικά. Οι δυνατότητες που προσέφεραν τα πιο εξελιγμένα όπλα οδήγησαν σε αναδιαμόρφωση στρατηγικών, τακτικών, ακόμα και του ρόλου που διαδραματίζουν ορισμένα σώματα στρατού στη μάχη. Η διεξαγωγή ολοκληρωτικού πολέμου, ανταρτοπολέμου και πολέμου χαρακωμάτων είναι μερικά μόνο από τα χαρακτηριστικά του φαινομένου αυτού που συναντούμε στην περίπτωση του Αμερικανικού Εμφυλίου και σε πολλές συγκρούσεις της σύγχρονης εποχής. Ιδιαίτερα μεγάλη υπήρξε η επίδραση του Εμφυλίου στη διεξαγωγή και τα αποτελέσματα του Α΄ Παγκοσμίου Πολέμου όπου κατεδείχθη ότι οι εμπόλεμοι δεν είχαν διδαχθεί από τα στρατηγικά και τακτικά σφάλματα που είχαν λάβει χώρα στην αμερικανική ήπειρο.

Ο Αμερικανικός Εμφύλιος υπήρξε ο πρώτος σύγχρονος ολοκληρωτικός πόλεμος στην Παγκόσμια Ιστορία και η τελική του έκβαση διέσωσε την Ένωση που συνιστούσαν μέχρι τότε οι Η.Π.Α. Παρά τη μεγάλη προσπάθεια που χρειάστηκε, εν μέσω αισθημάτων μίσους και καχυποψίας μεταξύ Βορρά και Νότου, κατά τη μετεμφυλιακή περίοδο για την ανοικοδόμηση του έθνους σύντομα οι Η.Π.Α. εμφανίσθηκαν ως μια νέα ισχυρή αυτοκρατορία με ανεξάντλητους πόρους. Σε λιγότερο από δύο γενιές από το τέλος του Εμφυλίου είχαν καταστεί η μεγαλύτερη βιομηχανική και καπιταλιστική δύναμη του κόσμου, θέση που διατηρούν μέχρι και στις μέρες μας.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Ι

ΧΡΟΝΟΛΟΓΙΟ ΣΗΜΑΝΤΙΚΩΝ ΓΕΓΟΝΟΤΩΝ ΠΡΟ-ΕΜΦΥΛΙΑΚΗΣ ΚΑΙ ΕΜΦΥΛΙΑΚΗΣ ΠΕΡΙΟΔΟΥ

1820: Ο Συμβιβασμός του Μιζούρι (Missouri Compromise) αναγνωρίζει την πολιτεία αυτή ως δουλοκτητική (slave-state) αλλά απαγορεύει τη δουλεία σε οποιαδήποτε άλλη περιοχή αποκτήθηκε με την αγορά της Louisiana (Louisiana Purchase).

1828: Ο John Calhoun της North Carolina προτείνει την εφαρμογή της "Αρχής της Ακύρωσης" ("Nullification Principle") ως απάντηση στους δασμούς του 1828.

1845: Το Texas και η Florida γίνονται δεκτές ως νέες πολιτείες στην Ένωση.

1846 - 48: Πόλεμος μεταξύ των Η.Π.Α. και του Μεξικού.

1846: Η Διάταξη Wilmot απαγορεύει τη δουλεία σε όσα εδάφη αποκτήθηκαν από το νικηφόρο πόλεμο με το Μεξικό.

1850: Ο Συμβιβασμός του 1850 (Compromise of 1850) αναγνωρίζει την αποδοχή της California στην Ένωση ως ελεύθερης πολιτείας (free-state) και θέτει εν ισχύ το Νόμο περί φυγάδων δούλων (Fugitive Slave Act).

1854: Ο Νόμος Kansas-Nebraska ανακαλεί το Συμβιβασμό του Μιζούρι του 1820 και οξύνει τις σχέσεις μεταξύ Βορρά και Νότου.

1857: Η απόφαση του Ανωτάτου Δικαστηρίου των Η.Π.Α. για τον Dred Scott δικαιώνει τους υποστηρικτές της δουλείας εξαγριώνοντας μεγάλο τμήμα του Βορρά.

1859: Η επίθεση του John Brown στο Harper's Ferry της Virginia φέρνει Βορρά και Νότο στα πρόθυρα Εμφυλίου.

1860: 6 Νοεμβρίου: Ο Abraham Lincoln εκλέγεται Πρόεδρος των Η.Π.Α.

20 Δεκεμβρίου: Η South Carolina κηρύσσει την απόσχισή της από την Ένωση.

1861: 9 Ιανουαρίου - 2 Φεβρουαρίου: οι έξι (6) εναπομείνουσες πολιτείες του Νότου κηρύσσουν την απόσχισή τους από την Ένωση.

4 Φεβρουαρίου - 11 Μαρτίου: Η Συνέλευση των Αντιπροσώπων από τις αποσχισθείσες πολιτείες συντάσσει στο Montgomery της Alabama το Σύνταγμα των "Συνομόσπονδων Πολιτειών των Η.Π.Α." και εκλέγει τον Jefferson Davis ως πρόεδρο και τον Alexander Stephens ως αντιπρόεδρο της νεοσύστατης Συνομοσπονδίας.

4 Μαρτίου: Ο Lincoln απευθύνει τον 1^ο δημόσιο λόγο του ως Πρόεδρος.

15 Απριλίου - 8 Ιουνίου: τέσσερις (4) από τις πολιτείες-σύνορα μεταξύ Βορρά και Νότου (border states) κηρύσσουν την απόσχισή τους από την Ένωση σε απάντηση της εντολής του Lincoln για συγκέντρωση 75,000 εθελοντών στο στρατό.

Αρχές Μαΐου: Ο Αρχιστράτηγος των Δυνάμεων της Ένωσης Winfield Scott ενημερώνει τον Lincoln αναφορικά με την εφαρμογή μια στρατηγικής που έλαβε την κωδική ονομασία “Σχέδιο Ανακόντα” (“Anaconda Plan”).

20 Μαΐου: Το Κογκρέσο της Συνομοσπονδίας υπερψηφίζει τη μεταφορά της κυβέρνησης από το Montgomery της Alabama στο Richmond της Virginia και η πολιτεία του Kentucky κηρύσσει την ουδετερότητά της.

21 Ιουνίου: 1^η Μάχη του Manassas (1st Bull Run)

25 Ιουλίου: Η Γερουσία των Η.Π.Α. υπερψηφίζει το Συμβιβασμό Crittenden (“Crittenden Compromise”) σύμφωνα με τον οποίο ο αγώνας διεξάγεται για τη διατήρηση της Ένωσης και όχι για την κατάργηση της δουλείας.

3 Σεπτεμβρίου: Οι δυνάμεις της Συνομοσπονδίας υπό τον Leonidas Polk εισβάλλουν στο Kentucky τερματίζοντας έτσι την ουδετερότητα της πολιτείας.

1 Νοεμβρίου: Ο George McClellan αντικαθιστά τον Winfield Scott στην Αρχιστρατηγία των Δυνάμεων της Ένωσης.

1862: *6 Φεβρουαρίου:* Το ναυτικό της Ένωσης αναγκάζει σε παράδοση το οχυρό Henry (Fort Henry) στο Tennessee.

13 - 16 Φεβρουαρίου: Μάχη στο οχυρό Donelson (Fort Donelson) του Tennessee που λήγει με την παράδοση 15,000 ανδρών της Συνομοσπονδίας.

26 Φεβρουαρίου: Κατάληψη του Nashville στο Tennessee από το στρατηγό της Ένωσης Don Carlos Buell.

11 Μαρτίου: Ο Κανονισμός Πολέμου υπ’ αριθμόν 3 του Lincoln απαλλάσσει από τη θέση του Αρχιστράτηγου και Διοικητή των Δυνάμεων της Ένωσης τον George McClellan και παράλληλα τοποθετεί τη διοίκηση όλων των δυνάμεων στο δυτικό θέατρο επιχειρήσεων υπό το στρατηγό Halleck.

17 Μαρτίου: Ο George McClellan μεταφέρει διά θαλάσσης στρατεύματα στη Χερσόνησο της Virginia.

6 - 7 Απριλίου: Μάχη του Shiloh (“Pittsburg Landing”)

26 Απριλίου: Ο στόλος της Ένωσης υπό τον David Farragut υποχρεώνει σε παράδοση την πόλη της Νέας Ορλεάνης.

8 Μαΐου: Ο στρατηγός της Συνομοσπονδίας “Stonewall” Jackson επικρατεί στη Μάχη του στρατηγού McDowell, την πρώτη από μια σειρά επιτυχιών στην εκστρατεία του στην Κοιλάδα Shenandoah.

30 Μαΐου: Οι δυνάμεις της Συνομοσπονδίας εκκενώνουν την πόλη Corinth του Mississippi.

31 Μαΐου - 1 Ιουνίου: Μάχη στο Seven Pines (“Fair Oaks”)

1 Ιουνίου: Ο στρατηγός Robert Lee αναλαμβάνει τη διοίκηση του στρατού της Συνομοσπονδίας στο Richmond (“Στρατός της Northern Virginia”).

6 Ιουνίου: Οι δυνάμεις της Συνομοσπονδίας παραδίδονται στο Memphis του Tennessee.

25 Ιουνίου - 1 Ιουλίου: Οι "Μάχες των Επτά Ημερών" (Seven Days' Battles) αντιστρέφουν μια σειρά από προηγούμενες επιτυχίες της Ένωσης καθώς ο Lee παρασύρει τον McClellan σε συμπλοκές στο Mechanicsville, στο Gaines's Mill και στην Glendale μακριά από το Richmond.

11 Ιουλίου: Ο Halleck διορίζεται από τον Lincoln Αρχιστράτηγος των Δυνάμεων της Ένωσης.

28 - 30 Αυγούστου: 2^η Μάχη του Manassas ("Second Bull Run")

17 Σεπτεμβρίου: Μάχη του Antietam (Sharpsburg) όπου τερματίζεται η πρώτη εισβολή του Lee στα εδάφη της Ένωσης.

19 Σεπτεμβρίου: Μάχη της Iuka στο Mississippi.

22 Σεπτεμβρίου: Ο Lincoln εξαγγέλλει τη "Διακήρυξη της Χειραφέτησης" ("Emancipation Proclamation")

4 Οκτωβρίου: Μάχη στην Corinth του Mississippi.

5 Νοεμβρίου: Ο Ambrose Burnside αντικαθιστά τον McClellan στη διοίκηση του Στρατού του Potomac.

8 Οκτωβρίου: Μάχη στο Perryville του Kentucky.

24 Οκτωβρίου: Ο William Rosecrans αντικαθιστά τον Don Carlos Buell ως διοικητής των δυνάμεων της Ένωσης στο Kentucky και το Tennessee.

24 Νοεμβρίου: Ο Joseph Johnston αναλαμβάνει τη διοίκηση των δυνάμεων της Συνομοσπονδίας στο δυτικό θέατρο επιχειρήσεων.

13 Δεκεμβρίου: Μάχη του Fredericksburg με νικητή τη Συνομοσπονδία.

1863: 11 Ιανουαρίου: Ο Joseph Hooker αντικαθιστά τον στρατηγό Burnside στη διοίκηση του Στρατού του Potomac.

30 Ιανουαρίου: Ο Ulysses Grant αναλαμβάνει τη διεξαγωγή της εκστρατείας εναντίον του Vicksburg στο Mississippi.

16 Απριλίου: Ο μικρός στόλος του Porter καταφέρνει να περάσει από τις μονάδες πυροβολικού του Vicksburg.

1 - 4 Μαΐου: Μάχη στο Chancellorsville και νίκη της Συνομοσπονδίας.

10 Μαΐου: Ο στρατηγός του Νότου "Stonewall" Jackson πεθαίνει.

18 Μαΐου - 4 Ιουλίου: Πολιορκία του Vicksburg στο Mississippi.

28 Ιουνίου: Ο στρατηγός George Mead αντικαθιστά τον John Hooker στη διοίκηση του Στρατού του Potomac.

1 - 3 Ιουλίου: Μάχη του Gettysburg όπου επικρατεί η Ένωση.

4 Ιουλίου: Ο Pemberton παραδίδει το Vicksburg στον Grant.

13 - 14 Ιουλίου: Οι δυνάμεις του Lee οπισθοχωρούν και διασχίζουν ξανά τον ποταμό Potomac (Virginia) τερματίζοντας την εκστρατεία στο Gettysburg.

2 Σεπτεμβρίου: Ο Burnside καταλαμβάνει το Knoxville.

9 Σεπτεμβρίου: Ο Rosecrans καταλαμβάνει την Chattanooga.

19 Σεπτεμβρίου: Μάχη της Chickamauga στο Tennessee με νικητή τη Συνομοσπονδία.

13 Σεπτεμβρίου: Ο στρατηγός της Συνομοσπονδίας Braxton Bragg ξεκινά την πολιορκία της Chattanooga.

17 Οκτωβρίου: Ο Grant αναλαμβάνει τη διοίκηση όλων των δυνάμεων της Ένωσης στο δυτικό θέατρο επιχειρήσεων.

23 Οκτωβρίου: Ο Grant φθάνει στην Chattanooga.

19 Νοεμβρίου: Ο Lincoln απευθύνει δημόσια την Ομιλία του Gettysburg ("Gettysburg Address").

20 Νοεμβρίου: Ο στρατηγός της Ένωσης William Tecumseh Sherman φθάνει στην Chattanooga με ενισχύσεις.

1864: 3 Μαρτίου: Ο Sherman εγκαταλείπει το Vicksburg για την εκστρατεία στο Meridian.

4 Μαρτίου: Ο Sherman ολοκληρώνει την εκστρατεία στο Vicksburg.

12 Μαρτίου: Ο Grant αναλαμβάνει Αρχιστράτηγος όλων των Δυνάμεων της Ένωσης. Ως διοικητικό αρχηγείο καθιστά τον ίδιο το Στρατό του Potomac.

18 Μαρτίου: Ο Sherman αναλαμβάνει τη διοίκηση όλων των δυνάμεων της Ένωσης στο δυτικό θέατρο επιχειρήσεων.

25 Μαρτίου: Ο στρατηγός της Ένωσης Nathaniel Banks ξεκινά την εκστρατεία στο Red River.

4 - 6 Μαΐου: Μάχη του Wilderness.

6 Μαΐου: Ο Sherman εγκαινιάζει την εκστρατεία της Atlanta.

8 - 21 Μαΐου: Μάχη της Spotsylvania.

1 - 3 Ιουνίου: Μάχη του Cold Harbor.

8 Ιουνίου: Ο Lincoln εκλέγεται ξανά υποψήφιος του Ρεπουμπλικανικού Κόμματος για την Προεδρία.

5 - 18 Ιουνίου: Αρχικές συγκρούσεις στα περίχωρα του Petersburg.

17 Ιουλίου: Ο στρατηγός της Συνομοσπονδίας John Bell Hood αντικαθιστά τον Johnston στη διοίκηση του Στρατού του Tennessee.

22 Ιουλίου: Ο Hood αποτυγχάνει να κυκλώσει το στρατό του Sherman στη Μάχη της Atlanta.

5 Αυγούστου: Ο ναύαρχος της Ένωσης David Farragut επικρατεί στη ναυμαχία στον Κόλπο του Mobile.

29 Αυγούστου: Ο McClellan εκλέγεται ως ο υποψήφιος του Δημοκρατικού Κόμματος για την Προεδρία.

11 Σεπτεμβρίου: Ο Hood εκκενώνει την Atlanta.

2 Σεπτεμβρίου: Ο Sherman καταλαμβάνει την Atlanta.

19 Οκτωβρίου: Μάχη του Cedar Creek.

8 Νοεμβρίου: Ο Lincoln επανεκλέγεται Πρόεδρος των Η.Π.Α. με ποσοστό 55% της λαϊκής ψήφου.

15 Νοεμβρίου: Τα στρατεύματα του Sherman πυρπολούν την Atlanta και ξεκινά η περίφημη "Πορεία προς τη Θάλασσα" ("March To The Sea").

21 Νοεμβρίου: Ο Sherman καταλαμβάνει τη Savannah.

1865: 31 Ιανουαρίου: Ψηφίζεται από το Κογκρέσο η "13^η Τροποποίηση" ("Thirteenth Amendment") που καταργεί το θεσμό της δουλείας.

1 Φεβρουαρίου: Ο Sherman ξεκινά την εκστρατεία του σε South και North Carolina.

6 Φεβρουαρίου: Ο Lee διορίζεται από το Κογκρέσο της Συνομοσπονδίας Γενικός Διοικητής των Δυνάμεων της παρά την αντίθετη γνώμη του προέδρου Jefferson Davis, όμως είναι ήδη πολύ αργά για να επηρεάσει την έκβαση του πολέμου.

17 Φεβρουαρίου: Η πρωτεύουσα της South Carolina, Columbia πέφτει στα χέρια του Sherman και πυρπολείται.

18 Φεβρουαρίου: Το λιμάνι του Charleston καταλαμβάνεται από τα στρατεύματα της Ένωσης.

22 Φεβρουαρίου: Το λιμάνι του Wilmington παραδίδεται στο στρατηγό της Ένωσης Schofield και ο Johnston καλείται να επιστρέψει στη διοίκηση των δυνάμεων της Συνομοσπονδίας για να αντιμετωπίσει τον Sherman.

4 Μαρτίου: 2^{ος} Εναρκτήριο Λόγος του Lincoln ως Πρόεδρος των Η.Π.Α.

24 Μαρτίου: Ο Sherman καταλαμβάνει το Goldsboro της North Carolina τερματίζοντας την εκστρατεία του.

28 Μαρτίου: Οι Lincoln, Grant, Sherman και Porter συσκέπτονται αναφορικά με τους όρους ειρήνης.

3 Απριλίου: Παράδοση του Richmond, πρωτεύουσας της Συνομοσπονδίας.

9 Απριλίου: Ο Lee παραδίδεται με το στρατό του στον Grant στο Appomattox Court House.

14 Απριλίου: Δολοφονία του Lincoln στο Ford's Theater της Washington.

18 Απριλίου: Οι στρατηγοί Sherman και Johnston υπογράφουν συμφωνία παράδοσης.

21 Απριλίου: Ο νέος Πρόεδρος των Η.Π.Α. Andrew Johnson και το υπουργικό του Συμβούλιο απορρίπτουν τους όρους ειρήνης και παράδοσης που υπέγραψε ο Sherman.

26 Απριλίου: Ο Πρόεδρος Johnson αποδέχεται τους ίδιους όρους με αυτούς που ο Grant συμφώνησε με τον Lee.

10 Μαΐου: Σύλληψη του προέδρου της Συνομοσπονδίας Jefferson Davis στο Irwinsville της Georgia.

12 Μαΐου: Τελευταία μάχη του Εμφυλίου στο Palmito Ranch του Texas.

ΠΗΓΗ: Gary W. Gallagher, Stephen D. Engle, Robert K. Krick, Joseph T. Glatthaar, *The American Civil War: This Mighty Scourge of War*, Essential Histories, Osprey Publishing, New York, 2003, σελ.17-23

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ II

ΣΗΜΑΝΤΙΚΕΣ ΝΑΥΜΑΧΙΕΣ ΤΟΥ ΑΜΕΡΙΚΑΝΙΚΟΥ ΕΜΦΥΛΙΟΥ ΠΟΛΕΜΟΥ

Η ΝΑΥΜΑΧΙΑ ΣΤΟ HAMPTON ROADS ΚΑΙ Η ΠΡΩΤΗ ΝΑΥΜΑΧΙΑ ΘΩΡΗΚΤΩΝ ΠΛΟΙΩΝ ΣΤΗΝ ΙΣΤΟΡΙΑ (8-9 ΜΑΡΤΙΟΥ, 1862)

CSS VIRGINIA vs USS CUMBERLAND και USS CONGRESS

Στις 8 Μαρτίου 1862, το θωρηκτό της Συνομοσπονδίας CSS Virginia, πρώην USS Merrimack, με κυβερνήτη τον Franklin Buchanan έπλευσε κατά μήκος του ποταμού Elizabeth. Εξοπλισμένο με ισχυρή θωράκιση, έξι πυροβόλα όπλα τύπου Dahlgren των 9 ιντσών, δύο πυροβόλα όπλα τύπου Brooke των 7 ιντσών και άλλα δύο των 6.4 ιντσών, εξήλθε από το λιμάνι του Norfolk και κατευθύνθηκε προς το Hampton Roads.

Αγκυροβολημένα εκεί ήταν πέντε εχθρικά πολεμικά πλοία: η φρεγάτα USS Congress και το ιστιοφόρο USS Cumberland κοντά στο Newport News ενώ κοντά στο παράκτιο οχυρό Monroe οι φρεγάτες USS Minnesota, USS Roanoke και USS St. Lawrence. Αυτά βρίσκονταν εκεί για τον αποκλεισμό του Κόλπου Chesapeake από πιθανές ενισχυτικές δυνάμεις της Συνομοσπονδίας και ταυτόχρονα ήταν έτοιμα να δράσουν προς υποστήριξη της χερσαίας εκστρατείας του McClellan. Η τελευταία, για να είναι επιτυχής, προϋπέθετε τον απόλυτο έλεγχο των επιχειρησιακών γραμμών ανεφοδιασμού κατά μήκος του ποταμού James στο Newport News.

Τα USS Minnesota και Roanoke ήταν του ιδίου τύπου που ήταν πριν τη μετατροπή του σε θωρηκτό και το USS Merrimack, δηλαδή διέθεταν βοηθητικές ατμοκίνητες προπέλες. Ωστόσο, τα υπόλοιπα τρία πλοία της Ένωσης δε διέθεταν κάτι ανάλογο και ήταν εξαρτημένα από τους ανέμους που έπνεαν.

Κατευθυνόμενο δυτικά και με την υποστήριξη των μικρών κανονιοφόρων CSS Teaser, CSS Jamestown, CSS Beaufort και CSS Raleigh, το CSS Virginia εύκολα απέκρουσε τα συνδυασμένα πυρά των πλοίων και των παράκτιων πυροβολαρχιών της Ένωσης και κινήθηκε προς τα USS Congress και Cumberland. Εξαπολύοντας πυρά και στα δύο πλοία, εμβόλησε το USS Cumberland στη δεξιά του πλευρά. Σχεδόν αμέσως το πλοίο άρχισε να βυθίζεται αν και συνέχιζε να εκτοξεύει πυρά κατά του CSS Virginia κατορθώνοντας έτσι να προκαλέσει ζημιές τόσο σε δύο από τα

πυροβόλα όπλα του CSS Virginia όσο και στην καπνοδόχο του, κάτι που οδήγησε σε αναγκαστική μείωση της ήδη μικρής ταχύτητάς του.

Αφού αποτραβήχθηκε από το USS Cumberland κινήθηκε πλέον προς το USS Congress που είχε υποχωρήσει στην ξηρά για να αποφύγει τα πυρά²⁶⁰. Οι πυροβολητές του CSS Virginia κατάφεραν να τοποθετήσουν αρκετά βλήματα στο σκελετό της φρεγάτας και εν συνεχεία, ερχόμενοι με το θωρηκτό παραπλεύρως του USS Congress, εξαπέλυσαν μαζικά πυρά. Μετά από μάχη μίας ώρας και αφού υπέστη μεγάλες ζημιές το USS Congress αναγκάστηκε να παραδοθεί και μετά από εντολή του κυβερνήτη του CSS Virginia, Franklin Buchanan, να πυρποληθεί.

Εν τω μεταξύ, το CSS Virginia είχε απειλήσει και την ατμοκίνητη φρεγάτα USS Minnesota την οποία και είχε αναγκάσει σε υποχώρηση στην ξηρά. Ωστόσο, καθώς πλησίαζε η νύχτα και η ορατότητα ήταν χαμηλή, το CSS Virginia απεσύρθη στο λιμάνι Norfolk με σκοπό να επιστρέψει την επόμενη μέρα για να καταστρέψει το USS Minnesota.

Αυτό που είχε δραματικά καταδειχθεί με τη ναυμαχία στο Hampton Roads ήταν η ευάλωτη πλέον φύση των μη θωρακισμένων ξύλινων πλοίων όταν αυτά έρχονταν αντιμέτωπα με θωρηκτά. Η Συνομοσπονδία με το CSS Virginia είχε καταφέρει το ισχυρότερο μέχρι τότε πλήγμα στην ιστορία του ναυτικού των Η.Π.Α. Επέτυχε να βυθίσει τρία πλοία της Ένωσης, να προκαλέσει σοβαρές ζημιές σε άλλο ένα – το USS Minnesota – και να αναγκάσει σε υποχώρηση στην ξηρά δύο ακόμα πλοία προκαλώντας συνολικά το θάνατο περίπου 300 ανδρών.

Σε γενικότερο πλαίσιο, η νίκη αυτή της Συνομοσπονδίας είχε ως αποτέλεσμα να αποκλεισθεί η πιθανότητα χρήσης από τον McClellan της ζωτικής γι' αυτόν γραμμής ανεφοδιασμού κατά μήκος του ποταμού James. Επίσης, κατέστη αδύνατη η αποβίβαση στρατευμάτων στην περιοχή προς υποστήριξη των επιχειρήσεων του καθώς τα πλοία που τα μετέφεραν δίσταζαν να πλησιάσουν στις ακτές λόγω της απειλής των παράκτιων πυροβολαρχιών της Συνομοσπονδίας και από το φόβο μήπως εμφανισθεί πάλι το θωρηκτό CSS Virginia. Έτσι, ο McClellan αναγκάστηκε να χρησιμοποιήσει τη δευτερευούσης σημασίας γραμμή ανεφοδιασμού κατά μήκος του ποταμού York και να μεταφέρει όλες τις προμήθειες του στρατού του μέσω ξηράς και όχι διά θαλάσσης όπως αρχικά σχεδίαζε, καθώς όλα τα πλοία της Ένωσης ήσαν συγκεντρωμένα για πιθανή συμπλοκή με το CSS Virginia.

²⁶⁰ Τα εκτοξευόμενα πυρά συνίσταντο από οβίδες κανονιών που θερμαίνοντο σε εξαιρετικά υψηλές θερμοκρασίες στις καμίνους των πλοίων και μεταφέροντο με μικρούς σιδερένιους κάδους για να τοποθετηθούν με μεγάλες τανάλιες στα όπλα. Ένα βρεγμένο με νερό πάνινο στουπί ανάμεσα στην οβίδα και την πυρίτιδα απέτρεπε την πρόωρη έκρηξη του φορτίου.

CSS VIRGINIA vs USS MONITOR

Την αυγή της 9^{ης} Μαρτίου 1862, το θωρηκτό CSS Virginia εμφανίσθηκε πάλι στο Hampton Roads με σκοπό να καταστρέψει τη φρεγάτα USS Minnesota και τα υπόλοιπα πλοία της Ένωσης που βρίσκονταν στην περιοχή. Ωστόσο, μόλις έφθασε εκεί συνάντησε το νέο ναυτικό όπλο της Ένωσης, το πολεμικό θωρηκτό USS Monitor, το οποίο είχε φθάσει το προηγούμενο βράδυ από τη Νέα Υόρκη και ήταν έτοιμο για μάχη. Αυτό ήταν εξοπλισμένο με δύο πυροβόλα όπλα τύπου Dahlgren των 11 ιντσών και ασφάλινη θωράκιση. Αν και πιο μικρό σε μέγεθος από τον αντίπαλό του διέθετε μεγαλύτερη ευελιξία κίνησης. Όντας πιο ελαφρύ επέτυχε μέσω ελιγμών να του καταφέρει κάποιες ζημιές. Το USS Monitor πήρε θέση μπροστά από τη φρεγάτα USS Minnesota ώστε να την προστατεύσει από το CSS Virginia. Σκοπός του ήταν η προστασία των πλοίων του στόλου της Ένωσης γι' αυτό και δεν ενήργησε τόσο επιθετικά όσο ίσως να έπραττε υπό άλλες συνθήκες.

Τα δύο αντίπαλα θωρηκτά σφυροκοπούσαν αλλήλους με ακατάπαυστα πυρά προσπαθώντας χωρίς ιδιαίτερο αποτέλεσμα να προξενήσουν εκατέρωθεν βαριές ζημιές κάτι που απέτρεπε η ισχυρή θωράκισή τους. Το USS Monitor αναγκάστηκε να υποχωρήσει προσωρινά για ανεφοδιασμό των πυρομαχικών του σε ρηχά νερά όπου το CSS Virginia δε δύνατο να το ακολουθήσει λόγω του όγκου του.

Σύντομα, μετά την επιστροφή του USS Monitor, το CSS Virginia συγκέντρωσε τα πυρά του εναντίον του τμήματος πλοήγησης στην πλώρη του εχθρικού πλοίου. Μία από τις βολές του τραυμάτισε τον κυβερνήτη του USS Monitor, John Worden, με αποτέλεσμα το θωρηκτό να αναγκασθεί να υποχωρήσει προσωρινά για ανασύνταξη. Μέχρι να επιστρέψει στη μάχη το CSS Virginia είχε αποχωρήσει με κατεύθυνση πίσω στο λιμάνι του Norfolk.

Η πρώτη στην ιστορία ναυμαχία μεταξύ θωρηκτών πολεμικών πλοίων έληξε χωρίς ουσιαστικό νικητή ή κάποιο αποφασιστικό αποτέλεσμα. Ωστόσο, ο αγώνας ανάμεσα σε δύο τέτοια πλοία δεν είχε καμία σχέση με τη ναυμαχία της προηγούμενης ημέρας, όταν τα ξύλινου σκελετού πλοία της Ένωσης είχαν αποδειχθεί ανήμπορα να αντιμετωπίσουν το CSS Virginia σε μια ουσιαστικά άνιση αναμέτρηση. Η ναυμαχία αυτή κατέδειξε το θρίαμβο της βιομηχανικής εποχής στη διεξαγωγή του πολέμου στη θάλασσα.

Η έκβαση της ναυμαχίας συνιστούσε, κατά μία έννοια, τακτική νίκη για την Ένωση καθώς το USS Monitor παρά το γεγονός ότι δεν είχε καταστρέψει το αντίπαλο CSS Virginia, είχε κατορθώσει να προστατεύσει τα υπόλοιπα πλοία του στόλου στην περιοχή διατηρώντας έτσι τη συνέχιση του αποκλεισμού.

Μετά την έναρξη της χερσαίας εκστρατείας του στρατηγού McClellan οι εξελίξεις ήσαν αποθαρρυντικές για τη συντήρηση και την επισκευή του CSS Virginia. Μέσα σε μόλις ένα μήνα (Μάιος 1862), το ναυπηγείο του Gosport και το λιμάνι του Norfolk κινδύνευαν από την εισβολή και την προέλαση της Ένωσης. Αποστερημένο κατ' αυτόν τον τρόπο από το λιμένα του, το CSS Virginia κάλυψε μόνο του την εκκένωση του Norfolk και εν συνεχεία προσπάθησε να διαφύγει μέσω του ποταμού James στο Richmond. Ο όγκος του όμως και το μεγάλο του εκτόπισμα σε συνδυασμό με την υποχώρηση των υδάτων της παλίρροιας εμπόδισαν τη διαφυγή του. Έτσι ο κυβερνήτης του αναγκάστηκε στις 11 Μαΐου 1862 να δώσει εντολή για αυτοβύθισή του προκειμένου να μην πέσει στα χέρια της Ένωσης.

ΠΗΓΕΣ:

- Herman Hattaway & Archer Jones, *How the North Won: A Military History of the Civil War*, University of Illinois Press, Illinois, 1991, σελ.130-132
- Jay Simson, *Naval Strategies of the Civil War: Confederate Innovations and Federal Opportunism*, Cumberland House, Nashville, Tennessee, 2001, σελ.79-87
- Russell F. Weigley, *A Great Civil War: A Military and Political History, 1861-1865*, Indiana University Press, Bloomington, 2004, σελ.121
- <https://www.history.com/stories/2017/05/11/civil-war-ship-css-virginia/>

Η ΚΑΤΑΛΗΨΗ ΤΗΣ ΝΕΑΣ ΟΡΛΕΑΝΗΣ (18-29 ΑΠΡΙΛΙΟΥ, 1862)

Στις αρχές του Εμφυλίου, η Νέα Ορλεάνη αποτελούσε τη μεγαλύτερη πόλη της Συνομοσπονδίας και το σημαντικότερο λιμάνι και ναυπηγικό της κέντρο. Η ζωτική και στρατηγική θέση κοντά στον ποταμό Μισισσιπή βοήθησε στην ανάπτυξή της και την κατέστησε ένα σπουδαίο διεθνές λιμένα όπου τα αγαθά του βορειοδυτικού τμήματος των Η.Π.Α. και το βαμβάκι των πολιτειών Louisiana και Mississippi μπορούσαν να μεταφερθούν μέσω ποταμόπλοιων στα πλοία που έκαναν υπερατλαντικά ταξίδια.

Η άμυνα της πόλης ήταν συγκεντρωμένη χαμηλά στα οχυρά Jackson και St. Philip που βρίσκονταν σε καίριες θέσεις ώστε να εμποδίσουν με τα πυρά τους όποιον επιχειρούσε να κατευθυνθεί μέσω του ποταμού προς τη Νέα Ορλεάνη. Ο Μισισσιπής από μόνος του συνιστούσε μια επιπλέον γραμμή άμυνας μέσω των αμμόλοφων που σχηματίζονταν στους όρμους και τους κόλπους του, οι οποίοι απέτρεπαν την είσοδο των μεγάλων πλοίων του στόλου της Ένωσης στον ποταμό και καθυστερούσαν την πλεύση ακόμη και των μικρότερων εξ' αυτών. Όσον αφορά όμως στο ανθρώπινο

δυναμικό, ένα μεγάλο τμήμα του στρατεύματος που υπερασπιζόταν την πόλη είχε κληθεί από τον πρόεδρο Jefferson Davis, ο οποίος θεωρούσε πως ο Βορράς θα εφήρμοζε τη στρατηγική του Σχεδίου Anaconda και ότι αυτό που θα ακολουθούσε θα ήταν η εισβολή και προέλαση της Ένωσης στα εδάφη του Νότου, να σπεύσει προς υποστήριξη της επιθετικής επιχείρησης του στρατού της Συνομοσπονδίας στην περιοχή Shiloh. Συνεπώς, κρίσιμης σημασίας ήταν η απαγόρευση από τα οχυρά και το στόλο πίσω από αυτά της εισόδου του εχθρού στη γραμμή του ποταμού που οδηγούσε προς την πόλη καθώς εκεί η άμυνα δεν ήταν πια επαρκής.

Η Ένωση είχε ήδη αποτύχει μια φορά, το 1861, να καταλάβει την πόλη. Τότε η επίθεση είχε γίνει υπό τις εντολές του διοικητή του στόλου αποκλεισμού του Μισισιπή, David Porter. Ο Porter, μετά από αυτή την αποτυχία, προετοίμασε ένα νέο σχέδιο για την κατάληψη της Νέας Ορλεάνης το οποίο έγινε αμέσως αποδεκτό τόσο από τον Πρόεδρο Lincoln όσο και από τον τότε Αρχιστράτηγο McClellan.

Το σχέδιο του Porter απαιτούσε μια χερσαία δύναμη περίπου 20,000 ανδρών για την κατάληψη της πόλης και την υποστήριξη του ναυτικού που θα αποτελείτο από ένα στόλο κανονιοφόρων με τουλάχιστον 200 όπλα και ένα ακόμα στόλο μικρών ολμοβόλων πλοίων ικανών να βομβαρδίσουν τα οχυρά Jackson και St. Philip.

Τελικά η επιχείρηση ξεκίνησε με μια δύναμη 18,000 ανδρών υπό τον στρατηγό Butler, ένα στόλο κανονιοφόρων²⁶¹ με 166 όπλα και 26 ολμοβόλα όπλα τύπου Howitzer και ένα στόλο 19 ολμοβόλων πλοίων. Τη διοίκηση της επιχείρησης ανέλαβε ο ναύαρχος David Farragut.

Το οχυρό Jackson αριθμούσε 74 πυροβόλα όπλα και το οχυρό St. Philip άλλα 52 με 700 άνδρες το καθένα, αριθμοί που τα καθιστούσαν την ισχυρότερη παράκτια άμυνα της Συνομοσπονδίας. Πίσω από τη δίοδο που έφραζαν τα οχυρά βρισκόταν ο εκεί στόλος της Συνομοσπονδίας με δώδεκα πλοία εκ των οποίων τα δέκα ήσαν τροποποιημένα ποταμόπλοια ή ατμόπλοια και τα άλλα δύο θωρηκτά, τα CSS Louisiana – που όμως ήταν ανέτοιμο για μάχη και μπορούσε να χρησιμοποιηθεί μόνο ως πλωτό πυροβολικό – και CSS Manassas²⁶². Τη διέλευση του ποταμού εμπόδιζαν

²⁶¹ Ο στόλος της Ένωσης αποτελείτο από την ατμοκίνητη φρεγάτα USS Mississippi, τις ατμοκίνητες κορβέτες USS Hartford, USS Brooklyn, USS Richmond, USS Pensacola, τα καταδρομικά USS Oneida και USS Iroquois και τα ατμοκίνητα κανονιοφόρα USS Varuna, USS Cayuga, USS Kineo, USS Pinola, USS Itasca, USS Winona, USS Kennebec, USS Kanawha, USS Katahdin και USS Wissahickon. Εκτός του στόλου αυτού η Ένωση διέθετε και ένα στόλο από μικρές ολμοβόλους σκούνες τις οποίες ρυμουλκούσαν στις κατάλληλες θέσεις τα ατμοκίνητα κανονιοφόρα USS Westfield, USS Owasco, USS Miami και USS Harriet Lane.

²⁶² Τα πλοία της Συνομοσπονδίας ήσαν τα θωρηκτά CSS Louisiana και CSS Manassas, το καταδρομικό CSS McRae, το κανονιοφόρο CSS Jackson και τα ατμοκίνητα πολεμικά πλοία με έμβολα διάτρησης CSS Governor Moore, CSS General Quitman, CSS Defiance, CSS Resolute, CSS Warrior, CSS General Lovell, CSS General Breckinridge και CSS Stonewall Jackson.

επίσης οκτώ αγκυροβολημένα και παροπλισμένα πλοία συνδεδεμένα μεταξύ τους με βαριές αλυσίδες και με μεγάλους κορμούς να γεμίζουν τα ενδιάμεσα κενά.

Ο στόλος της Ένωσης ήταν συγκεντρωμένος και έτοιμος για την επιχείρηση στα μέσα Μαρτίου. Καθώς όμως ο αμμόλοφος στο σημείο Pass à l'Outre επιβράδυνε αρκετά τη διέλευση των μεγαλύτερων πλοίων, η επίθεση ξεκίνησε στις 18 Απριλίου. Ο Farragut οδήγησε το στόλο του σε απόσταση τριών μιλίων από τα οχυρά και προετοίμασε το βομβαρδισμό τους από τα ολμοβόλα πλοία. Στο τέλος της πρώτης μέρας του βομβαρδισμού το οχυρό Jackson είχε τυλιχθεί στις φλόγες καθώς πολλά βλήματα επέτυχαν το στόχο τους ενώ το οχυρό St.Philip υπέστη αμελητέες ζημιές καθώς βρισκόταν εκτός ακτίνας, σε σημείο όπου το βεληνεκές των όπλων του εχθρικού στόλου δεν ήταν αποτελεσματικό. Ο βομβαρδισμός του οχυρού Jackson δεν το έθεσε εκτός μάχης, μείωσε όμως αισθητά την υποστήριξη που δύνατο πλέον να παράσχει.

Ο βομβαρδισμός των οχυρών συνεχίστηκε ακατάπαυστα ως τις 23 Απριλίου όταν πια τα πυρομαχικά των ολμοβόλων πλοίων άρχισαν να εξαντλούνται. Ο στόλος της Ένωσης είχε απωλέσει από τα πυρά των οχυρών μόλις ένα πλοίο αλλά η συνεχής χρήση πυρός είχε αρχίσει να προκαλεί μειωμένη απόδοση και ζημιές στα ίδια τα πλοία. Έτσι ο Farragut αποφάσισε πως είχε φθάσει η στιγμή να κινηθεί με το στόλο ανάμεσα από τα οχυρά και να κατευθυνθεί προς την πόλη της Νέας Ορλεάνης. Αρχικά διαίρεσε το στόλο σε τρία μέρη για την ταχύτερη κίνησή του και ο ίδιος ανέλαβε την καθοδήγηση του δεύτερου τμήματος που περιελάμβανε τα τρία πιο ογκώδη και βαριά πλοία του στόλου.

Η απόπειρα διέλευσης ξεκίνησε στις 24 Απριλίου και αμέσως το πρώτο πλοίο δέχθηκε τα πυρά των οχυρών ενώ ταυτόχρονα μέρος των ολμοβόλων πλοίων της Ένωσης ανταπέδιδαν τα πυρά, ιδιαίτερα στο οχυρό Jackson ώστε να το αποτρέψουν από το να προκαλέσει καταστροφές στο διερχόμενο στόλο.

Σύντομα το πρώτο τμήμα πέρασε από τα οχυρά και συνεπλάκη με τον αντίπαλο στόλο. Όσπου να φθάσει το δεύτερο μέρος του στόλου με τον Farragut η ναυμαχία είχε σχεδόν τελειώσει. Τότε ο Farragut έστρεψε τα πυρά του κατά του οχυρού St. Philip ώστε να προστατεύσει τη διέλευση και του τρίτου τμήματος του στόλου της Ένωσης. Το USS Hartford του Farragut κινδύνευσε για μια στιγμή όταν ένα εχθρικό πλοiάριο οδήγησε επάνω του ένα μεγάλο φλεγόμενο κορμό και για λίγο υποχώρησε στην ξηρά. Μόλις έσβησαν οι φλόγες και αναδιοργανώθηκε, το Hartford συνέχισε την πορεία του εναντίον του εχθρικού στόλου. Τα περισσότερα πλοία του τρίτου τμήματος του στόλου πέρασαν με ασφάλεια ανάμεσα από τα οχυρά αν και τα πιο

αργά εξ' αυτών αναγκάστηκαν τελικά να οπισθοχωρήσουν υπό την απειλή των εναπομείναντων πυροβόλων όπλων στα δύο οχυρά.

Τη μεγαλύτερη απειλή του εχθρικού στόλου συνιστούσε το θωρηκτό CSS *Manassas*. Αρχικά χτύπησε το USS *Mississippi*, χωρίς ωστόσο να του προκαλέσει ανεπανόρθωτες ζημιές. Εν συνεχεία, προσπάθησε ανεπιτυχώς να εμβολίσει το USS *Pensacola* και κατευθύνθηκε εναντίον του στόλου των ολμοβόλων πλοίων. Λόγω της περιορισμένης ορατότητας όμως δέχθηκε τα φίλια πυρά των οχυρών και σύντομα αναγκάστηκε να γυρίσει πίσω. Οι ζημιές που υπέστη προκάλεσαν τη μείωση της ταχύτητάς του και κατέστησαν αδύνατο το να εμβολίσει άλλα εχθρικά πλοία. Έτσι, το CSS *Manassas* υποχρεώθηκε σε υποχώρηση στην ξηρά όπου και εγκαταλείφθηκε μέχρι που τα πλοία της Ένωσης το κατέστρεψαν ολοσχερώς με τα μαζικά πυρά τους.

Η κύρια απώλεια του στόλου της Ένωσης ήταν το κανονιοφόρο USS *Varuna* το οποίο καταδιώχθηκε και εμβολίσθηκε δύο φορές από το CSS *Governor Moore* και εν συνεχεία από το CSS *Stonewall Jackson* μέχρι που βυθίστηκε. Αμέσως μετά τα δύο αυτά πλοία δέχθηκαν τα πυρά του USS *Onida* και αναγκάστηκαν να προσαράξουν και να εκκενωθούν. Από τα υπόλοιπα ατμοκίνητα πλοία της Συνομοσπονδίας μόνο τα CSS *McRae* και CSS *Defiance* κατάφεραν προσωρινά να διαφύγουν. Το CSS *McRae* έφθασε στη Νέα Ορλεάνη όπου και τελικά βυθίστηκε ενώ το CSS *Defiance* πυρπολήθηκε από το πλήρωμά του αμέσως μετά την παράδοση της πόλης.

Ο στόλος του Farragut έφθασε στη Νέα Ορλεάνη στις 25 Απριλίου το λιμάνι της οποίας και κατελήφθη εύκολα. Τελικά, στις 29 Απριλίου, ο Farragut απαίτησε την παράδοση της πόλης ενώ την 1^η Μαΐου έφθασαν και οι χερσαίες δυνάμεις υπό τον στρατηγό Butler οι οποίες προηγουμένως είχαν αποβιβασθεί και καταλάβει τα οχυρά St. Philip και Jackson.

Η κατάληψη της Νέας Ορλεάνης ήταν από στρατηγικής σκοπιάς ένα από τα σπουδαιότερα γεγονότα του Εμφυλίου. Η Συνομοσπονδία απώλεσε τη μεγαλύτερη πόλη και το βασικότερο λιμένα της καθώς και τις ναυπηγικές δυνατότητες που προσέφεραν οι βιομηχανίες της. Το κυριότερο όμως όλων ήταν η απώλεια του ελέγχου του ποταμού Μισισσιπή.

Από τη μια πλευρά μπορούμε να υποστηρίξουμε πως η καθυστέρηση της κατασκευής των θωρηκτών της Συνομοσπονδίας CSS *Louisiana* και CSS *Mississippi* που θα δύναντο να βοηθήσουν ή και να επηρεάσουν σημαντικά την έκβαση της ναυμαχίας καθώς και η λανθασμένη απόφαση του προέδρου Jefferson Davis να αποσύρει στρατεύματα από την πόλη συνέβαλαν σε μεγάλο βαθμό στην πτώση της Νέας Ορλεάνης. Απ' την άλλη όμως, κύριος λόγος της κατάληψής της από τις δυνάμεις της Ένωσης υπήρξε σαφώς η στρατηγική που αποφασίσθηκε από τον Υπουργό Ναυτικού Gideon Welles με τη σύμφωνη γνώμη του Προέδρου Lincoln και

η οποία υλοποιήθηκε από τον David Farragut. Η εφαρμογή του Σχεδίου Anaconda με την έμφαση να δίνεται στη χερσαία εισβολή στο Νότο θα είχε ως αποτέλεσμα την απώλεια πολύτιμου χρόνου – όπως και έγινε με την καθυστερημένη κατάληψη του Vicksburg – τον οποίο η Συνομοσπονδία θα δύνατο να εκμεταλλευθεί για την ολοκλήρωση της κατασκευής των θωρηκτών της κάτι που θα την καθιστούσε ως τη δεσπόζουσα δύναμη στον Κόλπο του Μεξικού.

ΠΗΓΗ: Jay W. Simson, *Naval Strategies of the Civil War: Confederate Innovations and Federal Opportunism*, Cumberland House, Nashville, Tennessee, 2001, σελ.93-108

Η ΝΑΥΜΑΧΙΑ ΣΤΟ MEMPHIS (6 ΙΟΥΝΙΟΥ, 1862)

Η μία από τις δύο σημαντικότερες ναυμαχίες – η άλλη ήταν αυτή της Νέας Ορλεάνης – που είχαν ως αποτέλεσμα την κατάληψη καίριων πόλεων κοντά στο Μισισσιπή το 1862, ήταν αυτή του Memphis. Η κατάληψη της Νήσου No.10 στις 7 Απριλίου είχε αφήσει το οχυρό Pillow ως το τελευταίο ισχυρό εμπόδιο πριν το Memphis. Το οχυρό μπορούσε να παραμείνει υπό τον έλεγχο της Συνομοσπονδίας για όσο διάστημα διατηρούντο ισχυρές στρατιωτικές δυνάμεις στην πόλη Corinth ανατολικά προς την ενδοχώρα. Ωστόσο, μετά τη νίκη τους στη μάχη της Shiloh (6-7 Απριλίου) οι δυνάμεις της Ένωσης είχαν ξεκινήσει να προελαύνουν προς την Corinth. Στις 25 Μαΐου ο στρατηγός Beauregard εκκένωσε την πόλη σώζοντας το στρατό του αναγκάζοντας όμως ταυτόχρονα και σε εγκατάλειψη του οχυρού Pillow.

Η άμυνα της Συνομοσπονδίας στο Memphis δε στηριζόταν σε σταθερές οχυρώσεις αλλά σε ένα στόλο μικρών θωρηκτών. Στις 10 Μαΐου 1862 ο στόλος αυτός είχε επιχειρήσει με επιτυχία μια αιφνιδιαστική επίθεση κατά του εχθρικού στόλου που ευρίσκετο κοντά προκαλώντας ζημιές σε δύο θωρηκτά προτού υποχωρήσει πίσω στο οχυρό. Τώρα τα πλοία αυτά ανέμεναν στο Memphis την επίθεση του στόλου της Ένωσης. Ωστόσο, η εικόνα του στόλου για τη δύναμη του εχθρού ήταν λανθασμένη.

Η Συνομοσπονδία διέθετε στο Memphis οκτώ κανονιοφόρα πλοία και μικρά θωρηκτά θεωρώντας έτσι πως υπερείχε αριθμητικά επί του αντιπάλου της. Όταν έφθασε η ώρα της σύγκρουσης, όντως ο στόλος της Ένωσης είχε μόλις πέντε πλοία, μεταξύ των οποίων όμως βρίσκονταν τρία πολεμικά πλοία εξοπλισμένα με έμβολα διάτρησης.

Η ναυμαχία ξεκίνησε με συμβατική ανταλλαγή πυρών από τα πυροβόλα όπλα των αντίπαλων πλοίων. Σύντομα όμως τα πλοία της Ένωσης USS Queen of the

West και Monarch κατάφεραν να διεισδύσουν στην αντίπαλη γραμμή βυθίζοντας ένα πλοίο και προκαλώντας μεγάλες ζημιές σε άλλο ένα. Ο υπόλοιπος στόλος της Ένωσης εκμεταλλεύθηκε την αναταραχή που δημιουργήθηκε και κατάφερε πλήγματα στα υπόλοιπα πλοία της Συνομοσπονδίας. Μόλις ένα πλοίο, το CSS General Earl van Dorn, κατάφερε να διαφύγει. Συνολικά τρία πλοία κατεστράφησαν και τέσσερα ακόμη παραδόθηκαν ενώ οι ζημιές στο στόλο της Ένωσης ήσαν σχετικά μικρές.

Μετά την καταστροφή του στόλου της η πόλη δε δύνατο να αμυνθεί και σύντομα παραδόθηκε. Η απώλεια του Memphis άνοιξε το δρόμο στο Μισισιπή προς το ζωτικό Vicksburg. Επιπρόσθετα, το Memphis συνιστούσε σημαντική αποθήκη εφοδίων και μεγάλο ναυπηγικό κέντρο. Η νίκη της Ένωσης, ένα μόλις μήνα μετά την κατάληψη της Νέας Ορλεάνης, σηματοδότησε το τέλος οιοδήποτε ουσιαστικού ελέγχου της Συνομοσπονδίας επί του Μισισιπή.

ΠΗΓΗ: [http://www.history.com/interactive/1862-the-mississippi-reopens">http://www.history.com/interactive/1862-the-mississippi-reopens](#)

Η ΝΑΥΜΑΧΙΑ ΣΤΟΝ ΚΟΛΠΟ MOBILE (2-23 ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ, 1864)

Η ναυμαχία έγινε στον Κόλπο Mobile της Alabama την είσοδο του οποίου προστάτευαν δύο οχυρά, τα Morgan και Gaines, καθώς και ένα πεδίο ναρκών στη θάλασσα που άφηνε ελεύθερο και ασφαλές μόνο ένα στενό πέρασμα για τη διέλευση των μικρών πλοίων διάσπασης του αποκλεισμού. Διοικητής του στόλου της Ένωσης ήταν ο David Farragut ενώ αυτού της Συνομοσπονδίας ο Franklin Buchanan.

Ο Farragut κατανόησε πως μια ναυτική επιχείρηση σαν αυτή που έλαβε χώρα για την κατάληψη της Νέας Ορλεάνης εμπεριείχε κινδύνους στην περίπτωση του στενού περάσματος στον Κόλπο Mobile. Τη μεγαλύτερη πρόκληση για το στόλο της Ένωσης συνιστούσε η ασφαλής είσοδος στον κόλπο. Άλλωστε η αριθμητική του υπεροπλία – δεκαοκτώ πλοία έναντι μόλις τεσσάρων της Συνομοσπονδίας²⁶³ – και η υπέρτερη δύναμη πυρός, υπόσχονταν μια σχεδόν βέβαιη νίκη εφόσον κατόρθωνε ο στόλος να εισέλθει αλώβητος στον κόλπο.

Ο Farragut αποφάσισε λοιπόν τα ατμοκίνητα ξύλινα πλοία του στόλου του να διαπλεύσουν το πέρασμα ανά ζεύγη δεμένα με αλυσίδες και σκοινιά, με το μικρότερο πλοίο κάθε ζεύγους να πλέει στην πιο απομακρυσμένη από τα οχυρά πλευρά. Σε

²⁶³ Ο στόλος της Ένωσης αποτελείτο από 14 πλοία ξύλινου σκελετού ποικίλων τύπων (κανονιοφόρα, πολεμικά ιστιοφόρα ατμοκίνητα και μη): USS Brooklyn, USS Itasca, USS Kennebec, USS Monongahela, USS Oneida, USS Richmond, USS Seminole, USS Hartford (ναυαρχίδα του Farragut), USS Galena, USS Metacomet, USS Octorara, USS Lackawanna, USS Ossipee, USS Port Royal και 4 θωρηκτά κανονιοφόρα: USS Tecumseh, USS Manhattan, USS Winnebago, USS Chickasaw. Αντίθετα, ο στόλος της Συνομοσπονδίας διέθετε μόνο ένα θωρηκτό το CSS Tennessee (ναυαρχίδα του Buchanan) και τρία κανονιοφόρα: CSS Morgan, CSS Gaines, CSS Selma.

περίπτωση που ένα από τα πλοία αντιμετώπιζε πρόβλημα ζημιών από τα πυρά των οχυρών το άλλο πλοίο θα το ρυμουλκούσε μακριά από τον κίνδυνο. Το πεδίο ναρκών που είχε τοποθετηθεί από το πρώτο ναρκοθετικό πλοίο, CSS Baltic, στην περιοχή υποχρέωνε τον Farragut να οδηγήσει το στόλο σε μικρή απόσταση από το οχυρό Morgan και τα πυροβόλα όπλα του.

Από την άλλη πλευρά, ο Buchanan γνώριζε πως ο μόνος τρόπος να εμποδίσει την είσοδο του στόλου της Ένωσης στον κόλπο ήταν να προσφέρει με τα πλοία του στόλου του υποστήριξη στα οχυρά, ιδιαίτερα στο Morgan. Γνώριζε πως αν κατάφερνε να κρατήσει τον εχθρικό στόλο εκτός του κόλπου θα ήταν αδύνατο γι' αυτόν να αποβιβάσει χερσαίες δυνάμεις ικανές να απειλήσουν το καίριας σημασίας οχυρό Morgan.

Το πλοίο της Ένωσης που αποφασίσθηκε να ηγηθεί της πορείας ήταν το USS Brooklyn μαζί με το USS Octorara καθώς το πρώτο διέθετε στην πλώρη του ένα μηχανισμό που δύνατο να αλιεύει σταθερές τορπίλες και νάρκες συνιστώντας κατ' ουσία το πρώτο ναρκαλιευτικό πλοίο. Η επιχείρηση ξεκίνησε στις 5 Αυγούστου 1864 και τα θωρηκτά του στόλου της Ένωσης πήραν θέση δημιουργώντας μια γραμμή στην μπροστινή δεξιά πλευρά ώστε να παράσχουν κάλυψη στα υπόλοιπα πλοία που ακολουθούσαν σε ζεύγη. Η σύγκρουση ξεκίνησε όταν το θωρηκτό USS Tecumseh άνοιξε πυρ κατά του οχυρού Morgan. Σύντομα η μάχη γενικεύθηκε και μόλις ο στόλος της Ένωσης πλησίασε αρκετά, εμφανίσθηκαν τα πολεμικά πλοία της Συνομοσπονδίας για να τον αντιμετωπίσουν. Ο Farragut διέγνωσε τον κίνδυνο πως η απειλή των εχθρικών πυρών θα οδηγούσε τα πλοία στο να ελαττώσουν ταχύτητα με μεγάλη πιθανότητα να συγκρουσθούν το ένα πίσω από το άλλο. Βλέποντας το προπορευόμενο USS Brooklyn να επιβραδύνει και ταυτόχρονα το θωρηκτό USS Tecumseh να αλλάζει πορεία και να πέφτει πάνω σε νάρκη και να βυθίζεται, ο Farragut βρέθηκε στο δίλλημα να επιλέξει μεταξύ ασφαλούς υποχώρησης και της ανάληψης επιχειρησιακού ρίσκου για την επίτευξη των σκοπών του.

Εν τέλει, ο Farragut ανέλαβε το ρίσκο και αποφάσισε να ηγηθεί με το USS Hartford της πορείας του στόλου αποκομμένος από το πλοίο με το οποίο ήταν αρχικά δεμένος, το USS Metacomb. Αφού κατόρθωσε να εισέλθει στον κόλπο όπου άλλο ένα πλοίο – το καταδρομικό USS Oneida – είχε υποστεί σοβαρές ζημιές και καθώς τα πυρά του στόλου του είχαν εξουδετερώσει ως ένα βαθμό τα πυροβόλα όπλα του οχυρού Morgan, αποφάσισε να κινηθεί εναντίον του εχθρικού στόλου.

Το θωρηκτό της Συνομοσπονδίας CSS Tennessee προσπάθησε αρχικά να εμβολίσει το USS Hartford χωρίς όμως επιτυχία καθώς το τελευταίο κατάφερε να ελιχθεί και να βρεθεί δίπλα του εξαπολύοντας μαζικά πυρά. Εν συνεχεία, το CSS Tennessee κινήθηκε εναντίον των υπολοίπων πλοίων και πάλι όμως ανεπιτυχώς.

Εν τω μεταξύ, ο Farragut διέταξε να αποκοπούν τα μικρά πλοία του στόλου του από τα πιο αργά και ογκώδη πλοία με τα οποία σχημάτιζαν ζεύγη ώστε να καταδιώξουν τα τρία κανονιοφόρα του στόλου της Συνομοσπονδίας. Το USS Metacombet ανάγκασε το CSS Selma να παραδοθεί όμως τα άλλα δύο κανονιοφόρα, CSS Morgan και Gaines, κατάφεραν να διαφύγουν και να βρουν προστασία κοντά στα όπλα του οχυρού Morgan. Αργότερα το CSS Morgan κατόρθωσε να φθάσει στην πόλη ενώ το CSS Gaines λόγω των ζημιών που υπέστη αυτοβυθίστηκε από το πλήρωμά του.

Το θωρηκτό CSS Tennessee έχοντας υποστεί σοβαρές ζημιές, έκανε μια τελευταία προσπάθεια να επιτεθεί στα εχθρικά πλοία ελπίζοντας να εμπλέξει και να καταστρέψει κάποιο από τα άλλα τρία – εκτός του βυθισμένου πια USS Tecumseh – θωρηκτά της Ένωσης, ήτοι τα USS Manhattan, USS Chickasaw και Winnebago. Καθώς το CSS Tennessee πλησίαζε, ο Farragut διέταξε όλα τα πλοία του στόλου να επιτεθούν και σύντομα το ένα μετά το άλλο τα USS Hartford, USS Monongahela και USS Lackawanna εμβόλισαν το θωρηκτό του Νότου. Αμέσως μετά τα θωρηκτά της Ένωσης εξαπέλυσαν μαζικά πυρά εναντίον του που κατέστρεψαν τη σιδερένια θωράκισή του και το ανάγκασαν σε παράδοση.

Μέσα σε λίγες μέρες ακολούθησε η παράδοση των οχυρών Powell, Gaines και Morgan. Απόφαση για άμεση επιχείρηση κατάληψης της πόλης δεν ελήφθη καθώς δεν κρινόταν αναγκαία. Έτσι, παρά το γεγονός ότι η πόλη Mobile διατηρείτο υπό τον έλεγχο της Συνομοσπονδίας, το τελευταίο σημαντικό λιμάνι του Νότου στον Κόλπο του Μεξικού είχε πέσει στα χέρια του Βορρά. Ο αποκλεισμός από την Ένωση έφραζε πλέον κάθε κίνηση στο εσωτερικό του κόλπου και συνιστούσε το τελειωτικό χτύπημα στο ναυτικό της Συνομοσπονδίας.

Σε πολιτικό επίπεδο, η νίκη της Ένωσης στην εν λόγω ναυμαχία σε συνδυασμό με την κατάληψη της Atlanta από τον στρατηγό Sherman, επηρέασε σε μεγάλο βαθμό το κλίμα που δημιουργήθηκε για τον Πρόεδρο Lincoln λίγο πριν τις εκλογές του 1864 και συνέβαλε αποφασιστικά στην επανεκλογή του.

ΠΗΓΗ: Jay W. Simson, *Naval Strategies of the Civil War: Confederate Innovations and Federal Opportunism*, Cumberland House, Nashville, Tennessee, 2001, σελ.215-221

ΣΗΜΑΝΤΙΚΕΣ ΜΑΧΕΣ ΤΟΥ ΑΜΕΡΙΚΑΝΙΚΟΥ ΕΜΦΥΛΙΟΥ

ΠΟΛΕΜΟΥ

Η ΜΑΧΗ ΤΟΥ ΑΝΤΙΕΤΑΜ (17 ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ, 1862)

Μετά την ήττα του στρατηγού Pore στη 2^η Μάχη του Manassas, ο Πρόεδρος Lincoln στράφηκε εκ νέου στο στρατηγό McClellan για την καθοδήγηση του Στρατού του Potomac και την ένωση αυτού με τις δυνάμεις του Pore. Οι φόβοι της Ένωσης για μια συνεχιζόμενη επιθετική πορεία του στρατηγού Lee επαληθεύθηκαν όταν ο τελευταίος ξεκίνησε την εκστρατεία του στο Maryland στις αρχές Σεπτεμβρίου του 1862 με στρατηγικούς αντικειμενικούς σκοπούς την άσκηση πίεσης στην πολιτική ηγεσία του Βορρά και την επίτευξη της επιζητούμενης ευρωπαϊκής αναγνώρισης.

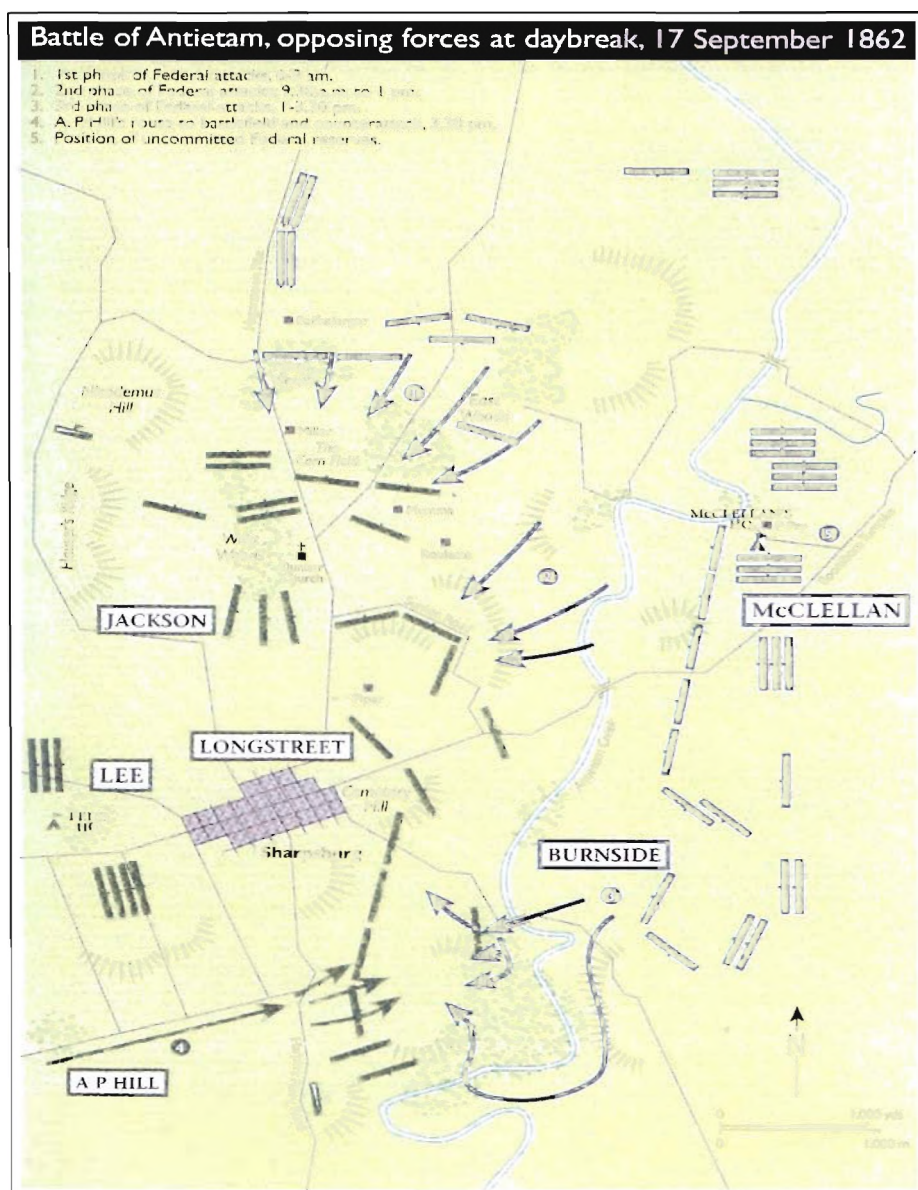
Ο Lee ήταν πεπεισμένος πως η καταλληλότερη στρατηγική στην παρούσα χρονική στιγμή ήταν μια εισβολή στο Βορρά. Η ιδανική εξέλιξη θα ήταν μια μεγάλη νίκη της Συνομοσπονδίας μέσα στα ίδια τα εδάφη της Ένωσης που θα έπειθε τις ευρωπαϊκές κυβερνήσεις να αναγνωρίσουν την ανεξαρτησία της και το λαό της πολιτείας του Maryland να ταχθεί υπέρ της αυξάνοντας έτσι την απειλή για την Washington, την πρωτεύουσα της Ένωσης.

Οι δυο στρατοί ετέθησαν αντιμέτωποι στην περιοχή του Antietam, ανατολικά του Sharpsburg, στις 15 Σεπτεμβρίου. Ειδικότερα, ο στρατηγός McClellan ξεκίνησε προς απόκρουση της εκστρατείας του Lee με μια δύναμη 84,000 ανδρών. Ωστόσο, η πρωινή ομίχλη – στοιχείο της κλαουζεβιτσιανής “τριβής” – ματαίωσε τα σχέδιά του για επίθεση δίνοντας έτσι στον Lee τη δυνατότητα να οργανώσει καλύτερα την άμυνά του έχοντας στη διάθεσή του ένα στρατό της τάξεως των περίπου 40,000 ανδρών.

Στις 17 Σεπτεμβρίου του 1862, ο McClellan στην πρώτη του επιθετική μάχη εξαπέλυσε μετωπικές επιθέσεις που απεδείχθησαν ασυντόνιστες. Η σύγκρουση αναπτύχθηκε γεωγραφικά από τη βόρεια προς τη νότια πλευρά του πεδίου και περιελάμβανε τρεις φάσεις: Αρχικά, οι δυνάμεις τριών σωμάτων του Στρατού του Potomac υπό τον McClellan επιτέθηκαν στο αριστερό τμήμα της γραμμής του Στρατού της Northern Virginia, το οποίο διοικούσε ο “Stonewall” Jackson. Ο Lee μετέφερε δυνάμεις υπό τον Longstreet από το δεξιό τμήμα της γραμμής του ώστε να ενισχύσουν το απειλούμενο αριστερό τμήμα. Αυτή η φάση της μάχης έληξε με την παρολίγο καταστροφή μιας μεραρχίας της Ένωσης που βρέθηκε ανάμεσα σε διασταυρούμενα πυρά καθώς παγιδεύθηκε σε ένα δασώδες σημείο του πεδίου.

Η δεύτερη φάση της μάχης είχε ως επίκεντρο το κεντρικό τμήμα της γραμμής του Lee. Το τμήμα αυτό υπερασπιζόνταν δύο ταξιαρχίες της Συνομοσπονδίας οι οποίες

χάρη στη βοήθεια των ενισχυτικών μονάδων που κατέφθασαν, κατάφεραν να αποκρούσουν μια σειρά από εχθρικές επιθέσεις προτού πλαгиοκοπηθούν και αναγκασθούν να αποχωρήσουν λόγω απωλειών. Ο Lee δε διέθετε εφεδρείες και ο στρατός του κινδύνευε από μια διαφαινόμενη ήττα. Ο διοικητής της μεραρχίας που διέρρηξε τη γραμμή των Νοτίων, Israel Richardson, ζήτησε από τον McClellan ενισχύσεις. Παρά το γεγονός ότι υπήρχαν χιλιάδες εφεδρικών δυνάμεων της Ένωσης που δεν είχε χρειαστεί να εμπλακούν ακόμα στη μάχη, ο McClellan προκειμένου να μη μείνει ο ίδιος χωρίς εφεδρείες αρνήθηκε να αποστείλει τις ζητηθείσες ενισχύσεις. Έτσι, μια σπουδαία ευκαιρία πέρασε ανεκμετάλλευτη.

ΠΗΓΗ: Gary W. Gallagher, Stephen D. Engle, Robert K. Krick, Joseph T. Glatthaar, *The American Civil War: This Mighty Scourge of War*, Essential Histories, Osprey Publishing, New York, 2003, σελ.61

Η μάχη έκλεισε με την τρίτη φάση όπου ο στρατηγός της Ένωσης Ambrose Burnside ηγήθηκε μιας ανεπιτυχούς επίθεσης στο δεξιό τμήμα της αντίπαλης γραμμής. Δύο τάγματα της Ένωσης διέσχισαν μια πέτρινη γέφυρα υπό τον καταγισμό των αντίπαλων πυρών και εν συνεχεία προετοιμάσθηκαν για μια τελική έφοδο. Εφόσον αυτή απέβαινε επιτυχής οι δυνάμεις του Burnside θα ενεργούσαν έτσι ώστε να αποκοπεί ο Lee από τη μοναδική διάβαση που διέθετε επί του ποταμού Potomac. Ωστόσο, αν και αυτές έφθασαν σε απόσταση μόλις 250 γιάρδων (230 μέτρα) από το εν λόγω πέρασμα, δέχθηκαν την πλαγιοκόπηση της αριστερής πλευράς τους από τη μεραρχία του στρατηγού Hill που είχε μόλις φθάσει από το Harpers Ferry προς υποστήριξη του Lee. Συνεπώς η ημέρα ολοκληρώθηκε με την οπισθοχώρηση των δυνάμεων της Ένωσης. Ο McClellan δεν έκανε καμία κίνηση να αποκόψει την εχθρική υποχώρηση ούτε προέβη σε καταδίωξη του αντίπαλου στρατού.

Η Μάχη του Antietam υπήρξε η πιο αιματηρή ημέρα στη στρατιωτική ιστορία των Η.Π.Α. Οι απώλειες του McClellan έφθασαν τις 12,500 ενώ του Lee ξεπερνούσαν τις 10,300 άνδρες. Παρά την αριθμητική του υπεροχή, ο McClellan δεν κατόρθωσε να συγκεντρώσει αποτελεσματικά τις δυνάμεις του με συνέπεια και οι τρεις επιθετικές απόπειρες να αποκρουσθούν από τις δυνάμεις του Lee που ενισχύοντο κάθε φορά στο σημείο της γραμμής που απειλείτο. Παράλληλα ο McClellan φάνηκε διστακτικός να χρησιμοποιήσει τις εφεδρικές του δυνάμεις για μεγαλύτερη πίεση στον αντίπαλο.

Σε τακτικό επίπεδο, η μάχη δεν οδήγησε σε κάποιο αποφασιστικό αποτέλεσμα αν και θεωρητικά μπορούμε να πούμε πως η πλευρά της Ένωσης ήταν αυτή που επικράτησε λόγω της τελικής υποχώρησης του Lee πίσω στη Virginia. Αυτή έδωσε στην Ένωση μια συμβολική περισσότερο νίκη καθώς ο Lee μολονότι δεν ηττήθηκε στο πεδίο της μάχης αναγκάστηκε να υποχωρήσει εγκαταλείποντας τα σχέδιά του για άσκηση πίεσης στα εδάφη της Ένωσης.

Ωστόσο, η μη καταδίωξη και εξουδετέρωση του αριθμητικά υποδεέστερου στρατού του Lee προκάλεσε απογοήτευση και δυσφορία στο Βορρά. Έτσι, οι χειρισμοί του McClellan προκάλεσαν έντονες αντιδράσεις στους πολιτικούς κύκλους της Ένωσης καθώς ενώ αρκετοί αναγνώριζαν την απόκρουση της εισβολής του Lee και θεωρούσαν τη στρατηγική του επιτυχημένη, πολλοί πίστευαν πως είχε χάσει μια ανεπανάληπτη ευκαιρία εξουδετέρωσης του εχθρικού στρατού.

Ιδιαίτερα ο Lincoln θεωρούσε πως ο McClellan είχε για μια ακόμη φορά επιδείξει υπερβολική και ανεξήγητη διστακτικότητα. Αν και χιλιάδες στρατιώτες ήσαν εκτός μάχης αλλά έτοιμοι για άμεση δράση και παρά τις ενισχύσεις που έφθασαν την επόμενη ημέρα, ο McClellan επέμενε πως ο στρατός του ήταν εξαντλημένος, μειονεκτούσε έναντι των αντιπάλων και δε διέθετε επαρκείς προμήθειες – εκ των

οποίων τίποτα δεν ίσχυε - και αρνείτο πεισματικά να προωθηθεί και να καταδιώξει τον εχθρό που υποχωρούσε.

Απ' τη μια πλευρά ο McClellan απεδείχθη υπερβολικά επιφυλακτικός ενώ απ' την άλλη ο Lee απερίσκεπτος και υπερβολικά τολμηρός καθώς τόσο σε στρατηγικό όσο και σε τακτικό επίπεδο τα αναμενόμενα οφέλη που θα αποκόμιζε σε περίπτωση νίκης ήσαν αμελητέα εν συγκρίσει με το κόστος που θα υπόκειτο. Η απόφασή του να παραμείνει στο πεδίο της μάχης και την επόμενη μέρα ενάντια σε έναν υπέρτερο εχθρό διαθέτοντας μόνο μία δίοδο διαφυγής στον ποταμό Potomac έθεσε σε κίνδυνο όλο το στράτευμά του.

Παρά το γεγονός ότι το τελικό αποτέλεσμα της μάχης δεν ήταν σαφές, η Μάχη του Antietam συνιστούσε σημαντική καμπή στην εξέλιξη του πολέμου που επενήργησε υπέρ της Ένωσης. Υπήρξε η μάχη που τερμάτισε την πρώτη εισβολή του Lee στα εδάφη του Βορρά και την εκστρατεία του και συνάμα προσέφερε στον Lincoln τη δυνατότητα να ανακοινώσει τη "Διακήρυξη Χειραφέτησης" ("Emancipation Proclamation") στις 22 Σεπτεμβρίου 1862 η οποία απελευθέρωνε τους δούλους που βρίσκονταν στα εδάφη των πολιτειών που εφεξής θα κατακτούσε ο Βορράς.

Η ενέργεια αυτή είχε μεγάλο αντίκτυπο τόσο στην εσωτερική πολιτική σκηνή όσο και στο εξωτερικό ενώ ως ένα βαθμό επηρέασε την εξέλιξη και τελική έκβαση του Εμφυλίου. Αν και η ενέργεια αυτή ήταν προγραμματισμένη από καιρό, κρινόταν απαραίτητο να λάβει χώρα μετά από μια μεγάλη νίκη ώστε να μη φανεί ως πράξη απόγνωσης. Μάλιστα, ορισμένοι υποστηρίζουν πως μια ενδεχόμενη νίκη του Lee στο Antietam θα οδηγούσε τις μεγάλες δυνάμεις στο να αναγνωρίσουν την ανεξαρτησία της Συνομοσπονδίας και να εξετάσουν σοβαρά το ενδεχόμενο πιθανής επέμβασής τους υπέρ της τελευταίας. Μια τέτοια εξέλιξη τελικά απεφεύχθη.

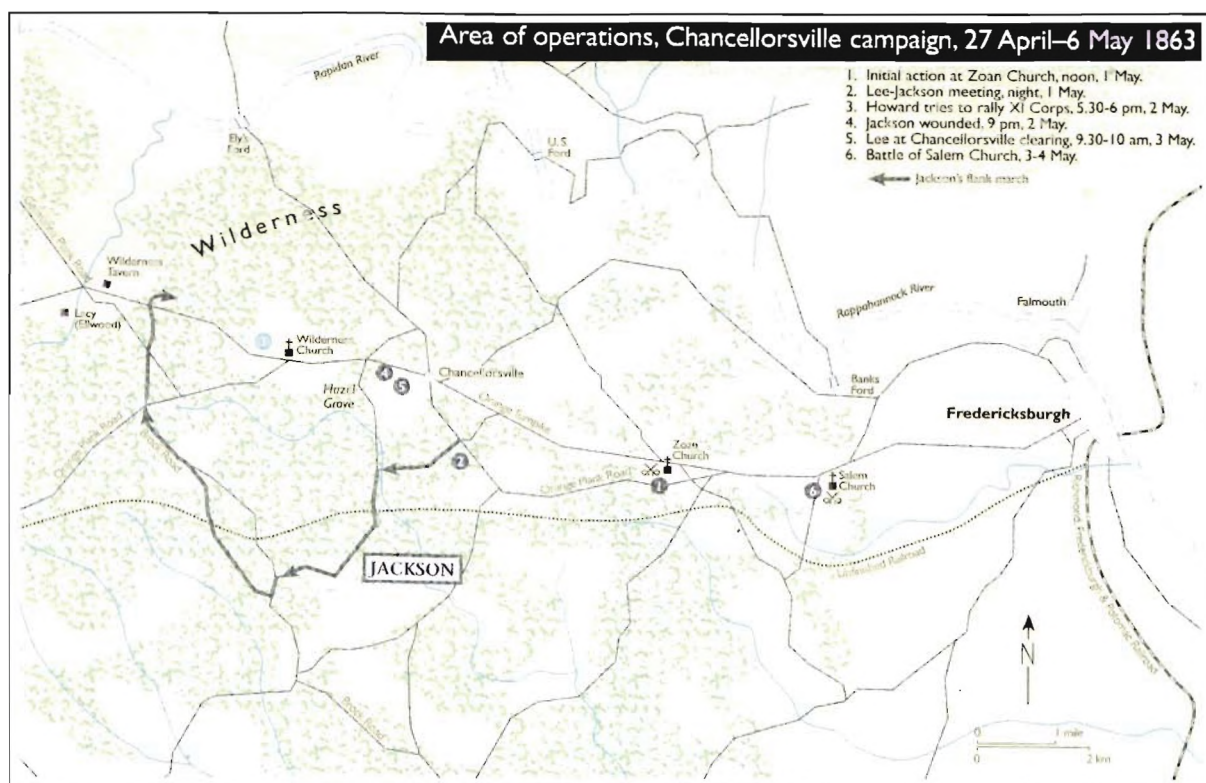
Εν τέλει, παρά τη σπουδαιότητα του τελικού αποτελέσματος στη Μάχη του Antietam, ο Lincoln απήλλαξε στις 5 Νοεμβρίου τον McClellan από τα καθήκοντά του – κυρίως λόγω της μη καταδίωξης του Lee – τοποθετώντας στη θέση του το στρατηγό Ambrose Burnside.

ΠΗΓΕΣ:

- Archer Jones, *Civil War Command and Strategy: The Process of Victory and Defeat*, Free Press, New York, 1992, σελ. 94-97
- James M. McPherson, *Battle Cry of Freedom: The Civil War Era*, Oxford University Press and Ballantine Books, New York, 1988, σελ. 538-544
- Shelby Foote, *The Civil War, A Narrative Volume II: Fredericksburg to Meridian*, Vintage Books, New York, 1986, σελ. 685-700
- Russell F. Weigley, *A Great Civil War: A Military and Political History, 1861-1865*, Indiana University Press, Bloomington, 2004, σελ.150-154

Η ΜΑΧΗ ΤΟΥ CHANCELLORSVILLE (27- 29 ΑΠΡΙΛΙΟΥ, 1863)

Η νίκη στη Μάχη του Chancellorsville θεωρείται η μεγαλύτερη επιτυχία του σπουδαιότερου στρατηγού της Συνομοσπονδίας, Robert Lee. Ύστερα από την αποτυχία των δυνάμεων της Ένωσης στο Fredericksburg, ο Πρόεδρος Lincoln βρέθηκε στην ανάγκη να βρει, μετά τους McClellan και Burnside, έναν ακόμα διοικητή για το Στρατό του Potomac. Η επόμενη επιλογή του υπήρξε ο 'Fighting' Joe Hooker, γνωστός για την επιθετική στρατηγική του φύση. Αρχικά ο Hooker φάνηκε ως μια πολλά υποσχόμενη επιλογή. Αποκατέστησε την εμπιστοσύνη του στρατού προς το πρόσωπο του διοικητή και έθεσε σε εφαρμογή ένα από τα καλύτερα σχέδια που προωθήθηκαν ποτέ από τους στρατούς της Ένωσης στη Virginia.

ΠΗΓΗ: Gary W. Gallagher, Stephen D. Engle, Robert K. Krick, Joseph T. Glatthaar, *The American Civil War: This Mighty Scourge of War*, Essential Histories, Osprey Publishing, New York, 2003, σελ. 77

Εκμεταλλευόμενος τη θέση του, ο Hooker αποφάσισε να χωρίσει το στρατό του σε τρία μεγάλα τμήματα. Ένα μέρος του στρατού επρόκειτο να παραμείνει στο Fredericksburg σε μία προσπάθεια να κρατήσει τον Lee στην περιοχή. Ένα δεύτερο μέρος επρόκειτο να κινηθεί βόρεια με ελιγμούς ώστε να πλαγιοκοπήσει τον εχθρό. Τέλος, το τρίτο τμήμα θα προωθείτο περαιτέρω στα πλαίσια ενός μεγάλου ελιγμού με σκοπό να χτυπήσει το αριστερό και πίσω τμήμα της γραμμής του Lee.

Το τολμηρό σχέδιο του Hooker ξεκίνησε να εφαρμόζεται επιτυχώς. Ήδη, στις 30 Απριλίου, η κύρια δύναμη είχε διασχίσει τα εμπόδια που συνιστούσαν οι ποταμοί της περιοχής στο πέρασμά της και είχε φθάσει κοντά στο Chancellorsville. Αν και ο Lee κατανόησε πως οι δυνάμεις που είχαν παραμείνει στο Fredericksburg συνιστούσαν κίνηση αντιπερισπασμού, ο στρατός του εκτέθηκε επικίνδυνα. Ωστόσο, αν και την 1^η Μαΐου ο Hooker είχε τη δυνατότητα να κατακερματίσει δύο τμήματα του στρατού του Lee αντ' αυτού αποσύρθηκε στο Wilderness, μια δασώδη και δύσβατη περιοχή κοντά στο Chancellorsville όπου το αριθμητικό πλεονέκτημά του αντισταθμιζόταν από τον ακατάλληλο περιβάλλοντα χώρο.

Οι σχεδιασμοί όμως του Hooker δεν εφαρμόσθηκαν πλήρως λόγω των φόβων του για το ενδεχόμενο μιας άμεσης σύγκρουσης με το στρατό του Lee. Ο τελευταίος εκμεταλλεύθηκε τις ανησυχίες των αντιπάλων του και εξαπέλυσε μια αιφνιδιαστική επίθεση που οδήγησε σε μια εντυπωσιακή νίκη του. Ένα μεγάλο μέρος του στρατού της Ένωσης αναγκάστηκε σε υποχώρηση ύστερα από έναν ελιγμό πλαγιοκόπησης του Lee ενώ ένα άλλο τμήμα των δυνάμεων του Lee υπό τον "Stonewall" Jackson κινήθηκε μέσα από το δάσος του Wilderness και επιτέθηκε στα νώτα του στρατού της Ένωσης. Παρά ταύτα, ο στρατός του Hooker ήταν ακόμα σε θέση να ανασυνταχθεί και να διατηρήσει σημαντικό μέρος των θέσεών του. Ο Hooker όμως εσπευσμένα διέταξε την οπισθοχώρηση των στρατευμάτων του προς τον ποταμό Rappahannock, παραχωρώντας έτσι το πεδίο της μάχης στις δυνάμεις του Lee.

Η νίκη στο Chancellorsville ανύψωσε το ηθικό σε ολόκληρη τη Συνομοσπονδία και ενίσχυσε το ήδη υψηλό ηθικό του στρατού του Lee. Εντούτοις, παρά την εντυπωσιακή επικράτηση, η Συνομοσπονδία υπέστη πλήγματα: αφενός οι απώλειες του Lee ήταν εξίσου υψηλές με εκείνες του Hooker – 1,665 νεκροί και κοντά 9,081 τραυματίες εν συγκρίσει με 1,575 νεκρούς και 9,594 τραυματίες από την πλευρά του Hooker – και αφετέρου απώλεσε έναν από τους ικανότερους στρατιωτικούς διοικητές των δυνάμεών της, τον "Stonewall" Jackson, ο οποίος επλήγη κατά λάθος από φίλια πυρά στο τέλος της ημέρας όταν πια η ορατότητα ήταν πολύ χαμηλή.

ΠΗΓΕΣ:

- Russell F. Weigley, *A Great Civil War: A Military and Political History, 1861-1865*, Indiana University Press, Bloomington, 2004, σελ.224-229
- James M. McPherson, *Battle Cry of Freedom: The Civil War Era*, Oxford University Press and Ballantine Books, New York, 1988, σελ.639-645
- Gary W. Gallagher, Stephen D. Engle, Robert K. Krick, Joseph T. Glatthaar, *The American Civil War: This Mighty Scourge of War*, Essential Histories, Osprey Publishing, New York, 2003, σελ.74-79
- Shelby Foote, *The Civil War, A Narrative Volume II: Fredericksburg to Meridian*, Vintage Books, New York, 1986, σελ.281-316

ΠΟΛΙΟΡΚΙΑ ΚΑΙ ΚΑΤΑΛΗΨΗ ΤΟΥ VICKSBURG

(19 ΜΑΪΟΥ- 4 ΙΟΥΛΙΟΥ, 1863)

Ήδη από την προ-εμφυλιακή περίοδο ο ποταμός του Μισισσιππή συνιστούσε τη σημαντικότερη εμπορική αρτηρία στις Η.Π.Α. Με το ξέσπασμα του Εμφυλίου, η κατάληψη ζωτικών σημείων επί του ποταμού κατέστη ένας από τους κύριους στόχους Ένωσης καθώς ο έλεγχός τους θα χώριζε τη Συνομοσπονδία σε δύο γεωγραφικά τμήματα όπου το ένα δε θα δύνατο να υποστηρίξει το άλλο. Επίσης θα απομόνωνε το Texas, τη Louisiana και το Arkansas ενώ επιπρόσθετα θα έφραζε την επίγεια διαδρομή προς το Μεξικό η οποία ήταν σημαντική για την παράκαμψη του ναυτικού αποκλεισμού που η Ένωση είχε επιβάλλει στο Νότο.

Σε πρώτη φάση, οι στρατηγικοί σχεδιασμοί για την κατάληψη του Μισισσιππή στέφθηκαν με επιτυχία. Η κατάληψη της Νέας Ορλεάνης (Απρίλιος 1862) εμπόδιζε πλέον το εμπόριο του Νότου στο Μισισσιππή ενώ παράλληλα η κατάληψη της Νήσου No. 10 απειλούσε τον έλεγχο της Συνομοσπονδίας και επί του υπόλοιπου τμήματος του ποταμού. Μέχρι το τέλος του 1862 το μοναδικό πέρασμα του ποταμού που εμπόδιζε τη διέλευση και τον ολοκληρωτικό έλεγχο του Μισισσιππή ήταν αυτό μεταξύ του Vicksburg και του Port Hudson στη Louisiana. Ακόμα και αυτό όμως το πέρασμα δεν ήταν απολύτως ασφαλές για τα πλοία της Συνομοσπονδίας καθώς συχνά τα πλοία της Ένωσης κατόρθωναν να αποφύγουν τα αμυντικά πυρά των πυροβόλων του Port Hudson και τους έφραζαν το δρόμο ή τους επιτίθεντο.

Παρά ταύτα, το Vicksburg παρέμενε ένα πολύ ισχυρό εμπόδιο στον ποταμό. Τα πυροβόλα όπλα του ήλεγχαν τον ποταμό αποτρέποντας τα σκάφη της Ένωσης που πλησίαζαν από τη νότια πλευρά της πόλης. Επιπρόσθετα η πόλη διέθετε και φυσική προστασία λόγω της γεωγραφικής θέσης που κατείχε. Ο ποταμός Μισισσιππής είχε δημιουργήσει μια ευρεία, υγρή και βαλτώδη κοιλάδα καθιστώντας την προσέγγιση της πόλης ιδιαίτερα δύσκολο εγχείρημα. Το Vicksburg βρισκόταν στο σημείο όπου ο Μισισσιππής άγγιζε την ανατολική άκρη της κοίτης των πλημμυρών του με το μόνο ξηρό έδαφος να βρίσκεται στα νότια της πόλης.

Το πρόβλημα που αντιμετώπιζε ο στρατηγός Grant, του οποίου αποστολή ήταν η κατάληψη της πόλης, είχε να κάνει με το πώς θα μετέφερε τα στρατεύματά του σε εκείνο το ξηρό τμήμα του εδάφους. Μια πρώτη προσπάθεια να φθάσει μέσω ξηράς στα ανατολικά του ποταμού είχε αποτύχει το Δεκέμβριο του 1862 όταν και έσπασαν οι ευάλωτες γραμμές ανεφοδιασμού του. Στη διάρκεια του υπόλοιπου χειμώνα (1862-1863), ο Grant είχε προσπαθήσει να βρει κάποιο τρόπο να παρακαμφθεί το Vicksburg μέσω της κατασκευής καναλιών στα έλη του Μισισσιππή. Ωστόσο και αυτή η

προσπάθεια απεδείχθη αναποτελεσματική και σύντομα την Άνοιξη η αξιοπιστία του άρχισε να αμφισβητείται.

Στις 16 Απριλίου 1863 ο Grant αποφάσισε να αξιοποιήσει το φίλιο στόλο μετά από εξαπόλυση πυρών για τη μεταφορά των δυνάμεών του στην ανατολική όχθη στο κάτω μέρος της πόλης. Σύντομα, μέχρι τα τέλη του μήνα, 23,000 άνδρες της Ένωσης οι οποίοι γρήγορα αυξήθηκαν σε 40,000 βρίσκονταν νότια του Vicksburg. Η κίνηση αυτή συνιστούσε επιχειρησιακό ρίσκο για τον Grant. Σε περίπτωση που ο στρατός – περίπου 30,000 άνδρες – του στρατιωτικού διοικητή του Vicksburg, Pemberton, κατόρθωναν να ενεργήσουν συντονισμένα με άλλες δυνάμεις της Συνομοσπονδίας στην περιοχή, τότε ο Grant θα είχε να αντιμετωπίσει ένα στρατό ισοδύναμο ως προς το μέγεθος ο οποίος όμως θα είχε και πλεονέκτημα δράσης επί δικού του εδάφους.

Εντούτοις, στις αρχές Μαΐου, ο Grant έθεσε σε εφαρμογή μία από τις πιο επιδέξιες εκστρατείες του. Αυτή ήταν η εκστρατεία του “Big Black River” (7-18 Μαΐου 1863). Έτσι, κινούμενος βορειοανατολικά της γραμμής του ποταμού, απέκοψε τον Pemberton από τις υπόλοιπες δυνάμεις που συγκεντρώνονταν υπό το στρατηγό Joseph Johnston στο Jackson. Αφού επικράτησε των αντιπάλων του στο Raymond (12 Μαΐου) και το Jackson (14 Μαΐου), ο Grant κινήθηκε ανατολικά και εν συνεχεία επέφερε δύο σοβαρές ήττες στο στρατό του Pemberton στο Champion’s Hill (16 Μαΐου) και στο “Big Black River” (17 Μαΐου). Στις 18 Μαΐου ο στρατός του Pemberton, έχοντας χάσει πάνω από 5,000 άνδρες, υποχώρησε μέσα στο καλά οχυρωμένο Vicksburg.

Η πολιορκία

Ο στρατός της Ένωσης υπό τον Grant έφθασε την επόμενη μέρα (19 Μαΐου) μπροστά από τη γραμμή άμυνας του Vicksburg. Ο Grant αποφάσισε να εξαπολύσει μια άμεση επίθεση εναντίον της πόλης. Αν και η επίθεση αποκρούσθηκε, η απόφασή του υπήρξε σωστή καθώς ο αντίπαλος είχε ήδη υποστεί δύο ήττες και δε βρισκόταν σε καλή φυσική και ψυχολογική κατάσταση. Παρά τις πρόσφατες ήττες τους όμως οι δυνάμεις του Pemberton κατάφεραν να αντιδράσουν και να μην καταρρεύσουν.

Η έκταση γύρω απ’ το Vicksburg ήταν ιδανική για κατασκευή ισχυρών αμυντικών οχυρώσεων. Η προσφερόμενη αυτή ισχύς επιβεβαιώθηκε και από την απόκρουση μιας δεύτερης επίθεσης της Ένωσης στις 22 Μαΐου. Μόνο που τώρα ο Grant ήταν αποφασισμένος να ξεκινήσει μια κανονική πολιορκία της πόλης.

ΠΗΓΗ: Gary W. Gallagher, Stephen D. Engle, Robert K. Krick, Joseph Glatthaar, *The American Civil War: This Mighty Scourge of War*, Essential Histories, Osprey Publishing, N.Y., 2003, σελ.137

Παρά τη δύναμη των οχυρώσεων μοναδική ελπίδα του Vicksburg αποτελούσε το να προστρέξει σε υποστήριξη της πόλης ο Johnston ή κάποιος άλλος διοικητής με Συνομόσπονδες δυνάμεις. Ακόμα και τώρα όμως εμφανιζόταν έλλειψη αναγκαίων στρατευμάτων που θα μπορούσαν να ενισχύσουν το Vicksburg. Ο Braxton Bragg είχε ήδη αποστείλει δύο μεραρχίες δυτικά αποδυναμώνοντας το στρατό του σε μια κρίσιμη στιγμή. Ο Lee διέθετε στρατεύματα, ωστόσο σχεδίαζε να εισβάλει στα εδάφη του Βορρά για δεύτερη φορά ("Εκστρατεία του Gettysburg") αρνούμενος έτσι να αποδεσμεύσει δυνάμεις. Ο στρατιωτικός διοικητής στη Louisiana, Richard Taylor, μετά από επίμονες προσπάθειες απέστειλε τρεις ταξιαρχίες για να επιτεθούν στη γραμμή ανεφοδιασμού του Grant. Όταν όμως αυτές ηττήθηκαν στο Milliken's Bend (7 Ιουνίου), τελευταία ελπίδα για το Vicksburg έμεινε ο Joseph Johnston.

Ωστόσο αυτός δεν ήταν σε θέση να διασώσει την πόλη καθώς ένα μεγάλο μέρος των στρατευμάτων του ήταν άπειρο, ακατάλληλα εξοπλισμένο και χωρίς απαραίτητα μέσα μεταφοράς. Ταυτόχρονα ο στρατός του Grant αυξάνετο σε μέγεθος σε σημείο που 70,000 άνδρες βρίσκονταν έξω από την πόλη πολιορκώντας την. Επιπλέον, επτά μεραρχίες υπό τον στρατηγό Sherman είχαν πάρει θέση στα ανατολικά ώστε να αντιμετωπίσουν μια ενδεχόμενη αντεπίθεση.

Ο Grant ήταν αποφασισμένος να μην περιμένει μέχρι να τελειώσουν τα εφόδια της πόλης για την παράδοση του Vicksburg. Στη διάρκεια του Ιουνίου ο στρατός του κατασκεύασε μια σειρά ορυγμάτων η οποία έφθανε όλο και πλησιέστερα στις οχυρώσεις της πόλης. Από εκεί σκάφθηκαν υπόγειες σήραγγες κάτω απ' τις γραμμές άμυνας της Συνομοσπονδίας και τοποθετήθηκαν νάρκες που εξερράγησαν. Μετά τις πρώτες δύο εκρήξεις και τις ανεπιτυχείς προσπάθειες επίθεσης ο Grant αποφάσισε να περιμένει μέχρι να εκραγεί ολόκληρη η σειρά των ναρκοθετημένων ορυγμάτων προκειμένου να εκμεταλλευθεί τη σύγχυση και να εξαπολύσει μια γενική επίθεση.

Η παράδοση της πόλης

Εν τέλει η επίθεση αυτή δε χρειάστηκε να εκτελεσθεί. Καθώς τα εφόδια της πόλης ήσαν πλέον ελάχιστα, την 1^η Ιουλίου ο Pemberton σε σύσκεψη με τους ανώτερους αξιωματικούς του κατόρθωσε πως οι άνδρες του δεν ήσαν σε φυσική κατάσταση ικανή για να πραγματοποιήσουν μια επιχείρηση διαφυγής.

Έτσι, το πρωί της 3^{ης} Ιουλίου εμφανίσθηκαν άσπρες σημαίες στις οχυρώσεις της πόλης. Η πρώτη συνάντηση του Grant με τον Pemberton αναφορικά με τους όρους παράδοσης απέβη άκαρπη. Ο Grant αξίωνε και επέμενε στην άνευ όρων παράδοση, κάτι που ο Pemberton απέρριπτε. Αφού συσκέφθηκε με τους αξιωματικούς του και το ναυτικό διοικητή Porter, ο Grant αναθεώρησε τους προτεινόμενους όρους του: οι Συνομοσπονδίες δυνάμεις θα δύναντο να εγκαταλείψουν το Vicksburg χωρίς όμως να έχουν τη δυνατότητα να πολεμήσουν ξανά, εκτός εάν γινόταν επίσημη ανταλλαγή τους με βόρειους αιχμαλώτους. Αυτοί οι πιο γενναιόδωροι όροι είχαν δύο κύριους σκοπούς: αφενός να μειωθεί η πίεση στις γραμμές ανεφοδιασμού του Grant καθώς οι 30,000 του στρατού τους θα ήταν δύσκολο να μεταφερθούν στο Βορρά και αφετέρου ο Grant θεώρησε πως 30,000 απογοητευμένοι στρατιώτες μέσα στα εδάφη της Συνομοσπονδίας θα έβλαπταν αποτελεσματικότερα το ηθικό του λαού του Νότου.

Το βράδυ της 3^{ης} Ιουλίου οι όροι έγιναν αποδεκτοί. Η παράδοση μιας εκ των πλέον σημαντικών θέσεων της Συνομοσπονδίας στις 4 Ιουλίου, την ημέρα δηλαδή της Ανεξαρτησίας, συνιστούσε βαρύ πλήγμα στο ηθικό του Νότου αναπτερώνοντας ταυτόχρονα αυτό του Βορρά. Η παράδοση του Vicksburg οδήγησε γρήγορα και στην

παράδοση του Port Hudson, του τελευταίου φρουρίου της Συνομοσπονδίας επί του Μισισσιπή (9 Ιουλίου). Ο Μισισσιπής, το άλλοτε ζωτικό σημείο του Νότου, ήταν πλέον ανοικτός σε όλο το μήκος του για την ανεμπόδιστη κίνηση των πλοίων της Ένωσης ενώ η Συνομοσπονδία χωρισμένη σε δύο αποκομμένα τμήματα.

ΠΗΓΕΣ:

- J. F. C. Fuller, *Decisive Battles of the U.S.A.*, Bison Books, University of Nebraska Press, 2007, σελ.258-271
- Gary W. Gallagher, Stephen D. Engle, Robert K. Krick, Joseph T. Glatthaar, *The American Civil War: This Mighty Scourge of War*, Essential Histories, Osprey Publishing, New York, 2003, σελ.131-132 και 139-142
- Archer Jones, *Civil War Command and Strategy: The Process of Victory and Defeat*, Free Press, New York, 1992, σελ.159-162
- Russell F. Weigley, *A Great Civil War: A Military and Political History, 1861-1865*, Indiana University Press, Bloomington, 2004, σελ.257-269

Η ΜΑΧΗ ΤΟΥ GETTYSBURG (1 - 3 ΙΟΥΛΙΟΥ, 1863)

Η Μάχη του Gettysburg τερμάτισε τη δεύτερη και τελευταία εισβολή του Lee στα εδάφη της Ένωσης. Οι νίκες που είχε επιτύχει στο Fredericksburg (Δεκέμβριος 1862) και το Chancellorsville (Μάιος 1863), προσέφεραν πλέον στο Στρατό της Northern Virginia την πρωτοβουλία κινήσεων. Ο στρατός του Lee ήταν αριθμητικά πιο μεγάλος από ποτέ, τη στιγμή μάλιστα που τα στρατεύματα της Ένωσης συρρικνώνονταν καθώς όσοι άνδρες είχαν θητεύσει για την προβλεπόμενη περίοδο των εννέα μηνών το καλοκαίρι του 1862 επέστρεφαν πλέον πίσω στις εστίες τους. Έτσι ο Lee θεώρησε πως η εν λόγω συγκυρία αποτελούσε την καλύτερη ευκαιρία που είχε ποτέ η Συνομοσπονδία για μια μεγάλη νίκη στα εδάφη του Βορρά.

Στις 3 Ιουνίου ο Στρατός της Northern Virginia εγκατέλειψε τις βάσεις του στο Fredericksburg και κατευθύνθηκε βορειοδυτικά προς την Κοιλάδα της Shenandoah. Στις 14 και 15 Ιουνίου, αφού αντιμετώπισε νικηφόρα τη φρουρά της Ένωσης στο Winchester, διέσχισε τον ποταμό Potomac και εισήλθε στο Maryland. Στις 14 Ιουνίου ο Στρατός του Potomac άφησε τη δική του βάση απέναντι από το Fredericksburg και ξεκίνησε να προελαύνει βόρεια προς καταδίωξη του στρατού της Συνομοσπονδίας.

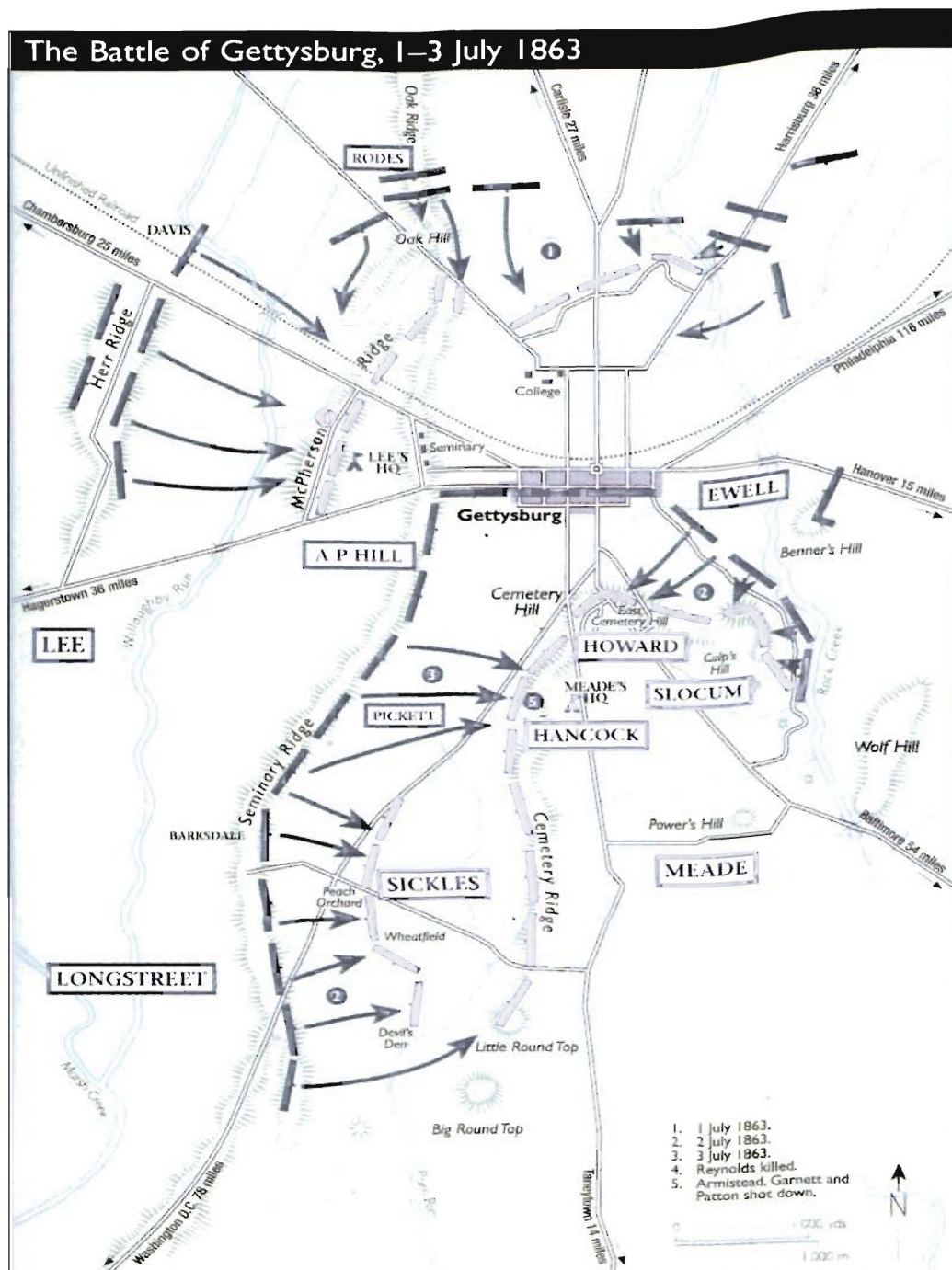
Για τις επόμενες δύο εβδομάδες οι στρατοί κινούνταν βορείως. Ο στρατός του Lee διασκορπίσθηκε στο Maryland και τη Pennsylvania, συγκεντρώνοντας εφόδια ενώ κατευθυνόταν προς το Βορρά. Μόλις στις 28 Ιουνίου αντιλήφθηκε ο Lee ότι ο Στρατός του Potomac βρισκόταν πολύ κοντά του. Αμέσως ξεκίνησε να συγκεντρώνει

τις δυνάμεις του προκειμένου να δώσει την αποφασιστική του μάχη. Την ίδια ημέρα ο στρατηγός της Ένωσης και διοικητής του Στρατού του Potomac, Joseph Hooker, αντικαταστάθηκε από τον στρατηγό George Meade.

Ο Lee αποφάσισε να συγκεντρώσει το στρατό του στην ευρύτερη περιοχή του Gettysburg. Το πρωί της 1^{ης} Ιουλίου, η μεραρχία του διοικητή Hill που είχε κινηθεί για να επιτεθεί στην πόλη του Gettysburg προς σύλληξη εφοδίων, βρήκε την πόλη προστατευμένη από δύο ταξιαρχίες του ιππικού της Ένωσης που είχαν φθάσει στην περιοχή μόλις την προηγούμενη μέρα. Επιπλέον, πίσω από αυτές βρισκόταν καθ' οδόν προς το Gettysburg το πεζικό του Reynolds. Η μάχη που ξεκίνησε εκεί σύντομα κλιμακώθηκε. Το ιππικό της Ένωσης κατόρθωσε ν' αντισταθεί στη μεραρχία της Συνομοσπονδίας για περίπου δύο ώρες, έως ότου φθάσει ο Reynolds με το πεζικό. Μέχρι να φθάσει ο Lee στο πεδίο της μάχης οι 24,000 του στρατού της Συνομοσπονδίας βρίσκονταν αντιμέτωποι με 19,000 άνδρες της Ένωσης οι οποίοι ενισχύοντο συνεχώς με επιπλέον δυνάμεις.

Ο Lee έδωσε τότε εντολή για γενική επίθεση. Τέσσερις μεραρχίες του στρατού του απομάκρυναν τις δυνάμεις της Ένωσης έξω από το Gettysburg προς την προστατευμένη τους θέση στο Cemetery Hill. Ο Lee διέταξε επίθεση και σε αυτήν την τοποθεσία, ωστόσο έδωσε στο διοικητή του Ewell τη δυνατότητα να αποφασίσει αν η επίθεση θα ελάμβανε χώρα εκείνο το βράδυ. Εκείνος επέλεξε να μην επιτεθεί καθώς η θέση της Ένωσης στο Cemetery Hill ήταν ισχυρή και ενισχυμένη πλέον με νέα στρατεύματα.

Στη διάρκεια της νύχτας το μεγαλύτερο τμήμα των δύο στρατών έφθασε πάλι στο Gettysburg. Η γραμμή του Meade εκτεινόταν νότια από το Cemetery Hill κατά μήκος του Cemetery Ridge και ανατολικά στο Culp's Hill. Ωστόσο, στη νότια πλευρά του Meade, ο διοικητής Sickles είχε μετακινήσει τις δυνάμεις του δυτικά σε υψηλότερο έδαφος, μια περιοχή γνωστή ως Peach Orchard. Αυτή η θέση συνιστούσε πιο ισχυρό μέτωπο εν συγκρίσει με εκείνη στο Cemetery Ridge η οποία άφηνε και τις δύο πλευρές της γραμμής του Sickles εκτεθειμένες. Ο Lee σχεδίασε μια διπλή επίθεση για τις 2 Ιουλίου. Στα δεξιά του ο στρατηγός Longstreet επρόκειτο να επιτεθεί στο Cemetery Ridge. Στα αριστερά του ο Ewell θα εκινείτο με τέτοιο τρόπο που να έδινε την εντύπωση επίθεσης και εν συνεχεία, εφόσον ο Meade αποδυνάμωνε το δεξιό τμήμα της γραμμής του για να αντιμετωπίσει τον Longstreet, η κίνηση αυτή θα εξελισσόταν σε πραγματική επίθεση. Ο Lee θεωρούσε κατ' αυτόν τον τρόπο πως οι πλευρές της αντίπαλης γραμμής θα κατέρρεαν, επιτρέποντάς του να περικυκλώσει το ισχυρό κέντρο της Ένωσης στο Cemetery Hill.

ΠΗΓΗ: Gary Gallagher, Stephen Engle, Robert Krick, Joseph Glatthaar, *The American Civil War:*

This Mighty Scourge of War, Essential Histories, Osprey Publishing, N.Y., 2003, σελ. 171

Ωστόσο, παρά τις εντολές του Lee στον Longstreet για επίθεση όσο το δυνατόν νωρίτερα στη διάρκεια της ημέρας ο τελευταίος δεν ξεκίνησε την επίθεσή του πριν το απόγευμα. Επιπρόσθετα, η απόφαση του Sickles να προωθηθεί στο Peach Orchard σήμαινε ότι μετά από αρκετές ώρες εντατικής μάχης στην οποία οι δυνάμεις της Ένωσης ωθούντο ολοένα και πιο πίσω το μόνο που κατάφερε ο Longstreet ήταν να απομακρύνει την αντίπαλη γραμμή πίσω στο Cemetery Ridge, εκεί δηλαδή όπου περίμενε να τους βρει αρχικά. Επίσης, μια μεγάλη ευκαιρία για κατάληψη του Little Round Top στο νοτιότερο άκρο της γραμμής της Ένωσης χάθηκε και μόλις ένα σώμα

στρατού της Ένωσης κατέφθασε στο πεδίο της μάχης και ετέθη στην πρώτη γραμμή έγινε αντιληπτό πως η επίθεση του Longstreet είχε αποτύχει.

Στις 3 Ιουλίου ο Lee αποφάσισε να εξαπολύσει μια ακόμη επίθεση. Αυτή τη φορά θα επιτίθετο στο κέντρο της εχθρικής γραμμής, στο βορειότερο τμήμα του Cemetery Ridge. Συγκέντρωσε έτσι μια δύναμη 13,500 ανδρών, υποστηριζόμενη από 160 πυροβόλα όπλα. Ωστόσο τα πυρά των τελευταίων απεδείχθησαν αναποτελεσματικά. Στη διάρκεια της μάχης το πυροβολικό της Ένωσης έπαυσε πυρ θέλοντας να διατηρήσει επαρκή πυρομαχικά για την επικείμενη μάχη. Αυτό εξελήφθη λανθασμένα από τις δυνάμεις της Συνομοσπονδίας ως σημάδι ότι ο βομβαρδισμός του δικού της πυροβολικού ήταν αποδοτικός και ότι είχε αναγκάσει τον αντίπαλο σε υποχώρηση. Έτσι, αμέσως διατάχθηκε έφοδος του πεζικού της σώματος υπό τον Picket.

Η “Έφοδος Picket” (“Picket’s Charge”) θεωρείται από πολλούς ως η κρισιμότερη καμπή στην εξέλιξη και έκβαση του Εμφυλίου. Η δύναμη των 13,500 ανδρών του Lee βρέθηκε μέσα σε ακατάπαυστα πυρά που εξαπέλυσε το αντίπαλο πυροβολικό ενώ όσοι κατάφεραν να φθάσουν σε μικρή απόσταση από την εχθρική γραμμή δέχθηκαν τα συγκεντρωμένα πυρά του πεζικού της Ένωσης. Ο στρατός του Lee υπέστη απώλειες της τάξεως των 7,000 ανδρών στη διάρκεια της “Έφοδου Picket”, χωρίς να αποκομίσει το παραμικρό.

Έτσι ο Lee στις 4 Ιουλίου, μην έχοντας άλλη επιλογή καθώς ο στρατός του είχε υποστεί ισχυρό πλήγμα, ξεκίνησε μια επιδέξια υποχώρηση πίσω προς τη Virginia. Οι δυνάμεις του Meade ήσαν σε καλύτερη κατάσταση και μολονότι δεν επιχειρήθηκε από την πλευρά του οργανωμένη καταδίωξη του εχθρού, το μεγάλο ρίσκο για μεγάλη νίκη μέσα στο Βορρά είχε αποτύχει για δεύτερη – και τελευταία όπως απεδείχθη – φορά.

ΠΗΓΕΣ:

- J. F. C. Fuller, *The Conduct of War, 1789 -1961*, Da Capo Press, N. Jersey, 1992,σελ.239-246
- Gary W. Gallagher, Stephen D. Engle, Robert K. Krick, Joseph T. Glatthaar, *The American Civil War: This Mighty Scourge of War*, Essential Histories, Osprey Publishing, New York, 2003, σελ. 170-181
- Herman Hattaway & Archer Jones, *How the North Won: A Military History of the Civil War*, University of Illinois Press, Illinois, 1991, σελ. 405-409
- James M. McPherson, *Battle Cry of Freedom: The Civil War Era*, Oxford University Press and Ballantine Books, New York, 1988, σελ. 653-664
- Russell F. Weigley, *A Great Civil War: A Military and Political History, 1861-1865*, Indiana University Press, Bloomington, 2004, σελ. 253-256

Η ΚΑΤΑΛΗΨΗ ΤΗΣ ATLANTA ΚΑΙ Η “ΠΟΡΕΙΑ ΠΡΟΣ ΤΗ ΘΑΛΑΣΣΑ”

(2 ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ 1864 – 24 ΜΑΡΤΙΟΥ 1865)

Όταν ο στρατηγός Grant ανέλαβε την Αρχιστρατηγία των Δυνάμεων της Ένωσης, τη θέση του ως ανώτατος διοικητής στο δυτικό θέατρο επιχειρήσεων ανέλαβε ο στρατηγός William Tecumseh Sherman. Αν και οι αντιλήψεις τους στα περισσότερα ζητήματα ήσαν ίδιες, διαφοροποιούνται στο ότι ενώ ο Grant έθετε πρωταρχικό αντικειμενικό σκοπό τις αντίπαλες στρατιωτικές δυνάμεις, ο Sherman επεδίωκε να απειλεί τον εχθρό σε στρατηγικά σημεία υποχρεώνοντάς τον σε συνεχή υποχώρηση.

Αξιοσημείωτη είναι η οικονομία δυνάμεων που επέτυχε ο Sherman εν συγκρίσει με την εκστρατεία του Grant στη Virginia, καθώς πρακτικά ήταν εξαρτημένος από μία μονάχα σιδηροδρομική γραμμή για τον ανεφοδιασμό του. Σύντομα όμως αποφάσισε να αποδεχθεί την προσωρινή αποκοπή του στρατεύματός του από τη γραμμή επικοινωνιών του. Έτσι εφήρμοσε μια πορεία με συχνή χρήση επιδέξιων ελιγμών που προσέλκυαν τις μάταιες όπως αποδεικνύοντο επιθέσεις του στρατού της Συνομοσπονδίας υπό τη διοίκηση αρχικά του Joseph Johnston και εν συνεχεία του John Bell Hood. Οι επιθέσεις αυτές αποκρούοντο συνήθως μέσω της εφαρμογής μιας στρατηγικής γρήγορης εκσκαφής ορυγμάτων και κατασκευής προχωμάτων. Κατ’ αυτόν τον τρόπο, ο Sherman εξανάγκαζε τον εχθρό που ακολουθούσε αμυντική στρατηγική να εφαρμόζει σε τακτικό επίπεδο δαπανηρές επιθέσεις.

Η αναμέτρηση των στρατηγών Sherman και Johnston έλαβε χώρα στα πεδία γύρω από την Atlanta. Η εν λόγω περιοχή αποτελούσε την κύρια βάση του στρατού της Συνομοσπονδίας στο δυτικό μέτωπο και συνιστούσε σημαντικό σιδηροδρομικό κόμβο, επομένως ζωτικό κέντρο ανεφοδιασμού. Ο Sherman διεξήγαγε μια εκστρατεία συνεχών ελιγμών και επεχείρησε μόνο σε μία περίπτωση να επιτεθεί μετωπικά η οποία και απέτυχε (Μάχη στο Kennesaw Mountain). Τον Ιούλιο του ίδιου έτους, ο διστακτικός για επιθετικές πρωτοβουλίες Johnston αντικαταστάθηκε απ’ τον Hood που αμέσως επεχείρησε να προκαλέσει τον Sherman σε μάχη σε ανοικτό πεδίο.

Η εκστρατεία του Sherman προς την Atlanta στέφθηκε με επιτυχία ύστερα από την κατάληψη της πόλης στις 2 Σεπτεμβρίου του 1864. Αφού διέταξε το λαό να εκκενώσει την πόλη έδωσε εντολή να πυρποληθούν όλα τα στρατιωτικά και κυβερνητικά κτίρια. Η ενέργεια αυτή υπήρξε προπομπός της μετέπειτα στρατηγικής του. Η κατάληψη της Atlanta συνέβαλε σε σημαντικό βαθμό στην επανεκλογή του Lincoln στην Προεδρία καθώς μέχρι τότε το Δημοκρατικό Κόμμα με υποψήφιο τον George McClellan εμφανίζετο ιδιαίτερα ισχυρό και ενδεχόμενη νίκη του θα

ισοδυναμούσε με επίτευξη των σκοπών της Συνομοσπονδίας για ανεξαρτησία μέσω διαπραγματεύσεων ειρήνης για τις οποίες είχε δεσμευθεί το Δημοκρατικό Κόμμα.

Μετά την κατάληψη της Atlanta ο Sherman ξεκίνησε την προέλασή του προς το Νότο πεπεισμένος πως αν κατόρθωνε να διασχίσει την Georgia καταστρέφοντας το συγκοινωνιακό της δίκτυο και εν συνεχεία πορεύετο προς τις πολιτείες South και North Carolina, η επίδραση της εκστρατείας του στο ηθικό του αντιπάλου και η διακοπή της ροής εφοδίων προς το στρατό του Lee στη Virginia θα δύνατο να οδηγήσει σε τελική κατάρρευση της Συνομοσπονδίας. Έτσι, στις 15 Νοεμβρίου 1864, εγκατέλειψε την πυρπολημένη Atlanta και ξεκίνησε την "Πορεία προς τη Θάλασσα".

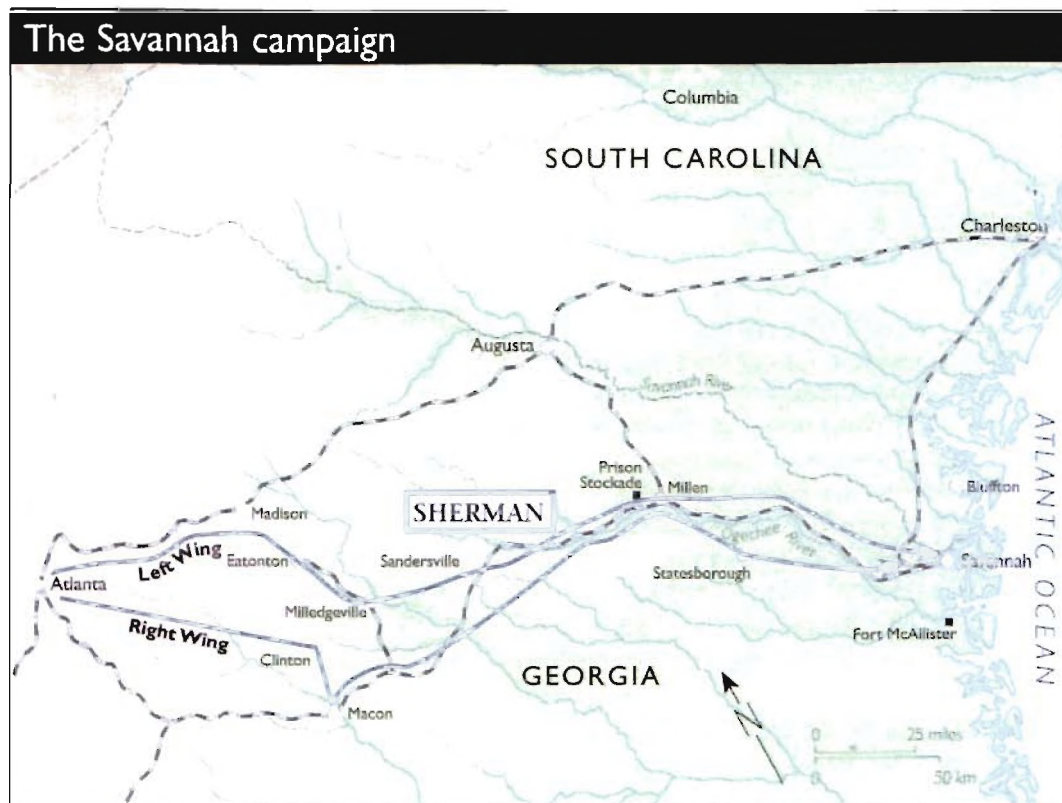
Ο Sherman εισέβαλε στην πολιτεία της Georgia διαθέτοντας τρεις βασικούς στρατούς: το Στρατό του Cumberland της τάξεως των 60,000 ανδρών υπό το στρατηγό George Thomas, το Στρατό του Tennessee 25,000 ανδρών υπό τον James McPherson και το Στρατό του Ohio της τάξεως των 13,000 ανδρών υπό το στρατηγό John Schofield.

Για την πορεία του μέσα από την Georgia ο Sherman απεκόπη από τις γραμμές συγκοινωνιών του και μείωσε τις αποσκευές του στρατεύματός του. Καθένα από τα σώματά του ήταν αυτοδύναμο και τα τμήματα συλλογής προμηθειών ενεργούσαν ως ένα δίκτυο ευρύτατα διασπαρμένο μπροστά στο μέτωπο και στα πλευρά των πορευόμενων φαλαγγών. Στη διάρκεια αυτής της πορείας ο Sherman ακολούθησε μια νέα στρατηγική πρακτική. Στην εκστρατεία της Atlanta διαπίστωσε πως έχοντας μόνο ένα γεωγραφικό στρατηγικό αντικειμενικό σκοπό απλοποιούσε την αντίπαλη προσπάθεια παρεμπόδισης της προέλασής του. Έτσι ακολούθησε κατεύθυνση που διατηρούσε τον εχθρό σε αμφιβολία ως προς τον επόμενο αντικειμενικό του σκοπό.

Παράλληλα ο Sherman ήταν πάντα έτοιμος να ενεργήσει προς επίτευξη του εναλλακτικού σκοπού του εφόσον οι συνθήκες απαιτούσαν ή ευνοούσαν κάτι τέτοιο. Παρά ταύτα, δε χρειάστηκε να εγκαταλείψει τον πρωταρχικό αντικειμενικό του σκοπό χάριν της αβεβαιότητας που προκαλούσε η παραπλανητική πορεία του.

Στις 10 Δεκεμβρίου έφθασε στη Savannah όπου και ήρθε σε επαφή για τον ανεφοδιασμό του με τις φίλιες ναυτικές δυνάμεις που βρίσκονταν στην περιοχή. Τελικά τα στρατεύματά του κατέλαβαν τη Savannah στις 22 Δεκεμβρίου του 1864. Εν συνεχεία ο Sherman επεδίωξε να κινηθεί βόρεια προς τις πολιτείες South και North Carolina στοχεύοντας στα νώτα του στρατού του Lee αποστερώντας ταυτόχρονα τη Συνομοσπονδία από τους λίγους πια λιμένες που βρίσκονταν ακόμα υπό τον έλεγχό της. Στη Savannah κατόρθωσε να φθάσει αποκρούοντας κάθε απόπειρα του Hood εναντίον του, κινούμενος με τις 62,000 του στρατού του μέσα από το Tennessee και αξιοποιώντας στην πορεία του τις πηγές εφοδίων που του προσέφεραν τα εδάφη από όπου περνούσε. Οτιδήποτε δε δύνατο να αξιοποιήσει ο ίδιος καταστρεφόταν

προκειμένου να μη χρησιμοποιηθεί απ' τον εχθρό. Το κόστος των καταστροφών που προκάλεσε η στρατηγική του έφθανε τα \$100 εκατομμύρια.

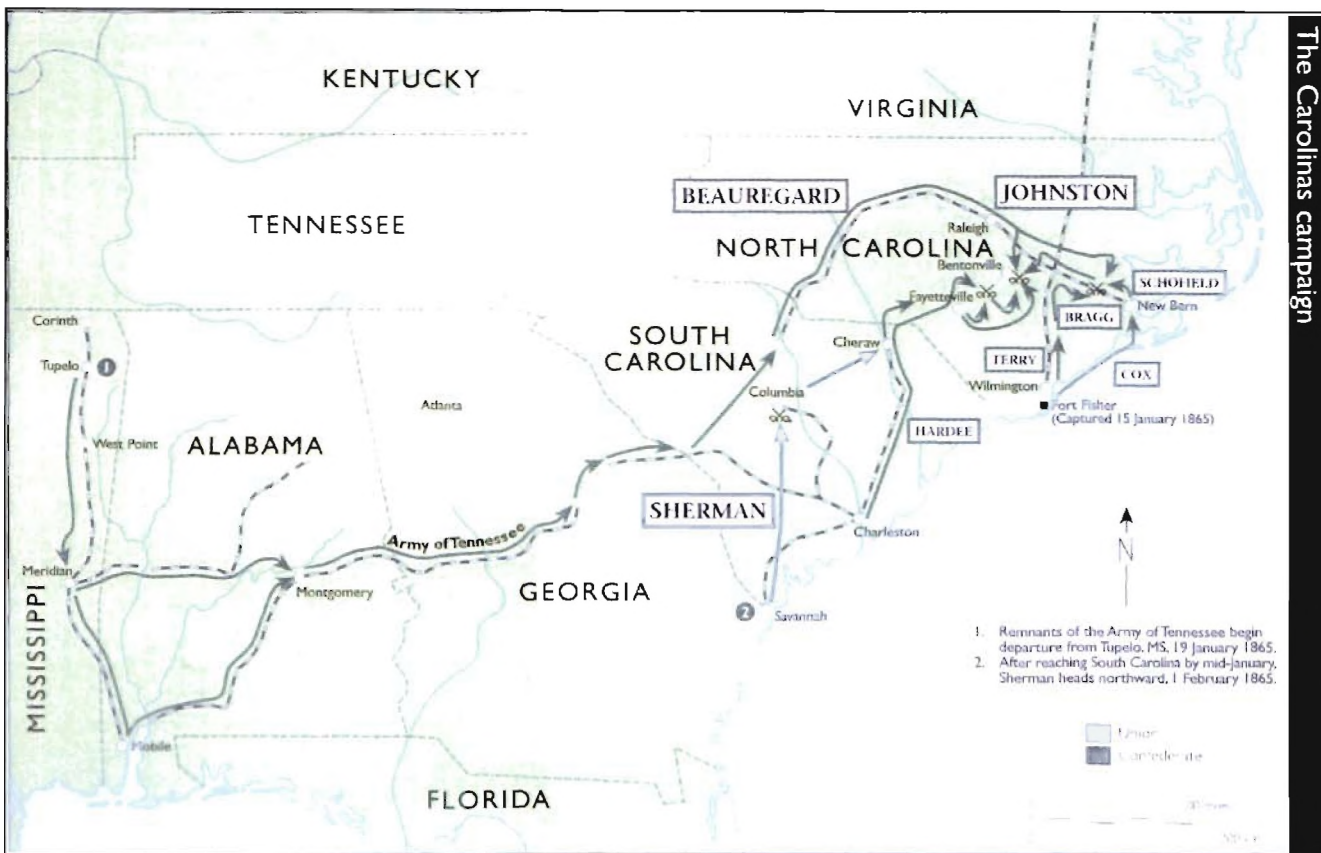
ΠΗΓΗ: Gary W. Gallagher, Stephen D. Engle, Robert K. Krick, Joseph T. Glatthaar, *The American Civil War: This Mighty Scourge of War*, Essential Histories, Osprey Publishing, N.Y., 2003, σελ.279

Την άνοιξη του 1865 ο Grant έδωσε εντολή στον Sherman να επιβιβάσει τα στρατεύματά του σε πλοία για να αποβιβασθούν στη Virginia όπου θα ενώνονταν με το Στρατό του Potomac εναντίον του Lee. Ο Sherman κατάφερε να πείσει τον Grant να τον αφήσει να κατευθυνθεί βόρεια προς τις πολιτείες South και North Carolina καταστρέφοντας οτιδήποτε στρατιωτικής σημασίας όπως είχε κάνει και στην Georgia. Ιδιαίτερα επεδίωκε να καταλάβει και να καταστρέψει την South Carolina, την πρώτη πολιτεία που είχε αποσχισθεί από την Ένωση, θεωρώντας πως κάτι τέτοιο θα είχε μεγάλη επίδραση στο ηθικό του λαού ολόκληρης της Συνομοσπονδίας.

Στην πορεία του προς τις South και North Carolina ακολούθησε για μια ακόμα φορά παραπλανητική κατεύθυνση μεταξύ εναλλακτικών αντικειμενικών σκοπών. Μη γνωρίζοντας προς τα πού θα κατευθυνθεί, την Augusta ή το Charleston, οι εχθρικές δυνάμεις αναγκάζονταν να διαιρούνται. Τελικά ο Sherman κατευθύνθηκε ανάμεσα από τις δύο τοποθεσίες και κινήθηκε προς την πρωτεύουσα της South Carolina, Columbia, την οποία κατέλαβε στις 17 Φεβρουαρίου του 1865 και εν συνεχεία σε μεγάλο βαθμό πυρπόλησε. Αντίθετα, η πολιτεία της North Carolina έτυχε καλύτερης

αντιμετώπισης λόγω της διστακτικότητας που είχε επιδείξει μέχρι τελικά ν'αποσχισθεί και να προσχωρήσει και αυτή στη Συνομοσπονδία.

Ο ψυχολογικός αντίκτυπος της παραπλανητικής στρατηγικής του Sherman και η ευελιξία που χαρακτήριζε την προέλασή του είχαν ως αποτέλεσμα τη συνεχή υποχώρηση των αντίπαλων δυνάμεων χωρίς να ασκείται από μέρους του ιδιαίτερη φυσική πίεση. Στις 22 Μαρτίου 1865, ο Sherman έφθασε στο Goldsboro της North Carolina όπου ανεφοδιάσθηκε και συνενώθηκε με τις δυνάμεις του στρατηγού Schofield. Εκεί, αφού ανασυγκροτήθηκε, ετοιμάσθηκε για την τελική φάση της προσεγγίσεως του Lee που παρέμενε προσκολλημένος στο Richmond.

ΠΗΓΗ: Gary W. Gallagher, Stephen D. Engle, Robert K. Krick, Joseph T. Glatthaar, *The American Civil War: This Mighty Scourge of War*, Essential Histories, Osprey Publishing, New York, 2003,σελ.287

Η επακόλουθη εκκένωση και παράδοση του Richmond αρχικά και εν συνεχεία του ίδιου του Lee και του στρατού του δε συνιστούσε απόρροια της άμεσης προσέγγισης του Grant προς τη “μάχη” ως αντικειμενικού σκοπού αλλά περισσότερο αποτέλεσμα της επίδρασης της έμμεσης προσέγγισης και της σκληρής στρατηγικής υλικού πολέμου – η οποία στη σύγχρονη εποχή καλείται ολοκληρωτικός πόλεμος – που εφήρμωσε ο Sherman στο ηθικό του στρατού και του λαού της Συνομοσπονδίας.

ΠΗΓΕΣ:

- Shelby Foote, *The Civil War, A Narrative Volume III: Red River to Appomattox*, Vintage Books, New York, 1986, σελ.472-492
- Gary W. Gallagher, Stephen D. Engle, Robert K. Krick, Joseph T. Glatthaar, *The American Civil War: This Mighty Scourge of War*, Essential Histories, Osprey Publishing, New York, 2003, σελ.263-272 και 276-278
- Basil Liddell Hart, *Στρατηγική της έμμεσης προσεγγίσεως*, Εκδόσεις Βάνιας, Θεσσαλονίκη, 1995, σελ.228-233
- <http://www.konstantinos.org/collections.html>

ΛΙΣΤΑ ΣΗΜΑΝΤΙΚΟΤΕΡΩΝ ΜΑΧΩΝ ΑΜΕΡΙΚΑΝΙΚΟΥ ΕΜΦΥΛΙΟΥ ΠΟΛΕΜΟΥ

Other Name:	Sharpsburg
State:	Maryland
Location:	Washington County
Campaign:	Maryland Campaign (September 1862)
Dates:	September 16-18, 1862
Principal Commanders:	Union States: Maj. Gen. George B. McClellan Confederate States: Gen. Robert E. Lee
Forces Engaged:	Armies
Estimated Casualties:	23,100
Results:	Result(s): Inconclusive (Union strategic victory.)

Other Name:	None
State:	Virginia
Location:	Appomattox
Campaign:	Appomattox Campaign (March-April 1865)
Dates:	April 9, 1865
Principal Commanders:	Union States: Lt. Gen. Ulysses S. Grant Confederate States: Gen. Robert E. Lee
Forces Engaged:	Armies
Estimated Casualties:	27,805 Confederate soldiers paroled Total: 700
Results:	Result(s): Union victory

Other Name:	None
State:	Georgia
Location:	Fulton County
Campaign:	Atlanta Campaign (1864)
Dates:	July 22, 1864
Principal Commanders:	Union States: Maj. Gen. William T. Sherman Confederate States: Gen. John Bell Hood
Forces Engaged:	Union States: Military Division of the Mississippi Confederate States: Army of Tennessee
Estimated Casualties:	Union States: 3,641 Confederate States: 8,499 Total: 12,140
Results:	Result(s): Union victory

Other Name:		Belle Grove
State:		Virginia
Location:		Frederick County, Shenandoah County and Warren County
Campaign:		Sheridan's Shenandoah Valley Campaign (August-December 1864)
Dates:		October 19, 1864
Principal Commanders:		Union States: Maj. Gen. Horatio Wright and Maj. Gen. Philip Sheridan Confederate States: Lt. Gen. Jubal Early
Forces Engaged:		Union States: 31,945 Confederate States: 21,000 Total: 52,945
Estimated Casualties:		Union States: 5,665 Confederate States: 2,910 Total: 8,575
Results:		Result(s): Union victory

Other Name:		None
State:		Spotsylvania County
Location:		Chancellorsville Campaign (April-May 1863)
Campaign:		April 30-May 6, 1863
Dates:		Union States: Maj. Joseph Hooker Confederate States: Gen. Robert E. Lee and Maj. Gen. Thomas J. Jackson
Principal Commanders:		Union States: 7,382 Confederate States: 57,352 Total: 154,734
Forces Engaged:		Union States: 14,000 Confederate States: 10,000 Total: 24,000
Estimated Casualties:		None
Results:		Union victory

Other Name:		Fort Sumter
State:		South Carolina
Location:		Charleston County
Campaign:		Operations against Defenses of Charleston (1863)
Dates:		April 7, 1863
Principal Commanders:		Union States: Rear Adm. S.F. Du Pont Confederate States: Gen. P.G.T. Beauregard
Forces Engaged:		9 warships
Estimated Casualties:		Union States: 22 Confederate States: 14 Total: 36
Results:		Result(s): Confederate victory (Warships were repulsed.)

Chattanooga	
Other Name:	None
State:	Hamilton County and City of Chattanooga
Location:	Chattanooga-Ringgold Campaign (1863)
Campaign:	November 23-25, 1863
Dates:	 Union States: Maj. Gen. Ulysses S. Grant Confederate States: Gen. Braxton Bragg
Principal Commanders:	 Union States: Military Division of the Mississippi Confederate States: Army of Tennessee
Forces Engaged:	 Union States: 5,815 Confederate States: 6,670 Total: 12,485
Estimated Casualties:	Hamilton County and City of Chattanooga
Results:	Union victory

Chickamauga	
Other Name:	None
State:	Georgia
Location:	Catoosa County and Walker County
Campaign:	Chickamauga Campaign (1863)
Dates:	September 18-20, 1863
Principal Commanders:	 Union States: Maj. Gen. William Rosecrans and Maj. Gen. George Thomas Confederate States: Gen. Braxton Bragg and Lt. Gen. James Longstreet
Forces Engaged:	 Union States: The Army of the Cumberland Confederate States: Army of Tennessee
Estimated Casualties:	 Union States: 16,170 Confederate States: 18,454 Total: 34,624
Results:	Result(s): Confederate victory

Second Cold Harbor	
Other Name:	Second Cold Harbor
State:	Virginia
Location:	Hanover County
Campaign:	Grant's Overland Campaign (May-June 1864)
Dates:	May 31-June 12, 1864
Principal Commanders:	 Union States: Lt. Gen. Ulysses S. Grant and Maj. Gen. George G. Meade Confederate States: Gen. Robert E. Lee
Forces Engaged:	 Union States: 108,000 Confederate States: 62,000 Total: 170,000
Estimated Casualties:	 Union States: 13,000 Confederate States: 2,500 Total: 15,500
Results:	Result(s): Confederate victory

Battle of the Clouds	
Other Name:	None
State:	Mississippi
Location:	Hardin and McNairy County, Tennessee; Alcorn and Tishomingo County, Mississippi
Campaign:	Federal Penetration up the Cumberland and Tennessee Rivers (1862)
Dates:	April 29-June 10, 1862
Principal Commanders:	Union States: Maj. Gen. Henry W. Halleck Confederate States: Gen. P.G.T. Beauregard
Forces Engaged:	Union States: Department of the Mississippi Confederate States: Department No. 2
Estimated Casualties:	Unknown
Results:	Result(s): Union victory

Battle of the Clouds	
Other Name:	None
State:	Mississippi
Location:	Alcorn County
Campaign:	Iuka and Corinth Operations (1862)
Dates:	October 3-4, 1862
Principal Commanders:	Union States: Maj. Gen. William S. Rosecrans Confederate States: Maj. Gen. Earl Van Dorn
Forces Engaged:	Union States: Army of the Mississippi Confederate States: Army of the West Tennessee
Estimated Casualties:	Union States: 2,359 Confederate States: 4,838 Total: 7,197
Results:	Result(s): Union victory

The Pickett	
Other Name:	None
State:	Dinwiddie County
Location:	Appomattox Campaign (March-April 1865)
Campaign:	April 1, 1865
Dates:	Union States: Maj. Gen. Philip Sheridan Confederate States: Maj. Gen. George Pickett
Principal Commanders:	Corps
Forces Engaged:	Union States: 830 Confederate States: 2,950 Total: 3,780
Estimated Casualties:	None
Results:	Result(s): Union victory

Other Name:	None
State:	Stewart County
Location:	Federal Penetration up the Cumberland and Tennessee Rivers (1862)
Campaign:	February 11-16, 1862
Dates:	Union States: Brig. Gen. Ulysses S. Grant and Flag-Officer A.H. Foote Confederate States: Brig. Gen. John B. Floyd, Brig. Gen. Gideon Pillow, and Brig. Gen. Simon B. Buckner
Principal Commanders:	Union States: Army in the Field Confederate States: Fort Donelson Garrison
Forces Engaged:	Union States: 2,331 Confederate States: 15,067 Total: 17,398
Estimated Casualties:	None
Results:	Result(s): Union victory

Other Name:	None
State:	Tennessee
Location:	Williamson County
Campaign:	Franklin-Nashville Campaign (1864)
Dates:	November 30, 1864
Principal Commanders:	Union States: Maj. Gen. John M. Schofield Confederate States: Gen. John B. Hood
Forces Engaged:	Union States: Army of the Ohio and Cumberland Confederate States: Army of Tennessee
Estimated Casualties:	Union States: 2,326 Confederate States: 6,261 Total: 8,587
Results:	Result(s): Union victory

Other Name:	Marye's Heights
State:	Spotsylvania County and Fredericksburg
Location:	Fredericksburg Campaign (November-December 1862)
Campaign:	December 11-15, 1862
Dates:	Spotsylvania County and Fredericksburg
Principal Commanders:	Union States: Maj. Gen. Ambrose E. Burnside Confederate States: Gen. Robert E. Lee
Forces Engaged:	Union States: 100,007 Confederate States: 72,497 Total: 172,504
Estimated Casualties:	Union States: 13,353 Confederate States: 4,576 Total: 17,929
Results:	Confederate victory

Other Name:	First Cold Harbor
State:	Virginia
Location:	Hanover County
Campaign:	Peninsula Campaign (March-September 1862)
Dates:	June 27, 1862
Principal Commanders:	Union States: Brig. Gen. Fitz John Porter Confederate States: Gen. Robert E. Lee
Forces Engaged:	Union States: 34,214 Confederate States: 57,018 Total: 91,232
Estimated Casualties:	Union States: 6,800 Confederate States: 8,700 Total: 15,500
Results:	Confederate victory

Other Name:	None
State:	Pennsylvania
Location:	Adams County
Campaign:	Gettysburg Campaign (June-August 1863)
Dates:	July 1-3, 1863
Principal Commanders:	Union States: Maj. Gen. George G. Meade Confederate States: Gen. Robert E. Lee
Forces Engaged:	Union States: 83,289 Confederate States: 75,054 Total: 158,300
Estimated Casualties:	Union States: 23,000 Confederate States: 28,000 Total: 51,000
Results:	Union victory

Other Name:	None
State:	Georgia
Location:	Cobb County
Campaign:	Atlanta Campaign (1864)
Dates:	June 27, 1864
Principal Commanders:	Union States: Maj. Gen. William T. Sherman Confederate States: Gen. Joseph E. Johnston
Forces Engaged:	Union States: Military Division of the Mississippi Confederate States: Army of Tennessee
Estimated Casualties:	Union States: 3,000 Confederate States: 1,000 Total: 4,000
Results:	Confederate victory

First Bull Run	
Other Name:	First Bull Run
State:	Virginia
Location:	Fairfax County and Prince William County
Campaign:	Manassas Campaign (July 1861)
Dates:	July 21, 1861
Principal Commanders:	 Union States: Brig. Gen. Irvin McDowell Confederate States: Brig. Gen. Joseph E. Johnston and Brig. Gen. P.G.T. Beauregard
Forces Engaged:	 Union States: 28,450 Confederate States: 32,230 Total: 60,680
Estimated Casualties:	 Union States: 2,950 Confederate States: 1,750 Total: 4,700
Results:	Confederate victory

Second Bull Run	
Other Name:	Second Bull Run, Manassas Plains, Groveton, Gainesville, Brawner's Farm
State:	Virginia
Location:	Prince William County
Campaign:	Northern Virginia Campaign (June-September 1862)
Dates:	August 28-30, 1862
Principal Commanders:	 Union States: Maj. Gen. John Pope Confederate States: Gen. Robert E. Lee and Maj. Gen. Thomas J. Jackson
Forces Engaged:	Armies
Estimated Casualties:	 Union States: 13,830 Confederate States: 8,350 Total: 22,180
Results:	Confederate victory

Franklin-Nashville	
Other Name:	None
State:	Davidson County
Location:	Franklin-Nashville Campaign (1864)
Campaign:	December 15-16, 1864
Dates:	December 15-16, 1864
Principal Commanders:	 Union States: Principal Commanders: Maj. Gen. George H. Thomas Confederate States: Gen. John Bell Hood
Forces Engaged:	 Union States: Detachment of Army of the Tennessee, provisional detachment, and cavalry corps Confederate States: Army of Tennessee
Estimated Casualties:	 Union States: 2,140 Confederate States: 4,462 Total: 6,602
Results:	Union victory

Other Name:	None
State:	Tennessee
Location:	Shelby County
Campaign:	Joint Operations on the Middle Mississippi River (1862)
Dates:	June 6, 1862
Principal Commanders:	 Union States: Flag-Officer Charles H. Davis and Col. Charles Ellet Confederate States: Capt. James E. Montgomery and Brig. Gen. M. Jeff Thompson
Forces Engaged:	 Union States: U.S. Ironclads Benton, Louisville, Carondelet, Cairo, and St. Louis and U.S. Army Rams Queen of the West and Monarch Confederate States: C.S. Navy Rams General Beauregard, General Bragg, General Price, General Van Dorn, General Thompson, Colonel Lovell, Sumter, and Little Rebel
Estimated Casualties:	 Union States: 1 Confederate States: 180 Total: 181
Results:	Union victory

Other Name:	Passing of Forts Morgan and Gaines
State:	Alabama
Location:	Mobile County and Baldwin County
Campaign:	Operations in Mobile Bay (1864)
Dates:	August 2-23, 1864
Principal Commanders:	 Union States: Adm. David G. Farragut and Maj. Gen. Gordon Granger Confederate States: Adm. Franklin Buchanan and Brig. Gen. Richard L. Page
Forces Engaged:	 Union States: Farragut's Fleet (14 wooden ships and 4 monitors) and U.S. army forces near Mobile Confederate States: Buchanan's Flotilla (3 gunboats and an ironclad), Fort Morgan Garrison, Fort Gaines Garrison, and Fort Powell Garrison
Estimated Casualties:	 Union States: 322 Confederate States: 1,500
Results:	Union victory

Other Name:	None
State:	Louisiana
Location:	Orleans Parish and St. Bernard Parish
Campaign:	Expedition to and Capture of New Orleans (1862)
Dates:	April 25-May 1, 1862
Principal Commanders:	Union States: Flag-Officer David G. Farragut and Maj. Gen. Benjamin Franklin Butler Confederate States: Maj. Gen. Mansfield Lovell
Forces Engaged:	Union States: Detachment of Army of the Tennessee, provisional detachment, and cavalry corps Confederate States: Army of Tennessee
Estimated Casualties:	Union States: Department of the Gulf Confederate States: Department No. 1
Results:	Union victory

Other Name:	None
State:	Kentucky
Location:	Boyle County
Campaign:	Confederate Heartland Offensive (1862)
Dates:	October 8, 1862
Principal Commanders:	Union States: Maj. Gen. Don Carlos Buell Confederate States: Gen. Braxton Bragg
Forces Engaged:	Union States: Army of the Ohio Confederate States: Army of the Mississippi
Estimated Casualties:	Union States: 4,211 Confederate States: 3,196 Total: 7,407
Results:	Union strategic victory

Other Name:	Assault on Petersburg
State:	Virginia
Location:	City of Petersburg
Campaign:	Richmond-Petersburg Campaign (June 1864-March 1865)
Dates:	June 15-18, 1864
Principal Commanders:	Union States: Lt. Gen. Ulysses S. Grant and Maj. Gen. GeorgeG. Meade Confederate States: Gen. Robert E. Lee and Gen. P.G.T. Beauregard
Forces Engaged:	Union States: 62,000 Confederate States: 42,000 Total: 104,000
Estimated Casualties:	Union States: 8,150 Confederate States: 3,236 Total: 11,386
Results:	Confederate victory

The Breakthrough	
Other Name:	The Breakthrough
State:	Virginia
Location:	City of Petersburg
Campaign:	Appomattox Campaign (March-April 1865)
Dates:	April 2, 1865
Principal Commanders:	Union States: Lt. Gen. Ulysses S. Grant Confederate States: Gen. Robert E. Lee
Forces Engaged:	Armies
Estimated Casualties:	Union States: 3,500 Confederate States: 4,250 Total: 7,750
Results:	Union victory

None	
Other Name:	None
State:	Louisiana
Location:	DeSoto Parish and Sabine Parish
Campaign:	Red River Campaign (1864)
Dates:	April 9, 1864
Principal Commanders:	Union States: Maj. Gen. Nathaniel P. Banks Confederate States: Maj. Gen. Richard Taylor
Forces Engaged:	Union States: Red River Expeditionary Force (Banks's Department of the Gulf) Confederate States: District of West Louisiana
Estimated Casualties:	Union States: 1,100 Confederate States: 2,000 Total: 3,100
Results:	Union victory

Pittsburgh Landing	
Other Name:	Pittsburgh Landing
State:	Tennessee
Location:	Hardin County
Campaign:	Federal Penetration up the Cumberland and Tennessee Rivers (1862)
Dates:	April 6-7, 1862
Principal Commanders:	Union States: Maj. Gen. Ulysses S. Grant and Maj. Gen. Don Carlos Buell Confederate States: Gen. Albert Sidney Johnston and Gen. P.G.T. Beauregard
Forces Engaged:	Union States: Army of the Tennessee and Army of the Ohio (65,085) Confederate States: Army of the Mississippi (44,968)
Estimated Casualties:	Union States: 13,047 Confederate States: 10,699 Total: 23,746
Results:	Union victory

Port Hudson	
Other Name:	None
State:	Louisiana
Location:	East Baton Rouge Parish and East Feliciana Parish
Campaign:	Siege of Port Hudson (1863)
Dates:	May 21-July 9, 1863
Principal Commanders:	 Union States: Maj. Gen. Nathaniel P. Banks Confederate States: Maj. Gen. Franklin Gardner
Forces Engaged:	 Union States: Army of the Gulf Confederate States: Confederate forces, 3rd District, Department of Mississippi and East Louisiana, Port Hudson
Estimated Casualties:	 Union States: 5,000 Confederate States: 7,208 Total: 12,208
Results:	Union victory

Heartland Offensive	
Other Name:	None
State:	Kentucky
Location:	Madison County
Campaign:	Confederate Heartland Offensive (1862)
Dates:	August 29-30, 1862
Principal Commanders:	 Union States: Maj. Gen. William Nelson Confederate States: Maj. Gen. E. Kirby Smith
Forces Engaged:	 Union States: 1st and 2nd Brigades, Army of Kentucky Confederate States: Army of Kentucky
Estimated Casualties:	 Union States: 4,900 Confederate States: 750 Total: 5,650
Results:	Confederate victory

Grant's Overland Campaign	
Other Name:	Combats at Laurel Hill and Corbin's Bridge (May 8); Laurel Hill, Po River and Bloody Angle (May 10); Salient or Bloody Angle (May 12-13); Piney Branch Church (May 15); Harrison House (May 18); Harris Farm (May 19)
State:	Virginia
Location:	Spotsylvania County
Campaign:	Grant's Overland Campaign (May-June 1864)
Dates:	May 8-21, 1864
Principal Commanders:	 Union States: Lt. Gen. Ulysses S. Grant and Maj. Gen. George G. Meade Confederate States: Gen. Robert E. Lee
Forces Engaged:	 Union States: 100,000 Confederate States: 52,000 Total: 152,000
Estimated Casualties:	 Union States: 18,000 Confederate States: 12,000 Total: 30,000
Results:	Inconclusive (Grant continued his offensive.)

Other Name:	None
State:	Mississippi
Location:	Warren County
Campaign:	Grant's Operations against Vicksburg (1863)
Dates:	May 18-July 4, 1863
Principal Commanders:	Union States: Maj. Gen. Ulysses S. Grant Confederate States: Lt. Gen. John C. Pemberton
Forces Engaged:	Union States: Army of the Tennessee Confederate States: Army of Vicksburg
Estimated Casualties:	Union States: 4,550 Confederate States: 31,275 Total: 35,825
Results:	Result(s): Union victory

Other Name:	Fair Oaks, Fair Oaks Station
State:	Virginia
Location:	Henrico County
Campaign:	Peninsula Campaign (March-September 1862)
Dates:	May 31-June 1, 1862
Principal Commanders:	Union States: Maj. Gen. George B. McClellan Confederate States: Gen. Joseph E. Johnston and Maj. Gen. G.W. Smith
Forces Engaged:	Total: 84,000
Estimated Casualties:	Union States: 5,739 Confederate States: 7,997 Total: 13,736
Results:	Inconclusive

Other Name:	Combats at Parker's Store, Craig's Meeting House, Todd's Tavern, Brock Road
State:	Virginia
Location:	Spotsylvania County
Campaign:	Grant's Overland Campaign (May-June 1864)
Dates:	May 5-7, 1864
Principal Commanders:	Union States: Lt. Gen. Ulysses S. Grant and Maj. Gen. George G. Meade Confederate States: Gen. Robert E. Lee
Forces Engaged:	Union States: 101,895 Confederate States: 61,025 Total: 162,920
Estimated Casualties:	Union States: 18,400 Confederate States: 11,400 Total: 29,800
Results:	Result(s): Inconclusive (Grant continued his offensive.)

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

ΞΕΝΟΓΛΩΣΣΗ:

1. Borrit Gabor S., *Why the Confederacy Lost*, NY: Oxford University Press, 1993
2. Foote Shelby, *The Civil War, A Narrative Volume I: Fort Sumter to Perryville*, New York: Vintage Books, 1986
3. Foote Shelby, *The Civil War, A Narrative Volume II: Fredericksburg to Meridian*, New York: Vintage Books, 1986
4. Foote Shelby, *The Civil War, A Narrative Volume III: Red River to Appomattox*, New York: Vintage Books, 1986
5. Fuller J. F. C., *Grant and Lee: A Study in Personality and Generalship*, Bloomington: Indiana University Press, 1982
6. Fuller J. F. C., *A Military History of the Western World, Volume III: From the American Civil War to the End of World War II*, New York: Da Capo Press, 1987
7. Fuller J. F. C., *The Conduct of War, 1789-1961*, New Jersey: Da Capo Press, 1992
8. Fuller J. F. C., *Decisive Battles of the U.S.A.*, Nebraska: University of Nebraska Press, Bison Books, 2007
9. Gallagher Gary W., Engle Stephen D., Krick Robert K., Glatthaar Joseph T., *The American Civil War: This Mighty Scourge of War*, New York: Essential Histories, Osprey Publishing, 2003
10. Griffith Paddy, *Battle Tactics of the Civil War*, New Haven & London: Yale University Press, 2001
11. Hattaway Herman and Jones Archer, *How the North Won: A Military History of the Civil War*, Illinois: University of Illinois Press, 1991
12. Hensel Howard M., *The Sword of the Union: Federal Objectives and Strategies During the American Civil War*, Montgomery, Alabama: Military History Series 87-1, Air Command and Staff College, 1989
13. Jones Archer, *Civil War Command and Strategy: The Process of Victory and Defeat*, New York: Free Press, 1992
14. McPherson James M., *Battle Cry of Freedom: The Civil War Era*, New York: Oxford University Press, Ballantine Books, 1988

15. Potter David M., *The Impending Crisis, 1848-1861*, New York: Harper Torchbooks, 1976
16. Simson Jay W., *Naval Strategies of the Civil War: Confederate Innovations and Federal Opportunism*, Nashville, Tennessee: Cumberland House, 2001
17. Weigley Russell F., *A Great Civil War: A Military and Political History, 1861-1865*, Bloomington: Indiana University Press, 2004

ΕΛΛΗΝΙΚΗ - ΕΛΛΗΝΟΓΛΩΣΣΗ:

18. Κολιόπουλος Κωνσταντίνος, *Εγχειρίδιο Στρατηγικής Σκέψης*, Αθήνα, Έκδοση Σχολής Πολέμου Αεροπορίας, 2008
19. Liddell Hart Basil, *Στρατηγική της έμμεσης προσεγγίσεως*, μτφ. Κ. Γεωργαντάς, Θεσσαλονίκη, Εκδόσεις Βάνιας, 1995
20. Παπασωτηρίου Χαράλαμπος, *Βυζαντινή υψηλή στρατηγική: 6^{ος} - 11^{ος} αιώνας*, Αθήνα, Εκδόσεις Ποιότητα, 2000
21. Paret Peter, *Οι Δημιουργοί της Σύγχρονης Στρατηγικής: Από το Μακιαβέλλι στην Πυρηνική Εποχή*, μτφ. Ευ.Κατσάνης, Αθήνα, Εκδόσεις Τουρίκη, 2004

ΙΣΤΟΣΕΛΙΔΕΣ ΣΤΟ ΔΙΑΔΙΚΤΥΟ:

1. [http://www.24syntexi.gr](#)
2. [http://www.24syntexi.gr](#)
3. [http://www.24syntexi.gr](#)

ΠΑΝΤΕΙΟΝ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ
ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

Τηλ. 210 - 92 01 001

ΗΜΕΡΟΜΗΝΙΑ ΕΠΙΣΤΡΟΦΗΣ

15 ΜΑΙ. 2015

ΠΑΝΤΕΙΟ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ

002000108861